

**SENAT
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
VIII KADENCJA**

Warszawa, dnia 23 października 2014 r.

Druk nr 754

**PREZES RADY MINISTRÓW
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

**Pan
Bogdan BORUSEWICZ
MARSZAŁEK SENATU
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Szanowny Panie Marszałku

Przekazuję przyjęty przez Radę Ministrów dokument:

**- Sprawozdanie z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy
w Rodzinie za okres od 1 stycznia 2013 r. do 31 grudnia 2013 r.**

Jednocześnie informuję, że Rada Ministrów upoważniła Ministra Pracy i Polityki Społecznej do reprezentowania stanowiska Rządu w tej sprawie w toku prac parlamentarnych.

(-) Ewa Kopacz

Ministerstwo Pracy
i Polityki Społecznej

SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI KRAJOWEGO PROGRAMU PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W RODZINIE

Od 1 stycznia 2013 r. do 31 grudnia 2013 r.

Warszawa 2014 r.

Spis treści

I.	Wstęp	2
II.	Działania realizowane przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej we współpracy z jednostkami samorządu terytorialnego	3
III.	Działania realizowane przez Ministerstwo Sprawiedliwości	40
IV.	Działania realizowane przez Prokuraturę Generalną	87
V.	Działania realizowane przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych	88
VI.	Działania realizowane przez Komendę Główną Policji	100
VII.	Działania realizowane przez Ministerstwo Zdrowia	106
VIII.	Działania realizowane przez Ministerstwo Edukacji Narodowej	111
IX.	Działania realizowane przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego	122
X.	Działania realizowane przez Krajową Radę Radiofonii i Telewizji	124
XI.	Finansowanie Krajowego programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie	128
XII.	„Dobre praktyki” realizowane przez wojewodów i jednostki samorządu terytorialnego w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie	130
XIII.	Podsumowanie	144

I. Wstęp

Opracowany dokument stanowi opis najważniejszych działań realizowanych w 2013 r. w ramach Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.

Działania te, zgodnie z postanowieniami Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie opracowanego i uchwalonego przez Radę Ministrów w 2006 r. realizowane są przez wszystkie szczeble administracji publicznej we współpracy z organizacjami pozarządowymi i ukierunkowane są zarówno do osób doznających przemocy w rodzinie jak i osób stosujących przemoc w rodzinie.

Sprawozdanie z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie zawiera:

1. Diagnozę dotyczącą realizacji zadań wynikających z ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. Nr 180, poz. 1493, z późn. zm.) wykonywanych przez zespoły interdyscyplinarne / grupy robocze, a także realizacji procedury „Niebieskie Karty”;
2. Opis działań Rządu na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
3. Opis działań samorządów lokalnych w zakresie:
 - a) realizacji programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie,
 - b) działalności specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie,
 - c) realizacji szkoleń dla pracowników pierwszego kontaktu z zakresu tematyki przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
 - d) realizacji ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

Sprawozdanie przygotowane zostało w oparciu o sprawozdania wojewodów, marszałków województw oraz sprawozdania: Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwa Sprawiedliwości, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, Ministerstwa Zdrowia, Ministerstwa Edukacji Narodowej, Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Prokuratury Generalnej, Komendy Głównej Policji oraz Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji, którzy są współrealizatorami Programu i dzięki podejmowanym inicjatywom realizują działania i strategię wynikające z Programu, mające na celu przeciwdziałanie przemocy w rodzinie.

II. Działania realizowane przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej we współpracy z jednostkami samorządu terytorialnego

Działania uprzedzające (w zakresie strategii diagnozujących)

1. Projekt badawczy: „Ewaluacja lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie - doświadczenia dotyczące sposobów pomagania i nasilenia stresu pourazowego (PTSD) z perspektywy osób dotkniętych przemocą w rodzinie”

Wiedza o zjawisku przemocy w rodzinie jest punktem wyjścia do planowania i wdrażania skutecznych strategii przeciwdziałania przemocy, które z kolei stanowią istotny element polityki społecznej naszego państwa. Efektywność oraz jakość działań uruchamianych na wszystkich szczeblach administracji rządowej i samorządowej wymagają rzetelnej i systematycznie prowadzonej diagnozy, która podobnie jak system przeciwdziałania przemocy w rodzinie, powinna być interdyscyplinarna i wieloaspektowa. Wytyczne do realizacji lokalnych planów działań opracowywane na szczeblu centralnym, a w szczególności rekomendacje dotyczące pomocy dla osób doświadczających przemocy, muszą uwzględniać wiedzę m.in. z zakresu psychologii, medycyny, socjologii oraz prawa.

Na zlecenie Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej w 2013 r. zostały przeprowadzone badanie w ramach projektu badawczego *zatytułowanego „Ewaluacja lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie- doświadczenia dotyczące sposobów pomagania i nasilenia stresu pourazowego (PTSD) z perspektywy osób dotkniętych przemocą w rodzinie”*.

Celem nadrzędnym badań było lepsze rozpoznanie potrzeb i osobistych doświadczeń osób krzywdzonych – doświadczeń dotyczących zarówno doświadczanej przemocy, jak i otrzymywanej w związku z nią pomocy, w rozumieniu wsparcia instytucjonalnego oraz społecznego. Identyfikacja ta ma pomóc w doskonaleniu skutecznego systemu pomocy osobom, w rodzinach których dochodzi do przemocy.

Niniejsze badania koncentrowały się wokół trzech obszarów:

1. Diagnoza poszczególnych rodzajów przemocy, poszczególnych zachowań przemocowych, ich częstotliwości oraz dotkliwości i poczucia zagrożenia z perspektywy ofiary przemocy.
2. Ewaluacja lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy przez pryzmat doświadczeń osób doświadczających przemocy (ocena instytucji i poszczególnych form pomocy).
3. Psychologiczne i zdrowotne konsekwencje doświadczania przemocy, w tym diagnoza nasilenia zaburzeń stresu pourazowego (PTSD).

Badania dotyczące przemocy w rodzinie są prowadzone od wielu lat. To, co jest szczególnie ważne w tego typu badaniach to prowadzenie całościowej diagnozy zjawiska z różnych perspektyw: z perspektywy „zwykłego człowieka” w badaniach na reprezentatywnej próbie ogólnopolskiej, z punktu widzenia osób zaangażowanych w działanie lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy (badania profesjonalistów), z perspektywy sprawców przemocy,

wreszcie z perspektywy osób doświadczających przemocy w rodzinie. Niniejszy projekt jest dopełnieniem diagnozy zjawiska przemocy o tę właśnie perspektywę.

Jak wykazują badania naukowców, kobiety doświadczające przemocy spełniają kryteria diagnostyczne dla Zespołu Stresu Pourazowego. Najczęstszą diagnozą wystawianą przez specjalistów od zdrowia psychicznego kobietom – ofiarom maltretowania jest właśnie PTSD. Dotkliwość przemocy, czas bycia na nią narażoną, młody wiek w momencie stania się jej ofiarą oraz poznawcza ocena przemocy przez ofiarę (postrzegany stopień zagrożenia, przewidywalność i możliwość kontrolowania) zaostrzają symptomy PTSD. Co bardzo ważne, autorzy badań dotyczących zjawiska stresu pourazowego zauważają, że obecność objawów PTSD wiąże się z obniżeniem funkcjonowania w wielu obszarach życia: społecznego i zawodowego, więc obejmuje koszty społeczne i ekonomiczne. Koszty ekonomiczne wynikają z trudności w zdobyciu i utrzymaniu pracy, ale także z kosztów pomocy lekarskiej, w tym hospitalizacji osób doświadczających przemocy w rodzinie.

Zasadniczym celem tej części badania była ocena lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie dokonana z perspektywy osób doświadczających przemocy, a więc bezpośrednich odbiorców działań organizowanych na szczeblu samorządu gminnego i powiatowego. W praktyce przeciwdziałania przemocy od wielu lat promowane jest podejście interdyscyplinarne, jako forma współpracy między służbami działającymi w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Przełomowym rozwiązaniem w kierunku wzmocnienia idei pracy interdyscyplinarnej było powołanie w drodze nowelizacji ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, w 2010 roku dwóch ważnych podmiotów działających w każdej gminie: zespołów interdyscyplinarnych i grup roboczych.

W badaniu wzięło udział 545 osób, które zgłosiły się do placówek i instytucji należących do lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy w poszukiwaniu pomocy w sytuacji doznawanej przemocy w rodzinie.

Najważniejsze wnioski i wyniki

1. Wśród ogółu osób doświadczających przemocy w rodzinie, zgłaszających się do placówek i instytucji lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie **dominują kobiety** (96%). Duża część osób doświadczających przemocy to osoby pozostające w związkach formalnych: (prawie 50%) lub nieformalnych (14%). Znacznie mniejszą grupę stanowią osoby rozwiedzione (17%) i kawalerowie czy panny (15%). Większość z nich charakteryzuje się wykształceniem zawodowym (34%) lub średnim (31%), aż 32% to osoby bezrobotne a 27% pracujące na etat, przy czym procent aktywnych zawodowo osób doświadczających przemocy jest nieco mniejszy (43%) niż procent osób nieaktywnych zawodowo (57%).
2. W opinii badanych osób sytuacja materialna ich rodziny jest przeciętna (50%) lub zła (38%), a własne dochody respondentów są oceniane, jako bardzo niskie (31%), niskie (31%) lub przeciętne (36%). Można, zatem wskazać, że **osoby doświadczające przemocy, klienci lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie to osoby, których sytuacja materialna jest niezbyt dobra.**
3. Przemoc, której doświadczają osoby – beneficjenci lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy, trwa przeciętnie 54 miesiące, co daje 4,5 roku.
4. Podczas oceny częstości doświadczania różnych rodzajów przemocy na **plan pierwszy wysuwa się częstość doświadczania przemocy psychicznej, następnie ekonomicznej, fizycznej i seksualnej.** Podobny wzorzec można zaobserwować w przypadku ocen stopnia dotkliwości poszczególnych rodzajów przemocy:

najbardziej dotkliwa, czy zagrażająca zdaniem respondentek i respondentów jest przemoc psychiczna, następnie ekonomiczna, fizyczna i seksualna.

5. W projekcie poszukiwano także determinant subiektywnie ocenianej przez respondentów częstości poszczególnych rodzajów przemocy. Wśród uwzględnianych czynników brano pod uwagę wiek respondenta, miejsce zamieszkania, liczbę dzieci, stan zatrudnienia, sytuację materialną oraz rodzaj związku.
6. Analizy mające na celu pokazanie zbieżności w częstości występowania poszczególnych rodzajów przemocy wskazują, że **wysoka ocena częstości przemocy psychicznej współwystępuje z wysoką oceną częstości przemocy ekonomicznej**, podobnie częstość przemocy psychicznej i fizycznej. **Co ważne, dominująca grupa respondentów (aż 52%) doświadcza wszystkich czterech rodzajów przemocy.**
7. W badaniu poproszono także respondentów o określenie, jak mocno czują się zagrożeni poszczególnymi formami przemocy. Uzyskane wyniki zasadniczo odpowiadają tym uzyskanym dla ocen częstości: w zakresie przemocy fizycznej najwyższy poziom zagrożenia w ocenie respondentów uzyskało popychanie i szarpanie, w zakresie przemocy psychicznej najbardziej dotkliwe były wyzwiska oraz poniżanie i krytykowanie, w zakresie przemocy seksualnej – seksualne dotykание wbrew woli oraz zmuszanie do stosunku, a w przypadku przemocy ekonomicznej niezaspokajanie potrzeb materialnych.
8. W analizie uwzględniano także relację między ocenami częstości i dotkliwości poszczególnych rodzajów przemocy i czasu jej trwania. Relacje te są raczej słabe. **Słaby jest także związek między częstością i dotkliwością przemocy a przemocą wobec dzieci i partnera** – tylko w przypadku częstości przemocy fizycznej uzyskano relacje ze stosowaniem przemocy fizycznej wobec dziecka i partnera. Częstość doświadczania przemocy ekonomicznej jest też powiązana ze stosowaniem przemocy fizycznej wobec dziecka. Także w przypadku ocen dotkliwości im wyższa ocena dotkliwości przemocy fizycznej, tym wyższa częstość stosowania tego typu przemocy wobec partnera i dziecka.
9. Akceptacja przekonań społecznych dotyczących przyzwolenia na różne rodzaje zachowań przemocowych w rodzinie jest dosyć silnie powiązana z raportowanym przez osoby badane stosowaniem przemocy wobec dzieci. Oznacza to, że **im bardziej ktoś akceptuje społeczne przekonania dotyczące stosowności karania dzieci laniem, klapsami czy policzkowania tym częściej stosuje przemoc fizyczną i psychiczną wobec dziecka.**
10. W przypadku **94% respondentów to małżonek lub małżonka jest sprawcą przemocy, w związkach nieformalnych jest to nieco mniej – 82% sprawców to partnerzy.** Co ważne, osoby rozwiedzione lub w separacji wskazują w 70% przypadków, że sprawcą jest małżonek mimo rozvodu lub separacji. Oznacza to **prawdopodobnie, że ochrona takich osób przed sprawcami – byłymi małżonkami jest nieefektywna.**
11. Biorąc pod uwagę **charakterystykę sprawcy**, na podstawie niniejszych analiz rysuje się następujący portret: jest to mężczyzna, w wieku około 40 lat, o wykształceniu zawodowym (40%), pracujący na etat (30%) lub bezrobotny (24%), nadużywający alkoholu (76%).
12. Podsumowując wyniki opisujące obszar konsekwencji zdrowotnych i psychologicznych, należy zacząć od tego, że doświadczenie przemocy najbardziej

wpłynęło na obniżenie się respondentom poczucia własnej wartości, stanie się bardziej lękliwymi oraz poczucie zawstydzenia.

13. Uzyskane wyniki wskazują, że niska ocena respondentów dotycząca ogólnego stanu zdrowia, współwystępuje z wysokimi ocenami dotyczącymi poczucia zagrożenia przemocą fizyczną, seksualną lub ekonomiczną. Co ciekawe, liczba zgłaszanych przez respondentów objawów psychosomatycznych jest tym większa, im częściej respondenci doświadczali każdej z wyróżnionych form przemocy. Oznacza to, że o ile nie ma związku pomiędzy ogólną oceną stanu zdrowia a częstością doświadczania przemocy psychicznej, o tyle istnieje taki związek jeśli uwzględnić liczbę zgłaszanych objawów psychosomatycznych.
14. Uzyskane wyniki wskazują, że **wysokie nasilenie objawów stresu pourazowego koresponduje z częstością doświadczania przemocy oraz wysoką oceną zagrożenia wszystkimi wyróżnionymi rodzajami przemocy (fizyczną, seksualną, psychiczną, ekonomiczną)**. Również tym większe jest nasilenie objawów stresu pourazowego, im więcej współwystępujących form przemocy doświadcza.
15. Analiza wyników dotyczących ewaluacji lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy pozwala stwierdzić, że instytucjami, z których pomocy **zdecydowanie najczęściej korzystały osoby doświadczające przemocy okazały się Policja oraz ośrodek pomocy społecznej**. Dostyc często korzystano także z pomocy ośrodków interwencji kryzysowej. Mniej więcej co trzeci badany kontaktował się z grupami roboczymi, z sądem oraz kuratorem sądowym. Najrzadziej wskazywanymi podmiotami były inne dzienne oraz całodobowe placówki specjalizujące się w udzielaniu pomocy ofiarom przemocy.
16. Badani pytani o ocenę jakości pomocy udzielonej przez poszczególne instytucje generalnie oceniali ją dosyc wysoko. Najwyżej ocenili ośrodki interwencji kryzysowej. Stosunkowo dobrze wypadły także placówki specjalizujące się w udzielaniu pomocy ofiarom przemocy: specjalistyczny ośrodek wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, powiatowe centrum pomocy rodzinie, inna całodobowa placówki, ośrodki wsparcia oraz punkt informacyjno-konsultacyjny dla ofiar przemocy w rodzinie. Najniższą ocenę otrzymała Policja oraz gminna komisja rozwiązywana problemów alkoholowych.
17. Czynnością najczęściej podejmowaną przez Policję wezwaną na interwencję w związku z przemocą w rodzinie okazało się pouczenie sprawcy. Jednocześnie analiza pokazała, że **nie każda interwencja** kwalifikowana przez osoby doświadczające przemocy jako interwencja w sytuacji przemocy w rodzinie **wiązała się z wypełnieniem przez policjantów formularza „Niebieska Karta – A”**. Badani respondenci byli proszeni o podanie przyczyn niewzwania Policji. Najczęstszym powodem rezygnacji z wezwania Policji był lęk przed zemstą ze strony sprawcy oraz wstyd. Najrzadziej wskazywano na niechęć dotyczącą aresztowania sprawcy.
18. Najpowszechniejszą formą pomocy, z jakiej korzystały osoby doświadczające przemocy w rodzinie okazały się indywidualne konsultacje psychologiczne oraz pomoc socjalna. Stosunkowo często sięgano po pomoc prawną i materialną oraz uczestniczono w grupach terapeutycznych/grupach wsparcia. Najrzadziej wskazywaną formą pomocy były porady mailowe, terapia małżeńska, mediacje rodzinne oraz samopomocowe fora internetowe.
19. Jeśli chodzi o opinie na temat **skuteczności poszczególnych form pomocy** to oceny uzyskane w tej kwestii były dosyc wysokie. Osoby doznające przemocy najwyżej

oceniły indywidualne konsultacje psychologiczne oraz grupy terapeutyczne/grupy wsparcia. Równie wysokie oceny otrzymały pomoc psychiatryczna oraz konsultacje wychowawcze dotyczące dzieci. Najslabiej wypadła terapia małżeńska oraz mediacje rodzinne.

20. Respondenci pytani o **najbardziej oczekiwaną formę pomocy** w związku z sytuacją przemocy najczęściej wskazywali czasowe miejsce schronienia oraz interwencje policyjne. Dostyc często oczekiwaną formą pomocy były także pomoc prawna oraz mediacje rodzinne. Najmniej oczekiwaną formą pomocy okazały się informacje o działaniu prokuratury i sądu oraz o procedurach działania policji.
21. Analiza przynajmniej jednokrotnego **uczestnictwa różnych specjalistów w spotkaniach grup roboczych i/lub zespołów interdyscyplinarnych** pokazuje, że najczęściej w takich spotkaniach brali udział pracownicy socjalni i policjanci zaś najrzadziej prokuratorzy, przedstawiciele ochrony zdrowia oraz organizacji pozarządowych. Za najmniej pomocnych respondenci uznali policjantów oraz członków gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych przyznając im jednak oceny wciąż dostyc wysokie.
22. Instytucją, która najczęściej **uruchamiała procedurę „Niebieskie Karty”** była Policja, dwukrotnie rzadziej pomoc społeczna. Do sporadycznych przypadków należało uruchomienie procedury przez gminną komisję rozwiązywania problemów alkoholowych, oświatę oraz ochronę zdrowia.
23. Wśród **trudności w działaniu lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie** respondenci najczęściej wskazywali na prawo, które w niedostatecznym stopniu chroni ofiary przemocy. Stosunkowo często osoby badane narzekały na zbyt długo trwające procedury prawne. Z kolei za najbardziej znaczącą **zaletę lokalnego systemu** uznano fakt, że przemoc przestała być **tematem tabu**. Co trzeci badany przyznał, że otrzymał pomoc o jaką mu chodziło, tyle samo respondentów zauważyło, że jest coraz więcej placówek udzielających pomocy ofiarom przemocy.
24. Uzyskane wyniki wskazują, że tym gorzej respondenci oceniają swój ogólny stan zdrowia, im częściej doświadczają lub im większe mają poczucie zagrożenia przemocą fizyczną, seksualną lub ekonomiczną.

Na podstawie przeprowadzonych analiz, można stwierdzić, że 37,6% respondentów odpowiedziało, że doświadczą 6 lub więcej objawów stresu pourazowego. Oznacza to, że **37,6% respondentów na skutek doświadczanej przemocy rozwinię pełnoobjawowe PTSD, czyli pełnoobjawowy zespół stresu pourazowego**, powodujący znaczne zakłócenia w funkcjonowaniu zawodowym i społecznym.

Otrzymane wyniki wskazują, że nie ma związku pomiędzy oceną wsparcia otrzymanego od rodziny ani znajomych a nasileniem objawów PTSD. Nie ma również związku pomiędzy oceną lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy a nasileniem objawów PTSD. Nie są one więc łagodzone ani przez wsparcie społeczne ani przez wsparcie instytucjonalne. Można sądzić, że w przypadku tak głębokich konsekwencji psychologicznych jak zespół stresu pourazowego konieczne są specyficzne oddziaływania psychoterapeutyczne, których w obecnym systemie pomocy brakuje.

Za największą zaletę lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy respondenci uznali fakt, że przemoc przestała być tematem tabu. Pogląd taki podziela ponad połowa badanych (51%). Co trzeci (33%) zauważył, że jest coraz więcej placówek udzielających pomocy ofiarom przemocy, a 30% respondentów przyznało, że otrzymali taką pomoc o jaką im chodziło i jakiej potrzebowali.

Co czwarty badany (26%) zauważył, że oferta pomocy dla ofiar przemocy jest coraz bardziej kompleksowa, a 23%, że przedstawiciele poszczególnych służb są coraz lepiej przygotowani do pomagania osobom doznającym przemocy. Co piąty badany (21%) dostrzegł lepszą współpracę między poszczególnymi instytucjami.

Najczęstszym powodem rezygnacji z wezwania Policji był lęk przed zemstą ze strony sprawcy. Takiego odwetu obawiało się 35% ofiar. Drugą w kolejności przyczyną było poczucie wstydu, do którego przyznało się 30% respondentów. Co piąta osoba badana (19%) nie wezwała Policji, ponieważ nie chciała dodatkowo stresować dzieci. 11% ofiar przemocy uznało, że nie było potrzeby wzywania Policji. Z kolei 13% osób doznających przemocy, negatywnie oceniając poprzednie interwencje policyjne, nie zdecydowało się po raz kolejny wzywać tej służby na interwencję. 7% respondentów nie chciało, żeby sprawca został aresztowany i dlatego nie zdecydowało się na tego rodzaju interwencję. 6% osób badanych wskazało na inne przyczyny rezygnacji z tej formy pomocy.

Celem uzyskania dodatkowych informacji na temat lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie respondentów poproszono o wskazanie tych działań zespołu interdyscyplinarnego lub grupy roboczej, które okazały się najbardziej skuteczne. Analiza jakościowa udzielonych odpowiedzi pozwala sformułować wniosek, że za najbardziej skuteczną formę działań osoby badane uznawały **wsparcie uzyskiwane w trakcie rozmów** z przedstawicielami poszczególnych służb wchodzących w skład zespołu albo grupy. Wsparcie to dotyczyło trzech obszarów:

- ✓ najczęściej wskazywanej **pomocy psychologicznej** obejmującej wsparcie emocjonalne i okazanie zrozumienia, wskazanie miejsc schronienia, skierowanie do grupy wsparcia, indywidualne rozmowy z psychologiem,
- ✓ **pomocy materialnej i socjalnej** (tu również konkretne wsparcie finansowe),
- ✓ **edukacji i interwencji prawnej** polegające na pomocy w przygotowaniu pism procesowych czy wyjaśnieniu, jakie kroki prawne należy podjąć. Osoby badane za szczególnie pomocne działania interwencyjne uznawały **rozmowy ze sprawcami** przemocy zarówno te odbywające się na posiedzeniach grup, jak i te prowadzone indywidualnie przez dzielnicowych.

Osobnym działaniem, podejmowanym w ramach prac grup roboczych, na które respondenci zwracali uwagę i uznawali je za pomocne było **monitorowanie sytuacji rodziny** poprzez odwiedziny w domu. Zwykle były to wizyty dzielnicowych oraz pracowników socjalnych.

Pełny raport „Ewaluacja lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie – doświadczenia dotyczące sposobów pomagania i nasilenia stresu pourazowego (PTSD) z perspektywy osób dotkniętych przemocą w rodzinie, Raport z badania, 2013” dostępny jest na stronie internetowej MPiPS w zakładce: <http://www.mpips.gov.pl/przemoc-w-rodzinie/diagnoza-zjawiska-przemocy-w-rodzinie-w-polsce/>

Działania uprzedzające (w zakresie strategii informacyjnych)

2. „Karta Informacyjna dla Osoby Stosującej Przemoc w Rodzinie”

W 2013 roku opracowana została przez Departament Pomocy i Integracji Społecznej Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej oraz Departament Współpracy Międzynarodowej i Praw Człowieka Ministerstwa Sprawiedliwości broszura „**Karta Informacyjna dla Osoby Stosującej Przemoc w Rodzinie**”. Do współpracy została również włączona Komenda Główna Policji.

Karta ta stanowiła formę pouczenia dla osoby stosującej przemoc w rodzinie, ale także zawierała informacje edukacyjne dotyczące podmiotów realizujących programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie.

Karta w formie broszury została przekazana do Marszałków Województw celem dalszej dystrybucji do placówek realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, komend miejskich policji i sądów. Więcej informacji na stronie 44 w zakresie działań realizowanych przez Ministerstwo Sprawiedliwości.

Działania uprzedzające (w zakresie strategii edukacyjnych)

3. Ogólnopolska konferencja „Sprawca czy ofiara?”

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej było organizatorem 14 i 15 października 2013 r. Ogólnopolskiej Konferencji „Sprawca czy ofiara?” w ramach Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. Konferencja współfinansowana była ze środków Norweskiego Mechanizmu Finansowego i Mechanizmu Finansowego EOG 2009-2014.

Przemoc w rodzinie i przemoc wobec kobiet jest zjawiskiem nie znającym granic geograficznych i niezależnym od wieku, koloru skóry, występującym we wszystkich klasach społecznych we wszystkich krajach – powiedział gość honorowy Karsten Klepšvik, Ambasador Królestwa Norwegii w Polsce. Ambasador zwrócił również uwagę na rolę Rady Europy w promowaniu praw człowieka, w tym ochrony kobiet przed przemocą i wyraził nadzieję, że program przyczyni się do zmniejszenia zjawiska przemocy w rodzinie i przemocy wobec kobiet oraz do wzmocnienia polsko-norweskiej współpracy.

W konferencji wzięli udział przedstawiciele instytucji zaangażowanych w przeciwdziałanie przemocy w rodzinie na szczeblu centralnym oraz regionalnym i lokalnym. Obecni byli również przedstawiciele Ministerstwa Rozwoju Regionalnego (obecnie Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju), które pełni rolę Krajowego Punktu Kontaktowego dla funduszy norweskich i EOG.

Prelegenci, sędzia Michał Lewoc z Ministerstwa Sprawiedliwości i dr Sebastian Lizińczyk z Centralnego Zarządu Służby Więziennej zaprezentowali obowiązujące rozwiązania prawne oraz programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy w rodzinie. Swoimi doświadczeniami w pracy ze sprawcami podzielili się również Stanisław Dziemian, Dyrektor Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Suwałkach oraz Luis Alarcon Arias, prezes Stowarzyszenia na Rzecz Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia”.

Nie zabrakło zagranicznych gości, wśród których znaleźli się przedstawiciele norweskiego Ministerstwa Sprawiedliwości oraz Ministerstwa ds. Dzieci, Równości i Integracji Społecznej, a także Rady Europy. Dyrektor organizacji Alternative to Violence, Marius Råkil omówił zagadnienia dotyczące pracy ze sprawcami przemocy w rodzinie w Norwegii, a Heinrich Geldschläger z organizacji Conexus przedstawił standardy europejskie i dobre praktyki w tym obszarze.

Na zakończenie prezentowane były projekty nagrodzone w Programie Osłonowym „Wsparcie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie”: „Mądry rodzic – bezpieczny dom” z miasta Kielce, „My wobec przemocy” z gminy Górno oraz „Otwórz oczy – STOP przemocy” z powiatu Buska Zdroju. Autorom nagrodzonych i wyróżnionych projektów zostały wręczone listy gratulacyjne.

Działania uprzedzające (w zakresie strategii edukacyjnych)

4. Szkolenia dla pracowników „pierwszego kontaktu”

Podmioty odpowiedzialne za realizację szkoleń dla pracowników „pierwszego kontaktu” realizują je w oparciu o opracowane przez Grupę Roboczą Zespołu Monitorującego Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie pakiety szkoleniowe w zakresie przyczyn i skutków przemocy w rodzinie.

Na podstawie opracowanych przez marszałków województw raportów z przeprowadzonych szkoleń można dokonać następującej oceny realizowanego zadania:

Szkolenia były prowadzone we wszystkich 16 województwach. Łącznie zostało przeszkolonych **5 685** pracowników pierwszego kontaktu. W szkoleniach oraz konferencjach brali udział między innymi: pracownicy ośrodków pomocy społecznej, powiatowych centrów pomocy rodzinie, funkcjonariusze Policji, strażnicy miejscy, kuratorzy sądowi - społeczni i zawodowi, kuratorzy rodzinni, sędziowie, prokuratorzy, pedagodzy szkolni, nauczyciele, pielęgniarki medycyny szkolnej, pielęgniarki środowiskowe, przedstawiciele służby zdrowia, członkowie gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, pracownicy świetlic socjoterapeutycznych, placówek opiekuńczo – wychowawczych, ośrodków adopcyjno – opiekuńczych, domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, funkcjonariusze straży gminnych, wychowawcy i psychologowie zakładów karnych, pracownicy i wolontariusze organizacji pozarządowych, psycholodzy, przedstawiciele duchowieństwa, urzędów miast i gmin oraz powiatów koordynujący tematykę związaną z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie, koordynatorzy wojewódzkich programów profilaktycznych, terapeuci z ośrodków uzależnień, pracownicy i wolontariusze instytucji pomocy i integracji społecznej.

Szkolenia w większości województw dotyczyły głównie budowania lokalnych systemów przeciwdziałania przemocy w rodzinie w oparciu o współpracę zespołów interdyscyplinarnych, dotyczyły również takich zagadnień jak: realizacji programów oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie, mediacji, pomocy osobom pokrzywdzonym, pracy z rodziną wieloproblemową, pracy z dzieckiem krzywdzonym, pracy z ofiarami przemocy w rodzinie w tym z osobami starszymi i niepełnosprawnymi, diagnozowania przemocy w rodzinie, pogłębiania wiedzy na temat kompetencji służb w ramach procedury „Niebieskiej Karty” oraz prowadzenia dokumentacji i ochrony danych osobowych w ramach NK, prawnych aspektów przeciwdziałania przemocy.

Cele szkoleń skierowane były między innymi na:

- przekazaniu niezbędnej wiedzy dotyczącej przemocy w rodzinie;
- zwiększeniu skuteczności walki z przemocą w rodzinie;
- wprowadzeniu do tematyki interwencji kryzysowej jako sposobu realizacji zadań wynikających z przepisów prawnych;
- przekazaniu wiedzy na temat diagnozowania przemocy w rodzinie;
- przekazaniu wiedzy o pracy z ofiarą i sprawcą;
- tworzeniu zespołów interdyscyplinarnych;
- przekazaniu wiedzy dotyczącej współpracy z osobą starszą i niepełnosprawną – ofiarą przemocy w rodzinie.

Szkolenia miały głównie charakter warsztatowo – wykładowy. Czas trwania szkoleń był zróżnicowany. W większości województw szkolenia były kilkudniowe. Warunkiem zaliczenia szkolenia była obecność uczestników na zajęciach oraz wypełnienie ankiety

ewaluacyjnej, na zakończenie szkolenia uczestnicy otrzymywali zaświadczenia lub certyfikaty.

Koszt przeprowadzonych szkoleń w 16 województwach wyniósł łącznie **3 788 676 zł**. Wszyscy Marszałkowie Województw wywiązali się z obowiązku przeprowadzenia szkoleń dla pracowników pierwszego kontaktu.

Tabela 1. Liczba pracowników „pierwszego kontaktu” uczestniczących w szkoleniach w latach 2007-2013

2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
4 543	4 593	1 872	5 519	5 365	5 446	5 685

Zgodnie z założeniami Programu szkolenia miały charakter interdyscyplinarny i obejmowały najważniejsze aspekty problematyki przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

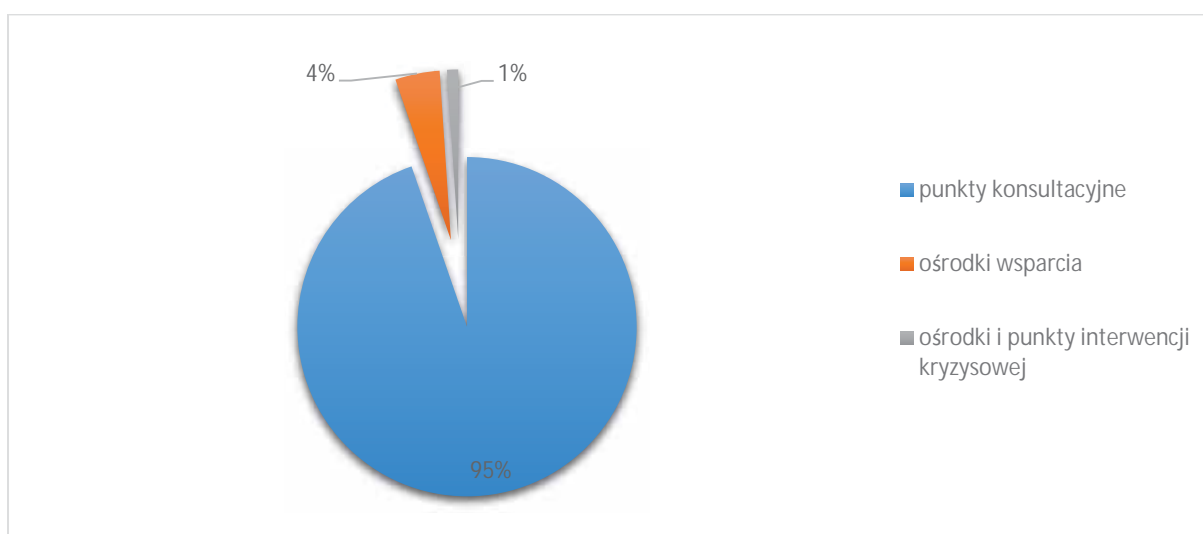
Działania interwencyjne (strategie pomocowe kierowane do ofiar przemocy w rodzinie)

5. Badanie istniejącej infrastruktury instytucji pomagających ofiarom przemocy w rodzinie

W całej Polsce w ramach instytucji pomagających ofiarom przemocy w rodzinie funkcjonowało w 2013 r. **1131** instytucji prowadzonych przez gminy oraz **251** instytucji prowadzonych przez powiaty.

GMINY

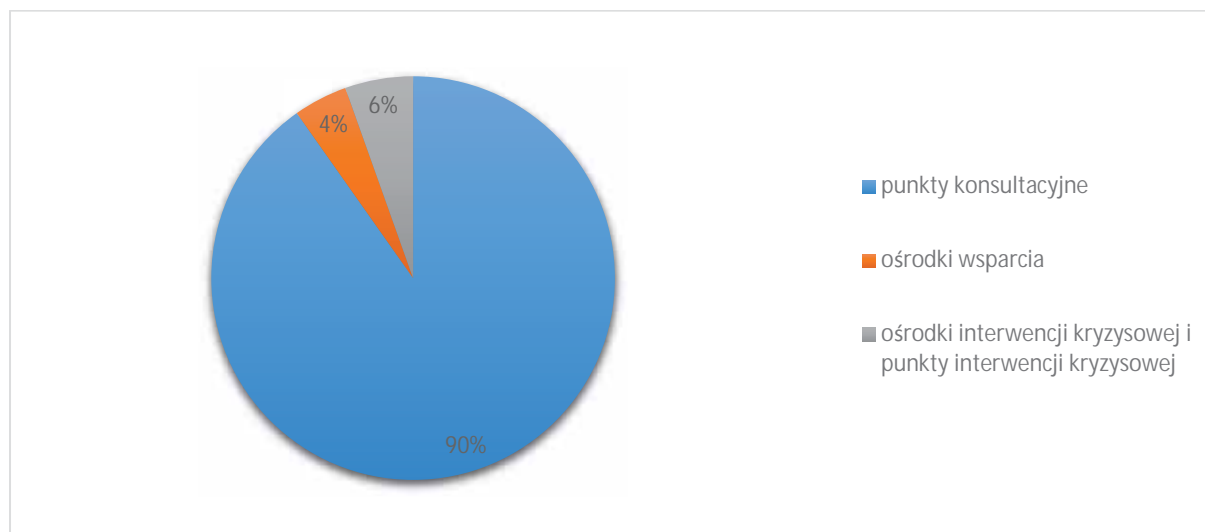
Wykres 1. Struktura gminnych instytucji pomagających ofiarom przemocy w rodzinie w 2013 r.

Wśród instytucji prowadzonych przez gminy zdecydowaną większość stanowią punkty konsultacyjne (95%), a następnie są to ośrodki wsparcia (4%) oraz ośrodki interwencji kryzysowej (1%).

Z pomocy wszystkich instytucji prowadzonych przez gminy skorzystało 59 821 osób – najczęściej z pomocy punktów konsultacyjnych – 90% (53 974 osób). Z ośrodków wsparcia skorzystało 2584 (4% wszystkich osób). Z pomocy ośrodków interwencji kryzysowej skorzystało 3263 (6% wszystkich).

Wykres 2. Struktura osób korzystających z pomocy poszczególnych instytucji w gminie w 2013 r.

Średnio na jedną instytucję prowadzoną przez gminę przypadało w ubiegłym roku 53 osoby. Najwięcej osób skorzystało z pomocy ośrodków interwencji kryzysowej (średnio 271 osób na 1 ośrodek), a najmniej z punktów konsultacyjnych i punktów interwencji kryzysowej (średnio 50 i 53 osób na 1 ośrodek).

Wszystkie instytucje prowadzone przez gminę udzieliły w 2013 r. pomocy w ponad **107 841** spraw. Spośród działań jakie podjęto wobec tych osób można wymienić:

- w ramach interwencji kryzysowej podjęto 58 041 spraw (co stanowi 54% ogółu spraw). W ramach pomocy całodobowej udzielono wsparcia 1666 osobom (2% spraw). Pozostałe 48 134 spraw (44%) dotyczyło innych form pomocy,
- wśród osób, którym udzielono w 2013 r. pomocy 12% stanowiła pomoc skierowana do dzieci. Pomocy udzielono 12 816 dzieciom, w tym w 613 przypadkach pomocy całodobowej. Dodatkowo 617 rodzin uzyskało pomoc w otrzymaniu mieszkania socjalnego.

Wszystkie ośrodki prowadzone przez gminę dokonały w 2013 r. **17 322** działań interwencyjnych w tym:

- co 10 działanie (10% wszystkich) polegało na izolowaniu sprawców od ofiar (**1559** osób) najczęściej na Śląsku (334 osoby), najmniej w województwie podlaskim (8 osób);
- z czego tylko ok. 15% **238** dotyczyło eksmisji sprawców z lokali. Najwięcej eksmisji było w Wielkopolsce (32) i na Śląsku (30), najmniej w województwach podlaskim – jeden przypadek i lubelskim – 3 przypadki,
- tylko **135** działań (1%) stanowiły interwencje polegające na wykonywaniu przez sprawców prac społecznie użytecznych. Najwięcej z tej formy korzystano w woj. warmińsko-mazurskim – 32 przypadki i kujawsko-pomorskim – 24 przypadki.

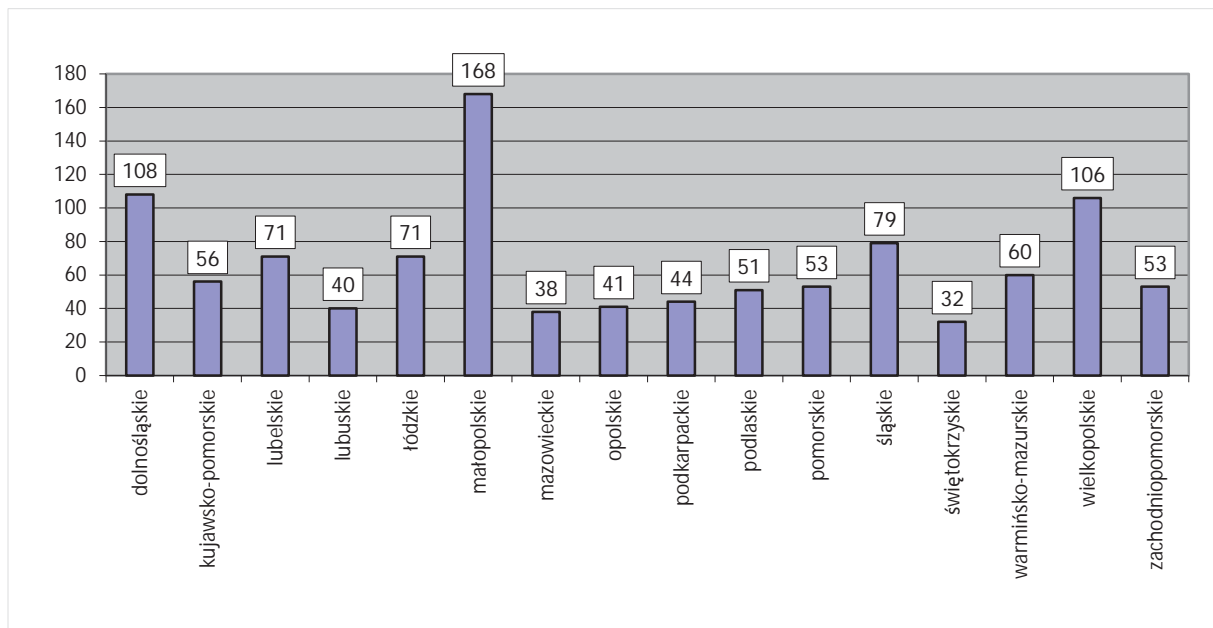
Mapa 1. Liczba eksmisji sprawców przemocy z lokalu w 2013 r.

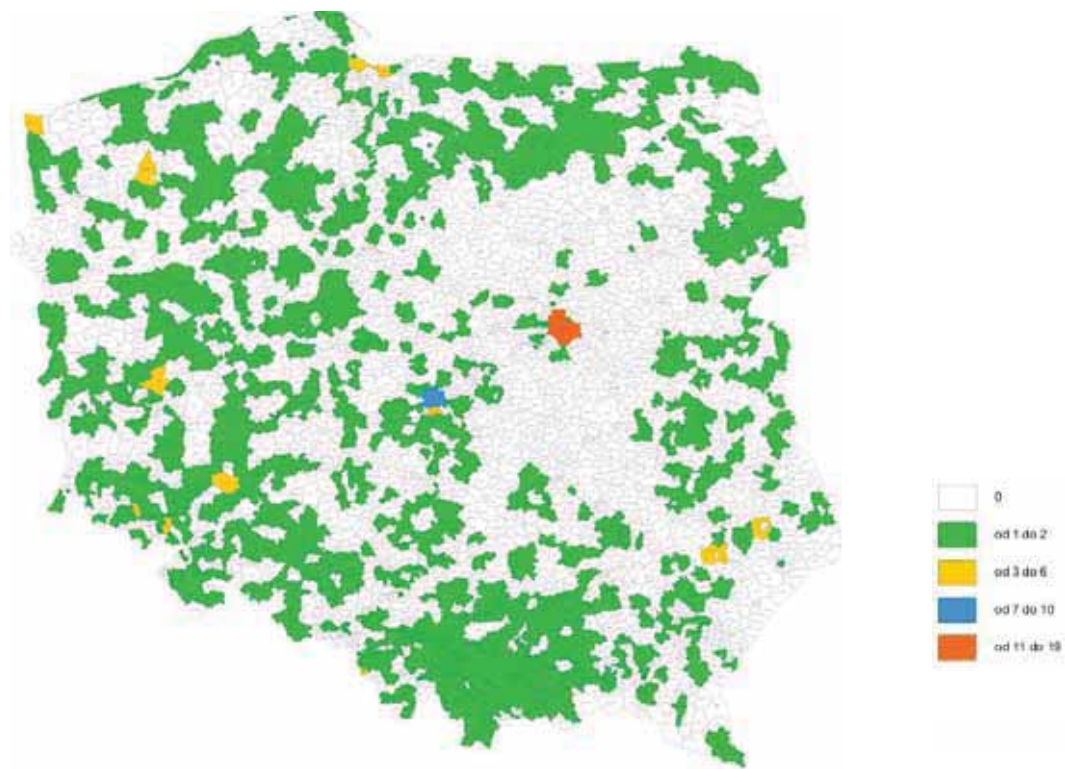
Punty konsultacyjne

W całej Polsce w 2013 r. odnotowano **1071** punktów konsultacyjnych prowadzonych przez gminy.

Wykres 3. Liczba punktów konsultacyjnych prowadzonych przez gminę w 2013 r.

Mapa 2. Liczba punktów konsultacyjnych w 2013 r., układ gminami.

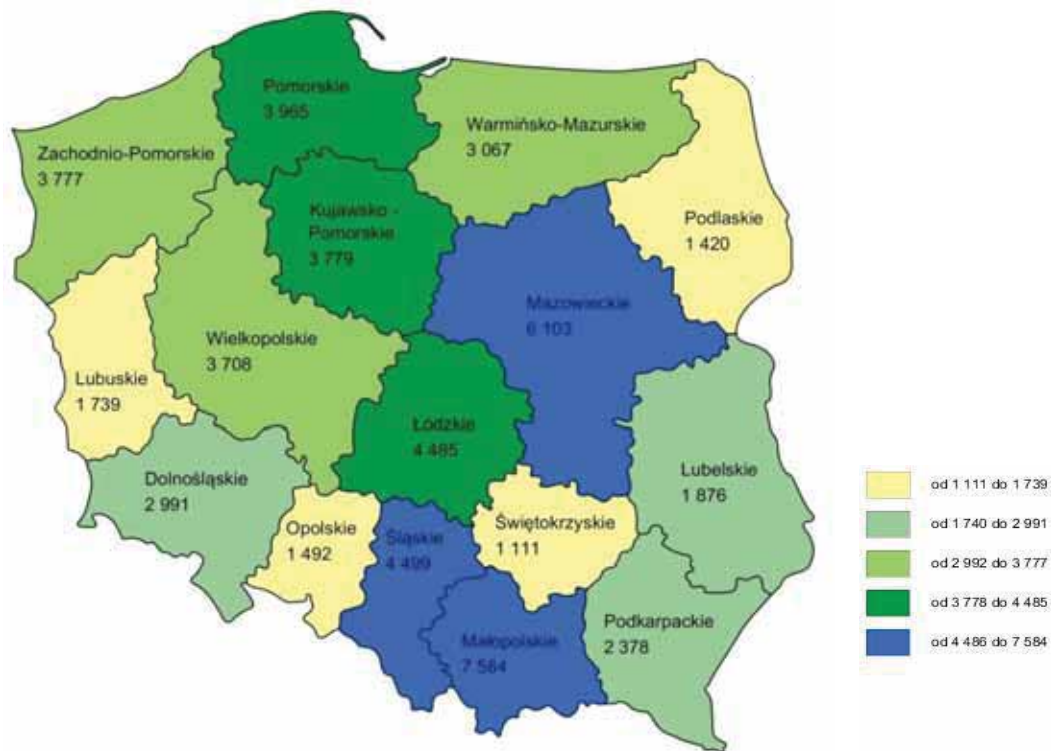
Największa liczba punktów konsultacyjnych prowadzonych przez gminy działa w województwach:

- małopolskim – **168** (16% wszystkich)
- dolnośląskim – **108** (11% wszystkich)
- wielkopolskim – **106** (10% wszystkich)

Najmniejsza liczba zaś działa w następujących województwach:

- świętokrzyskim – **32** (3%)
- mazowieckim – **38** (3%)
- lubuskim – **41** (4%)

Mapa 3. Liczba osób korzystających z punktów konsultacyjnych w gminach w 2013 r.

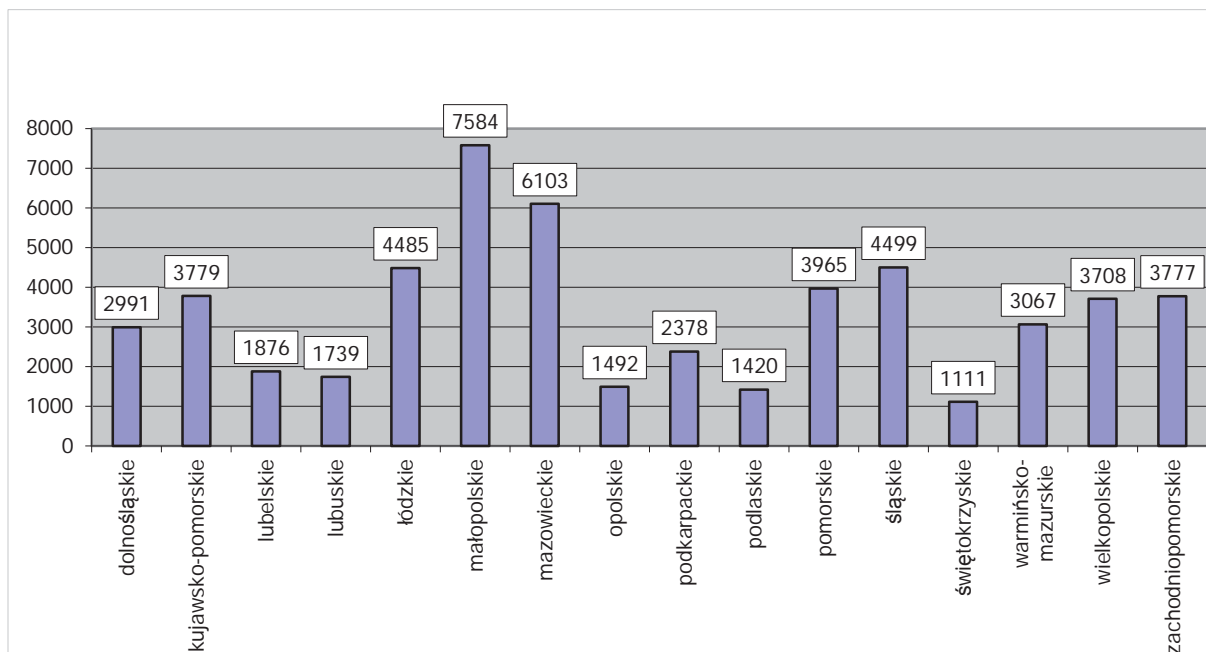
Najwięcej osób, które w 2013 r. (**53 974** w całej Polsce) skorzystały z pomocy punktów konsultacyjnych prowadzonych przez gminy było w następujących województwach:

- małopolskim – **7 584** (14% wszystkich)
- dolnośląskim – **7 382** (12% wszystkich)
- mazowieckim – **6 103** (11% wszystkich)

Najmniej osób skorzystało zaś z punktów konsultacyjnych w następujących województwach:

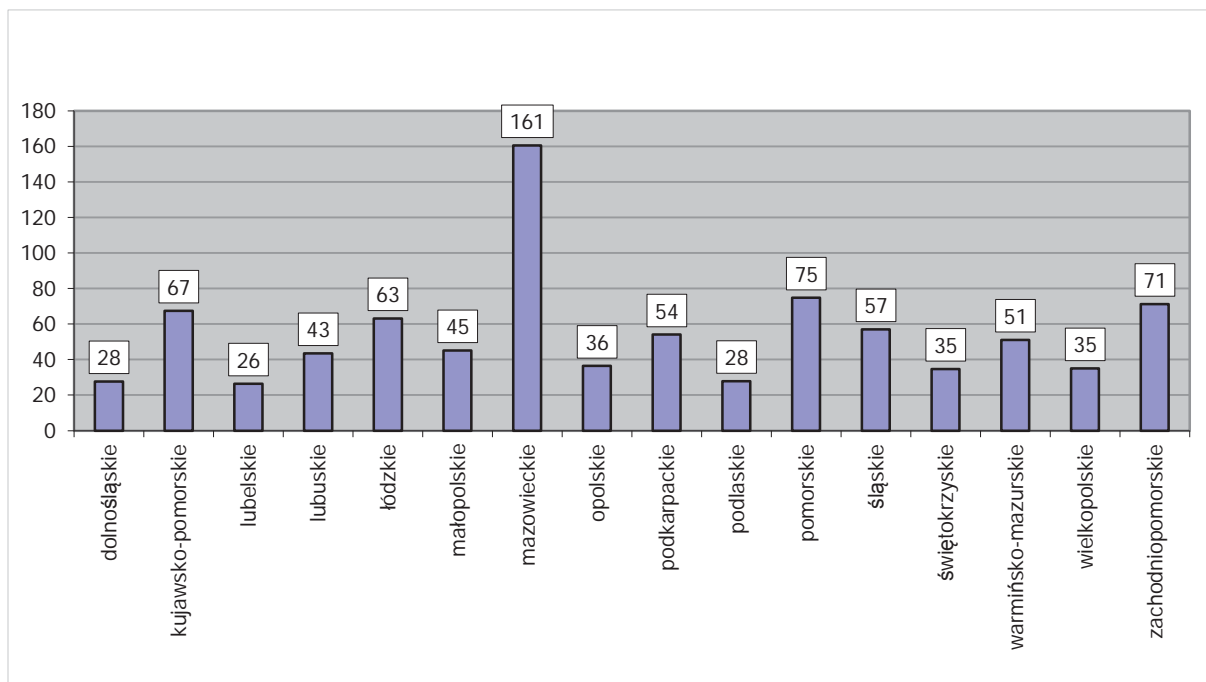
- świętokrzyskim – **1 111** (2%)
- podlaskim – **1 420** (3%)
- opolskim – **1 492** (3%).

Wykres 4. Liczba osób korzystających w 2013 r. z punktów konsultacyjnych prowadzonych przez gminę.

Z każdego punktu konsultacyjnego prowadzonego przez gminy skorzystało średnio 50 osób, przy czym najwyższą średnią odnotowano w województwie mazowieckim – 161 osób na jeden punkt, a najniższą w województwie lubelskim (28 osób na jeden punkt).

Wykres 5. Średnia liczba osób korzystających z punktów konsultacyjnych w gminach w 2013 r.

Ośrodki wsparcia

W całej Polsce działa **48** ośrodków wsparcia z pomocy których skorzystało **2 584** osób. W stosunku do roku poprzedniego wzrosła liczba ośrodków o 7. Najwięcej ośrodków wsparcia prowadzonych przez gminy działa w województwach:

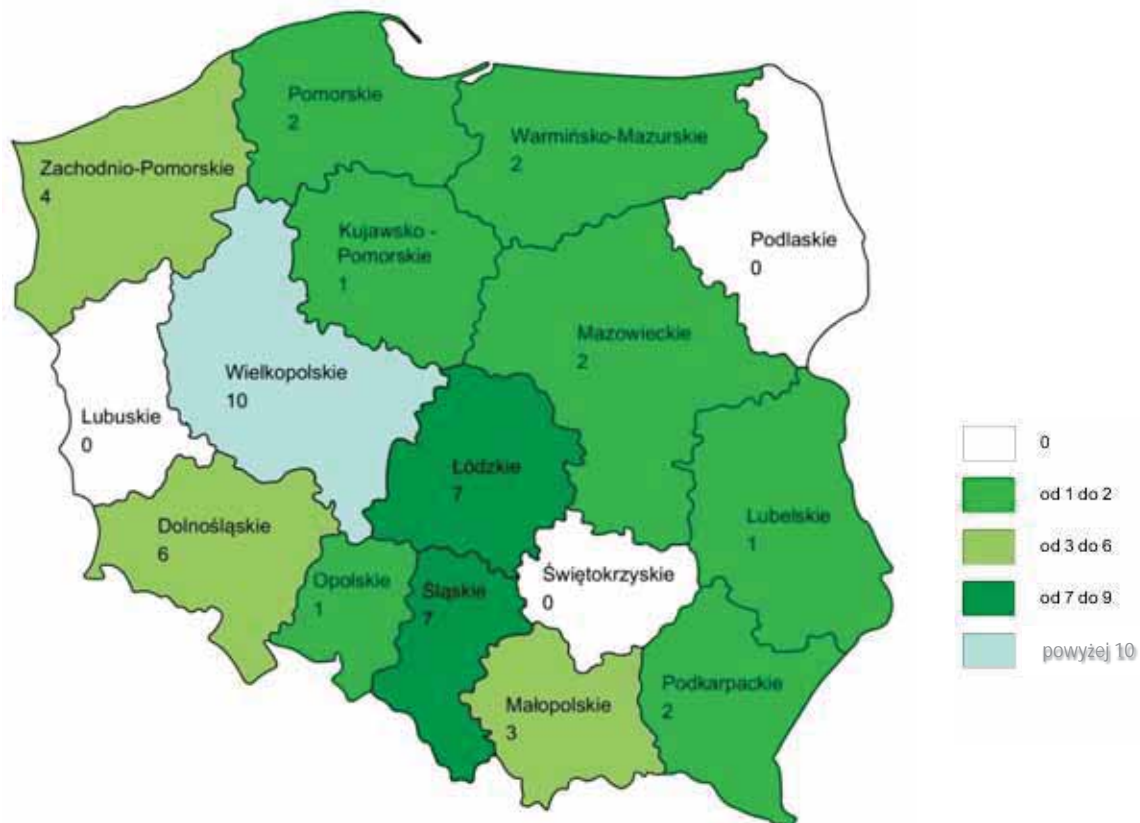
- wielkopolskim – **10** (21% wszystkich)
- śląskim – **7** (15% wszystkich)
- łódzkim – **7** (15% wszystkich)

W województwach: lubuskim, podlaskim i świętokrzyskim gminy nie prowadzą ośrodków wsparcia. Najwięcej osób skorzystało w 2013 r. z ośrodków prowadzonych przez gminy w następujących województwach:

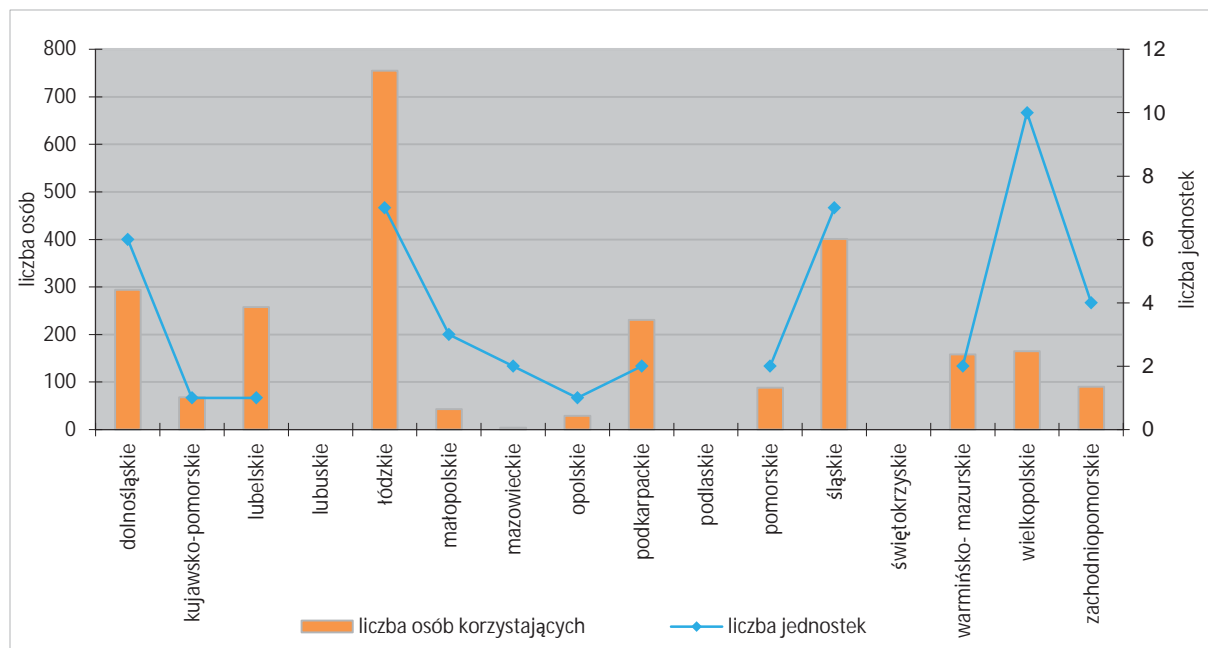
- łódzkim – **755** (29% wszystkich)
- śląskim – **401** (16% wszystkich)
- dolnośląskim **294** (11% wszystkich)

Statystycznie z jednego ośrodka prowadzonego przez gminy skorzystało w 2013 r. w całej Polsce średnio **53** osób – najwięcej w województwie łódzkim (107 osób na 1 ośrodek).

Mapa 4. Liczba gminnych ośrodków wsparcia w 2013 r.

Wykres 6. Liczba ośrodków wsparcia w gminach oraz liczba osób z nich korzystających w 2013 r.

Ośrodki interwencji kryzysowej

Mapa 5. Liczba gminnych ośrodków interwencji kryzysowej w 2013 r.

Ponad **3 263** osób w 2013 r. skorzystało z **12** ośrodków interwencji kryzysowej jakie były w całej Polsce prowadzone przez gminy. To dwukrotny wzrost korzystających w stosunku do roku ubiegłego. Oznacza to, że w 2013 r. z 1 ośrodka skorzystało średnio 271 osób. Najwięcej osób w ubiegłym roku skorzystało z ośrodków prowadzonych przez gminy w następujących województwach:

- pomorskim – 2 112 (64% wszystkich korzystających)
- świętokrzyskim – 430 (13% wszystkich korzystających)
- łódzkim – 392 (12% wszystkich korzystających)

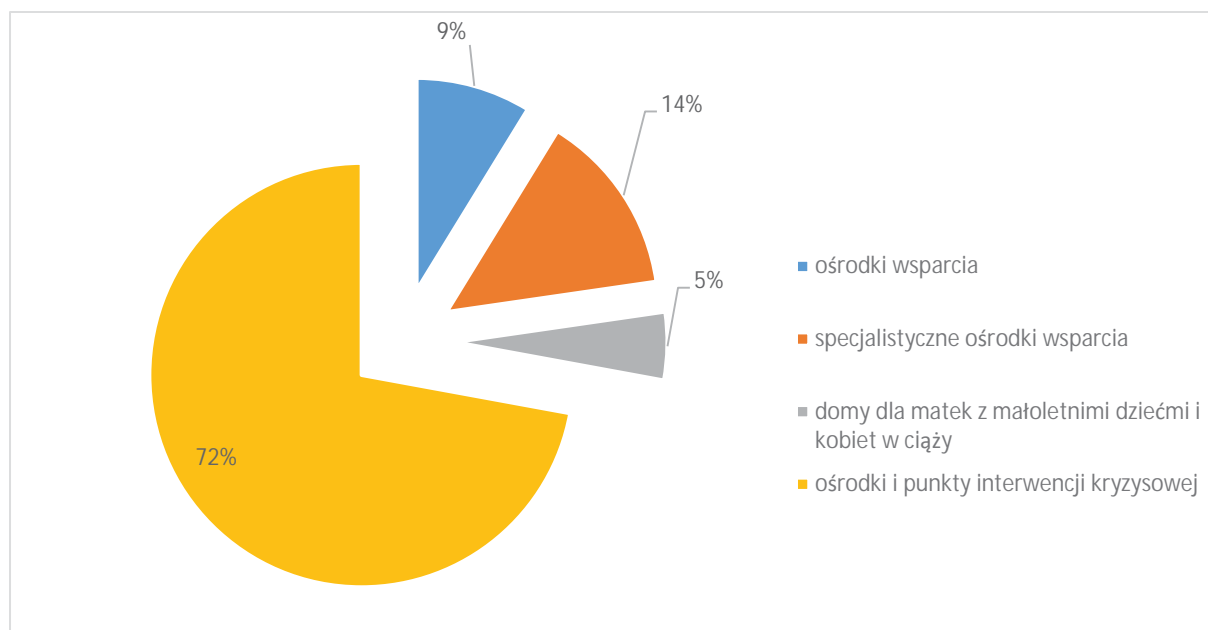
W 9 województwach gminy nie prowadzą ośrodków interwencji kryzysowej. W 6 województwach ośrodki prowadzą działalność całodobową, z której skorzystało 206 osób.

POWIATY

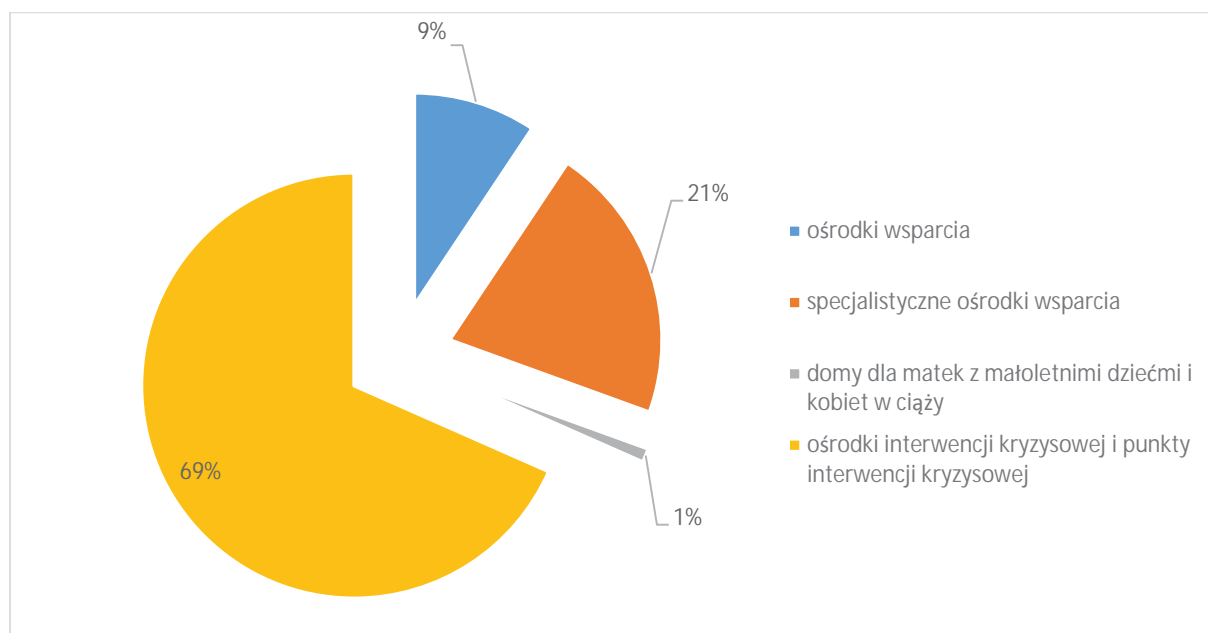
Wśród instytucji prowadzonych przez powiaty w 2013 r. zdecydowaną większość stanowią ośrodki interwencji kryzysowej (72%) a następnie specjalistyczne ośrodki wsparcia (14%) oraz ośrodki wsparcia (9%). Ze wszystkich instytucji prowadzonych przez powiaty w 2013 r. skorzystało ponad **34 825** osób.

Najwięcej osób skorzystało z ośrodków interwencji kryzysowej – ponad **23 817** tj. 68% wszystkich korzystających z pomocy. Z ośrodków wsparcia skorzystało zaś **3 259** osób (9% wszystkich).

Wykres 7. Struktura instytucji pomagających ofiarom przemocy w rodzinie w powiatach w 2013 r.

Wykres 8. Struktura osób korzystających z poszczególnych instytucji w powiatach w 2013 r.

Średnio z instytucji prowadzonych przez powiat skorzystało w ubiegłym roku 148 osoby. Najwięcej osób skorzystało ze specjalistycznych ośrodków wsparcia (**211** osoby na 1 ośrodek) a najmniej z domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży (**29** osoby na 1 ośrodek). Wszystkie instytucje udzieliły w 2013 r. pomocy w ponad 80 000 spraw.

Spośród działań jakie podjęto wobec osób, które skorzystały z instytucji prowadzonych przez powiaty były to:

- **47 814** spraw w ramach interwencji kryzysowej (co stanowi **60%** ogółu osób, którym udzielono pomocy)
- **5 352** spraw w ramach pomocy całodobowej (**6%**)
- **27 230** spraw miało inną formę pomocy (**34%**)
- **323** rodzin otrzymało pomoc w otrzymaniu mieszkania socjalnego (**2%**)
- **18 924** otrzymało pomoc terapeutyczną, (w tym **1 456** korzystało z programu ochrony ofiar przemocy (z udziałem Policji, prokuratury i kuratorów sądowych).

Wśród osób, którym w 2013 r. udzielono pomocy **11%** stanowiła pomoc skierowana do dzieci (8 927).

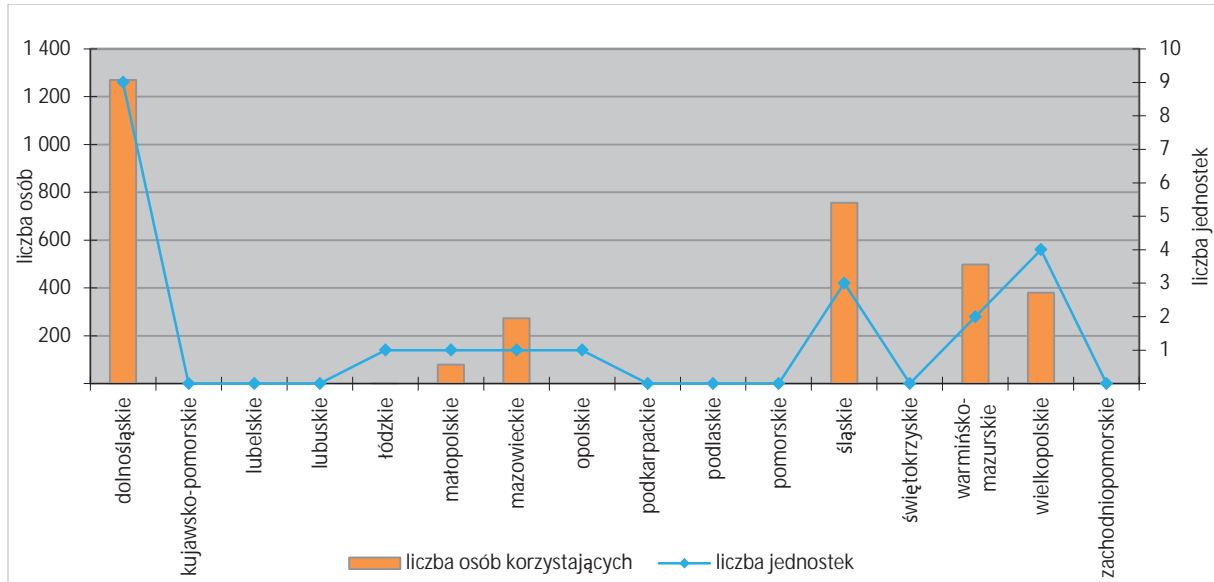
Wszystkie ośrodki prowadzone przez powiat dokonały w 2013 r. **7 450** działań interwencyjnych w tym:

- **4 618** osób przystąpiło do programów korekcyjno-edukacyjnych
- **313** sprawców przemocy izolowano od ofiar przemocy
- **61** sprawców przemocy eksmitowano z lokalu
- **7** sprawców przemocy wykonywało prace społecznie użyteczne

Ośrodki wsparcia

Liczba ośrodków wsparcia prowadzonych przez powiat w 2013 r. wyniosła **22**, a liczba osób z nich korzystających to **3 259**, co oznacza, że z jednego ośrodka skorzystało średnio **148** osób.

Wykres 9. Liczba ośrodków wsparcia w powiatach oraz osób z nich korzystających w 2013 r.

Mapa 6. Liczba ośrodków wsparcia w powiatach w 2013 r.

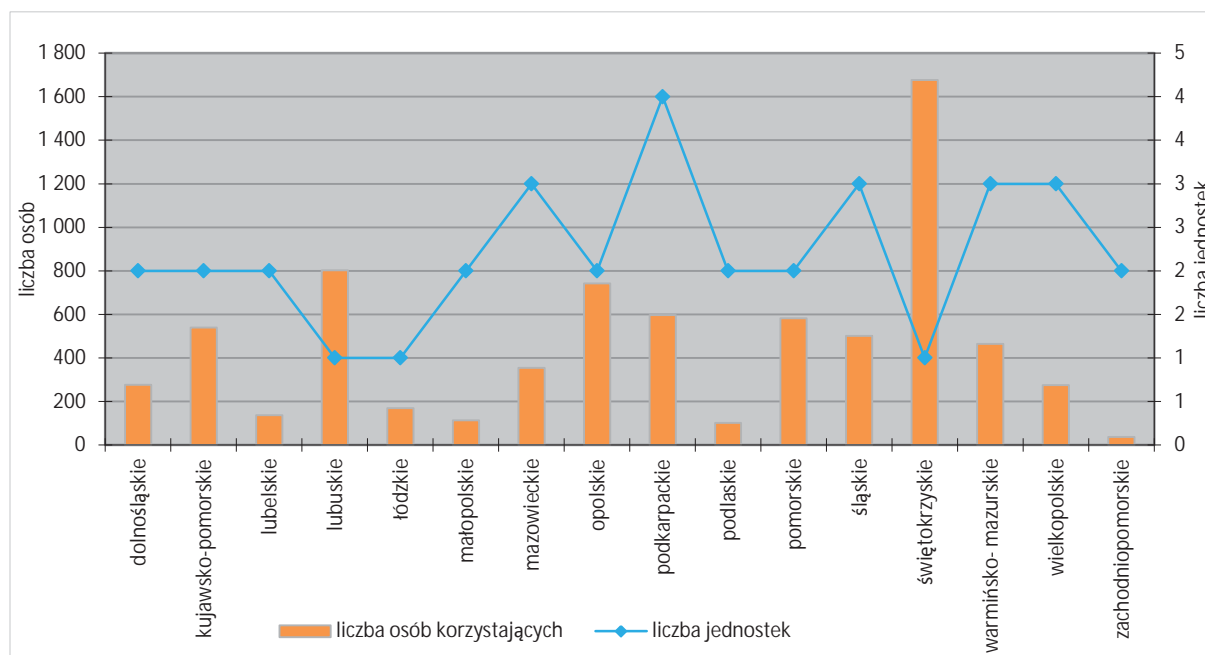
Specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie

W całej Polsce w 2013 roku działało 35 specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie prowadzonych przez powiaty, z których skorzystało **7 601** osób, co daje średnią 217 osób na 1 ośrodek.

Najwięcej osób skorzystało z jednostek prowadzonych przez powiaty w następujących województwach:

- świętokrzyskim – **1 677** (23% łącznej liczby osób)
- lubuskim – **803** (11%)
- opolskim – **743** (10%)

Wykres 10. Liczba specjalistycznych ośrodków wsparcia w powiatach oraz liczba osób z nich korzystających w 2013 r.

Domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży

Z **13** domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży prowadzonych przez powiat, które dysponowały **235** miejscami, skorzystało **376** osób co oznacza, że z każdego domu skorzystało średnio 29 osób. Najwięcej osób skorzystało z domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży w województwie łódzkim – **143** osoby (tj. 38% wszystkich korzystających z domów dla matek) oraz lubuskim – **100** osób (26%).

Mapa 7. Liczba domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży w 2013 r.

Ośrodki interwencji kryzysowej

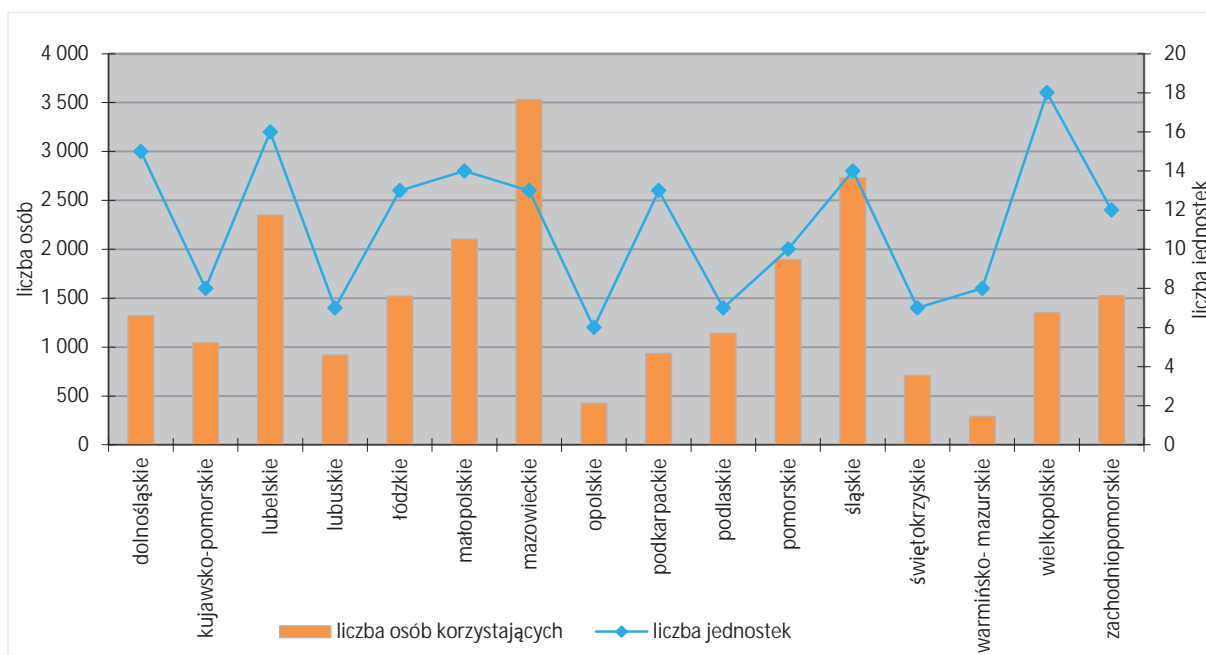
Ponad **23 817** osób skorzystało z **181** ośrodków interwencji kryzysowej jakie były w całej Polsce prowadzone przez powiaty. Oznacza to, że z 1 ośrodka skorzystało średnio **131** osób. Najwięcej osób skorzystało z ośrodków prowadzonych w następujących województwach:

- mazowieckim – **3 534**
- śląskim – **2 732**
- lubelskim – **2 350**

Najmniej osób skorzystało zaś z ośrodków prowadzonych w województwie:

- warmińsko-mazurskim – **294**
- świętokrzyskim – **712**
- opolskim – **426**

Wykres 11. Ośrodki interwencji kryzysowej w powiatach oraz liczba osób z nich korzystających w 2013 r.

Mapa 8. Liczba ośrodków interwencji kryzysowej w 2013 r.

Działania interwencyjne (strategie pomocowe kierowane do ofiar przemocy w rodzinie)

6. Funkcjonowanie Specjalistycznych Ośrodków Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie

Na terenie kraju do końca 2013 r. funkcjonowało 35 specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie. Prowadzenie ww. ośrodków jest zadaniem zleconym samorządom powiatowym, a środki finansowe na ich utrzymanie zapewnia budżet państwa.

W specjalistycznych ośrodkach wsparcia, obok zapewnienia podstawowych potrzeb, ofiary przemocy w rodzinie otrzymują profesjonalne wsparcie medyczne, socjalne, psychologiczne oraz prawne. Specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie w 2013 r. funkcjonowały w oparciu o standardy zawarte w rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 lutego 2011 r. w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, kwalifikacji osób zatrudnionych w tych ośrodkach, szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz kwalifikacji osób prowadzących oddziaływania korekcyjno-edukacyjne (Dz. U. Nr 50, poz. 259). Priorytetowym zadaniem specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie jest zabezpieczenie ofiary przemocy w rodzinie i udzielenie jej profesjonalnej pomocy i wsparcia.

W 2013 pracownicy Wydziałów Polityki Społecznej Urzędów Wojewódzkich sporządzili raporty z funkcjonowania specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie. Raporty dotyczą głównie oceny standardów funkcjonowania specjalistycznych ośrodków wsparcia oraz udzielanych form pomocy ofiarom przemocy w rodzinie, jak również prowadzenia działań monitorujących i ewaluacyjnych.

W opisanych raportach zostało ocenionych 35 specjalistycznych ośrodków wsparcia. Specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie w zakresie **interwencyjnym** zapewniają:

- schronienie ofiarom przemocy w rodzinie, bez skierowania i bez względu na dochód, na okres do trzech miesięcy z możliwością przedłużenia w przypadkach uzasadnionych sytuacją ofiary przemocy w rodzinie,
- ochronę ofiar przemocy w rodzinie przed osobą stosującą przemoc w rodzinie,
- udzielanie natychmiastowej pomocy psychologicznej, medycznej i wsparcia,
- rozpoznanie sytuacji ofiary przemocy w rodzinie i opracowanie planu pomocy.

Specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie w zakresie **terapeutyczno – wspomagającym** zapewniają:

- a) opracowanie indywidualnego planu pomocy ofierze przemocy w rodzinie uwzględniającego: potrzeby, cele, metody i czas pomocy,
- b) udzielanie poradnictwa:
 - medycznego,
 - psychologicznego,
 - prawnego,
 - socjalnego,

- c) prowadzenie terapii indywidualnej ukierunkowanej na wsparcie ofiary przemocy w rodzinie oraz nabycie umiejętności ochrony przed osobą stosującą przemoc w rodzinie
 - prowadzenie grup wsparcia i grup terapeutycznych dla ofiar przemocy w rodzinie,
- d) prowadzenie terapii indywidualnej ukierunkowanej na wsparcie ofiary przemocy w rodzinie oraz nabycie umiejętności ochrony przed osobą stosującą przemoc w rodzinie,
- e) zapewnienie dostępu do pomocy medycznej,
- f) ocenę sytuacji dzieci na podstawie przeprowadzonego w tej rodzinie rodzinnego wywiadu środowiskowego,
- g) udzielanie konsultacji wychowawczych;

W zakresie **potrzeb bytowych** zapewniają:

- całodobowy okresowy pobyt dla nie więcej niż trzydziestu osób; jednak liczba ta może ulec zwiększeniu, zależnie od możliwości specjalistycznego ośrodka wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie,
- pomieszczenia do spania przeznaczone maksymalnie dla pięciu osób, z uwzględnieniem sytuacji rodzinnej ofiary przemocy w rodzinie,
- wspólne pomieszczenia do pobytu dziennego, z miejscem zabaw dla dzieci i miejscem do nauki,
- ogólnodostępne łazienki, wyposażone w sposób umożliwiający korzystanie zarówno przez osoby dorosłe, jak i dzieci, odpowiednio jedna łazienka na pięć osób,
- ogólnodostępne kuchnie,
- miejsce do prania i suszenia,
- wyżywienie, odzież i obuwie,
- środki higieny osobistej i środki czystości.

Z przekazanych przez Wydziały Polityki Społecznej Urzędów Wojewódzkich raportów wynika, że większość ośrodków spełnia standardy wynikające z ww. rozporządzenia. W niektórych ośrodkach w wyniku przeprowadzonych kontroli stwierdzono następujące uchybienia i nieprawidłowości.

W Lublinie została przeprowadzona kontrola doraźna w związku ze zgłoszonymi skargami przez mieszkankę Ośrodka. W wyniku przeprowadzonych czynności kontrolnych stwierdzono następujące błędy:

- przekazywanie przez psychologa mieszkankom testów psychologicznych do wypełnienia w czasie wolnym. Testy psychologiczne powinny być wypełniane w obecności psychologa, co przyczyni się do rzetelnej i wiarygodnej ich interpretacji;
- mieszkanki w ramach dyżurów sprzątały m.in. biuro. Zdaniem kontrolujących pomieszczenie to powinno zostać wyłączone, z uwagi na przechowywanie w nim dokumentacji dot. osób przebywających w jednostce;
- wg mieszkanek odwiedziny członków rodziny mogą mieć miejsce po uprzednim wyrażeniu zgody przez pracownika Ośrodka oraz nie mogą odbywać się w pokojach

mieszkanek. Również same mieszkanki nie mogą odwiedzać się nawzajem w swoich pokojach. Zdaniem osób kontrolujących stanowi to naruszenie dóbr osobistych, w tym prawa do prywatności osób korzystających z usług Ośrodka;

- realizowanie obowiązków służbowych m.in. w ramach pełnionych przez pracowników dyżurów telefonicznych poza siedzibą SOW. Taka forma pracy oraz znacząca dysproporcja pomiędzy pełnionymi przez psychologa dyżurami w SOW (nie mniej niż 10 godzin) a dyżurami telefonicznymi (nie mniej niż 24 godziny) jest nie do przyjęcia, szczególnie w aspekcie charakteru i specyfiki funkcjonowania SOW. Ponadto, większość mieszkanek nie miała świadomości, że pracownicy pełnią dyżury telefoniczne.

Podczas kontroli wykazano nie realizowanie standardów w zakresie struktury, warunków bytowych i terapeutyczno-wspomagających. Zalecenia pokontrolne wskazują na konieczność:

- 1) podjęcia działań zmierzających do poprawy atmosfery w jednostce, tj. przygotowania planu naprawczego, którego celem będzie poprawa sytuacji w Ośrodku oraz wzmocnienie poziomu kompetencji personelu. W planowanych działaniach należy uwzględnić superwizję pracy pracowników merytorycznych.
- 2) zorganizowania pracy w jednostce w taki sposób, aby:
 - dzieci nie uczestniczyły w grupach terapeutycznych oraz grupach wsparcia z psychologiem przeznaczonych dla dorosłych mieszkanek,
 - osoby korzystające z pomocy otrzymywały testy psychologiczne od psychologa i wypełniały je w jego obecności, co przyczyni się do rzetelnej i wiarygodnej ich interpretacji,
 - mieszkańcy w ramach dyżurów nie sprząтали biura. Pomieszczenie to powinno zostać wyłączone z uwagi na przechowywanie w nim dokumentacji dot. osób przebywających w jednostce,
- 3) ochrony dóbr osobistych mieszkańców, w tym przestrzegania ich prawa do prywatności; zmiany zapisów Regulaminu SOW tak, aby osoby korzystające z usług Ośrodka miały większą swobodę kontaktów z osobami bliskimi i rodzinami; usunięcia przepisu stanowiącego, że w SOW obowiązuje zakaz wzajemnego odwiedzania się w pokojach przez mieszkanki oraz zakaz odwiedzin w pokojach osób z zewnątrz.

Ponadto przeprowadzone kontrole wskazały na następujące uchybienia:

- w specjalistycznym ośrodku wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie w Mławie i Warszawie nie był zatrudniony lekarz i nie było udzielane poradnictwo medyczne. Dodatkowo w Mławie jest zbyt mała liczba łazienek, wynikająca z warunków lokalowych ośrodka,
- w Gorzycach w okresie od 01.03.2013 – 10.06.2013 r. nie było zatrudnionego psychologa. Kandydaci do pracy nie spełniali wymagań określonych w rozporządzeniu. W tym czasie Ośrodek nie udzielał natychmiastowej pomocy psychologicznej,

- w Lesku brak funkcjonującego w ośrodku systemu specjalistycznej pomocy socjoterapeutycznej i terapeutycznej skierowanej do dzieci,
- w Olecku w listopadzie 2013 r. główni specjaliści WPS przeprowadzili kontrolę kompleksową. W wyniku kontroli stwierdzono, że usługi świadczone na stanowiskach tj. pedagog, pracownik socjalny i psycholog realizowały osoby nie posiadające kwalifikacji określonych w rozporządzeniu. Stwierdzono także, że od 30.11.2012 r. do dnia zakończenia kontroli tj. do 28.11.2013 r. SOW nie zatrudniał terapeuty, a od 27.11.2012 r. do dnia zakończenia kontroli tj. do 28 listopada 2013 r. - pedagoga. Jednocześnie stwierdzono, że terapię prowadził psycholog. Ponadto stwierdzono przerost liczby stanowisk i wymiaru etatów przeznaczonych dla kadry pomocniczej w stosunku do liczby etatów przeznaczonych dla kadry specjalistycznej. W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami wydano stosowne zalecenia pokontrolne,
- w Pile standard realizowany prawidłowo z wyjątkiem wyżywienia - ze względu na niższe niż planowane środki finansowe. Ośrodek pozyskiwał żywność z Banków Żywności oraz pomagał dopełniać klientom formalności związane z uzyskaniem zasiłku celowego z przeznaczeniem na żywność,
- w Olsztynie w lipcu 2013 r. główni specjaliści WPS przeprowadzili kontrolę kompleksową. W wyniku kontroli stwierdzono, że ocena sytuacji dzieci nie była prowadzona na podstawie przeprowadzonego w tej sprawie rodzinnego wywiadu środowiskowego, o którym mowa w art. 107 ustawy o pomocy społecznej. W związku ze stwierdzoną nieprawidłowością wydano stosowne zalecenie pokontrolne.

W specjalistycznych ośrodkach wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie w 2013 r. udzielono różnorodnych form pomocy **7601** ofiarom przemocy w rodzinie w tym: **5 311** kobietom, **757** mężczyznom oraz **1 533** dzieciom. Ponadto, udzielono pomocy **278** osobom starszym – ofiarom przemocy w rodzinie, w tym: **229** kobietom i **49** mężczyznom, a także **356** osobom niepełnosprawnym – ofiarom przemocy w rodzinie, w tym: **259** kobietom, **38** mężczyznom oraz **59** dzieciom. Z pomocy całodobowej skorzystało **7 018** osób.

W specjalistycznych ośrodkach wsparcia, obok zapewnienia podstawowych potrzeb, ofiary przemocy w rodzinie otrzymują profesjonalne wsparcie medyczne, socjalne, psychologiczne i prawne. W tabeli poniżej zawarte są informacje o liczbie osób objętych pomocą przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie od 2006 r.

Tabela 2. Liczba osób korzystających z pomocy w specjalistycznych ośrodkach wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie w latach 2006-2013.

2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
916*	4 944	7 590	7 554	8 676	8 727	8 302	7 601

* tak mała liczba wynika z tego, iż specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie powstały w czwartym kwartale 2006 r.

Wszystkie specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie nawiązały współpracę z instytucjami zajmującymi się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie.

Specjalistyczne ośrodki współpracują głównie z ośrodkami pomocy społecznej, powiatowymi centrami pomocy rodzinie, Policją, sądami, prokuraturą, strażą miejską, zakładami opieki zdrowotnej, poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, szkołami, przedszkolami, kościołem, organizacjami pozarządowymi, gminnymi komisjami rozwiązywania problemów alkoholowych, wydziałami do spraw mieszkalnictwa, rodzinnymi ośrodkami diagnostyczno-konsultacyjnymi, powiatowymi urzędami pracy, mediami lokalnymi itp.

W celu dostosowania zakresu pomocy do sytuacji oraz potrzeb ofiar przemocy w rodzinie specjalistyczny ośrodek wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie monitoruje sytuację osób przebywających w ośrodkach przez pół roku po jego opuszczeniu, poprzez utrzymywanie kontaktu telefonicznego, korespondencję lub nawiązanie współpracy z instytucjami zajmującymi się pomocą ofiarom przemocy.

Mapa 9. Specjalistyczne ośrodki wsparcia w powiatach w 2013 r.

Specjalistyczne Ośrodki Wsparcia spełniają bardzo ważną funkcję w udzielaniu kompleksowej pomocy. Są to placówki, w których zatrudniona jest wyspecjalizowana kadra pracownicza mająca duże doświadczenie w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz wdrażania nowatorskich rozwiązań w zakresie pracy z ofiarami przemocy, ale również z osobami będącymi sprawcami. Działalność ośrodków jest wielowymiarowa i nastawiona na udzielanie profesjonalnej pomocy.

Działania wspierające (w zakresie strategii terapeutycznych)

7. Program Osłonowy „Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie”

Program Osłonowy „Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie” po raz pierwszy został zrealizowany w 2011 r. zgodnie z art. 8 pkt 6 i 7 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. Nr 180, poz. 1493, z późn. zm.). Przedmiotem jest dofinansowanie samorządów gminnych, powiatowych i województwa w tworzeniu zintegrowanego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Minister Pracy i Polityki Społecznej w 2013 r. określił trzy priorytety, w ramach których mogły być dofinansowane działania:

Priorytet I. Podejmowanie działań mających na celu poprawę sytuacji rodzin zagrożonych zjawiskiem przemocy w rodzinie;

Priorytet II. Podejmowanie działań profilaktycznych w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie;

Priorytet III. Udzielanie pomocy dzieciom i młodzieży z rodzin zagrożonych i dotkniętych przemocą w rodzinie.

Szczegółowe działania wynikające z powyższych priorytetów, na realizację których podmioty uprawnione mogły aplikować o dofinansowanie, zawarte były w Programie Osłonowym „Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie”. Na Program w roku 2013 zaplanowano kwotę **3 000 000,00 zł.**, a **wydatkowano 2 916 893,72 zł.** Dofinansowanie otrzymały 93 podmioty. Alokacja środków na poszczególne priorytety wyniosła: 51% priorytet I, 29%, priorytet II i 20% priorytet IV. Najwięcej środków otrzymały jednostki z województw: podkarpackiego, śląskiego i świętokrzyskiego.

Realizacja zadań wynikających z Programu Osłonowego przyczynia się do zbudowania lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie i do realizacji szeroko zakrojonych działań profilaktycznych. Dzięki otrzymanym środkom finansowym pochodzącym z dotacji, a także środkom z wkładu własnego podmiotów realizujących Program istnieje możliwość między innymi rozpowszechniania wiedzy w środowisku lokalnym na temat działań realizowanych na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Działania korekcyjno-edukacyjne skierowane do sprawców przemocy w rodzinie (strategie ukierunkowane na zmianę zachowań i postaw osób stosujących przemoc w rodzinie)

8. Realizacja programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych skierowanych do osób stosujących przemoc w rodzinie

Wytyczne do tworzenia modelowych programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy w rodzinie, które są wykorzystane przez samorządy powiatowe odpowiedzialne za realizację Strategii ukierunkowanych na zmianę zachowań i postaw osób stosujących przemoc w rodzinie, zostały opracowane przez Zespół Monitorujący do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, który funkcjonuje od 2011 r. jako organ

opiniodawczo-doradczy Ministra we współpracy z pracownikami Departamentu Pomocy i Integracji Społecznej MPiPS. Zawartość merytoryczna programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oprócz oddziaływań edukacyjnych obejmuje również praktyczne ćwiczenia dostarczające korekcyjnych doświadczeń osobistych zmieniających zachowania i postawy związane z przemocą oraz rozwijające umiejętności samokontroli i konstruktywnego współżycia. Programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych powinny być nieodłącznym czynnikiem resocjalizacji sprawców przemocy w rodzinie, gdyż samo zaostrenie kar w stosunku do tych osób nie przyczyni się do zmian ich zachowań wobec członków rodziny. Celem przeciwdziałania przemocy jest zmniejszenie skali zjawiska przemocy w rodzinie w tym przemocy wobec dzieci poprzez edukację sprawców umożliwiając im nabycie prawidłowych umiejętności wychowawczych, postaw małżeńskich oraz zachowań społecznych.

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 lutego 2011 r. w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, kwalifikacji osób zatrudnionych w tych ośrodkach, szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz kwalifikacji osób prowadzących oddziaływania korekcyjno-edukacyjne (Dz. U. Nr 50, poz. 259) celem prowadzonych oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych jest:

- powstrzymanie osoby stosującej przemoc w rodzinie przed dalszym stosowaniem przemocy,
- rozwijanie umiejętności samokontroli i współżycia w rodzinie,
- kształtowanie umiejętności w zakresie wychowywania dzieci bez używania przemocy w rodzinie,
- zdobywanie i poszerzanie wiedzy na temat mechanizmów powstawania przemocy w rodzinie,
- zdobywanie umiejętności komunikowania się i rozwiązywania konfliktów w rodzinie bez stosowania przemocy,
- uzyskanie informacji o możliwościach podejmowania działań terapeutycznych.

Realizacja programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych jest zadaniem zleconym samorządom powiatowym. Szczegółowe informacje dotyczące prowadzonych na terenie kraju w 2013 r. programów korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy w rodzinie zostały opracowane na podstawie raportów nadesłanych przez Wydziały Polityki Społecznej Urzędów Wojewódzkich. W raportach zawarte są informacje dotyczące:

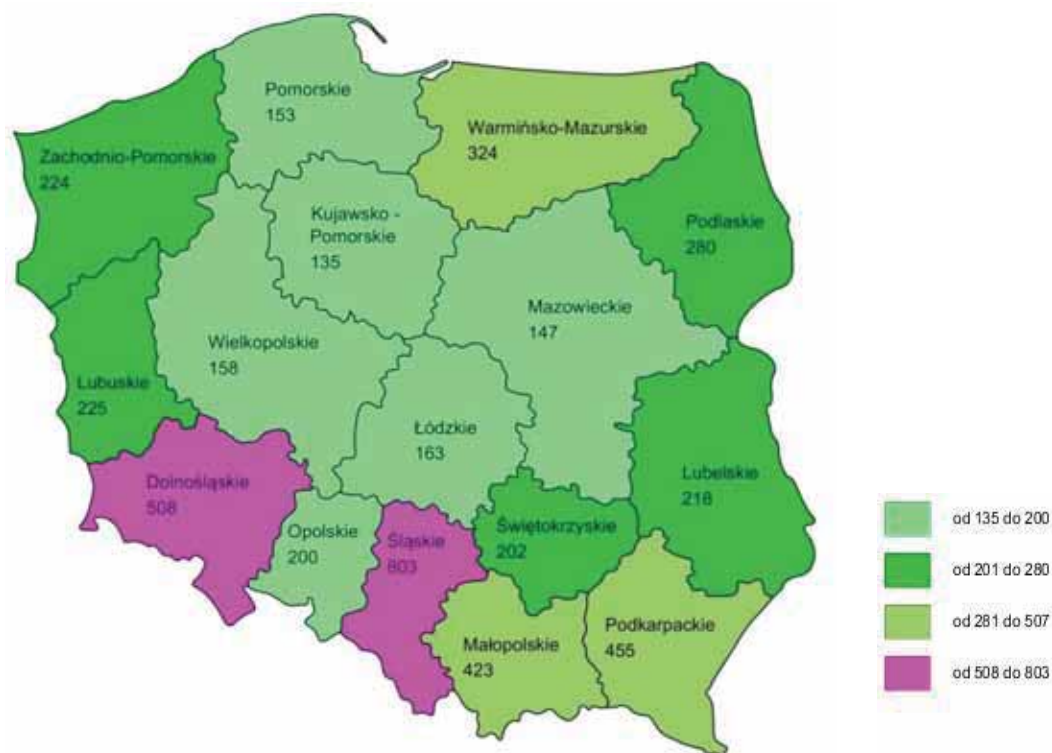
- liczby osób oraz płeć osób które ukończyły programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych z uwzględnieniem osób uczestniczących w programach korekcyjno-edukacyjnych ze względu na fakt skazania za czyny związane ze stosowaniem przemocy, odbywających karę pozbawienia wolności albo wobec których sąd warunkowo zawiesił wykonywanie kary, osób stosujących przemoc w rodzinie które uczestniczą w terapii uzależnienia od alkoholu lub narkotyków i uczestniczą w programach, które stanowią uzupełnienie terapii, osób które w wyniku innych okoliczności zgłosiły się do uczestnictwa w programach,
- nazwy realizowanego programu oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych,
- formy i sposobu prowadzonych programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych,
- celów i efektów prowadzenia programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych,

- sposobu i czasu monitorowania efektów programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób które zakończyły program.

Z opracowanego Raportu wynikają następujące wnioski:

W 2013 r. programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy w rodzinie ukończyło **3 082** osób. W raportach zostały wykazane jedynie osoby, które przystąpiły do programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych i ukończyły je. Natomiast faktyczna ogólna liczba osób, które przystąpiły do programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych została zawarta w sprawozdawczości ogólnej do Krajowego Programu i wynosi ona **4 618** osób. Z porównania obydwu statystyk wynika, że **1 536** osoby przystąpiły do programów, ale w toku ich realizacji zrezygnowały z uczestnictwa.

Mapa 10. Liczba osób uczestniczących w programach korekcyjno-edukacyjnych w 2013 r.

Liczba osób uczestniczących w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych ze względu na fakt skazania za czyny związane ze stosowaniem przemocy w rodzinie, odbywających karę pozbawienia wolności albo wobec których sąd warunkowo zawiesił wykonywanie kary wyniosła łącznie **1 187** osób, w tym **1 134** mężczyzn i **53** kobiet.

Liczba osób stosujących przemoc w rodzinie, które uczestniczyły w terapii uzależnień od alkoholu lub narkotyków i w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych, stanowiące uzupełnienie terapii, wyniosła łącznie **290** osób, w tym **251** mężczyzn i **39** kobiet.

Liczba osób, które w wyniku innych okoliczności zgłosiły się do uczestnictwa w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wynosi łącznie **1 605** osób, w tym **1 303** mężczyzn oraz **302** kobiet.

Tabela 3. Liczba osób uczestniczących w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych w latach 2007 -2013.

2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
2 922	4 214	4 403	4 791	4 475	4 533	4 618

Programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie są prowadzone w formie spotkań, sesji, indywidualnych oraz na podstawie pracy w grupach. Prowadzone zajęcia odbywają się na podstawie realizacji programu „The Duluth Model” lub według modelu „Partner” powstałego na bazie programu „The Duluth Model”. Ponadto realizowane były również programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych w ramach programów autorskich.

Programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy w rodzinie były realizowane między innymi poprzez zajęcia warsztatowe, ćwiczenia, wykłady, dyskusje, wizualizację, psychodramę, odgrywanie scenek, treningi asertywności, burze mózgów, zajęcia psychoedukacyjne, projekcje filmów edukacyjnych, spotkania z przedstawicielami prawa, autodiagnozę na bazie psychotestów, analizę indywidualnych przypadków, relaksację, diagnostykę osobowości, porady rodzinno-wychowawcze, elementy psychoterapii indywidualnej, metody aktywizujące.

Czas trwania programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych był zróżnicowany i wynosił od 1 miesiąca do 12 miesięcy. W większości powiaty realizowały programy w okresach trzymiesięcznych, półrocznych lub rocznych.

Wskazywane najczęściej efekty prowadzenia programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych ze sprawcami przemocy w rodzinie dotyczyły zmiany postaw i zachowań osób stosujących przemoc w rodzinie.

Monitorowanie efektów programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób, które zakończyły program odbywa się między innymi poprzez: wypełnienie przez sprawcę ankiety ewaluacyjnej oraz osobisty kontakt osób prowadzących program i rejestrację zmian zachodzących w zachowaniu sprawcy. Monitoring prowadzony jest dzięki informacjom uzyskanym w środowisku rodzinnym sprawców, poprzez kontakt z pracownikami instytucji współpracujących ze sprawcą po zakończeniu programu np. kuratorami sądowymi, pracownikami socjalnymi, Policją, pedagogami szkolnymi. Okres monitorowania sprawców po zakończeniu programu oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych jest zróżnicowany i wynosi od dwóch miesięcy do trzech lat.

Monitorowanie realizacji ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. Nr 180, poz. 1493, z późn. zm.)

9. Monitorowanie realizacji ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. Nr 180, poz. 1493, z późn. zm.) odbywa się w oparciu o raporty oraz sprawozdawczość opracowaną przez Wojewodów. Raporty zawierają dane dotyczące realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie przez samorząd gminny, powiatowy i samorząd województwa oraz Wojewodę.

a) Realizacja zadań własnych przez gminę:

Z raportu dotyczącego realizacji zadań nałożonych ustawą o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz sprawozdawczości za 2013 rok wynika:

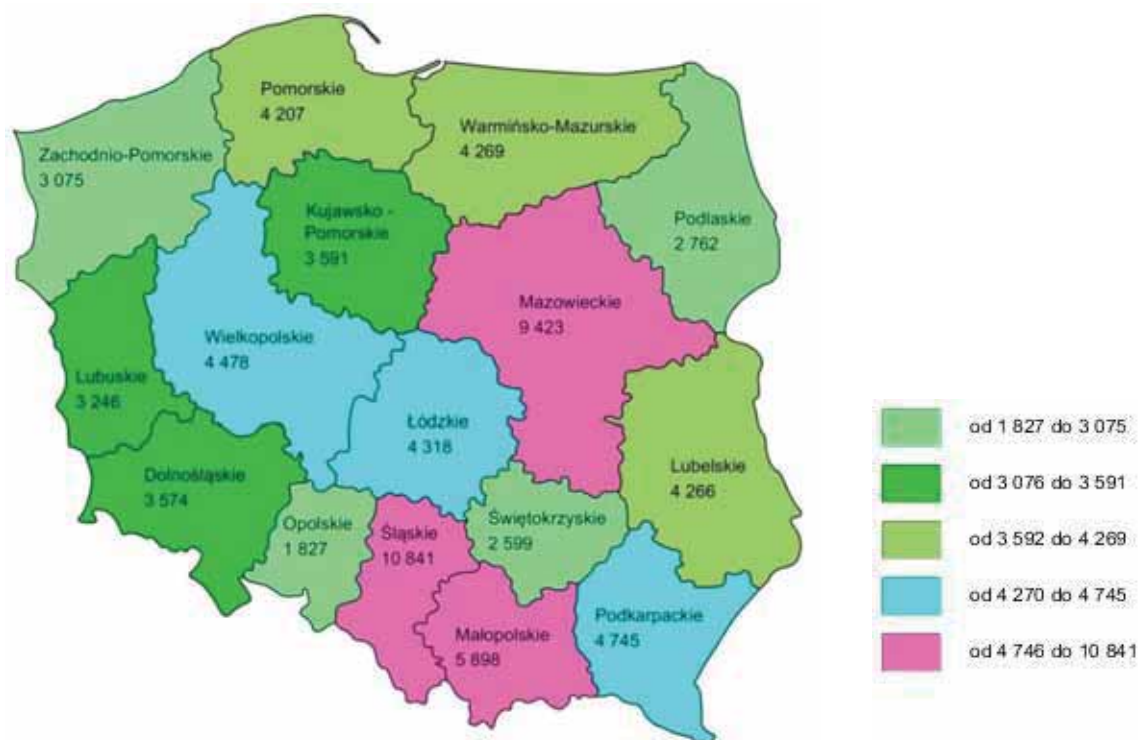
- na terenie Polski na **2 479** gmin zostało opracowanych, zrealizowanych i zatwierdzonych właściwą uchwałą **2 399** gminnych programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie, **prawie 97%**,
- w Polsce jest **1 551** placówek prowadzących poradnictwo i interwencję w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie w szczególności poprzez działania edukacyjne służące wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie,
- w 2013 r. funkcjonowało w gminach **2 489** Zespołów Interdyscyplinarnych. W pięciu gminach w Polsce nie powstały Zespoły Interdyscyplinarne, 4 w województwie lubelskim i jeden w małopolskim (Minister Pracy i Polityki Społecznej wystąpił do wójtów, burmistrzów i prezydenta miasta z pismem z prośbą o utworzenie Zespołów Interdyscyplinarnych i wypełnianie zadań ustawowych, w związku z czym w 2014 r. tylko w mieście Zakopane nie funkcjonuje Zespół Interdyscyplinarny z powodu braku zgody rady miasta na utworzenie takiego zespołu),
- w 2013 r. funkcjonowało w gminach **57 207** Grup Roboczych,
- w Polsce w 2013 r. na podstawie art. 12 a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie w sytuacji bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą w rodzinie odnotowano **571** przypadków odebrania dziecka z rodziny przez pracownika socjalnego wraz z Policją i przedstawicielami służby zdrowia, wykonującego obowiązki służbowe.

Mapa 11. Liczba przypadków odebrania dziecka z rodziny przez pracownika socjalnego w 2013 r.

Przeprowadzona analiza potwierdza, że pracownicy socjalni informowali rodziców i opiekunów prawnych dzieci poprzez wręczenie im pouczenia o możliwości złożenia zażalenia. Ponadto, dane uzyskane od Wojewodów wskazują, że w 2013 r. zażalenia do sądu w trybie uproszczonym zgodnie z art. 12b ust. 2 ustawy tj. za pośrednictwem pracownika socjalnego wniesiono w 15 przypadkach. Należy także uwzględnić fakt, że we wszystkich przypadkach wniesionych zażaleń, zostały one przekazane przez pracownika socjalnego niezwłocznie do sądu opiekuńczego. Pozwala to na sformułowanie wniosku, że pracownicy socjalni postępują zgodnie z przepisami ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, a podejmując interwencję w rodzinie kierują się jedynie dobrem dziecka gdyż są to sytuacje ostateczne wynikające z konieczności zabezpieczenia sytuacji dziecka w związku z zagrożeniem jego zdrowia lub życia.

Mapa 12. Liczba sporządzonych „Niebieskich Kart A” w 2013 r.

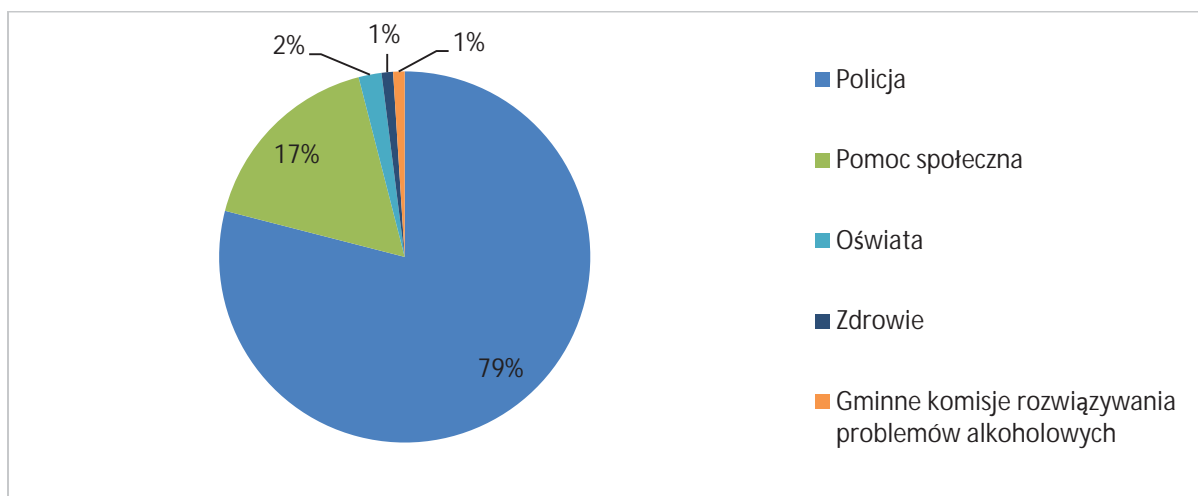
Zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” (Dz. U. Nr 209, poz. 1245) w 2013 r.:

- sporządzonych Niebieskich Kart formularz A przez przedstawicieli poszczególnych podmiotów wszczynających procedurę było **73 119** w tym przez przedstawicieli:
 - jednostek organizacyjnych pomocy społecznej **12 114**,
 - Policji **57 902**,
 - gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych **813**;
 - oświaty **1671**,
 - ochrony zdrowia **619**;
- sporządzonych Niebieskich Kart C przez przedstawicieli poszczególnych podmiotów wszczynających procedurę było **52 221**;

- sporządzonych Niebieskich Kart D przez przedstawicieli poszczególnych podmiotów wszczynających procedurę było **39 767**;
- zakończonych przez Zespół Interdyscyplinarny/Grupę Roboczą procedur „Niebieskiej Karty”, na skutek zakończenia ustania przemocy w rodzinie lub zrealizowania indywidualnego planu pomocy i uzasadnionego przypuszczenia o zaprzestaniu dalszego stosowania przemocy w rodzinie było **34 809**;
- zakończonych przez Zespół Interdyscyplinarny/Grupę Roboczą procedur „Niebieskiej Karty”, na skutek rozstrzygnięcia o braku zasadności podejmowania działań było **12 123**;
- Zespoły Interdyscyplinarne/Grupy Robocze przekazały **7 437** zawiadomień do organów ścigania (Policji, Prokuratury) o popełnieniu przestępstwa w związku z użyciem przemocy w rodzinie.

Instytucją, która najczęściej uruchamiała procedurę „Niebieskie Karty” była Policja (79%), na drugim miejscu procedurę uruchamiali przedstawiciele pomocy społecznej (17%). Do sporadycznych przypadków należało uruchomienie procedury przez gminne komisję rozwiązywania problemów alkoholowych (1%), oświaty(2%) oraz ochrony zdrowia(1%). Biorąc pod uwagę z jednej strony bardzo niską aktywność gminnych komisji w zakresie uruchamiania procedury „Niebieskie Karty” (**820** sporządzonych w 2012 r. i **813** w 2013 r.) potwierdzoną analizami statystycznymi Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (dane zebrane w ramach Programu Statystyki Publicznej za rok 2012), z których wynika, że spośród blisko 2 500 gmin jedynie w 570 gminach gminne komisje uruchamiały tę procedurę, kolejnym ważnym obszarem badawczym byłaby diagnoza zasobów i ograniczeń (w tym przekonań, praktyki działania) właśnie tej grupy. Na uwagę zasługuje to, iż wzrasta świadomość pracowników oświaty i ochrony zdrowia. W stosunku do roku poprzedniego pracownicy oświaty uruchomili procedurę „Niebieskiej Karty” o 198 razy więcej niż rok wcześniej. A pracownicy ochrony zdrowia o 128. Nieco wyższa aktywność uruchamiania tej procedury ujawniona w badaniach statystycznych przez przedstawicieli pracowników oświaty i ochrony zdrowia, świadczy, że instytucje te coraz lepiej identyfikują i diagnozują zjawisko przemocy w ramach swoich obowiązków, w związku z czym istnieje możliwość udzielenia właściwej i szybkiej pomocy ofiarom przemocy. Choć z drugiej strony ze statystyk wynika, że aż połowa wypełnionych przez te instytucje była uruchomiona w województwie mazowieckim.

Wykres 12. Liczba wypełnionych Niebieskich Kart przez poszczególne podmioty w 2013 r.

b) Realizacja zadań własnych przez powiat:

Na terenie Polski spośród **377** wszystkich powiatów:

- w **344** powiatach (90%) na terenie Polski opracowano, zrealizowano i zatwierdzono właściwą uchwałą powiatowe programy przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie,
- w **220** powiatach (58%) opracowano i realizowano programy służące działaniom profilaktycznym mającym na celu udzielenie specjalistycznej pomocy, zwłaszcza w zakresie promowania i wdrażania prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie.

c) Zadania z zakresu administracji rządowej realizowane przez powiat:

Do zadań z zakresu administracji rządowej zleconych powiatowi na podstawie art. 6 ust. 4 pkt 1 i 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie należy tworzenie i prowadzenie specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie oraz opracowanie i realizacja programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie. Zadania te są finansowane z budżetu państwa i są one w pełni realizowane przez powiaty. Szczegółowy opis zadań z zakresu administracji rządowej realizowanych przez powiat został zawarty w podrozdziale: **Realizacja programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych skierowanych do osób stosujących przemoc w rodzinie** na stronach 31-34.

d) Realizacja zadań własnych samorządu województwa:

Z opracowanego raportu wynika, że w 2013 r.

- 15 samorządów województw opracowało i realizowało oraz zatwierdziło właściwą uchwałą wojewódzki program przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Województwo Dolnośląskie, nie wywiązało się z realizacją powyższego zadania,
- 15 samorządów województw oprócz województwa pomorskiego podejmowało działania mające na celu inspirowanie i promowanie nowych rozwiązań w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
- 11 samorządów województw opracowało ramowe programy ochrony ofiar przemocy w rodzinie oraz ramowe programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie. Samorządy województw dolnośląskiego, kujawsko-pomorskiego, wielkopolskiego, podkarpackiego i pomorskiego nie realizowały w 2013 r. powyższego zadania,
- wszystkie samorządy województw organizują szkolenia dla osób realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie.

e) Realizacja zadań wojewody:

Z opracowanego raportu dotyczącego realizacji zadań wojewody z zakresu ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie wynika, że w 2013 r.:

- 15 wojewodów (oprócz Wojewody Łódzkiego) opracowało materiały instruktażowe, zalecenia, procedury postępowania interwencyjnego w sytuacjach kryzysowych związanych z przemocą w rodzinie dla osób realizujących te zadania,

- 16 wojewodów realizowało działania mające na celu monitorowanie zjawiska przemocy w rodzinie,
- w 13 województwach zostali powołani Wojewódzcy Koordynatorzy Realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. W województwach: w łódzkim, małopolskim i wielkopolskim nie zostali powołani wojewódzcy koordynatorzy, a zadania ich zostały powierzone tymczasowo pracownikom Wydziałów Polityki Społecznej Urzędów Wojewódzkich,
- monitorowanie Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie przez Wojewódzkich Koordynatorów również miało miejsce w 14 województwach (poza łódzkim i małopolskim),
- nadzór nad realizacją zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie realizowanych przez samorząd gminny, powiatowy i województwa pełni 16 wojewodów,
- kontrola realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie wykonywanych przez podmioty niepubliczne na podstawie umów z organami administracji rządowej i samorządowej sprawowana jest w 10 województwach. W 6 województwach kontrola nie była sprawowana (pomorskie, lubuski, łódzkie opolskie śląskie i podkarpackie),
- we wszystkich województwach prowadzone i ogłoszone są w wojewódzkim dzienniku urzędowym oraz opublikowane na stronach internetowych rejestry placówek zapewniających miejsca noclegowe,
- we wszystkich województwach prowadzone i ogłoszone są w wojewódzkim dzienniku urzędowym oraz opublikowane na stronach internetowych rejestry jednostek specjalistycznego poradnictwa.

10. Działalność Zespołu Monitorującego do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie

W marcu 2011 r. został powołany Zespół Monitorujący do Spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. Działalność tego Zespołu reguluje przepis art. 10b ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. Nr 180, poz. 1493, z późn. zm.), a także rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 28 stycznia 2011 r. w sprawie Zespołu Monitorującego do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie (Dz. U. Nr 28, poz. 146). Zgodnie z art. 10b ust. 1 ww. ustawy w skład Zespołu Monitorującego wchodzi:

- 1) Krajowy Koordynator Realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie;
- 2) siedmiu przedstawicieli organów administracji rządowej i jednostek im podległych lub przez nienadzorowanych powołanych spośród osób zgłoszonych przez te organy i osób kierujących tymi jednostkami;
- 3) pięciu przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego powołanych spośród osób zgłoszonych przez stronę samorządową w Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego;

- 4) dziesięciu przedstawicieli organizacji pozarządowych, związków i porozumień organizacji pozarządowych oraz kościołów i związków wyznaniowych powołanych spośród osób zgłoszonych przez te podmioty.

W 2013 r. odbyło się pięć posiedzeń (w tym dwa dwudniowe) Zespołu Monitorującego do Spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.

Do najważniejszych prac Zespołu Monitorującego w 2013 r. należy zaliczyć:

- ocenę wniosków złożonych w ramach Programu Osłonowego „Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie”,
- opracowanie projektu Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020,
- przeprowadzenie dyskusji nad koncepcją opracowania Programu „Monitorowanie Losów Dziecka”,
- opracowanie propozycji zmian do „Wytycznych Prokuratora Generalnego dotyczących zasad postępowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie”. Prokurator Generalny zobowiązał w nich prokuratorów do udzielania pokrzywdzonym w sprawach dotyczących przestępstw związanych z przemocą w rodzinie, szczegółowych informacji i pouczeń: dotyczących ich uprawnień wynikających z ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, a także dotyczących wszelkich form pomocy udzielanej osobom pokrzywdzonym, realizowanych w ramach gminnych i powiatowych systemów przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Nadto prokuratorzy zostali zobowiązani do niezwłocznego reagowania na wszelkie przejawy użycia gróźb lub przemocy wobec świadków oraz pokrzywdzonych w sprawach związanych z przemocą w rodzinie. Wytyczne weszły w życie z dniem podpisania, tj. 18 grudnia 2013 r.

III. Działania realizowane przez Ministerstwo Sprawiedliwości

Ministerstwo Sprawiedliwości oraz podległe mu jednostki w roku 2013, podobnie jak w latach poprzednich, realizowały zadania nałożone na nie we wszystkich podstawowych nurtach przewidzianych w Krajowym Programie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, tj. w:

- 1) Działaniach uprzedzających;
- 2) Działaniach interwencyjnych;
- 3) Działaniach wspierających;
- 4) Działaniach korekcyjno-edukacyjnych.

Do podstawowych zadań Ministerstwa przewidzianych Programem należy:

- 1) w zakresie **Działań uprzedzających** (Strategii edukacyjnych):
 - opracowanie oraz realizacja procedur ochrony prawnej i wsparcia psychologicznego dla świadków przemocy w rodzinie i ofiar przemocy w rodzinie,
 - przygotowanie pakietów szkoleniowych w zakresie przyczyn i skutków przemocy w rodzinie i przeprowadzenie szkoleń pracowników wymiaru sprawiedliwości;
- 2) w zakresie **Działań interwencyjnych** (Strategii interwencyjnych):
 - izolowanie sprawców od ofiar na podstawie odrębnych przepisów (realizują sądy w ramach swoich ustawowych uprawnień);
- 3) w zakresie **Działań wspierających** (Strategie terapeutyczne): wzmocnienie ochrony ofiar przemocy w rodzinie przez:
 - realizację programów ochrony ofiar przemocy z udziałem Policji, prokuratury i kuratorów sądowych (wykonują sądy powszechne w ramach swoich ustawowych uprawnień),
 - zabezpieczenie odpowiednich warunków przesłuchań dzieci (przyjazne pokoje przesłuchań) oraz, w miarę możliwości, dorosłych – ofiar przemocy w rodzinie (realizują sądy oraz prokuratury);
- 4) w zakresie **Działań korekcyjno-edukacyjnych** skierowanych do sprawców przemocy w rodzinie:
 - wykonywanie przez sprawców przemocy w rodzinie prac społecznie użytecznych przy jednoczesnym uczestnictwie w programach korekcyjno-edukacyjnych (realizują sądy w ramach swoich ustawowych uprawnień).

1. Realizacja Działań uprzedzających (w zakresie strategii edukacyjnych).

Działanie: *opracowanie oraz realizacja procedur ochrony prawnej i wsparcia psychologicznego dla świadków przemocy w rodzinie i ofiar przemocy w rodzinie.*

1) Sieć Pomocy Ofiarom Przestępstw

W 2013 roku Ministerstwo Sprawiedliwości kontynuowało program pomocowy „**Sieć Pomocy Ofiarom Przestępstw**”, którą tworzą Ośrodki Pomocy dla Osób Pokrzywdzonych

Przestępstwem, zwane dalej „Ośrodkami”. Rozbudowa „Sieci” była możliwa dzięki rozpoczęciu wdrażania w styczniu 2012 roku projektu „Wzmacnianie i rozbudowa Sieci Pomocy Ofiarom Przestępstw w Polsce” w ramach programu „Wymiar sprawiedliwości w sprawach karnych” (Criminal Justice), ze środków współfinansowanych przez Komisję Europejską. W ramach ww. projektu utworzono 57 filii i punktów pomocy. Projekt zakończył się w roku 2013.

2) Wsparcie pokrzywdzonych z Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej

Ustawa z dnia 12 lutego 2010 o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy - Kodeks karny wykonawczy oraz ustawy – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 40, poz. 227 z późn. zm.), powołała do życia z dniem 1 stycznia 2012 roku **Fundusz Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej**, zwany dalej *Funduszem*, będący państwowym funduszem celowym, którego dysponentem jest Minister Sprawiedliwości. Przychodami *Funduszu* są m.in. orzeczone przez sądy nawiązki i świadczenia pieniężne, a środki są przeznaczone chociażby na pomoc osobom pokrzywdzonym przestępstwem oraz członkom ich rodzin, zwłaszcza pomoc medyczną, psychologiczną, rehabilitacyjną, prawną oraz materialną.

W tym celu, Ministerstwo Sprawiedliwości w 2013 roku przeprowadziło dwa otwarte konkursy ofert na uzyskanie dotacji z *Funduszu* na pomoc pokrzywdzonym przestępstwem, w tym przemocą w rodzinie, dla jednostek niezaliczanych do sektora finansów publicznych i nie działających w celu osiągnięcia zysku, w szczególności stowarzyszeń, fundacji, organizacji i instytucji, kościołów i innych związków wyznaniowych. Jeden z nich skierowany był wyłącznie do podmiotów, które miały realizować pomoc pokrzywdzonym w określonych miastach, w których dotychczas nie świadczone takiej pomocy.

W pierwszym z przeprowadzonych konkursów, zostały wybrane 24 podmioty, a łączna kwota przyznanych im dotacji wyniosła 8 335 436,12 zł.

W konkursie uzupełniającym (na realizację zadań w miejscach gdzie pomoc nie była dotąd świadczona) wybrano 10 ofert, a łączna kwota przyznanych w nim dotacji wyniosła 2 022 216,00 zł.

3) Strony internetowe

W 2013 roku Ministerstwo Sprawiedliwości utrzymywało stronę internetową www.pokrzywdzeni.gov.pl. Systematycznie aktualizowało również **zakładki poświęcone przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie¹ i przemocy wobec dzieci²** na stronie www.ms.gov.pl.

W 2013 roku utworzona została też nowa strona internetowa³ poświęcona projektowi „Wzmocnienie działań na rzecz ofiar przemocy w rodzinie”, realizowanemu przez Ministerstwo Sprawiedliwości w ramach Programu Operacyjnego „Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie i przemocy ze względu na płeć”, współfinansowanemu ze środków Norweskiego Mechanizmu Finansowego na lata 2009-2014. Na stronie tej zawarto informacje poświęcone bezpośrednio projektowi oraz informacje skierowane do pokrzywdzonych.

¹ <http://ms.gov.pl/pl/dzialalnosc/przeciwdzialanie-przemocy-w-rodzinie/>.

² <http://ms.gov.pl/pl/dzialalnosc/przeciwdzialanie-przemocy-wobec-dzieci/>.

³ <http://www.pomocofiarom.ms.gov.pl/>.

4) Tydzień Pomocy Ofiarom Przestępstw

W dniach 25.02.–2.03.2013 r. Ministerstwo Sprawiedliwości było, jak co roku, organizatorem „Tygodnia Pomocy Ofiarom Przestępstw” – akcji informacyjnej dla osób pokrzywdzonych przestępstwem. W organizację obchodów aktywnie włączyły się: Prokuratura Generalna, Rzecznik Prawa Obywatelskich, Rzecznik Praw Dziecka, Komenda Główna Policji, Krajowa Rada Kuratorów, Naczelna Rada Adwokacka, Krajowa Rada Radców Prawnych, Krajowa Rada Komornicza, a także Komenda Główna Straży Granicznej.

Zgodnie z informacjami przekazanymi przez Ośrodki w ramach *Tygodnia* udzielono **2 136** porad psychologicznych i prawnych (w roku 2012 – 2761, 2011 – 1550), w tym telefonicznie oraz za pośrednictwem poczty elektronicznej.

Dyżury pełnili radcowie prawni, adwokaci, prokuratorzy, asystenci sędziego, funkcjonariusze Policji, komornicy sądowi, psychologowie, kuratorzy, aplikanci radcowscy i adwokacy oraz przedstawiciele organizacji pozarządowych.

Kolejne obchody Tygodnia Pomocy Osobom Pokrzywdzonym Przestępstwem były dobrą okazją dla pokrzywdzonych, w tym dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie, do uzyskania w krótkim czasie kompleksowej pomocy. Dobrym rozwiązaniem okazało się włączenie w obchody przedstawicieli różnych zawodów, z którymi mają kontakt pokrzywdzeni, w związku z popełnieniem na ich szkodę przestępstwa.

5) Telefon interwencyjno-informacyjny „Niebieska Linia” 801-12-00-02

W roku 2013 kontynuowana była działalność telefonu interwencyjno-informacyjnego, prowadzonego przez Państwową Agencję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, w ramach ogólnopolskiego numeru **Niebieskiej Linii 801-12-00-02**.

Przypomnieć tylko należy, że kontynuację tę zapewniło podpisanie w dniu 8 listopada 2012 roku aneksu do porozumienia dotyczącego wyżej wymienionego telefonu, który wydłużył okres obowiązywania tego porozumienia i tym samym dalszego działania telefonu, do końca 2017 roku.

Efektywna działalność telefonu jest możliwa dzięki podpisanym przez Ministra Sprawiedliwości, Komendanta Głównego Policji oraz przedstawicieli Krajowej Rady Kuratorów w dniu 29 listopada 2010 roku *Procedurom współpracy służby kuratorskiej oraz funkcjonariuszy Policji w stosunku do osób, wobec których wykonywane jest orzeczenie sądu w związku z popełnieniem czynów karalnych polegających na stosowaniu przemocy lub groźby bezprawnej*⁴. Procedury te są realizowane i nie uległy zmianie.

Podkreślić natomiast należy, że większość obowiązków kuratorów sądowych określonych wyżej wymienionym *Porozumieniem* zostało objętych rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 26 lutego 2013 roku w sprawie sposobu wykonywania obowiązków i uprawnień przez kuratorów sądowych w sprawach karnych i wykonawczych (Dz. U. poz. 335), tym samym od dnia wejścia w życie niniejszego rozporządzenia, znalazły umocowanie w przepisach prawa powszechnego.

Z zestawienia interwencji prowadzonych w 2013 roku na zlecenie Ministerstwa Sprawiedliwości (tj. w ramach porozumienia o telefonie interwencyjno-informacyjnym)

⁴ <http://ms.gov.pl/pl/dzialalnosc/przeciwdzialanie-przemocy-w-rodzinie/wspolpraca-miedzyresortowa-na-rzecz-przeciwdzialania-przemocy-w-rodzinie/wspolpraca-funkcjonariuszy-policji-z-kuratorami-sadowymi/>.

wynika, że w 2013 roku liczba zakończonych interwencji wyniosła 25 (w roku 2012 również 25), z czego 18 dotyczyło interwencji rozpoczętych przed 1 stycznia 2013 roku (w 2012 roku – 16 dotyczyło rozpoczętych w roku poprzednim). Na koniec 2013 roku odnotowano 8 rozpoczętych i niezakończonych do tego czasu interwencji (w roku 2012 – 16).

Podobnie jak w roku 2012, zgłoszenia dotyczyły najczęściej przemocy psychicznej, a w dalszej kolejności – fizycznej, osobami pokrzywdzonymi w przeważającej mierze były zaś kobiety.

Celem interwencji było najczęściej mobilizowanie służb do działania, w dalszej kolejności powiadomienie służb oraz przekazanie informacji. Tym samym odwróciły się proporcje celów interwencji odnotowanych w roku poprzednim, gdzie najczęściej celem było powiadomienie służb, przekazanie informacji, a dopiero w dalszej kolejności mobilizowanie służb do podjęcia działań.

Rezultatem zakończonych w omawianym czasie interwencji było m.in. złożenie przez kuratorów w **8** przypadkach (w roku 2012 – 9) wniosków o zarządzenie warunkowo zawieszanej wobec sprawcy kary pozbawienia wolności, w **7** przypadkach (w 2012 – 11) podjęcie przez sąd działań z urzędu. Sąd zarządził wykonanie warunkowo zawieszanej kary pozbawienia wolności, podobnie jak w roku 2012 i 2011, w **7** przypadkach.

Podkreślenia również wymaga, że wszystkie objęte interwencją przypadki dotyczyły **wyłącznie** czynów przemocowych, których sprawca **uprzednio skazany** prawomocnym wyrokiem w chwili czynu przebywał na warunkowym zwolnieniu lub przebywał na wolności w związku z orzeczeniem wobec niego kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem, stąd stosunkowo niewielka liczba zgłoszeń.

Nie oznacza to jednak pozostawienia bez pomocy osób pokrzywdzonych przez sprawców, którzy uprzednio nie byli skazani. Zaznaczenia wymaga, że Ogólnopolskie Pogotowie dla Ofiar Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia” przyjmuje zgłoszenia we wszystkich przypadkach i w razie potrzeby inicjuje odpowiednie działania.

W 2013 roku ogólna **liczba zgłoszeń telefonicznych pod numer Niebieskiej Linii wyniosła 14.373** (w 2012 – 13.767, w 2011 – 13.695) i **wzrosła o 4,4%** wobec liczby zgłoszeń w 2012 roku⁵. Wartość ta była najwyższa w historii działania telefonu.

6) Karta informacyjna dla osoby stosującej przemoc w rodzinie

W 2013 roku Ministerstwo Sprawiedliwości wraz z Ministerstwem Pracy i Polityki Społecznej oraz Komendą Główną Policji opracowało materiał edukacyjny skierowany do osób stosujących przemoc w rodzinie pt. „Karta informacyjna dla osoby stosującej przemoc w rodzinie”.

⁵ <http://www.niebieskalinia.info/index.php/badania-i-analizy>.

Tytuł ulotki oraz jej kształt nawiązuje do wydanej uprzednio „Karty praw osoby dotkniętej przemocą w rodzinie”, stanowiącej materiał edukacyjny i informacyjny dla osób doznających tego typu przemocy.

„Karta informacyjna dla osoby stosującej przemoc w rodzinie”, zwana dalej *Kartą*, została pomyślana jako informacja, umożliwiająca podjęcie takiej osobie kroków, w celu zmiany swojej postawy wobec osób najbliższych. *Karta* wskazuje jakie dolegliwości mogą wynikać ze stosowania przemocy dla sprawcy, podpowiada jak prawidłowo postępować w trakcie trwania procedury „Niebieskie Karty”, gdzie zgłosić się w razie problemów związanych z nadużywaniem alkoholu, a przede wszystkim zachęca do skorzystania z oferty oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych. W *Karcie* zawarte są informacje dotyczące istoty programów korekcyjno-edukacyjnych, ich adresatów, celów, a także podmiotów je realizujących, wraz z podaniem kilkudziesięciu najlepszych podmiotów w kraju wraz z ich danymi teleadresowymi. *Karta* została wydrukowana i przesłana w liczbie 380.000 do jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, zespołów interdyscyplinarnych, sądów powszechnych, z przeznaczeniem dla kuratorów sądowych, sprawujących dozór nad osobami skazanymi za czyny związane z przemocą w rodzinie, a także do jednostek organizacyjnych Policji. *Karta* ta ma być udostępniana osobom stosującym przemoc w rodzinie przez służby mające kontakt lub pracujące bezpośrednio z takimi osobami. Materiał został umieszczony i jest dostępny w wersji elektronicznej na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości⁶.

7) Informator dla sędziów, prokuratorów i kuratorów sądowych dotyczący przeciwdziałania przemocy w rodzinie

W 2013 roku Ministerstwo Sprawiedliwości opracowało i wydało „Informator dla sędziów, prokuratorów i kuratorów sądowych dotyczący przeciwdziałania przemocy w rodzinie”, zwany dalej *Informatorem*, przygotowany przez Departament Współpracy Międzynarodowej i Praw Człowieka.

⁶ <http://ms.gov.pl/pl/dzialalnosc/przeciwdzialanie-przemocy-w-rodzinie/oddziaływania-korekcyjno-edukacyjne-wobec-sprawcow-przemocy-w-rodzinie/karta-informacyjna/>.

Informator jest pierwszym, kompleksowym zestawieniem informacji oddzielnie dla prokuratora, sędziego oraz kuratora sądowego, pomagających w codziennej pracy w tego rodzaju sprawach, w tym dotyczących najnowszych uregulowań procesowych oraz materialnych w kodeksach karnych, zwłaszcza w zakresie izolacji sprawców, właściwego na nich oddziaływania oraz zapewnienia bezpieczeństwa osobom pokrzywdzonym.

Informator zawiera też informacje na temat aktów prawa międzynarodowego, a także orzecznictwa ETPCz oraz aktów prawa krajowego, w tym zestawienie przepisów rangi ustawowej, rozporządzeń, zarządzeń, wytycznych, uchwał i innych dokumentów, odnoszących się do pracy poszczególnych organów. Nadto, opisuje procedurę Niebieskie Karty oraz zawiera informacje na temat placówek bądź podmiotów świadczących pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie, wraz z ich wykazami. Wskazuje także na sposoby pracy z osobami stosującymi przemoc w rodzinie, a także podpowiada, gdzie można odnaleźć placówki realizujące oddziaływanie korekcyjno-edukacyjne.

Dodatkowo na płycie CD zamieszczone zostały materiały, które z uwagi na objętość nie mogły zostać ujęte w *Informatorze*, w postaci m.in. niezbędnych aktów prawnych, raportów, sprawozdań, baz danych, wykazów, wzorów wniosków i pism procesowych – do samodzielnej edycji, materiały edukacyjne i promocyjne.

Niniejsze opracowanie stanowi kontynuację cyklu materiałów informacyjnych, opracowanych przez Ministerstwo Sprawiedliwości w porozumieniu z Ministerstwem Pracy i Polityki Społecznej oraz Komendą Główną Policji, w postaci „Karty praw osoby dotkniętej przemocą w rodzinie”, „Informatora dla osoby dotkniętej przemocą w rodzinie” oraz „Karty informacyjnej dla osoby stosującej przemoc w rodzinie”, tym razem skierowanych do podmiotów profesjonalnych. Pojawiające się coraz częściej badania naukowe, wyniki sprawozdań, kontroli, a także sygnały płynące ze środowisk prokuratorskich, sędziowskich i kuratorskich wskazały na zasadność i potrzebę opracowania kompleksowego materiału, do wykorzystania w pracy poszczególnych organów i służb.

Informator w wersji papierowej został rozdystrybuowany za pośrednictwem prezesów sądów apelacyjnych do wszystkich sądów rejonowych, z przeznaczeniem dla sędziów karnistów oraz kuratorów sądowych w liczbie 5.000 egzemplarzy. *Informator* w wersji elektronicznej wraz

z załącznikami został udostępniony do bezpłatnego pobrania na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości⁷.

8) Program „Wzmocnienie działań na rzecz ofiar przemocy w rodzinie”

W sierpniu 2013 roku Ministerstwo Sprawiedliwości podpisało z Ministerstwem Pracy i Polityki Społecznej, Porozumienie o realizacji projektu „Wzmocnienie działań na rzecz ofiar przemocy w rodzinie” współfinansowanego ze środków Norweskiego Mechanizmu Finansowego na lata 2009-2014.

Grupą docelową w ramach projektu są osoby pracujące z pokrzywdzonymi w Ośrodkach Pomocy dla Osób Pokrzywdzonych Prześstępstwem oraz pokrzywdzeni przemocą w rodzinie; zgłaszający się do ww. Ośrodków, a na mocy porozumienia z dnia 15.09.2011 roku o współpracy na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie, również do Specjalistycznych Ośrodków Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie.

Dla osób pracujących z pokrzywdzonymi przewidziane są szkolenia kładące szczególny nacisk na aspekty prawne i psychologiczne dotyczące zjawiska przemocy w rodzinie.

Do pokrzywdzonych skierowane zostaną spotkania edukacyjne, terapie oraz zajęcia psychologiczne celem wyposażenia ich w wiedzę o przysługujących im prawach i mechanizmach ochrony.

Projekt zakłada przeprowadzenie około 120 działań, na które składać się będą szkolenia dla osób pracujących z pokrzywdzonymi, a także spotkania edukacyjne i zajęcia psychologiczne dla samych pokrzywdzonych.

W ramach projektu, w 2013 roku, uruchomiono stronę internetową www.pomocofiarom.ms.gov.pl.

⁷ <http://ms.gov.pl/pl/dzialalnosc/przeciwdzialanie-przemocy-w-rodzinie/informator-dla-sedziow-prokuratorow-i-kuratorow-sadowych-dotyczacy-przeciwdzialania-przemocy-w-rodzinie/>.

Opracowano także i wydrukowano plakaty oraz ulotki informujące o projekcie.

W lutym 2014 roku ruszyła masowa dystrybucja ww. materiałów. W sumie rozpowszechniono ponad 66.000 egzemplarzy ulotek - w sądach – z przeznaczeniem do dalszego rozpowszechnienia przez Zespoły kuratorskiej służby sądowej, w Specjalistycznych Ośrodkach Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie oraz w Ośrodkach Pomocy dla Osób Pokrzywdzonych Prześstępstwem.

Z uzyskanych z sądów informacji wynika, że większość ulotek trafiła już do kuratorów z prośbą o wręczanie ich pokrzywdzonym, przy okazji wykonywania czynności w ramach sprawowanych dozorów nad osobami skazanymi za przestępstwo się nad osobami najbliższymi, ewentualnie w ramach nadzoru w rodzinach dotkniętych przemocą.

Koszty całego projektu wynoszą 700 000 Euro.

9) Aktualizacja Bazy danych osób nadzorujących służby zajmujące się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie

W 2011 roku w celu realizacji zapisów znowelizowanej ustawy o *przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie* Ministerstwo Sprawiedliwości, we współpracy z Ministerstwem Pracy i Polityki Społecznej, Komendą Główną Policji oraz Prokuraturą Generalną, opracowało **Bazę danych osób nadzorujących lub koordynujących w Urzędach Wojewódzkich, Sądach Okręgowych, Jednostkach penitencjarnych, Komendach Wojewódzkich Policji, Prokuraturach Apelacyjnych oraz Kuratoriach oświaty pracę służb wykonujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, ośrodków świadczących pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie, placówek specjalistycznego poradnictwa oraz placówek zapewniających miejsca noclegowe**, zwana dalej *Bazą danych*, na poziomie województwa.

Baza danych przeznaczona jest dla instytucji państwowych i samorządowych, w tym kuratorów sądowych, policjantów, pracowników socjalnych, prokuratorów, zajmujących się zadaniami z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, celem umożliwienia ww. podmiotom wymiany informacji i uściślenia współpracy na płaszczyźnie lokalnej. *Baza danych* została przesłana do wszystkich osób w niej wskazanych oraz umieszczona na stronach internetowych urzędów centralnych reprezentujących owe służby i jest na bieżąco

aktualizowana oraz wzbogacana, m.in. o jednostki specjalistycznego poradnictwa, miejsca noclegowe dla sprawców przemocy w rodzinie, itp., wraz z zainstalowanymi hiperłączkami do zasięgnięcia większej ilości informacji na właściwych stronach internetowych.

W 2013 roku, dzięki współpracy z Ministerstwem Edukacji Narodowej, udało się do *Bazy danych* dołączyć pion osób z wojewódzkich kuratoriów oświaty, a także kilkakrotnie ją zaktualizowano. Aktualna *Baza danych*, zamieszczona na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości⁸ zawiera dane na dzień **21 lutego 2014 roku**.

10) Pozostałe działania Ministerstwa Sprawiedliwości

Do innych działań realizowanych przez Ministerstwo Sprawiedliwości należy zaliczyć:

- działania podejmowane w ramach Rady ds. Pokrzywdzonych Przepęstwem,
- działania podejmowane w ramach Rady Ekspertów ds. Ochrony Dzieci – Ofiar Przepęstw,
- coroczne współorganizowanie ogólnopolskiej konferencji „Pomoc dzieciom - ofiarom przepęstw”. Konferencja ta organizowana jest począwszy od 2003 roku przez Ministerstwo Sprawiedliwości, Urząd Miasta Stołecznego Warszawy oraz Fundację Dzieci Niczyje i corocznie obejmowana jest patronatem Ministra Sprawiedliwości i Prezydenta Miasta Warszawy. Wzorem lat ubiegłych, konferencja, która odbyła się 21 – 22 października 2013 roku, poświęcona została szeroko pojętej pomocy dzieciom skrzywdzonym przepęstwem. W trakcie konferencji przeprowadzone zostały sesje plenarne, wykłady i warsztaty w mniejszych grupach. Konferencja zgromadziła prawie 500 uczestników z Polski i z zagranicy. Znaleźli się wśród nich m.in. pracownicy socjalni, policjanci, psychologowie, sędziowie, prokuratorzy, lekarze, pracownicy organizacji pozarządowych i instytucji, badacze i wykładowcy akademicki.

Działanie: *przygotowanie pakietów szkoleniowych w zakresie przyczyn i skutków przemocy w rodzinie i przeprowadzenie szkoleń pracowników wymiaru sprawiedliwości.*

W zakresie przygotowania pakietów szkoleniowych na temat przyczyn i skutków przemocy w rodzinie oraz przeprowadzenia szkoleń pracowników wymiaru sprawiedliwości, jednostką organizacyjną odpowiedzialną za realizację Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie jest Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury.

Zgodnie z art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 stycznia 2009 o Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury (Dz. U. z 2012 r., poz.1230) do zadań szkoły należy m.in. szkolenie i doskonalenie zawodowe sędziów, prokuratorów, asesorów sądowych i asesorów prokuratury, w celu uzupełnienia ich specjalistycznej wiedzy i umiejętności zawodowych oraz szkolenie i doskonalenie zawodowe referendarzy sądowych, asystentów sędziów, asystentów prokuratorów, kuratorów sądowych oraz urzędników sądów i prokuratury, podnoszące ich kwalifikacje zawodowe.

⁸ <http://ms.gov.pl/pl/dzialalnosc/przeciwdzialanie-przemocy-w-rodzinie/kontakt-z-osobami-nadzorujacymi-lub-koordynujacymi-prace-sluzb-wykonujacych-zadania-z-zakresu-przeciwdzialania-przemocy-w-rodzin/>.

Ośrodek Szkolenia Ustawicznego i Współpracy Międzynarodowej Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury w 2013 roku przeprowadził następujące szkolenia dotyczące problematyki przyczyn i skutków przemocy w rodzinie:

- 1) szkolenie K 10/13 o temacie: „*Prawno – karne i psychologiczne aspekty przestępstw dotyczących przemocy w rodzinie, przemocy seksualnej wobec kobiet oraz przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajności z udziałem małoletnich jako pokrzywdzonych przestępstwem. Metodyka prowadzenia postępowań karnych w sprawach dotyczących wymienionych kategorii przestępstw*”.

Szkolenie **odbyło się w 11 edycjach**, w miastach będących siedzibami poszczególnych Prokuratur Apelacyjnych i było skierowane do **grup po 50 uczestników** tj. prokuratorów, asesorów prokuratury oraz asystentów prokuratora. **Łącznie przeszkolono ok. 550 przedstawicieli prokuratury**. W ramach szkolenia omówiono następującą problematykę:

- przemoc rodzinna, sprawca i ofiary przemocy domowej, metodyka prowadzenia postępowań karnych w sprawach o przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece,
- specyfika przestępstw seksualnych wobec kobiet, metodyka przesłuchania kobiety pokrzywdzonej przestępstwem, problem wtórnej wiktyimizacji ofiar przemocy seksualnej;
- przemoc seksualna wobec dzieci, dziecko jako ofiara przestępstwa przemocy w rodzinie oraz przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajności,
- metodyka postępowania z małoletnim świadkiem/pokrzywdzonym w sprawach przeciwko rodzinie i opiece, stosowanie art. 185a k.p.k. i art.185b kpk,
- unormowania prawne służące wzmocnieniu ochrony osób pokrzywdzonych przemocą w rodzinie zawarte w ustawie o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie,
- środki karne określone w ustawie z dnia 10 czerwca 2010 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 125, poz. 842) oraz w przepisach k.p.k., służące wzmocnieniu ochrony osób pokrzywdzonych przemocą w rodzinie,
- pomoc ofiarom przestępstw – ocena potrzeb i inicjowanie wsparcia udzielanego pokrzywdzonym, współpraca z organizacjami powołanymi do pomocy pokrzywdzonym,
- zakres informacji przekazywanych pokrzywdzonym przez organy postępowania na temat ich praw i możliwości uzyskania pomocy;

- 2) **11 szkoleń jednodniowych**, adresowanych do zawodowych kuratorów sądowych, na temat: „Przeciwdziałanie przemocy i innym patologiom życia rodzinnego w pracy zawodowego kuratora sądowego”. Szkolenia odbywały się w sądach apelacyjnych, okręgowych lub rejonowych poszczególnych apelacji. **Łącznie przeszkolono 584 zawodowych kuratorów sądowych**.

2. Realizacja Działań interwencyjnych (w zakresie strategii interwencyjnych)

Działanie: *izolowanie sprawców od ofiar na podstawie odrębnych przepisów.*

Zgodnie z obowiązującymi przepisami, możliwości w zakresie izolacji sprawców przemocy w rodzinie od osób pokrzywdzonych istnieją na wszystkich etapach postępowania karnego, tj.: przygotowawczego (przed Policją lub prokuratorem), rozpoznawczego (przed sądem) oraz wykonawczego (po uprawomocnieniu się wyroku, przed sądem), a także w ramach postępowania cywilnego.

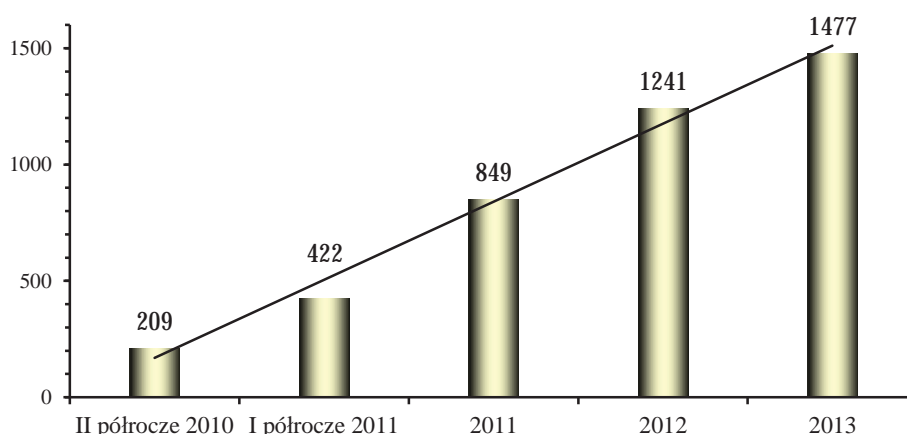
1) Izolacja sprawców na etapie postępowania przygotowawczego

Z danych statystycznych Komendy Głównej Policji wynika, że w roku 2013 Policja wypełniła **61 047** (w 2012 - 51.292) formularzy „Niebieska Karta”, w tym 50.934 wszczynających procedurę i 10 113 dotyczących kolejnych przypadków w trakcie trwania procedury (w 2012 odpowiednio - 44.146 i 7.146)⁹. Liczba podejrzanych sprawców odnotowana na podstawie procedury „Niebieskie Karty” przez Policję w 2013 roku wyniosła **61.450** (w 2012 -51.531), w tym 56.755 mężczyzn, 4.440 kobiet i 255 nieletnich (w 2012 odpowiednio – 47.728, 3.522 i 281).

Podkreślenia jednak wymaga, że powyższe dane nie obrazują ogólnej skali problemu, albowiem obejmują dane zebrane wyłącznie przez Policję, która jest jednym z podmiotów uprawnionych do wszczęcia procedury. Tym samymi nie obejmują danych o liczbie kart założonych przez inne uprawnione do tego podmioty. Nadto, należy mieć na uwadze także problem tzw. ciemnej liczby przypadków, które nie zostały nigdy ujawnione ani zgłoszone odpowiednim służbom przez osoby dotknięte przemocą w rodzinie.

Przechodząc do danych dotyczących izolacji sprawców przemocy w rodzinie od pokrzywdzonych, dla przypomnienia warto zaznaczyć, że ustawą z dnia 10 czerwca 2010 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 125, poz. 842) dodano do Kodeksu postępowania karnego przepis art. 275a, przewidujący środek zapobiegawczy w postaci nakazania oskarżonemu o przestępstwo popełnione z użyciem przemocy na szkodę osoby wspólnie zamieszkującej opuszczenie lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym, jeżeli zachodzi uzasadniona obawa, że oskarżony ponownie popełni przestępstwo z użyciem przemocy wobec tej osoby, zwłaszcza gdy popełnieniem takiego przestępstwa groził.

Środek ten stosuje się na okres nie dłuższy niż 3 miesiące. Jeżeli nie ustały przesłanki jego stosowania sąd pierwszej instancji właściwy do rozpoznania sprawy, na wniosek prokuratora, może przedłużyć jego stosowanie na dalsze okresy, nie dłuższe niż 3 miesiące (art. 275a § 4 kpk). W 2013 roku, wg danych uzyskanych z Prokuratury Generalnej, liczba podejrzanych, wobec których zastosowano ww. środek zapobiegawczy w postaci nakazu opuszczenia lokalu

mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym (art. 275a § 1 kpk), wyniosła **1.477**¹⁰. W porównaniu do lat poprzednich należy **odnotować znaczący przyrost liczbowy**,

⁹ Dane pochodzą ze strony internetowej: <http://www.statystyka.policja.pl>.

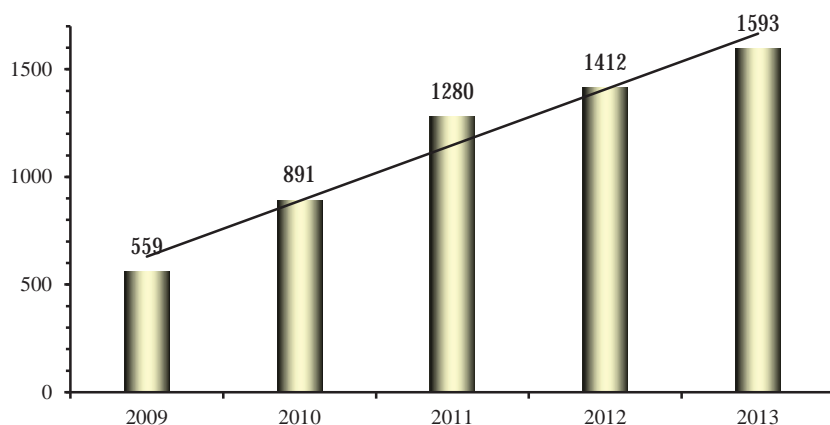
¹⁰ Dane uzyskane z Prokuratury Generalnej (z Wydziału Organizacji Pracy Prokuratury, Departamentu Organizacji Pracy, Wizytacji i Systemów Informatycznych Prokuratury).

co oznacza, że instytucja ta sprawdziła się i jest coraz częściej stosowana przez prokuratorów.

W 2013 roku do sądów wpłynęły **107** (2012 – 42) wnioski prokuratorów o przedłużenie nakazu opuszczenia lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym na dalsze okresy (art. 275a § 1 i 4 kpk), z czego **109** (2012 – 40) zostało rozpoznanych. W sumie sądy w postępowaniu przygotowawczym wydały **78** (2012 – 49, 2011 – 34, 2010 – 3) postanowień w przedmiocie przedłużenia nakazu zastosowanego przez prokuratora lub sąd na dalsze okresy (art. 275a § 1 i 4 kpk), zaś ogółem sądy zastosowały aż **600** tego typu środków¹¹.

Z danych Prokuratury Generalnej¹² wynika ponadto, że w roku 2013:

- liczba podejrzanych o przestępstwa z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej wobec członka rodziny, wobec których zastosowano dozór Policji pod warunkiem opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym (art. 275 § 3 kpk) – wyniosła **588** (2012 – 627, 2011 – 505, 2010 – 337),
- liczba podejrzanych o wymienione wyżej przestępstwa, wobec których zastosowano dozór Policji z jednoczesnym zobowiązaniem do powstrzymania się od kontaktu z pokrzywdzonym (art. 275 § 2 kpk) – wyniosła **1.593** (2012 – 1.412, 2011 – 1.280, 2010 – 891),

- liczba podejrzanych o wymienione wyżej przestępstwa, wobec których prokurator skierował wniosek do sądu o zastosowanie tymczasowego aresztowania – **1.753** (2012 - 1.745, 2011 – 2.002, 2010 – 1.800),
- liczba osób tymczasowo aresztowanych w wyniku złożenia ww. wniosków – **1.635** (2012 – 1.679, 2011 – 1.895, 2010 – 1.699),
- liczba oskarżonych o przestępstwa popełnione wobec członka rodziny z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej – **15.564** (2012 – 16.246, 2011 – 16.722, 2010 – 16.403),

¹¹ Dane z MS-stat-Wydział Statystyki Sądy Rejonowe MS-S5 sprawozdanie w sprawach karnych i wykroczeniowych za IV kwartały 2013 roku oraz MS-stat-Wydział Statystyki Sądy Okręgowe MS-S5 sprawozdanie w sprawach karnych i wykroczeniowych za IV kwartały 2013 roku..

¹² Dane uzyskane z Prokuratury Generalnej (z Wydziału Organizacji Pracy Prokuratury, Departamentu Organizacji Pracy, Wizytacji i Systemów Informatycznych Prokuratury).

- liczba oskarżonych o wyżej wymienione przestępstwa, wobec których prokurator, kierując wniosek z art. 335 § 1 kpk¹³, wnosił o orzeczenie środków karnych w przedmiocie:
 - obowiązku powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach (art. 39 pkt 2b kk) – 15,
 - zakazu kontaktowania się z określonymi osobami (art. 39 pkt 2b kk) – 73,
 - zakazu zbliżania się do określonych osób (art. 39 pkt 2b kk) – 53,
 - nakazu opuszczenia lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym (art. 39 pkt 2e kk) – 20,
- liczba oskarżonych o wyżej wymienione przestępstwa, wobec których prokurator, kierując wniosek z art. 335 § 1 kpk, wnosił o orzeczenie obowiązków probacyjnych w przedmiocie:
 - powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach (art. 72 § 1 pkt 7 kk) – 10,
 - powstrzymania się od kontaktowania się z pokrzywdzonymi lub innymi osobami w określony sposób (art. 72 § 1 pkt 7a kk) – 129,
 - powstrzymania się od zbliżania się do pokrzywdzonego lub innych osób (art. 72 § 1 pkt 7a kk) – 45,
 - opuszczenia lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym (art. 72 § 1 pkt 7b kk) – 74,
 - uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych (art. 72 § 1 pkt 6a kk) – 264.

Pozostałe dane statystyczne dotyczące działalności organów prokuratury wskazują na znaczny wpływ oskarżyciela publicznego na ostateczny kształt orzecznictwa, jego struktury, rodzajów kar i ich wymiaru. Coraz bardziej popularny w ostatnich latach **konsensualny sposób kończenia spraw** sądowych, poprzez zastosowanie instytucji wniosku prokuratora o wydanie wobec sprawcy wyroku skazującego i orzeczenie uzgodnionej z oskarżonym kary lub środka karnego (art. 335 § 1 kpk), a także wniosek oskarżonego o wydanie wyroku skazującego i wymierzenie mu określonej kary lub środka karnego (art. 387 § 1 kpk¹⁴) **ma znaczący wpływ na kształt orzecznictwa sądów powszechnych.**

¹³ Art. 335 § 1 kpk. Prokurator może umieścić w akcie oskarżenia wnioski o wydanie wyroku skazującego i orzeczenie uzgodnionych z oskarżonym kary lub środka karnego za występki zagrożony karą nieprzekraczającą 10 lat pozbawienia wolności bez przeprowadzenia rozprawy, jeżeli okoliczności popełnienia przestępstwa nie budzą wątpliwości, a postawa oskarżonego wskazuje, że cele postępowania zostaną osiągnięte.

§ 2. Jeżeli zachodzą warunki do wystąpienia z wnioskiem, o którym mowa w § 1, a w świetle zebranych dowodów wyjaśnienia podejrzanego nie budzą wątpliwości, dalszych czynności dowodowych w postępowaniu przygotowawczym można nie przeprowadzać; przeprowadza się jednak czynności, co do których zachodzi niebezpieczeństwo, że nie będzie można ich przeprowadzić na rozprawie.

§ 3. Uzasadnienie aktu oskarżenia można ograniczyć do wskazania okoliczności, o których mowa w § 1.

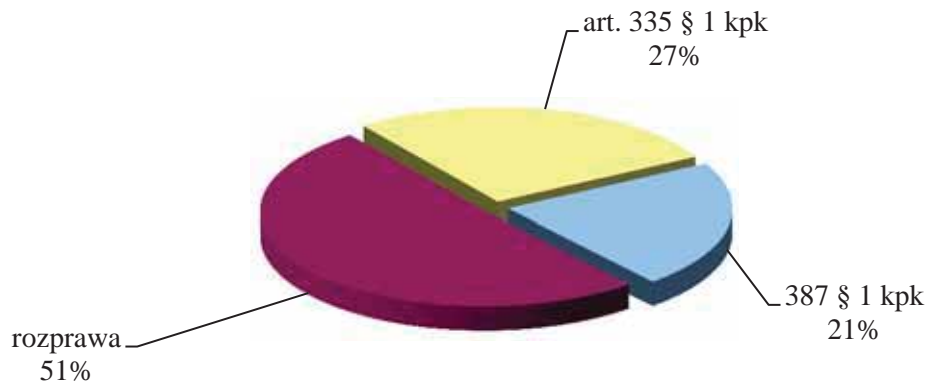
¹⁴ Art. 387. § 1 kpk. Do chwili zakończenia pierwszego przesłuchania wszystkich oskarżonych na rozprawie głównej oskarżony, któremu zarzucono występki, może złożyć wniosek o wydanie wyroku skazującego i wymierzenie mu określonej kary lub środka karnego bez przeprowadzania postępowania dowodowego; jeżeli oskarżony nie ma obrońcy z wyboru, sąd może, na jego wniosek, wyznaczyć mu obrońcę z urzędu.

§ 2. Sąd może uwzględnić wniosek oskarżonego o wydanie wyroku skazującego, gdy okoliczności popełnienia przestępstwa nie budzą wątpliwości i cele postępowania zostaną osiągnięte mimo nieprzeprowadzenia rozprawy w całości; uwzględnienie takiego wniosku jest możliwe jedynie wówczas, gdy nie sprzeciwia się temu prokurator, a także pokrzywdzony należycie powiadomiony o terminie rozprawy oraz pouczone o możliwości zgłoszenia przez oskarżonego tego wniosku.

§ 3. Sąd może uzależnić uwzględnienie wniosku oskarżonego od dokonania w nim wskazanej przez siebie zmiany. Przepis art. 341 § 3 stosuje się odpowiednio.

Podkreślić należy, że w 2013 roku sądy, uwzględniając wnioski prokuratora z art. 335 § 1 kpk za przestępstwo znęcania się z art. 207 § 1 kk, skazały **3.256** osób, a z art. 387 § 1 kpk **2.585**, co łącznie stanowi **5.841 skazań**, tj. **49,1%**¹⁵ wszystkich skazań z art. 207 § 1 kk.

Wykres 1. Orzeczenia sądów rejonowych z art. 207 § 1 kk uwzględniające wnioski prokuratora z art. 335 § 1 kpk oraz wnioski z art. 387 § 1 kpk

2) Izolacja sprawców na etapie postępowania rozpoznawczego; orzecznictwo sądów powszechnych

Opracowując dane statystyczne dotyczące zjawiska przemocy w rodzinie, oparto się na danych dotyczących przestępstwa z art. 207 § 1 kk. Należy przy tym mieć świadomość, że przemoc w rodzinie wykracza znacznie swoim zakresem przedmiotowym poza ustawowe znamiona przestępstwa znęcania się nad osobami najbliższymi. Można powiedzieć, że przestępstwo znęcania się jest najbardziej jaskrawym przykładem przemocy w rodzinie, jednakże nie odzwierciedla całości tego zjawiska, a jedynie jego część. Dopiero przy przyjęciu tego zastrzeżenia można dokonywać analizy danych statystycznych w tym zakresie i wyciągać wnioski.

Należy nadmienić, że Kodeks karny w art. 115 zawiera tzw. słowniczek ustawowy, w którym Ustawodawca precyzuje niektóre pojęcia użyte w treści aktu prawnego. W słowniczku tym nie znajduje się pojęcie przemocy w rodzinie, ani nawet pojęcie samej przemocy.

Natomiast w ustawie *o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie*, w art. 2 pkt 2 zawarta jest tzw. definicja legalna pojęcia „przemocy w rodzinie”, co jest niezwykle pomocne i użyteczne przy ocenie czy dany czyn stypizowany w Kodeksie karnym nosi znamiona tego typu zjawiska.

Przemoc w rodzinie, według ww. przepisu ustawy, *to jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste członków rodziny, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące*

¹⁵ Dane pochodzą z MS-stat-Wydział Statystyki Sądy Rejonowe MS-S6 sprawozdanie w sprawie osób osądzonych w pierwszej instancji według właściwości rzeczowej (odpowiednio za 2013 rok oraz za lata wcześniejsze).

szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą.

W związku z szeroką definicją przemocy w rodzinie, która może wyczerpywać ustawowe znamiona różnych przestępstw, w celu właściwego opisanie danych statystycznych obrazujących zakres oddziaływania organów postępowania przygotowawczego oraz rozpoznawczego na to zjawisko, niezbędne jest zatem doprecyzowanie rodzaju czynów zabronionych, które składają się na przemoc w rodzinie.

W sądowych formularzach statystycznych za rok 2011 po raz pierwszy uwzględniono statystyki przestępstw, które mogą zostać zakwalifikowane jako przemoc w rodzinie, wg art. 2 pkt 2 ustawy *o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie*, są to m.in.:

- art. 148 § 1–4 kk – zabójstwo;
- art. 156 § 1–3 kk – spowodowanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu człowieka;
- art. 157 § 1 kk – spowodowanie średniego i lekkiego uszczerbku na zdrowiu człowieka;
- art. 189 kk – pozbawienie wolności;
- art. 190 kk – groźba bezprawna;
- art. 191 kk – przemoc lub groźba bezprawna w celu zmuszenia do określonego zachowania;
- art. 191a kk – utrwalanie i rozpowszechnianie wizerunku nagiej osoby;
- art. 197 § 1 - 3 kk – zgwałcenie;
- art. 198 kk – współżycie płciowe z osobą w stanie ograniczonej poczytalności;
- art. 199 kk – wymuszenie współżycia płciowego na osobie podległej, w krytycznym położeniu;
- art. 200 § 1 i 2 kk – pedofilia – uprawianie, prezentowanie treści;
- art. 201 kk – kazirodztwo;
- art. 202 § 1–4b kk – prezentowanie treści pornograficznych;
- art. 203 kk – doprowadzenie przemocą innej osoby do uprawiania prostytucji;
- art. 208 kk – rozpijanie małoletnich.

Rodzaje przestępstw w Kodeksie karnym	Osądzeni ogółem	Skazani ogółem	Pozbawienie wolności		Grzywna samoistna	Ograniczenie wolności	Warunkowo umorzono postępowanie	Umorzono postęp.	Uniewinniono	Tymcz. aresztowano
			ogółem	w tym z warunkowym zawieszeniem						
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Ogółem, w tym z art.:	15.200	12.788	11.486	9.658	466	836	1.251	716	431	792
148 § 1	59	51	51	0	0	0	0	7	1	54
148 § 2	3	3	3	0	0	0	0	0	0	3
148 § 3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
148 § 4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
156	43	39	39	27	0	0	2	0	2	10
156 § 1 i 3	8	8	8	0	0	0	0	0	0	7
157 § 1	293	223	181	158	26	16	55	3	11	5
157 § 2 w zw. z § 4	177	125	63	53	31	31	39	6	6	1
189	3	2	2	1	0	0	0	0	0	1
190	1.007	783	501	380	144	138	56	134	33	38
190a § 1	122	101	70	52	25	6	9	10	2	2
190a § 2	4	4	3	2	1	0	0	0	0	0
190a § 3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
191	51	41	34	30	5	2	4	4	2	3
191a	2	2	1	1	0	1	0	0	0	0
197 § 1	95	91	91	43	0	0	0	2	2	22
197 § 2	11	10	10	7	0	0	0	0	1	4
197 § 3	23	21	21	2	0	0	0	0	2	17
197 § 4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
198	2	2	2	2	0	0	0	0	0	0
199	1	1	1	0	0	0	0	0	0	1
200 § 1	102	84	84	36	0	0	1	5	12	21
200 § 2	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0
201	3	2	0	0	0	2	0	1	0	0
202 § 1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
202 § 2	3	2	2	2	0	0	0	0	1	0
202 § 3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
202 § 4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
202 § 4a	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
202 § 4b	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
203	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
207 § 1	11400	9627	9120	7868	119	388	958	479	331	563
207 § 2	27	25	24	11	1	0	1	0	1	4
207 § 3	44	43	43	30	0	0	0	1	0	8
208	2	2	1	1	0	1	0	0	0	0
inne	1714	1495	1130	944	114	251	126	64	24	28

Dane statystyczne odnośnie do wyżej wymienionych przestępstw za rok 2013 przedstawiają się następująco¹⁶:

Poniżej przedstawione zaś zostały dane w zakresie liczby i płci osób pokrzywdzonych poszczególnymi rodzajami przestępstw, kwalifikujących się jako przemoc w rodzinie wg art. 2 pkt 2 ustawy *o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie*.

Rodzaje przestępstw z Kodeksu karnego	Poszkodowane osoby:		
	małoletni	kobiety	mężczyźni
Ogółem, w tym z art.:	5.096 (23%)	13.782 (63%)	3.179 (14%)
148 § 1	8	40	32
148 § 2	0	4	3
148 § 3	0	0	0
148 § 4	0	0	0
156	10	16	22
156 § 1 i 3	1	2	5
157 § 1	42	163	90
157 § 2 w zw. z § 4	31	127	39
189	0	2	0
190	66	883	318
190a § 1	9	109	13
190a § 2	0	2	2
190a § 3	0	0	0
191	2	43	14
191a	1	3	0
197 § 1	46	91	4
197 § 2	3	8	0
197 § 3	21	9	1
197 § 4	0	0	0
198	0	2	0
199	1	0	0
200 § 1	121	14	1
200 § 2	1	0	0
201	0	1	2
202 § 1	0	0	0
202 § 2	3	0	0
202 § 3	0	0	0
202 § 4	0	0	0
202 § 4a	0	0	0
202 § 4b	0	0	0
203	0	0	0
207 § 1	3.483	11.522	2.351
207 § 2	23	23	7
207 § 3	22	48	17
208	1	0	1
inne	1.201	670	257

¹⁶ Dane ze sprawozdań: MS-stat-Wydział Statystyki Sądy Rejonowe MS-S6 sprawozdanie w sprawie osób osądzonych w pierwszej instancji według właściwości rzeczowej za rok 2013 oraz MS-stat-Wydział Statystyki Sądy Okręgowe MS-S6 sprawozdanie w sprawie osób osądzonych w pierwszej instancji według właściwości rzeczowej za rok 2013 bez uwzględnienia danych dotyczących kar dożywotniego pozbawienia wolności, z uwagi na ich śladową ilość.

Z wyżej przedstawionych danych wynika, że spośród przestępstw kwalifikujących się jako przemoc w rodzinie najpowszechniejszym przestępstwem w 2013 roku, podobnie jak w 2012 roku, było przestępstwo znęcania się oraz przestępstwo gróźb karalnych.

W przypadku ww. przestępstw, kwalifikujących się jako przemoc w rodzinie wg art. 2 pkt 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, pokrzywdzonymi najczęściej były kobiety, a w dalszej kolejności małoletni.

Znamiona ustawowe czynu z art. 207 § 1 kk.

Przestępstwo znęcania się nad osobami najbliższymi zostało opisane w Kodeksie karnym w art. 207 w trzech jednostkach redakcyjnych, jako jeden typ podstawowy (art. 207 § 1 kk) oraz dwa typy kwalifikowane (art. 207 § 2 i 3 kk).

Typ podstawowy przestępstwa znęcania się z art. 207 § 1 kk posiada następujące znamiona ustawowe (przesłanki):

- znęcanie się fizyczne lub psychiczne,
- nad osobą najbliższą lub nad inną osobą pozostającą w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy,
- nad małoletnim lub osobą nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny.

Ustawodawca przewidział za takie zachowanie sankcję w postaci kary pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Kolejnym typem jest przestępstwo kwalifikowane znęcania się z art. 207 § 2 kk, charakteryzujące się dodatkową przesłanką, a mianowicie stosowaniem szczególnego okrucieństwa. Sankcją jest kara pozbawienia wolności od roku do lat 10.

Ostatnim typem kwalifikowanym z art. 207 § 3 kk jest przestępstwo znęcania się, w wyniku którego doszło do targnięcia się pokrzywdzonego na własne życie. Sankcją jest kara pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

Orzecznictwo sądów powszechnych (sądów rejonowych – wydziałów karnych) w 2013 r.

a) orzecznictwo sądów w zakresie przestępstwa znęcania się z art. 207 kk.

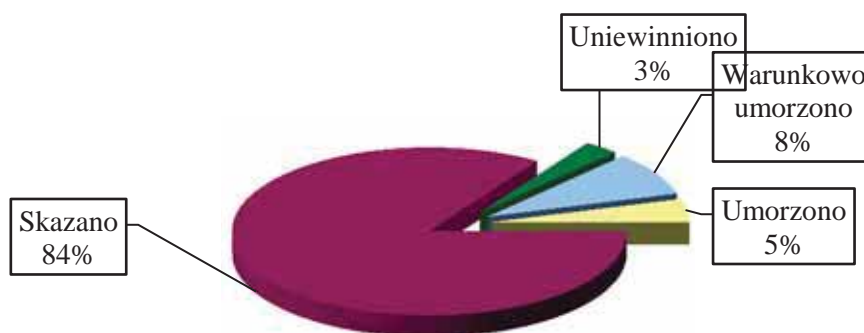
Na wstępie należy uczynić wzmiankę, że przedstawione poniżej dane dotyczą czynu podstawowego z art. 207 § 1 kk. Nie przytaczano obu kwalifikowanych typów tego przestępstwa z art. 207 § 2 i § 3 kk, z uwagi na fakt, że liczba skazań w tym zakresie jest symboliczna (80 skazań łącznie w 2013 roku).

W 2013 roku w sądach rejonowych w Polsce nieprawomocnie osądzono z art. 207 § 1 kk ogółem **14.132** osób¹⁷, z tego:

- **11.890** - skazano,
- **403** - uniewinniono,
- **1.198** - warunkowo umorzono postępowanie,
- **634** - umorzono postępowanie,
- **712** - tymczasowo aresztowano.

¹⁷ Ibidem.

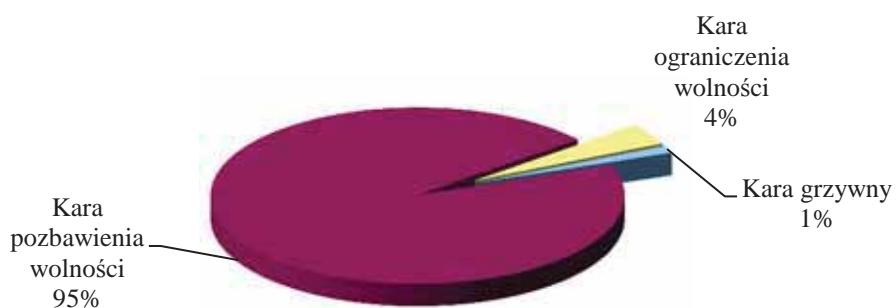
Wykres 2. Stosunek procentowy rodzajów orzeczeń sądów rejonowych w zakresie art. 207 § 1 kk.

W 2013 roku w sądach rejonowych w Polsce nieprawomocnie skazano z art. 207 § 1 kk ogółem: **11.890** osób¹⁸, z tego wymierzono:

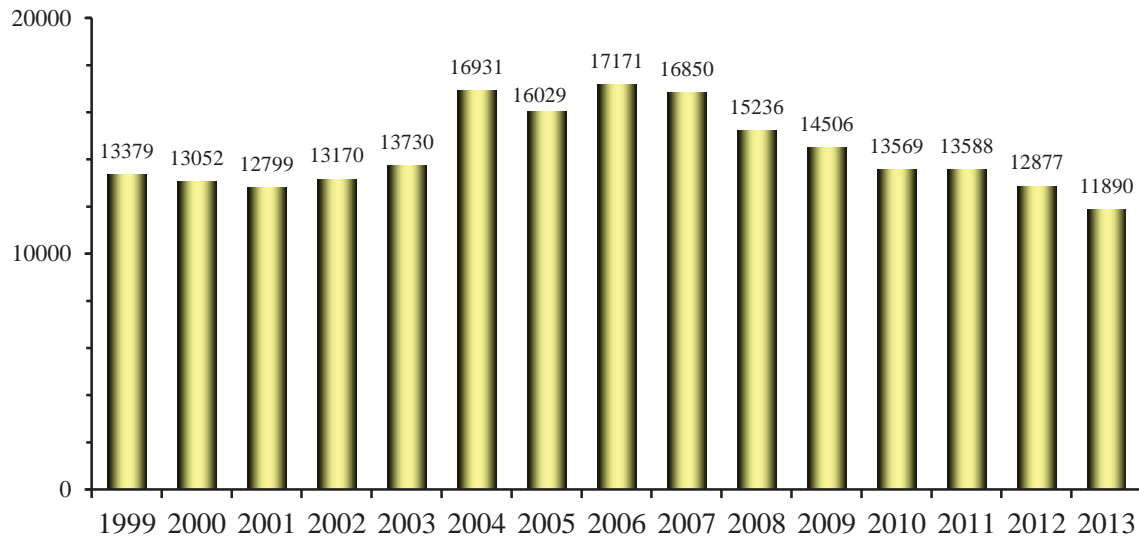
- **165** - kary grzywny (samoistnych);
- **473** - kar ograniczenia wolności;
- **11.250** - kar pozbawienia wolności:
 - **1.520** - bezwzględnych;
 - **9.730** - z warunkowym zawieszeniem wykonania.

Wykres 3. Stosunek procentowy rodzajów kar orzekanych w sądach rejonowych w Polsce w 2013 r. z art. 207 § 1 kk.

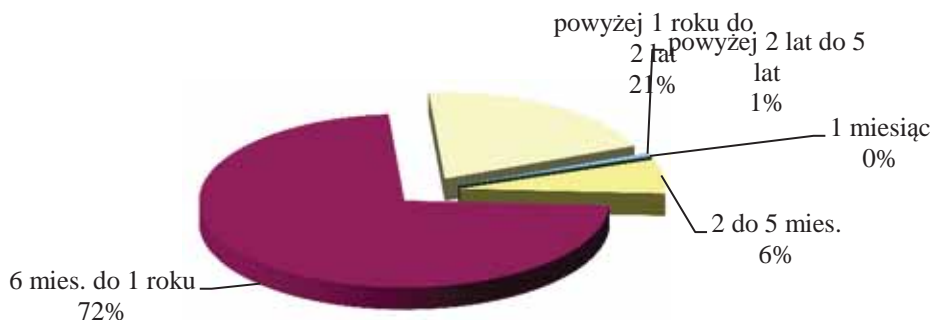
¹⁸ Ibidem.

Wykres 4. Skazani w sądach rejonowych za przestępstwo z art. 207 § 1 kk w latach 1999 – 2013

Wymierzając karę pozbawienia wolności za czyn z art. 207 § 1 kk sądy stosowały ją w dolnych granicach ustawowego zagrożenia. Ponad 90% wszystkich kar pozbawienia wolności stanowiło kary od 6 miesięcy do 2 lat pozbawienia wolności.

Wykres 5. Stosunek procentowy wymiaru kary pozbawienia wolności orzekanej w Sądach Rejonowych w Polsce w 2013 r. z art. 207 § 1 kk.

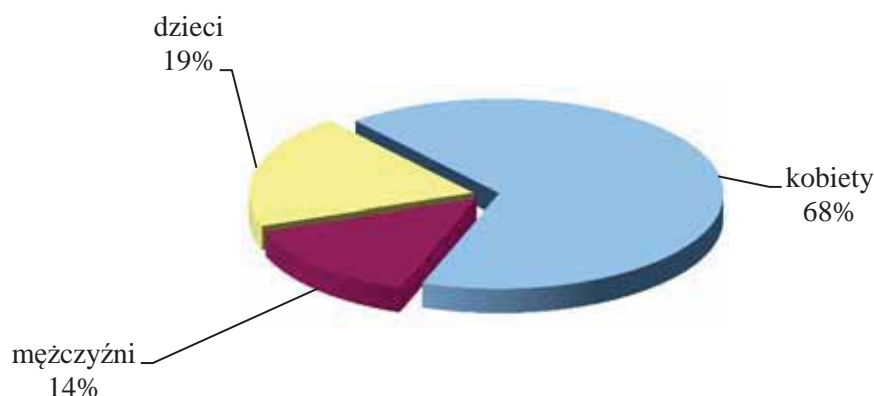
Wśród osób pokrzywdzonych przestępstwem z art. 207 § 1 kk w 2013 roku było:

- **3.860** małoletnich,
- **13.220** kobiet,
- **2.753** mężczyzn.

W związku z faktem, że przestępstwo znęcania się może dotyczyć także i czynów wykraczających poza granice przemocy wobec osób najbliższych (np. znęcanie się nad osobami pozostającymi w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy, bądź nad małoletnim lub osobą nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny), należy

mieć na uwadze, że część przedstawionych wyżej danych będzie dotyczyła pokrzywdzonych, które nie są osobami najbliższymi bądź wspólnie zamieszkującymi ze sprawcą.

Wykres 6. Osoby pokrzywdzone przestępstwem z art. 207 kk

Dane dotyczące przestępstwa znęcania się z art. 207 § 1 kk, zakwalifikowanego wyłącznie jako przemoc w rodzinie za 2013 rok przedstawiają się następująco¹⁹:

- liczba osób osądzonych: **11.400**,
 - liczba osób skazanych: **9.627**,
- z tego wymierzono:
- **119** - kary grzywny samoistnych,
 - **388** - kar ograniczenia wolności,
 - **9.120** - kar pozbawienia wolności w tym:
 - **1.252** - bezwzględnych,
 - **7.868** - z warunkowym zawieszeniem wykonania.

Wśród osób pokrzywdzonych przestępstwem z art. 207 § 1 kk zakwalifikowanego jako przemoc w rodzinie w 2013 roku było:

- **3.483** małoletnich,
- **11.522** kobiet,
- **2.351** mężczyzn.

b) środki zapobiegawcze stosowane przez sądy powszechne.

Izolacja sprawcy przemocy w rodzinie, możliwa jest na wszystkich etapach postępowania, zarówno przygotowawczego, jak i przed sądem. Na etapie postępowania przygotowawczego możliwość taką stwarzają środki zapobiegawcze, których okres zastosowania w niektórych przypadkach, w oparciu o stosowne przepisy, przedłużany jest na kolejne okresy.

¹⁹ Ibidem.

W stosunku do sprawców przemocy w rodzinie najistotniejszymi **środkami zapobiegawczymi** są:

- tymczasowe aresztowanie,
- dozór Policji z zakazem kontaktowania się z osobą pokrzywdzoną (art. 275 § 2 kpk),
- dozór Policji w miejsce niezastosowanego tymczasowego aresztowania, na podstawie art. 275 § 3 kpk,
- nakaz opuszczenia lokalu mieszkalnego.

Wg danych zaprezentowanych w tabeli na poprzednich stronach, w stosunku do sprawców przestępstw zakwalifikowanych jako przemoc w rodzinie w 2013 roku, tymczasowe aresztowanie przed wydaniem wyroku zastosowano w **792** przypadkach (łącznie w sądach rejonowych i okręgowych), w tym **563** wobec oskarżonych za przestępstwo znęcania się (art. 207 § 1 kk).

Dozór Policji w miejsce niezastosowanego tymczasowego aresztowania (art. 275 § 3 kpk) orzeczono w **282** przypadkach.

Jak już wspomniano uprzednio, nakaz opuszczenia lokalu mieszkalnego, stosowany przez sąd jako środek zapobiegawczy zastosowano ogółem w **600** przypadkach, w tym **78** postanowień dotyczyło przedłużenia nakazu zastosowanego przez prokuratora lub sąd na dalsze okresy (art. 275a § 4 kpk)²⁰.

c) **środki karne stosowane przez sądy powszechne.**

Od dnia 1 sierpnia 2010 roku, tj. od dnia wejścia w życie ustawy *o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustawy* obowiązują przepisy wprowadzające nowe lub zmienione **środki karne** mające zastosowanie wobec sprawców w rodzinie tj. nakaz opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym (art. 39 pkt 2e kk w zw. z art. 41a kk) oraz zakaz zbliżania się do pokrzywdzonego (art. 39 pkt 2b kk w zw. z art. 41a kk).

Z danych wynikających ze sprawozdań statystycznych (wprowadzonych po raz pierwszy od dnia 1 stycznia 2012 roku)²¹ wynika, że w 2013 roku sądy powszechne orzekły niżej wymienione środki karne, w następującej liczbie przypadków:

- obowiązek powstrzymywania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach (art. 39 pkt 2b kk) - **64** (2012 - 42, 2011 – 31, 2010 – 16),
- zakaz kontaktowania się z określonymi osobami (art. 39 pkt 2b kk) – **573** (2012 – 330, 2011 – 161, 2010 – 81),
- zakaz zbliżania się do określonych osób (art. 39 pkt 2b kk) - **311** (2012 – 205, 2011 – 106, 2010 – 26),

²⁰ Dane dotyczące dozoru Policji oraz nakazu opuszczenia lokalu jako środka zapobiegawczego pochodzą z MS-stat-Wydział Statystyki Sądy Rejonowe MS-S5 sprawozdanie w sprawach karnych i wykroczeniowych za IV kwartały 2013 roku oraz z MS-stat-Wydział Statystyki Sądy Okręgowe MS-S5 sprawozdanie w sprawach karnych i wykroczeniowych za 2013 rok.

²¹ Dane ze sprawozdań: MS-stat-Wydział Statystyki Sądy Rejonowe MS-S6 sprawozdanie w sprawie osób osądzonych w pierwszej instancji według właściwości rzeczowej za rok 2013 oraz MS-stat-Wydział Statystyki Sądy Okręgowe MS-S6 sprawozdanie w sprawie osób osądzonych w pierwszej instancji według właściwości rzeczowej za rok 2013.

- zakaz opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody sądu (art. 39 pkt 2b kk) - **12** (2012 - 12, 2011 - nie orzekano),
- nakaz opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym (art. 39 pkt 2e kk) - w **288** przypadkach (2012 - 167, 2011 - 110, 2010 - 20).

d) obowiązki probacyjne stosowane przez sądy powszechne.

Wymieniona na wstępie ustawa wprowadziła też nowy rodzaj środka probacyjnego w postaci zakazu zbliżania się do pokrzywdzonego (art. 72 § 1 pkt 7a kk), a także osobne ujęcie w art. 72 § 1 pkt 6a kk uczestnictwa sprawcy w programach korekcyjno-edukacyjnych.

Tytułem obowiązków probacyjnych (art. 72 § 1 kk) w sądach powszechnych w 2013 roku orzeczono:

- powstrzymanie się od nadużywania alkoholu lub używania innych środków odurzających (art. 72 § 1 pkt 5 kk) - **14.236** (2012 - 15.203, 2011 - 10.635, 2010 - 9.449),
- poddanie się leczeniu, w szczególności odwykowemu lub rehabilitacyjnemu albo oddziaływaniom terapeutycznym (art. 72 § 1 pkt 6 kk) - **2.642** (2012 - 2.564, 2011 - 2.263, 2010 - 1.914),
- uczestnictwo w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych (art. 72 § 1 pkt 6a kk) - **578** (2012 - 346, 2011 - 296, 2010 - 253),
- powstrzymanie się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach (art. 72 § 1 pkt 7 kk) - **245** (2012 - 316, 2011 - 317, 2010 - 170),
- powstrzymanie się od kontaktowania się z pokrzywdzonymi lub innymi osobami w określony sposób (art. 72 § 1 pkt 7a kk) - **1.149** (2012 - 1.040, 2011 - 592, 2010 - 554),
- powstrzymanie się od zbliżania się do pokrzywdzonego lub innych osób (art. 72 § 1 pkt 7a kk) - **437** (2012 - 387, 2011 - 190, 2010 - 99),
- opuszczenie lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym (art. 72 § 1 pkt 7b kk) - **445** (2012 - 536, 2011 - 406, 2010 - 279).

Dane te przedstawiają wprawdzie ogólną liczbę orzeczonych w 2013 roku środków, tym niemniej z istoty i charakteru niektórych z nich wynika, że dotyczą one wyłącznie sprawców przemocy w rodzinie (dotyczy to np. obowiązku opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym).

Na szczególną uwagę spośród wyżej wymienionych środków probacyjnych zasługuje **obowiązek uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych**. Uwzględniając cele w/w oddziaływań i możliwość uzyskania poprzez ich zastosowanie pożądaných zmian w zachowaniu sprawcy, jak również dostępność programów, w jakich sprawcy przemocy mogliby uczestniczyć zarówno w warunkach wolnościowych, jak i izolacyjnych, potrzeba stosowania przedmiotowego środka probacyjnego nie powinna budzić wątpliwości.

W celu zwiększenia liczby stosowanych przez sądy ww. środków probacyjnych, Ministerstwo Sprawiedliwości zwraca się każdego roku do kuratorów okręgowych o aktualizację list placówek lub instytucji, zajmujących się leczeniem sprawców przestępstw, oddziaływaniem terapeutycznym lub wykonujących programy korekcyjno-edukacyjne z art. 72 § 1 pkt 6a kk.

W 2013 roku, wzorem lat ubiegłych, listy te - zgodnie z zapewnieniami kuratorów - również zostały zaktualizowane, a odesłanie do nich zawarte na stronie www.ms.gov.pl²². Lista ta może stanowić źródło wiedzy dla sędziów, prokuratorów oraz kuratorów sądowych, w zakresie realizowanych w powiecie przez określone placówki programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych.

W 2013 roku kontynuowano stosowanie – **wzorów wniosków kuratora sądowego w przedmiocie ustanowienia obowiązku uczestnictwa sprawcy w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych**, w wersjach umożliwiającym ich wykorzystanie w przypadkach warunkowego umorzenia postępowania, warunkowego zawieszenia wykonania kary, warunkowego przedterminowego zwolnienia, w celu ułatwienia kuratorom sądowym składania tego typu wniosków do sądu w okresie próby, a w rezultacie zwiększenia stosowania przez sądy tego typu oddziaływań. Wzory wszystkich wniosków opracowanych dla kuratorów sądowych znajdują się do pobrania na stronie internetowej MS²³.

3) Izolacja sprawców na etapie postępowania wykonawczego

Z powyższych danych wynika, że **największy odsetek wszystkich kar** za stosowanie przemocy w rodzinie **stanowi kara pozbawienia wolności z warunkowym jej zawieszeniem** na okres od 2 do 5 lat. Należy odnotować, że z 9.730 skazanych w 2013 roku z art. 207 § 1 kk na karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, pod **dozór kuratora oddano 7.043** osób, co stanowi aż **72,4%** wszystkich skazanych na tę karę²⁴. Od kilku lat widoczny jest **wzrost liczby i odsetka sprawców, których sądy oddają pod dozór kuratora sądowego** (2012 - 72,2%, 2011 - 69,7%, 2010 - 67%, 2009 - 62%). Ma to ogromne znaczenie z uwagi na możliwości skutecznego oddziaływania na skazanych w okresie próby, w celu resocjalizacji sprawców, przejawiającej się jako zmiana postaw skazanych i ograniczenie ich powrotności do przestępstwa.

Dodać także trzeba, że skazany pod dozorem kuratora jest w okresie próby stale monitorowany, a ewentualne zmiany zachowania mogą skutkować zaostreniem kontroli (nałożeniem nowych, bardziej restrykcyjnych obowiązków probacyjnych), bądź jej złagodzeniem (uchyleniem lub zmianą obowiązków probacyjnych) przez sąd. Kurator sądowy ma bowiem obowiązek odpowiednio reagować i proponować sądowi, poprzez właściwe wnioski, elastyczny sposób oddziaływania na sprawcę przemocy w rodzinie.

W związku z wejściem w życie wspomnianej noweli do ustawy *o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie* od ponad trzech lat obowiązują następujące instytucje w zakresie postępowania wykonawczego tj.

- obligatoryjne zarządzenie wykonania kary wobec skazanego za przestępstwo popełnione z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej wobec osoby najbliższej lub innej osoby małoletniej zamieszkujących wspólnie ze sprawcą dopuszczającego się ponownych zachowań przemocowych w okresie próby (art. 75 § 1a kk) – w 2013 roku liczba postanowień sądu wydanych na podstawie art. 75 § 1a kk

²² <http://ms.gov.pl/pl/dzialalnosc/przeciwdzialanie-przemocy-w-rodzinie/placowki-prowadzace-programy-korekcyjno-edukacyjne-dla-sprawcow-przemocy-w-rodzinie/>.

²³ <http://ms.gov.pl/pl/dzialalnosc/przeciwdzialanie-przemocy-w-rodzinie/informacje-i-wzory-wnioskow-dla-kuratorow-sadowych/>.

²⁴ Dane ze sprawozdań: MS-stat-Wydział Statystyki Sądy Rejonowe MS-S6 sprawozdanie w sprawie osób osadzonych w pierwszej instancji według właściwości rzeczowej za rok 2012 (odpowiednio za rok 2012 i lata wcześniejsze).

(z urzędu bądź na wniosek) wyniosła **1.292**²⁵, z czego zarządzono wykonanie kary wobec **992** osób,

- obligatoryjne odwołanie warunkowego zwolnienia wobec skazanego, zwolnionego z zakładu karnego, za przestępstwo popełnione z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej wobec osoby najbliższej lub innej osoby małoletniej zamieszkujących wspólnie ze sprawcą, dopuszczającego się ponownych zachowań przemocowych w okresie próby (art. 160 § 2 Kodeksu karnego wykonawczego²⁶, zwanego dalej „kkw”) – w 2012 roku liczba postanowień sądu penitencjarnego wyniosła **144**²⁷, z czego odwołano zwolnienie wobec **110** osób,
- a także procedura z udziałem kuratora sądowego, dotycząca wnioskowania do sądu o zarządzenie warunkowo zawieszanej kary pozbawienia wolności bądź odwołania warunkowego przedterminowego zwolnienia z zakładu karnego przewidziana w art. 12d ustawy²⁸.

Dla oddziaływania na sprawców przemocy w rodzinie istotnym jest —uregulowanie przewidziane w ww. art. 12d ustawy. Przepis ten przewiduje obligatoryjne zarządzenie wykonania kary albo odwołanie warunkowego zwolnienia na skutek złożonego przez kuratora wniosku, dotyczącego skazanego za przestępstwo popełnione z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej wobec członka rodziny, który w okresie próby rażąco naruszył porządek prawny, ponownie używając przemocy lub groźby bezprawnej wobec członka rodziny.

W celu ułatwienia kuratorom sądowym stosowania ww. szybkiej procedury, Ministerstwo Sprawiedliwości w połowie 2011 roku opracowało **wzory wniosków kuratora zawodowego** w tym przedmiocie, które zostały zamieszczone na stronie internetowej MS²⁹, a informacja o konieczności stosowania ww. została przesłana prezesom sądów apelacyjnych. Wnioski te w 2013 roku stosowane były przez kuratorów sądowych w całej Polsce, a w 2012 roku zaktualizowano owe wzory do zmian wprowadzonych do Kodeksu karnego wykonawczego.

Zwiększeniu efektywności i skuteczności składanych przez kuratorów wniosków na podstawie art. 12d mają służyć podpisane w dniu 29 listopada 2010 roku przez Ministra Sprawiedliwości, Komendanta Głównego Policji oraz przedstawicieli Krajowej Rady Kuratorów, a opisane już wyżej, *Procedury współpracy służby kuratorskiej oraz funkcjonariuszy Policji w stosunku do osób, wobec których wykonywane jest orzeczenie sądu w związku z popełnieniem czynów karalnych polegających na stosowaniu przemocy lub groźby bezprawnej*, które określają zasady współpracy obu służb w zakresie szybkiego informowania kuratora sądowego o zaistniałym zdarzeniu i przekazaniu mu dokumentacji niezbędnej do sporządzenia wniosku do sądu. Temu celowi służy także opisany powyżej telefon interwencyjno-informacyjny dla pokrzywdzonych. W wyniku sygnału płynącego

²⁵ Dane pochodzą z MS-stat-Wydział Statystyki Sądy Rejonowe MS-S10 sprawozdanie z sądowego wykonywania orzeczeń według właściwości rzeczowej za rok 2013 oraz z MS-stat-Wydział Statystyki Sądy Okręgowe MS-S10 sprawozdanie z sądowego wykonywania orzeczeń według właściwości rzeczowej za rok 2013.

²⁶ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 *Kodeks karny wykonawczy* (Dz.U. Nr 90, poz. 557, z późn. zm.)

²⁷ Dane pochodzą z MS-stat-Wydział Statystyki Sądy Okręgowe MS-S10 sprawozdanie z sądowego wykonywania orzeczeń według właściwości rzeczowej za rok 2013.

²⁸ Art. 12d. 1. W przypadku gdy wniosek kuratora zawodowego o zarządzenie wykonania warunkowo zawieszanej kary pozbawienia wolności lub odwołanie warunkowego przedterminowego zwolnienia dotyczy skazanego za przestępstwo popełnione z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej wobec członka rodziny, który w okresie próby rażąco naruszył porządek prawny, ponownie używając przemocy lub groźby bezprawnej wobec członka rodziny, sąd właściwy do rozpoznania wniosku zarządza zatrzymanie i przymusowe doprowadzenie skazanego na posiedzenie w przedmiocie rozpoznania wniosku.

2. Zatrzymanemu, na jego żądanie, należy niezwłocznie umożliwić nawiązanie w dostępnej formie kontaktu z adwokatem, a także bezpośrednio z nim rozmowę.

3. Wydane przez sąd postanowienie o zarządzeniu wykonania kary albo o odwołaniu warunkowego przedterminowego zwolnienia podlega wykonaniu z chwilą jego wydania; sąd, który wydał postanowienie, albo sąd właściwy do rozpoznania zażalenia może wstrzymać wykonanie postanowienia.

²⁹ <http://ms.gov.pl/pl/dzialalnosc/przeciwdzialanie-przemocy-w-rodzinie/informacje-i-wzory-wnioskow-dla-kuratorow-sadowych/>.

od pokrzywdzonego może zostać wszczęta procedura skutkująca złożeniem przez kuratora wniosku z art. 12d ustawy. Celowi temu mają służyć również wspomniane uprzednio przepisy rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie sposobu wykonywania obowiązków i uprawnień przez kuratorów sądowych w sprawach karnych wykonawczych.

Z danych statystycznych za rok 2013³⁰ wynika, że kuratorzy na podstawie w/w przepisu złożyli **329** (2012 - 284) wnioski o odwołanie warunkowego zwolnienia, z czego 295 (2012 - 238) zostało rozpatrzonych, w tym **241** (2012 - 187) uwzględnionych oraz **1.805** (2012 - 1.859) wniosków o zarządzenie wykonania kary, z czego 1.671 (2012 - 1.566) zostało rozpatrzonych, w tym **1.186** (2012 - 1.168) uwzględnionych.

Tym samym ogólna liczba wniosków złożonych przez kuratorów sądowych w trybie art. 12d w/w ustawy wyniosła **2.134** (2012 - 2.143, 2011 - 1.315, 2010 - 372 wnioski) z czego **1.427** (2012 - 1.355, 2011 - 667, 2010 - 200) zostało uwzględnionych.

Biorąc pod uwagę powyższe dane należy stwierdzić, że stosunek wniosków uwzględnionych, do ogólnej liczby uwzględnionych i nieuwzględnionych, w roku 2013 wyniósł **72,5%** (2012 - 75,11%, 2011 - 68,69%, 2010 - 62,5%).

Z danych statystycznych za rok 2013³¹ wynika nadto, że kuratorzy byli także aktywni w zakresie składania wniosków w toku postępowania wykonawczego dotyczących nałożenia na skazanych obowiązków uczestnictwa w **oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnym**. W okresie próby związanym z warunkowym umorzeniem postępowania, warunkowym zawieszeniem wykonania kary oraz warunkowym przedterminowym zwolnieniem, kuratorzy złożyli **408** (2012 - 358) wniosków o nałożenie ww. obowiązku probacyjnego, z czego 367 (2012 - 313) zostało rozpatrzonych, w tym **325** (2012 - 272) uwzględnionych.

4) Izolowanie sprawców przemocy z art. 207 § 1 kk w jednostkach penitencjarnych

Według danych z dnia 31 grudnia 2013 roku we wszystkich zakładach karnych i aresztach śledczych przebywało ogółem **7.774**³² sprawców przemocy w rodzinie, wobec których wykonywano łącznie **9.503** orzeczeń z art. 207 kk.

Wśród tych 7.774 osób było:

- 6.737 skazanych oraz 1.037 tymczasowo aresztowanych,
- 7.609 mężczyzn oraz 118 kobiet,
- 47 młodocianych (45 mężczyzn i 2 kobiety).

Na przestrzeni zaś całego roku, kare pozbawienia wolności na podstawie art. 207 kk w jednostkach penitencjarnych odbywało **11.301** osób. Średni wymiar kary z art. 207 u skazanych przebywających w 2013 roku w zakładach karnych wyniósł **16,37** miesiąca.

W zakresie stosowania instytucji warunkowego przedterminowego zwolnienia należy wskazać, że w 2013 roku złożono łącznie **46.031** (2012 - 47.244) wniosków o warunkowe przedterminowe zwolnienie. Pozytywnie rozpatrzono **19.828** wniosków (2012 - 21.797). W liczbie tej zawiera się **11.731** (2012- 13.030) wniosków które pozytywnie opiniował

³⁰ Dane pochodzą z MS-stat-Wydział Statystyki Sądy Rejonowe (Zespół Kuratorskiej Służby Sądowej) MS-S40 sprawozdanie z działalności kuratorskiej służby sądowej za rok 2013.

³¹ Dane pochodzą z MS-stat-Wydział Statystyki Sądy Rejonowe (Zespół Kuratorskiej Służby Sądowej) MS-S40 sprawozdanie z działalności kuratorskiej służby sądowej za rok 2013.

³² Dane pochodzą z Centralnego Zarządu Służby Więziennej – liczba osób dotyczy skazanych wyłącznie na podstawie art. 207 kk oraz takich, gdzie przepis art. 207 kk był podstawą skazania wraz z innymi czynami zabronionymi).

dyrektor jednostki penitencjarnej, natomiast pozostałe to w większości wnioski składane przez osadzonych.

W przypadku skazanych z art. 207 w 2013 roku warunkowego przedterminowego zwolnienia udzielono - **1.194** osadzonym, w tym 26 kobietom i 1.168 mężczyznom (2012 - 1.328, 23 kobiety i 1.305 mężczyzn).

Dane o aktualnej liczbie wykonywanych orzeczeń z art. 207 kk (na dzień 31.12.2013 roku), w stosunku do ogólnej liczby tymczasowo aresztowanych (TA) oraz skazanych (SK), osadzonych w zakładach karnych (ZK) i aresztach śledczych (AŚ), podległych poszczególnym Okręgowym Inspektoratom Służby Więziennej (OISW) zawiera poniższa tabela.

Okręgowe Inspektoraty Służby Więziennej	Orzeczenia z art. 207 kk: wykonane, wykonywane i wprowadzone do wykonania, w stosunku do liczby osadzonych w jednostkach podległych OISW								
	Osadzeni ogółem			Łącznie TA i SK z art. 207 kk			Odsetek osadzonych z art. 207 kk w stosunku do ogółu osadzonych		
	2011	2012	2013	2011	2012	2013	2011	2012	2013
Białystok	3623	3887	3582	391	466	396	10,79	11,99	11,06
Bydgoszcz	6388	6873	6304	568	553	496	8,89	8,05	7,87
Gdańsk	4611	4847	4403	316	353	298	6,85	7,28	6,77
Katowice	7374	7636	7193	700	693	664	9,49	9,08	9,23
Koszalin	4393	4645	4117	340	387	335	7,74	8,33	8,14
Kraków	5555	5687	5569	680	696	627	12,24	12,24	11,26
Lublin	4318	4569	4397	638	652	658	14,78	14,27	14,96
Łódź	5843	6070	5776	616	556	568	10,54	9,16	9,83
Olsztyn	4616	4656	4516	626	614	594	13,56	13,19	13,15
Opole	4566	4587	4366	378	453	383	8,28	9,88	8,77
Poznań	6603	6894	6426	639	709	663	9,68	10,28	10,32
Rzeszów	3685	3818	3541	582	583	546	15,79	15,27	15,42
Szczecin	4806	4924	4531	390	435	408	8,11	8,83	9,00
Warszawa	7156	7640	7286	570	570	498	7,97	7,46	6,84
Wrocław	7390	7423	6987	633	633	612	8,57	8,53	8,76
RAZEM	80.927	84.156	78.994	8.067	8.412	7.746	Średnia 10,22	Średnia 10,26	Średnia 9,81

Liczba osadzonych stanowiąca populację skazanych z art. 207 kk. w porównaniu do ubiegłego roku nieznacznie spadła – średnia 9,81. Wysokie wskaźniki osadzonych za przemoc domową, w stosunku do ogółu pozbawionych wolności dominują w jednostkach podległych okręgowym inspektoratom Służby Więziennej w Rzeszowie, Lublinie, Olsztynie, Krakowie i Białymstoku (od 11,06 % do 15,42% ogółu osadzonych).

Osoby skazane za znęcanie się nad rodziną, zwłaszcza te, które posiadają stosunkowo niewielki wymiar kary i zwykle obciążenia alimentacyjne lub inne zobowiązania finansowe, w przypadku braku istotnych przeciwwskazań, kierowane są do zakładów karnych typu półotwartego i dalej do zatrudnienia. Stąd rodzaj jednostek w poszczególnych OISW, determinuje liczbę skazanych za dany rodzaj przestępstwa. Dlatego są takie jednostki typu półotwartego, w których wskaźnik liczby odbywających karę z art. 207 kk wynosi okresowo powyżej ok. 20%. Najwyższa liczba skazanych, odbywających karę za znęcanie się nad rodziną, (stan w dniu 31.12.2013 roku) znajduje się w Zakładach Karnych: Wronki – 164, Potulice – 161; Kamińsk – 146, Tarnów – 141, Zamość – 128, Sieradz – 128.

5) Analiza problematyki przemocy w rodzinie w postępowaniach cywilnych

W związku z realizacją Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie Ministerstwo Sprawiedliwości przeprowadziło także analizę danych dotyczących postępowań cywilnych, w których występuje problem przemocy w rodzinie.

W zakresie monitorowania zadań realizowanych przez rodzinne ośrodki diagnostyczno-konsultacyjne, zwane dalej „ROD-K”, w ramach wykonywanych diagnoz przeprowadzanych na zlecenie sądu, jak i pozasądowych, zbiorcze dane wskazują, że ROD-K w 2012 roku zdiagnozowały występowanie przemocy fizycznej lub psychicznej w rodzinie w **1.718** sprawach, natomiast w **115** przypadkach wnioskowały o podjęcie przez sąd działań mających na celu izolowanie sprawcy przemocy w rodzinie (w 2012 - liczby te odpowiednio wyniosły 2.805 i 162, a 2011 - 2.982 i 164)³³.

Najczęściej diagnoza przemocy psychicznej lub fizycznej została postawiona w ośrodkach katowickiego okręgu nadzoru pedagogicznego, bo aż **1005** razy (2012 r. – 1028, 2011 – 814) i co najmniej dwukrotnie przewyższyła liczbę opinii wydanych w ośrodkach innych okręgów nadzorów pedagogicznych (drugim pod względem liczebności wydanych opinii, w których zdiagnozowana została przemoc był warszawski okręg nadzoru pedagogicznego, w którym wydano **343** opinie).

³³ Dane pochodzą z informacji gromadzonych przez Departament Sądów, Organizacji i Analiz Wymiaru Sprawiedliwości MS od prezesów sądów okręgowych.

Przedmiotowe dane za rok 2013 przedstawia poniższa tabela:

L.p.	Okręg nadzoru pedagogicznego	Liczba ROD-K w danym okręgu nadzoru pedagogicznego	Liczba wydanych w 2013 r. opinii, w których zdiagnozowano występowanie przemocy fizycznej lub psychicznej	Liczba diagnoz, w których ROD-K wnioskował o podjęcie przez sąd działań mających na celu izolowanie sprawcy przemocy
1	białostocki	11	150	1
2	bydgoski	8	28	4
3	katowicki	19	1005	96
4	poznański	9	110	1
5	warszawski	11	343	3
6	wrocławski	9	82	10
RAZEM		67	1718	115

W Ministerstwie Sprawiedliwości została nadto przeprowadzona analiza spraw o rozwód i separację, w których wydawane były orzeczenia nakazujące eksmisję jednego z małżonków, m.in. ze względu na przemoc w rodzinie – za rok 2013.

Z danych statystycznych wynika, że w roku 2013 do sądów okręgowych wpłynęły do załatwienia **2.390**³⁴ sprawy o rozwód z zastosowaniem art. 58 § 2 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego³⁵ zwanego dalej: „kro”, bez zdania pierwszego³⁶. W całym 2013 roku załatwiono **2.400** tego typu spraw, przy czym w **1.742** sprawach żądanie uwzględniono w całości lub części.

Oznacza to, że w 2013 roku w **1742 sprawach orzeczono rozwód wraz z eksmisją byłego małżonka**, który swym rażąco nagannym postępowaniem uniemożliwiał wspólne zamieszkiwanie.

Ponadto do sądów okręgowych w 2013 roku wpłynęło do załatwienia **91**³⁷ spraw o separację z zastosowaniem art. 58 § 2 kro bez zdania pierwszego. W 2013 roku załatwiono łącznie **89** tego typu spraw, przy czym w **55** - żądanie uwzględniono w całości lub części.

Oznacza to, że w 2013 roku w **55 sprawach orzeczono separację wraz z eksmisją małżonka**, który swym rażąco nagannym postępowaniem uniemożliwiał wspólne zamieszkiwanie.

W 2013 roku do sądów I instancji – rejonowych i okręgowych wpłynęło łącznie **30.821**³⁸ wszystkich spraw o opróżnienie lokalu mieszkalnego rozpoznawanych w postępowaniu zwykłym.

³⁴ Dane pochodzą z MS-stat-Wydział Statystyki Sądów Okręgowych MS-S1 sprawozdanie w sprawach cywilnych za IV kwartały 2013 roku.

³⁵ Ustawa z dnia 25 lutego 1964 roku *Kodeks rodzinny i opiekuńczy* (tekst jedn.: Dz.U. z 2012, poz. 788, z późn. zm.).

³⁶ W zdaniu drugim i następnym art. 58 § 2 kro stanowi, że „w wypadkach wyjątkowych, gdy jeden z małżonków swym rażąco nagannym postępowaniem uniemożliwia wspólne zamieszkiwanie, sąd może nakazać jego eksmisję na żądanie drugiego małżonka. Na zgodny wniosek stron sąd może w wyroku orzekającym rozwód orzec również o podziale wspólnego mieszkania albo o przyznaniu mieszkania jednemu z małżonków, jeżeli drugi małżonek wyraża zgodę na jego opuszczenie bez dostarczenia lokalu zamiennego i pomieszczenia zastępczego, o ile podział bądź jego przyznanie jednemu z małżonków są możliwe”.

³⁷ Dane pochodzą z MS-stat-Wydział Statystyki Sądów Okręgowych MS-S1 sprawozdanie w sprawach cywilnych za IV kwartały 2013 roku.

W ww. sądach pierwszej instancji załatwiono łącznie **30.441** spraw tego rodzaju. W **12.507** przypadkach orzeczono prawo do lokalu socjalnego, **7.639** orzeczeń zapadło bez przyznania w/w prawa. W **1.520** przypadkach sąd nakazał opróżnienie lokalu mieszkalnego bez orzeczenia o prawie do lokalu socjalnego. Zgodnie z art. 17 ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (Dz. U. 2014 r., poz. 150), przepisów ustawy dotyczących orzeczenia o uprawnieniu do lokalu socjalnego nie stosuje się w przypadkach, w których powodem wydania wyroku nakazującego opróżnienie lokalu jest m.in. znęcanie się nad rodziną.

Oznacza to, że w **powodem nakazania przez sąd opróżnienia lokalu mieszkalnego w 1.520 przypadkach mogła być przemoc w rodzinie.**

Mimo dużej liczby wydanych orzeczeń w sprawach o opróżnienie lokalu mieszkalnego, problemem było skuteczne ich wyegzekwowanie, o czym świadczy różnica pomiędzy liczbą złożonych w tych sprawach wniosków do komorników, a liczbą spraw, w których nastąpiło skuteczne wyegzekwowanie świadczenia.

Analiza danych statystycznych zbieranych przez Ministerstwo Sprawiedliwości za rok 2013 wskazuje, że ogólna liczba spraw o opróżnienie lokali mieszkalnych jaka wpłynęła do komorników w tym roku w porównaniu z rokiem poprzednim wzrosła i wyniosła **8.557**³⁹ spraw. Wyegzekwowanie świadczenia w 2013 roku nastąpiło łącznie w **3.131** tego typu sprawach. W przedstawionych wyżej danych zawarte są również liczby spraw egzekucyjnych o opróżnienie lokalu mieszkalnego na podstawie tytułu wykonawczego, z którego nie wynika prawo dłużnika do lokalu socjalnego lub zamiennego. Tych ostatnich do komorników w 2013 roku wpłynęło **2.506**, załatwiono łącznie **2.744** spraw tego typu z czego **976** przez wyegzekwowanie.

Odnosząc się do ww. danych jeszcze raz wskazać należy, że dotyczą one wszystkich spraw o opróżnienie lokali mieszkalnych, jakie wpłynęły i zostały wyegzekwowane przez komorników w 2013 roku, a nie tylko spraw, w których przyczyną orzeczenia eksmisji była przemoc w rodzinie.

W tym miejscu warto przypomnieć, że istotne zmiany w zakresie postępowania egzekucyjnego, mające na celu wzmocnienie ochrony osób pokrzywdzonych przemocą w rodzinie, wniosła ustawa z dnia 31 sierpnia 2011 roku o zmianie ustawy o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego oraz ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 224, poz. 1342), która weszła w życie 16 listopada 2011 roku.

Ustawa ta zmieniła brzmienie przepisu art. 1046 § 4 Kodeksu postępowania cywilnego⁴⁰, zwanego dalej: „kpc”, jak również wprowadziła inne rozwiązania sprzyjające szybszemu odizolowaniu sprawcy przemocy w rodzinie od osoby pokrzywdzonej. Wprowadziła np. do ustawy *o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego* **przepis art. 25d przewidujący, że sprawcy przemocy w rodzinie nie przysługuje pomieszczenie tymczasowe.** Brak tego uprawnienia ma istotne znaczenie przy wykonywaniu eksmisji przez organ egzekucyjny. Zgodnie bowiem z art. 1046 § 5¹ kpc w brzmieniu wprowadzonym cytowaną na wstępie ustawą, jeżeli dłużnikowi nie przysługuje prawo do tymczasowego pomieszczenia, **komornik usunie dłużnika do noclegowni, schroniska lub innej placówki zapewniającej miejsca noclegowe,** wskazanej na wniosek

³⁸ Dane pochodzą z MS-stat-Wydział Statystyki Sądy Rejonowe MS-S1 sprawozdanie w sprawach cywilnych za IV kwartały 2013 roku oraz MS-stat-Wydział Statystyki Sądy Okręgowe MS-S1 sprawozdanie w sprawach cywilnych za IV kwartały 2013 roku.

³⁹ Dane pochodzą z MS-Kom23 sprawozdanie z czynności komornika za 2013 rok.

⁴⁰ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. *Kodeks postępowania cywilnego* (Dz. U. Nr 43, poz. 296, z późn. zm.).

komornika przez gminę właściwą ze względu na miejsce położenia lokalu podlegającego opróżnieniu.

Zaznaczenia jednak wymaga, że wejście w życie z dniem 16 listopada 2011 roku przepisów wprowadzających zmiany w egzekucji wyroków eksmisyjnych wobec sprawców przemocy w rodzinie wzmacniających ochronę pokrzywdzonych, zbiegło się z datą wejścia w życie przepisów materialnoprawnych (np. art. 25d ustawy *o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego*). Dlatego efekty tych zmian w praktyce uległy przesunięciu w czasie.

Dla właściwej oceny przedstawionych danych wskazać należy, że obowiązek opuszczenia lokalu wobec sprawcy przemocy w rodzinie może nastąpić na wielu podstawach prawnych, w tym np. w wyroku rozwodowym czy orzeczeniu o separacji. Dlatego w sprawozdaniu osobno przedstawiono liczbę spraw o rozwód i separację, w których były wydane orzeczenia o eksmisję jednego z małżonków, osobno sprawy o opróżnienie lokalu mieszkalnego rozpoznawane w postępowaniu zwykłym, odrębnie też liczbę orzeczeń zobowiązujących do opuszczenia lokalu, jakie zapadły na podstawie art. 11a ustawy *o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie*.

Zaznaczenia wymaga, że liczby te jedynie **w części** odnoszą się do sprawców przemocy, w rodzinie (wyjątkiem jest liczba orzeczeń na podstawie art. 11a ustawy *o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie*), co każdorazowo zaznaczono wskazując, że powodem wydania orzeczenia była **między innymi** przemoc w rodzinie. Takie przedstawienie danych wynika z uregulowań prawnych oraz sposobu gromadzenia danych statystycznych. Podstawą np. orzeczenia eksmisji jednego z małżonków w wyroku rozwodowym jest „rażąco naganne postępowanie uniemożliwiające dalsze zamieszkiwanie”, a więc przede wszystkim przemoc w rodzinie, choć nie wyłącznie.

Celem wzmocnienia tej ochrony osób dotkniętych przemocą w rodzinie, Ustawodawca wprowadził ustawą *o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw* do ustawy *o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie* regulację przewidzianą w art. 11a.

Przepis art. 11a ust. 1 stanowi, że: „jeżeli członek rodziny wspólnie zajmujący mieszkanie, swoim zachowaniem polegającym na stosowaniu przemocy w rodzinie czyni szczególnie uciążliwym wspólne zamieszkiwanie, osoba dotknięta przemocą może żądać, aby sąd zobowiązał go do opuszczenia mieszkania”.

W 2013 roku do sądów rejonowych wpłynęło **1.114** spraw w trybie art. 11a w/w ustawy (2012 – 730, 2011 – 197, 2010 – 353), z czego załatwionych zostało **879** spraw (2012 – 620, 2011 – 105), przy czym w **387** (2012 – 268, 2011 – 49, 2010 – 138) żądanie uwzględniono, a oddalono w 118 przypadkach (2012 – 74, 2011 – 10). Stosunek spraw, w których żądanie uwzględniono do spraw załatwionych w 2013 roku wyniósł **44%**, czyli był zbliżony do roku 2012 (43,23%, a w 2011 – 46%).

3. Realizacja Działań wspierających (w zakresie strategii terapeutycznych)

Działanie: realizacja programów ochrony ofiar przemocy z udziałem Policji, prokuratury, kuratorów sądowych przy współpracy z funkcjonariuszami służby więziennej

1) Realizacja programów ochrony ofiar przemocy z udziałem prokuratury

Z nadesłanych informacji z Prokuratury Generalnej wynika, że w poszczególnych województwach, powiatach i gminach funkcjonują różnego rodzaju programy ochrony ofiar przemocy realizowane przez m.in. Miejskie (Gminne) Komisje Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Miejskie Ośrodki Pomocy Społecznej, Ośrodki Interwencji Kryzysowej, Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie oraz organizacje pozarządowe.

Prokuratorzy w 2013 roku angażowali się w działania mające na celu przeciwdziałanie zjawisku przemocy w rodzinie, likwidowanie przyczyn i skutków zachowań oraz pomoc osobom pokrzywdzonym poprzez udział w spotkaniach poświęconych ww. tematyce, w tym prelekcjach dla młodzieży i rodziców w ramach szeroko rozumianej edukacji karnej, w kampaniach edukacyjno-informacyjnych, a także poprzez nawiązywanie lub utrzymywanie współpracy z instytucjami samorządowymi oraz organizacjami społecznymi. W prokuraturach udostępniane są broszury, pouczenia, informacje o jednostkach pomocowych na danym terenie. Prokuratorzy również osobiście udzielają pokrzywdzonym informacji.

Tam gdzie jest to potrzebne prokuratorzy występują z sygnalizacją do sądu rodzinnego o wydanie stosownych zarządzeń, jeżeli w trakcie analizy akt postępowań karnych o przestępstwa przeciwko rodzinie stwierdzą nadużywanie alkoholu - kierują wnioski o wszczęcie postępowań do Miejskich Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

Prokuratorzy uczestniczą także w organizacji Tygodnia Pomocy Ofiarom Przystępstw, organizowanego corocznie przez Ministerstwo Sprawiedliwości.

Prokuratorzy prokuratur rejonowych bywają członkami zespołów interdyscyplinarnych i biorą udział w ich posiedzeniach.

2) Realizacja programów ochrony ofiar przemocy z udziałem kuratorów sądowych

W 2013 roku kuratorzy sądowi podejmowali liczne działania na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Poniżej przedstawione zostały dane zbiorcze, dotyczące licznego udziału kuratorów w zespołach interdyscyplinarnych oraz grupach roboczych, zebrane na podstawie danych dostarczonych z poszczególnych okręgów sądowych.

Wyszczególnienie			Ogółem (kol. 2+3)	Kuratorzy	
				dla dorosłych	rodzinni
0			1	2	3
Liczba kuratorów sądowych, którzy w okresie statystycznym weszli w skład:	zespołów interdyscyplinarnych	01	1.819	923	896
	grup roboczych	02	5.304	1.938	3.366
Liczba kuratorów sądowych, którzy w ostatnim dniu okresu statystycznego wchodzili w skład:	zespołów interdyscyplinarnych	03	3.048	1.600	1.448
	grup roboczych	04	4.058	1.487	2.571

Wyszczególnienie			Ogółem	
0			1	
Liczba	posiedzeń zespołów interdyscyplinarnych z udziałem kuratorów w okresie statystycznym		01	11.605
	grup roboczych w skład których, weszli kuratorzy sądowi	w okresie statystycznym	02	12.916
		stan w ostatnim dniu okresu statystycznego	03	8.461
	spotkań grup roboczych z udziałem kuratorów w okresie statystycznym		04	20.516

Dodatkowo, o czym już wspomniano wcześniej, w celu ochrony osób dotkniętych przemocą w rodzinie, w tym umożliwienia sprawcom przemocy w rodzinie zmiany swojego dotychczasowego zachowania się, w 2013 roku kuratorzy sądowi złożyli do sądu **408 wniosków w przedmiocie nałożenia** na skazanego sprawcę przemocy w rodzinie **obowiązku uczestnictwa w programach korekcyjno-edukacyjnych**, w tym:

- **23** ww. wnioski przy warunkowym umorzeniu postępowania karnego, z czego 20 zostało rozpatrzonych, w tym 17 uwzględnionych (2012 – 4 (3 rozpatrzone i 1 uwzględniony)),
- **361** ww. wniosków przy warunkowym zawieszeniu wykonania kary pozbawienia wolności, z czego na 322 rozpatrzonych 286 zostało uwzględnionych (2012 - 306 (265 rozpatrzonych i 239 uwzględnionych)),
- **24** ww. wniosków przy warunkowym przedterminowym zwolnieniu, z czego 25 zostało rozpatrzonych, w tym 22 uwzględnione (2012 - 38 (36 rozpatrzone i 34 uwzględnione)).

W wyniku złożenia w/w wniosków w postępowaniu wykonawczym, sądy nałożyły na **325 sprawców** przemocy w rodzinie obowiązki **uczestnictwa w programach korekcyjno-edukacyjnych**.

Powyższe dane świadczą o wzroście aktywności kuratorów w tym zakresie, co mając na uwadze charakter i cel oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych, należy ocenić pozytywnie. Fakt, że zarówno kuratorzy sądowi występują z przedmiotowymi wnioskami, jak i uwzględnianie tych wniosków w znacznej części przez sąd, pozwala wnioskować, że wielotorowe działania Ministerstwa Sprawiedliwości mające na celu rozpropagowanie instytucji programów korekcyjno-edukacyjnych odniosły już pierwszy skutek, a dalsze działania umożliwią wzrost ww. wskaźników.

Powtórzyć przy tym warto, że w 2013 roku stosowano opracowane i wprowadzone do stosowania w roku ubiegłym - **wzory wniosków kuratora sądowego w przedmiocie ustanowienia obowiązku uczestnictwa sprawcy w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych**, w wersjach umożliwiających ich wykorzystanie we wszystkich powyższych przypadkach, czyli: warunkowego umorzenia postępowania, warunkowego zawieszenia wykonania kary, warunkowego przedterminowego zwolnienia. Wzory wszystkich wniosków opracowanych dla kuratorów sądowych znajdują się do pobrania na stronie internetowej MS⁴¹.

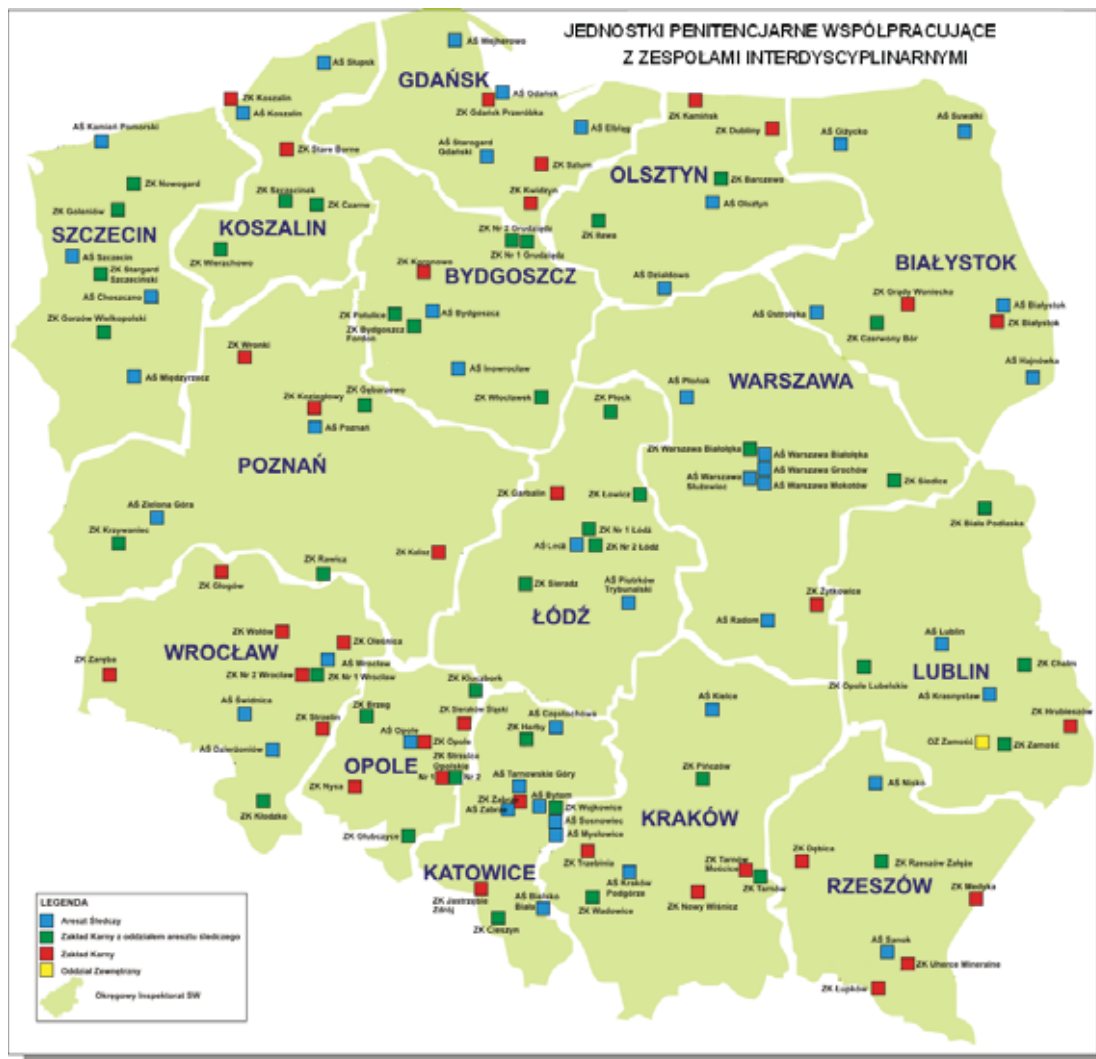
⁴¹ <http://ms.gov.pl/pl/dzialalnosc/przeciwdzialanie-przemocy-w-rodzinie/informacje-i-wzory-wnioskow-dla-kuratorow-sadowych/>.

3) Realizacja programów ochrony ofiar przemocy przy współpracy funkcjonariuszy służby więziennej w programach z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Wartym podkreślenia jest fakt, iż oferta programowa Służby Więziennej skierowana do osadzonych obejmuje różnorodne formy oddziaływań krótko- i długoterminowych, skoncentrowanych na modyfikacjach zachowań niepożądanych, jak i zmianach w sposobie myślenia. Liczba osadzonych obejmowanych takimi propozycjami, systematycznie wzrasta. Prawdopodobnie część z tych osób dobrowolnie nie skorzystałaby z takiej samej oferty realizowanej przez specjalistyczne ośrodki działające w środowisku otwartym. Należy jednak mieć na uwadze, że oddziaływania edukacyjno-korekcyjne w izolacji są adresowane do jednego elementu struktury rodzinnej. Efektywny system przeciwdziałania zjawisku przemocy winien obejmować rozwiązania systemowej pracy z rodziną osób izolowanych i to jest wyzwanie dla służb z pozostałych resortów, zaangażowanych w realizację Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.

By oddziaływać na zjawisko przemocy w sposób bardziej systemowy, Służba Więzienna od 2012 roku realizuje kilka nowych rozwiązań. W jednostkach penitencjarnych, spośród kadry przeszkolonej w realizacji programów dla sprawców przemocy, zostały wyznaczone osoby, których zadaniem będzie współpraca z lokalnymi zespołami interdyscyplinarnymi na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Do obowiązków takich osób należy głównie udzielanie przedstawicielom zespołów interdyscyplinarnych informacji o sprawcy przemocy, znajdującym się aktualnie w danej jednostce penitencjarnej. W ten sposób interwencje wobec ofiary i sprawcy mogą być prowadzone w oparciu o pełniejsze dane.

Poniższy rysunek przedstawia schematycznie jednostki penitencjarne wyznaczone do współpracy z zespołami interdyscyplinarnymi (125 jednostek).

Szczegółowe dane wyznaczonych osób oraz numery kontaktowe do wytypowanych jednostek, znajdują się we wspomnianej uprzednio *Bazie danych osób nadzorujących lub koordynujących w Urzędach Wojewódzkich, Sądach Okręgowych, Jednostkach penitencjarnych, Komendach Wojewódzkich Policji, Prokuraturach Apelacyjnych oraz Kuratoriach oświaty pracę służb wykonujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, ośrodków świadczących pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie, placówek specjalistycznego poradnictwa oraz placówek zapewniających miejsca noclegowe*. Dzięki temu rozwiązaniu, przedstawiciele instytucji państwowych i samorządowych, w tym kuratorzy sądowi, zajmujący się zadaniami z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, mają możliwość wymiany informacji i uściślenia współpracy na płaszczyźnie lokalnej.

Działanie: *zabezpieczenie odpowiednich warunków przesłuchań dzieci (niebieskie pokoje) oraz, w miarę możliwości, dorosłych – ofiar przemocy w rodzinie.*

Zgodnie z przepisami Kodeksu postępowania karnego, przesłuchania dzieci (małoletnich pokrzywdzonych lub małoletnich świadków przestępstw) w określonych rodzajach spraw odbywają się w specjalnym trybie określonym przepisami art. 185a kpk (dziecko -

pokrzywdzony) i 185b kpk⁴² (dziecko - świadek). Przesłuchania w toku postępowania przygotowawczego dokonuje sędzia z udziałem psychologa w przyjaznych warunkach, umożliwiających dziecku komfort rozmowy. Generalnie takie przesłuchanie powinno mieć miejsce tylko raz, choć ustawa dopuszcza w tym zakresie nieliczne wyjątki. Jeżeli względy techniczne nie stoją temu na przeszkodzie, przesłuchanie w tym trybie utrwała się za pomocą urządzenia rejestrującego obraz i dźwięk⁴³.

W 2013 roku na terenie całego kraju istniało ponad **400** miejsc przyjaznych przesłuchiwanemu dziecku. Znajdują się one w komisariatach Policji, sądach, prokuraturach, ROD-K oraz w innych instytucjach⁴⁴.

Aktualna lokalizacja certyfikowanych przyjaznych pokoi przesłuchań na terenie kraju

⁴² Art. 185a § 1 kpk. W sprawach o przestępstwa określone w rozdziałach XXV (przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności) i XXVI (przeciwko rodzinie i opiece, w tym z art. 207 kk) Kodeksu karnego pokrzywdzonego, który w chwili przesłuchania nie ukończył 15 lat, przesłuchuje się w charakterze świadka tylko raz, chyba że wyjdą na jaw istotne okoliczności, których wyjaśnienie wymaga ponownego przesłuchania, lub zażąda tego oskarżony, który nie miał obrońcy w czasie pierwszego przesłuchania pokrzywdzonego.
 § 2. Przesłuchanie przeprowadza sąd na posiedzeniu z udziałem biegłego psychologa. Prokurator, obrońca oraz pełnomocnik pokrzywdzonego mają prawo wziąć udział w przesłuchaniu. Osoba wymieniona w art. 51 § 2 (przedstawiciel ustawowy małoletniego albo osoba, pod którą stała pieczęć pokrzywdzony zostaje) ma prawo również być obecna przy przesłuchaniu, jeżeli nie ogranicza to swobody wypowiedzi przesłuchiwanego.
 § 3. Protokół przesłuchania odczytuje się na rozprawie głównej; jeżeli został sporządzony zapis obrazu i dźwięku przesłuchania, należy go odtworzyć.

Art. 185b § 1 kpk. Świadka, który w chwili przesłuchania nie ukończył 15 lat, można przesłuchiwać w warunkach określonych w art. 185a w sprawach o przestępstwa popełnione z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej lub o przestępstwa określone w rozdziale XXV (przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności) Kodeksu karnego, jeżeli zeznania tego świadka mogą mieć istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy.

§ 2. Przepisu § 1 nie stosuje się do świadka współdziałającego w popełnieniu czynu zabronionego, o który toczy się postępowanie karne.

⁴³ Art. 147. § 1 kpk. Przebieg czynności protokolowanych może być utwalony ponadto za pomocą urządzenia rejestrującego obraz lub dźwięk, o czym należy przed uruchomieniem urządzenia uprzedzić osoby uczestniczące w czynności.

§ 2. Jeżeli względy techniczne nie stoją na przeszkodzie: (...)

2) przesłuchanie pokrzywdzonego, o którym mowa w art. 185a, oraz świadka, o którym mowa w art. 185b, utrwała się za pomocą urządzenia rejestrującego obraz i dźwięk.

⁴⁴ Dane gromadzone przez Departament Współpracy Międzynarodowej i Praw Człowieka MS, dane cząstkowe pochodzą od prezesów sądów okręgowych, Komendy Głównej Policji oraz z Departament Sądów, Organizacji i Analiz Wymiaru Sprawiedliwości MS.

Wyposażenie i organizacja tych miejsc pozostaje zróżnicowana. Część tych placówek wyposażona jest we właściwie dobrane meble oraz profesjonalny sprzęt audio-video umożliwiający porozumiewanie się osób uczestniczących w przesłuchaniu, znajdujących się w dwóch różnych pomieszczeniach przedzielonych lustrem weneckim i rejestrację czynności przesłuchania, spełniając wszelkie wymogi do prowadzenia czynności procesowych przez sądy z udziałem małoletnich. Do dnia 31 grudnia 2013 roku **76** z nich otrzymało certyfikaty przyjaznych pokoi przesłuchań.

Certyfikaty otrzymać mogą podmioty spełniające standardy rekomendowane przez Ministerstwo Sprawiedliwości i Fundację Dzieci Niczyje współpracujące w ramach Koalicji na Rzecz Przyjaznego Przesłuchiwanie Dzieci⁴⁵.

W 2013 roku liczba wniosków prokuratora o przesłuchanie dziecka przez sąd w trybie 185a i 185b kpk wyniosła **7.314**, w tym:

- w sądach rejonowych – **7.203**,
- w sądach okręgowych – **111**⁴⁶.

Liczba wniosków może jednak dotyczyć jednej lub kilku osób, w związku z czym poniżej przedstawiono liczbę rzeczywiście przesłuchanych dzieci w 2013 roku. Dane te gromadzone są przez Ministerstwo Sprawiedliwości od 2011 roku w nowym ujęciu, umożliwiającym badanie rzeczywistej liczby przesłuchanych dzieci, w tym także liczby przesłuchań w trybie art. 185b kpk.

Przesłuchano dzieci	w trybie art. 185a kpk									w trybie art. 185b kpk								
	w sądach rejonowych			w sądach okręgowych			razem			w sądach rejonowych			w sądach okręgowych			razem		
	2011	2012	2013	2011	2012	2013	2011	2012	2013	2011	2012	2013	2011	2012	2013	2011	2012	2013
jeden raz	4.953	5.270	5.514	46	68	64	4.999	5.338	5.578	898	1.096	1.169	25	54	24	923	1.150	1193
więcej razy z powodu wyjścia na jaw istotnych okoliczności, których wyjaśnienie wymaga ponownego przesłuchania	47	58	113	7	2	5	54	60	118	8	7	22	0	0	1	8	7	23
gdy zażądał tego podejrzany, oskarżony, który nie miał obrońcy w czasie pierwszego przesłuchania	11	27	48	1	1	3	12	28	51	5	5	14	0	0	0	5	5	14
RAZEM	5.011	5.355	5.675	54	71	72	5.065	5.426	5.747	911	1.108	1.205	25	54	25	936	1.162	1.230

⁴⁵ <http://ms.gov.pl/pl/dzialalnosc/przeciwdzialanie-przemocy-wobec-dzieci/przyjazne-przesluchanie-dziecka/>.

⁴⁶ Dane dotyczące liczby przesłuchiwanego dzieci pochodzą z MS-stat-Wydział Statystyki Sądy Rejonowe MS-S5 sprawozdanie w sprawach karnych i wykroczeniowych za IV kwartały 2013 roku oraz z MS-stat-Wydział Statystyki Sądy Okręgowe MS-S5 sprawozdanie w sprawach karnych i wykroczeniowych za 2013 rok.

Podsumowując powyższe dane, należy stwierdzić, że w 2013 roku przesłuchano w obu trybach **6.977** dzieci (2012 - 6.588, 2011 - 6.001). Należy dodać, że z przyjaznych pokoi przesłuchań umieszczonych w sądach - **170** korzystają także coraz częściej sędziowie rodzinni, wykonując czynności z udziałem małoletnich świadków lub pokrzywdzonych.

4) Realizacja Działań korekcyjno-edukacyjnych.

Działanie: *wykonywanie przez sprawców przemocy w rodzinie prac społecznie użytecznych przy jednoczesnym uczestnictwie w programach korekcyjno-edukacyjnych.*

Zgodnie z § 5 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 lutego 2011 roku *w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, kwalifikacji osób zatrudnionych w tych ośrodkach, szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz kwalifikacji osób prowadzących oddziaływanie korekcyjno-edukacyjne* (Dz.U. Nr 50, poz. 259) oddziaływanie korekcyjno-edukacyjne dla osób stosujących przemoc w rodzinie są kierowane m.in. do osób skazanych za czyny związane ze stosowaniem przemocy w rodzinie, odbywających karę pozbawienia wolności w zakładach karnych albo wobec których sąd warunkowo zawiesił wykonanie kary, zobowiązując je do uczestnictwa w programie korekcyjno-edukacyjnym.

1) Oddziaływania wobec skazanych za znęcanie się nad rodziną w roku 2013

Oddziaływania wobec sprawców przemocy w rodzinie, osadzonych w jednostkach penitencjarnych, koncentrują się wokół kilku propozycji programowych. W wielu jednostkach prowadzi się programy według modelu z „Duluth”. Jest to program dedykowany sprawcom przemocy, składający się z 2 sesji indywidualnych oraz 24 grupowych. Zbliżonym do tych założeń jest także program „PARTNER” realizowany głównie w okręgu poznańskim. Programem, który jest również polecany do pracy ze sprawcą przemocy, jest Trening Zastępowania Agresji (ART). Celem programu jest zwiększenie kontroli skazanych nad przejawianymi zachowaniami agresywnymi. Poza tymi propozycjami realizowanych jest szereg autorskich programów konstruowanych i prowadzonych przez funkcjonariuszy, a także przez podmioty zewnętrzne.

W roku 2013 (analogiczne dane za rok 2012 i 2011 dla porównania podano w poniższej tabeli) wdrożono **242** edycje programu edukacyjno-korekcyjnego dla sprawców przemocy w rodzinie wg modelu „Duluth”, łącznie z jego autorskimi modyfikacjami, w którym uczestniczyło ogółem **4.138** osób skazanych z art. 207 kk. Ponadto nastąpił znaczny wzrost liczby edycji programu ART (Trening Zastępowania Agresji) - w 2013 roku zrealizowano **658** edycji, którym objęto łącznie **3.604** skazanych.

Traktując łącznie program korekcyjno-edukacyjny „Duluth” oraz program ART, jako adresowany do sprawców przemocy w rodzinie, można zauważyć, iż w roku 2013 zrealizowano go w **900** edycjach dla **7.742** skazanych. Dane szczegółowe zawiera poniżej zamieszczona tabela.

Oddziaływania wobec skazanych, którzy dokonali przestępstwa z użyciem agresji i przemocy, poprzez realizację programu ART oraz programy edukacyjno-korekcyjne dla sprawców przemocy w rodzinie, skazanych z art. 207 kk

Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej	Liczba podległych jednostek penitencjarnych	Łączna liczba edycji programu ART			Łączna liczba zrealizowanych edycji programów wg modelu z „DULUTH” dla skazanych z art. 207kk			Liczba uczestników ART (Treningu Zastępowania Agresji)			Liczba uczestników programów dla skazanych z art. 207kk („DULUTH”)			Razem liczba uczestników programów wg modelu z „DULUTH” oraz ART		
		2011	2012	2013	2011	2012	2013	2011	2012	2013	2011	2012	2013	2011	2012	2013
Białystok	8	20	38	31	35	20	21	167	289	280	360	234	239	527	523	519
Bydgoszcz	12	10	29	30	30	16	21	54	192	209	203	124	168	257	316	377
Gdańsk	9	18	23	34	19	8	8	164	198	325	163	157	135	327	355	460
Katowice	16	6	15	18	34	25	24	60	151	183	402	415	383	462	566	566
Koszalin	8	10	26	40	37	22	19	61	185	315	315	434	312	376	619	627
Kraków	11	15	25	24	29	9	8	127	238	229	298	296	333	425	534	562
Lublin	8	2	15	18	28	22	15	16	122	149	238	291	243	254	413	392
Łódź	8	14	21	22	26	13	15	108	177	181	203	153	186	311	330	367
Olsztyn	8	33	41	27	33	11	14	219	292	186	432	223	218	651	515	404
Opole	11	6	12	14	17	12	11	66	98	137	194	175	170	260	273	307
Poznań	15	7	26	28	40	16	11	65	184	221	451	495	521	516	679	742
Rzeszów	9	10	29	40	13	8	14	86	250	358	242	237	352	328	487	710
Szczecin	10	17	27	253	25	14	13	135	198	33	222	231	247	357	429	280
Warszawa	10	8	28	35	22	26	30	62	245	283	168	234	380	230	479	663
Wrocław	14	4	46	44	40	21	18	39	459	515	339	368	251	378	827	766
RAZEM	157	180	401	658	428	243	242	1.429	3.278	3.604	4.230	4.067	4.138	5.659	7.345	7742

W roku 2013 liczba uczestników biorących udział w oddziaływaniach wobec sprawców przemocy ponownie wzrosła. **Programami objęto o 397 osadzonych więcej niż roku 2012. Liczba edycji zrealizowanych obu programów również wzrosła z 644 w roku 2012 do 900 w 2013 roku.** Należy nadmienić, iż w tym czasie kontynuowano szkolenie personelu więziennego w zakresie prowadzenia programów wobec sprawców przemocy w rodzinie i prawdopodobnie tym należy tłumaczyć rosnącą liczbę skazanych obejmowanych specjalistycznymi oddziaływaniami. Warto również przypomnieć, że w jednostkach penitencjarnych zasadniczo realizuje się programy edukacyjno-korekcyjne, które mogą trwać od 3 do 6 miesięcy.

Dane o programach i podmiotach je realizujących na terenie zakładów karnych przedstawia poniższa tabela.

Realizacja oddziaływań wobec skazanych odbywających karę pozbawienia wolności z art. 207 kk w poszczególnych OISW ze względu na rodzaj programu oraz wykonawców, w roku 2013 (w nawiasie podano wartości z roku 2011 i 2012)								
Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej	tylko Służba Więzienna				inne podmioty			
	tylko wg Modelu Duluth		inne programy dla sprawców		tylko wg Modelu Duluth		inne programy dla sprawców	
	liczba edycji	liczba uczestników	liczba edycji	liczba uczestników	liczba edycji	liczba uczestników	liczba edycji	liczba uczestników
Białystok	13	114	1	10	8	78	4	37
Bydgoszcz	21	147	3	21	0	0	0	0
Gdańsk	8	55	0	0	0	0	7	80
Katowice	15	126	7	70	9	110	8	77
Koszalin	19	140	16	152	0	0	1	20
Kraków	5	47	12	97	3	27	11	162
Lublin	14	165	4	24	1	13	3	41
Łódź	13	63	6	48	2	12	5	63
Olsztyn	14	103	6	58	0	0	7	57
Opole	11	93	3	17	0	0	7	60
Poznań	11	91	30	349	0	0	6	81
Rzeszów	9	86	4	37	5	83	8	146
Szczecin	8	56	13	85	5	58	4	48
Warszawa	26	194	17	133	4	53	0	0
Wrocław	16	115	11	76	2	12	6	48
RAZEM	203	1.595	133	1.177	39	446	77	920
(2012 r.)	(193)	(1.531)	(108)	(949)	(50)	(552)	(84)	(1035)
(2011 r.)	(127)	(983)	(121)	(1.323)	(73)	(740)	(107)	(1205)

Jak wynika z zaprezentowanych danych, liczba edycji programu edukacyjno-korekcyjnego wg modelu „Duluth” realizowanych przez Służbę Więzienną, znacząco wzrosła w porównaniu do ubiegłego roku – **203** edycje (2012 – 193 edycje, 2011 – 127). Liczba uczestników osiągnęła także większy poziom w przypadku programów wg Modelu „Duluth”, odpowiednio **1.595** uczestników (2012 – 1.531, 2011 – 983). Być może jest to spowodowane faktem kształcenia się funkcjonariuszy w zakresie pracy ze sprawcą przemocy, a co za tym idzie zmniejszenia potrzeby korzystania ze specjalistów spoza Służby Więziennej.

W przypadku grupy realizatorów - specjalistów spoza służby, odnotowano zarówno spadek przeprowadzonych edycji – 39 (2012 – 50 edycji. 2011 – 73), jak i liczby uczestników – 446 (2012 – 552, 2011 – 740).

Istotny wzrost w 2012 roku odnotowano również w przypadku realizacji przez Służbę Więzienną innych programów, tj. m.in. autorskich modyfikacji programu wg Modelu „Duluth” i uczestniczących w nich skazanych, realizowanych przez funkcjonariuszy

– 133 edycje (2012 – 108, 2011 – 121) i 1.177 uczestników (2012 – 949, 2011 – 1.323). Prawdopodobnie wynika to z faktu wdrażania i uruchamiania w większym zakresie modułowego programu korekcyjno-edukacyjnego opartego na Modelu „Duluth” niż innych, autorskich propozycji pracy ze sprawcą przemocy.

Najwięcej edycji programów adresowanych do sprawców stosujących przemoc i agresję, zorganizowano w OISW Poznań – 47, Warszawa – 47.

Dodać należy, że w roku 2012 **objęto pomocą psychologiczną także 219 ofiar** przemocy w rodzinie (2012 – 143), głównie kobiety, które odbywały wyroki za inne czyny karalne.

Jak wspomniano wcześniej, zwykle problem przemocy współwystępuje z innymi deficytami, które mają istotny wpływ na generowanie zachowań przestępczych. Elementy oddziaływań programowych na sprawców przestępstw z art. 207 kk zawarte są również w ofercie programowej skierowanej do osób uzależnionych. Dlatego też oddziaływania mające na celu przeciwdziałanie zjawisku przemocy oraz rehabilitację społeczną sprawców zostaną poszerzone o dodatkowe informacje i przedstawione w dalszej części opracowania.

Podkreślenia również wymaga, że w połowie 2012 roku, wprowadzono nowe sposoby postępowania dotyczące sprawców przemocy, przebywających w izolacji penitencjarnej a ubiegających się o warunkowe przedterminowe zwolnienie. Funkcjonariusze, którzy opiniują skazanych z art. 207 kk, składają także propozycje do sądu penitencjarnego o **nałożenie obowiązku uczestniczenia w programie korekcyjnym dla sprawców przemocy w warunkach wolnościowych, jeżeli nie zostali oni objęci takimi oddziaływaniami w warunkach izolacji penitencjarnej**. Jeśli sąd penitencjarny przychylił się do takiego wniosku, to sprawca będzie zobowiązany do uczestniczenia w takich zajęciach poza murami więzienia, pod groźbą odwołania warunkowego przedterminowego zwolnienia. Na dzień 31 grudnia 2013 roku **sądy penitencjarne uwzględniły 350** (2012 – 220) **wniosek** o udzielnie warunkowego przedterminowego zwolnienia skazanym sprawcom przemocy, zawierających tego typu propozycje.

W ramach realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, Służba Więzienna we własnym zakresie i w ramach własnego budżetu szkoli kadrę, wypracowuje i wdraża metody oddziaływań na sprawców oraz zabiega o udział w spotkaniach i konferencjach międzyresortowych w celu wymiany doświadczeń.

Szczegółowe dane dotyczące przeszkolenia kadry więziennej do pracy ze sprawcami przemocy zawiera poniżej przedstawiona tabela.

Przygotowanie kadry więziennej do pracy ze sprawcami przemocy wg OISW

OISW	Liczba podległych jednostek penitencjarnych	Funkcjonariusze i pracownicy deklarujący przygotowanie do programowanych oddziaływań wobec sprawców przemocy w rodzinie, w tym liczba:		
		absolwentów szkoleń organizowanych przez CZSW w zakresie programu wg Modelu Duluth	przeszkolonych w innych ośrodkach	zapoznanych z problematyką przemocy w innych formach, np. szkoleń wewnętrznych
Białystok	8	19	3	8
Bydgoszcz	12	27	5	42
Gdańsk	9	12	2	28
Katowice	16	26	4	42
Koszalin	8	16	2	21
Kraków	11	18	14	4
Lublin	8	17	2	7
Łódź	8	16	4	80
Olsztyn	8	26	2	4
Opole	11	17	2	68
Poznań	15	16	8	295
Rzeszów	9	14	5	23
Szczecin	10	19	1	16
Warszawa	10	29	6	19
Wrocław	14	25	12	15
RAZEM	157	297	72	672

Wśród personelu działów penitencjarnych przeszkolenie w zakresie pracy ze sprawcami przemocy w rodzinie (stan na 31.12.2013), posiada łącznie 369 wychowawców i psychologów, w tym 297 osób, które były absolwentami doskonalenia zawodowego organizowanego przez Centralny Zarząd Służby Więziennej. Pozostałe 72 osoby uzyskały przeszkolenie w zakresie pracy ze sprawcą przemocy poza Służbą Więzienną. Należy zaznaczyć, że 672 osoby uczestniczyły w szkoleniach wewnętrznych oraz konferencjach i seminariach, które były organizowane z udziałem lub przez przedstawicieli środowiska lokalnego. Na podstawie danych z okręgowych inspektoratów Służby Więziennej wynika, że w roku 2013 **przygotowanie z problematyki przemocy w rodzinie posiadało ogółem 1.041 funkcjonariuszy.**

Wartym wspomnienia w tym miejscu jest także fakt, iż Centralny Zarząd Służby Więziennej jest beneficjentem projektu predefiniowanego nr 3 pn: „STOP PRZEMOCY – DRUGA SZANSA, Podniesienie kompetencji kadry penitencjarnej we wzmocnieniu działań edukacyjno-korekcyjnych wobec skazanych sprawców przemocy w rodzinie, odbywających karę pozbawienia wolności za znęcanie się nad członkami rodziny” w ramach Programu „Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie i przemocy ze względu na płeć”, współfinansowanego ze środków Norweskiego Mechanizmu Finansowego 2009-2014. Jego celem jest organizacja w min. 80 jednostkach SW, przedsięwzięć podnoszących efektywność oddziaływań penitencjarnych wobec skazanych sprawców przemocy. W szczególności organizacja ta obejmować będzie następujące działania:

- a) podniesienie stopnia kompetencji zawodowych i zwiększenie liczby wychowawców i psychologów więziennych, którzy zostaną przeszkoleni do prowadzenia oddziaływań

edukacyjno-korekcyjnych wobec skazanych sprawców przemocy w rodzinie, odbywających karę pozbawienia wolności,

- b) zwiększenie liczby wdrożonych programów edukacyjno-korekcyjnych w zakładach karnych i aresztach śledczych wobec skazanych odbywających karę pozbawienia wolności za stosowanie przemocy w rodzinie,
- c) zwiększenie liczby skazanych sprawców przemocy w rodzinie objętych programami edukacyjno-korekcyjnymi w trakcie odbywania kary pozbawienia wolności,
- d) podniesienie jakości oddziaływań oraz ich zakresu w dostosowaniu do specyfiki potrzeb edukacyjno-korekcyjnych skazanych sprawców przemocy domowej ze względu na płeć.

Planowana realizacja zadań przewidziana jest na lata 2014-2015.

2) Oddziaływania specjalistyczne prowadzone wobec skazanych uzależnionych od alkoholu

Korelacja problemu przemocy i agresji z uzależnieniami, głównie problemem alkoholowym jest powszechnie znana. Praca ze skazanymi z art. 207 kk, powinna być więc wyraźnie ukierunkowana na rozpoznanie, diagnozę i leczenie problemów związanych z ewentualnym uzależnieniem, a w dalszej kolejności pracą nad korektą zachowań skazanych związanych z przemocą.

Polskie więziennictwo prowadzi wobec skazanych uzależnionych od alkoholu oddziaływania terapeutyczne, w ramach kodeksowo określonego systemu terapeutycznego wykonywania kary pozbawienia wolności. Obowiązujące przepisy ustawowe i wypracowane w celu ich realizacji rozwiązania organizacyjne składają się na spójny, całościowy system terapii uzależnień, jaka jest prowadzona w zakładach karnych wobec osób uzależnionych. Oddziaływania te mają stabilny, systemowy charakter. Na przestrzeni lat są rozwijane i doskonalone w oparciu o istniejącą sieć oddziałów terapeutycznych, która jest w sposób systematyczny rozbudowywana. Z roku na rok Służba Więzienna stara się zwiększać ofertę miejsc i oddziałów dla osób uzależnionych od alkoholu.

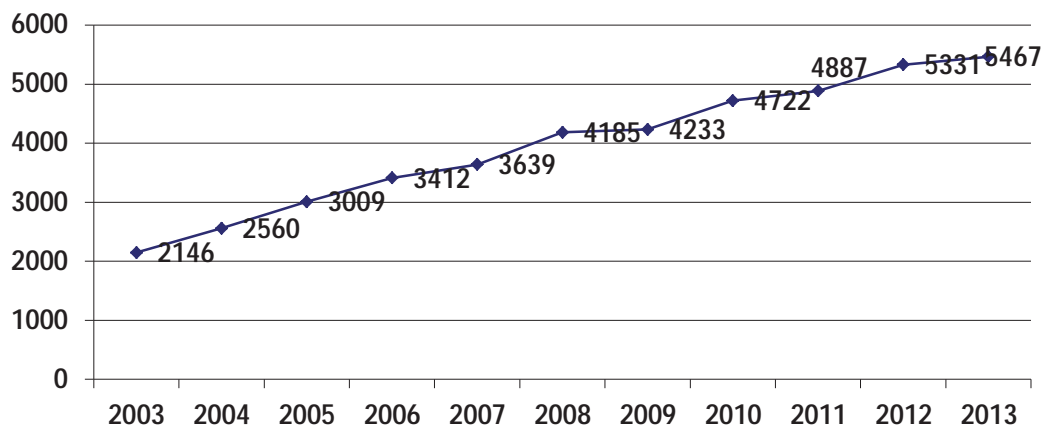
Baza terapeutyczna – oddziały terapeutyczne dla skazanych uzależnionych od alkoholu wg stanu na koniec 2013 r.

L.p.	Oddział	Pojemność oddziału
1.	ZK Nr 1 Grudziądz	27
2.	ZK Gdańsk-Przeróbka	49
3.	AŚ Kraków-Podgórze	49
4.	ZK Nowy Wiśnicz	34
5.	ZK Barczewo	62
6.	ZK Iława	30
7.	ZK Wronki	52
8.	AŚ Radom	43
9.	AŚ Warszawa-Mokotów	49
10.	AŚ Warszawa-Służewiec	29
11.	ZK Nr 1 Wrocław	28

L.p.	Oddział	Pojemność oddziału
12.	ZK Zamość	27
13.	ZK Jasło	27
14.	ZK Jastrzębie Zdrój	31
15.	ZK Biała Podlaska	24
16.	ZK Potulice	25
17.	ZK Wojkowice	26
18.	ZK Łęczycza/Garbalin	45
19.	ZK Goleniów	34
20.	ZK (OZ) Zamość	28
21.	AŚ Suwałki	49
22.	ZK Nr 2 Grudziądz	30
23.	ZK Nr 1 Łódź	41
24.	ZK Uherce	50
25.	ZK Koszalin	44
26.	ZK Opole Lubelskie	32
27.	AŚ Nisko	35
28.	ZK Łupków (OZ Moszczaniec)	30
29.	ZK Krzywaniec	32
30.	ZK Gorzów Wlkp.	32
31.	ZK Wierzchowo	20
RAZEM		1.114

W stosunku do roku 2012 liczba oddziałów terapeutycznych przeznaczonych dla skazanych uzależnionych od alkoholu nie zwiększyła się. W obrębie już istniejących, nie dokonywano zmian związanych z ilością miejsc, a aktualna liczba miejsc dla osadzonych uzależnionych od alkoholu wynosi 1 114.

Wykres 7. Liczba skazanych uzależnionych od alkoholu, którzy zostali objęci terapią w jednostkach penitencjarnych w latach 2003-2013

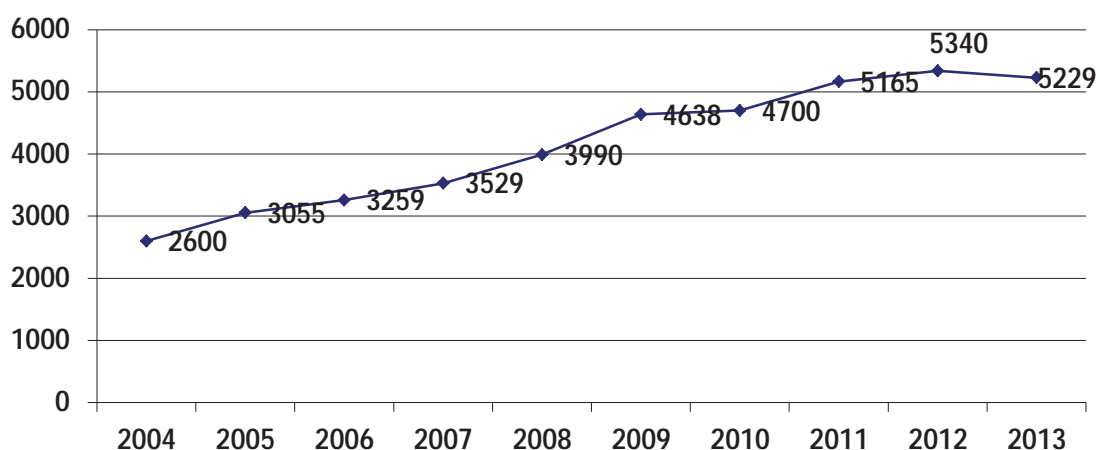

W 2013 roku wyraźnie wzrosła liczba skazanych: przyjętych do oddziałów terapeutycznych, objętych terapią i wypisanych po jej ukończeniu. Terapią w związku z uzależnieniem od alkoholu objęto 5.467 osadzonych (2012 - 5.331, 2011 - 4.887).

W dalszym ciągu, jedną z charakterystycznych i pozytywnych cech więziennego systemu terapii osób uzależnionych od alkoholu, jest nadal niska proporcja skazanych, którzy nie kończą programów terapeutycznych, w stosunku do ogółu objętych terapią. **Ponad 95% skazanych rozpoczynających terapię, kończy odpowiednie programy.**

Zapotrzebowanie na terapię uzależnienia od alkoholu w zakładach karnych od wielu lat wzrastało, jednak w 2013 roku liczba ta nieznacznie spadła. W roku 2013 liczba oczekujących na przyjęcie do oddziału terapeutycznego wynosiła 5229 osadzonych (2012 - 5.340, 2011 - 5.165).

Wykres 8. Liczba zarejestrowanych skazanych oczekujących na rozpoczęcie terapii, według stanu na dzień 31 grudnia w latach 2004 - 2012

Średni czas oczekiwania skazanych uzależnionych od alkoholu na rozpoczęcie terapii w roku 2013 r. wynosił 13, 4 miesiąca (2012 - 12,8 miesiąca, 2011 - 13,5 miesiąca).

Jak widać, wciąż brakuje rozwiązań umożliwiających pełne zaspokojenie zapotrzebowania na terapię w izolacji penitencjarnej. Przy aktualnej trudnej sytuacji finansowej kraju i tym samym budżetu więziennictwa, nie jest możliwe stałe poszerzanie oferty terapeutycznej poprzez powstawanie nowych oddziałów terapeutycznych dla skazanych uzależnionych.

Podsumowanie działań realizowanych przez Ministerstwo Sprawiedliwości

Ministerstwo Sprawiedliwości jest jednym z resortów zaangażowanych w realizację zadań wynikających z Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. Podkreślenia jednak wymaga, że w przeciwieństwie do innych podmiotów, ma ograniczony wpływ na efektywność realizacji zadań przewidzianych w Programie przez podległe mu jednostki. Zadania te bowiem w znacznej mierze dotyczą sfery orzeczniczej, a ta nierozdzielnie związana jest z zasadą niezawisłości sędziowskiej. Wpływ Ministerstwa Sprawiedliwości na liczbę orzekanych przez sądy wobec sprawców przemocy w rodzinie środków karnych i probacyjnych sprowadza się więc do prowadzenia akcji informacyjno-edukacyjnych oraz szkoleń dla kadry orzeczniczej. Zaznaczenia również wymaga, że od 31 marca 2010 roku, kiedy to nastąpiło rozdzielenie funkcji Ministra Sprawiedliwości i Prokuratora Generalnego,

Minister Sprawiedliwości nie posiada kompetencji nadzorczych wobec powszechnych jednostek prokuratury, tym samym nie ma wpływu na prowadzone przez prokuratorów lub pod ich nadzorem, postępowania przygotowawcze. Kompetencje nadzorcze w tym zakresie posiada Prokurator Generalny, który kieruje działalnością prokuratury wydając wytyczne, zarządzenia i polecenia, przy czym, zgodnie z ustawą, akty te nie mogą dotyczyć treści czynności procesowej.

Tym niemniej, zaprezentowane w niniejszej informacji dane statystyczne wskazują, że prowadzone działania edukacyjne i informacyjne odniosły zamierzony skutek, o czym świadczy **metodyczny wzrost liczby stosowanych wobec sprawców przemocy w rodzinie środków zapobiegawczych, karnych oraz probacyjnych w postępowaniu karnym.**

Należy dodać, że wzrost liczby stosowanych środków izolacji następuje przy jednoczesnym **systematycznym spadku liczby osób skazanych za czyny związane z przemocą w rodzinie**, co świadczy o zwiększaniu się odsetka rzeczywiście izolowanych sprawców przemocy w rodzinie od osób pokrzywdzonych.

W porównaniu z rokiem 2012 **wzrosła również liczba orzeczonych obowiązków poddania się oddziaływaniom korekcyjno-edukacyjnym.** W 2013 roku na etapie postępowania rozpoznawczego (578 sprawców) i wykonawczego (675 skazanych) sądy łącznie orzekły obowiązek uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych wobec **1 253 sprawców przemocy w rodzinie.** Biorąc pod uwagę cele tych oddziaływań, a mianowicie fakt, że oddziaływania te stanowią narzędzie ukierunkowane na zmianę postawy i zachowań osoby stosującej przemoc, a także mają na celu zmniejszenie ryzyka stosowania w przyszłości przez sprawcę przemocy, nawet nieznaczny wzrost liczby orzeczonych obowiązków poddania się takim oddziaływaniom należy ocenić pozytywnie. Mimo licznych podjętych już w tym kierunku działań, konieczna jest ich kontynuacja, aby przybliżyć sędziom, a także prokuratorom i kuratorom sądowym **korzyści płynące ze stosowania tego typu obowiązków** wobec sprawców przemocy w rodzinie.

Z działań Ministerstwa Sprawiedliwości w 2013 roku skierowanych wobec osób pokrzywdzonych oraz służb lub organów realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie należy wymienić:

- świadczenie pomocy osobom pokrzywdzonym przestępstwem, w tym przemocą w rodzinie, w ramach funkcjonowania Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej,
- funkcjonowanie telefonu interwencyjno-informacyjnego „Niebieska Linia”,
- aktualizacje stron internetowych www.pokrzywdzeni.gov.pl oraz zakładki na stronie MS,
- rozszerzanie i aktualizacje *Bazy danych osób nadzorujących lub koordynujących (...) pracę służb wykonujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, ośrodków świadczących pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie, placówek specjalistycznego poradnictwa oraz placówek zapewniających miejsca noclegowe,*
- opracowanie i rozpowszechnienie obszernego „Informatora dla sędziów, prokuratorów i kuratorów sądowych dotyczącego przeciwdziałania przemocy w rodzinie”,
- opracowanie i dystrybucja „Karty informacyjnej dla osoby stosującej przemoc w rodzinie”,

- certyfikowanie przyjaznych pokoi przesłuchań,
- szkolenie sędziów, kuratorów sądowych oraz funkcjonariuszy służby więziennej,
- skuteczne oddziaływanie na sprawców przemocy w rodzinie osadzonych w placówkach penitencjarnych.

Podsumowując działania resortu sprawiedliwości w zakresie realizacji zadań wynikających z Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie należy podkreślić, **wzrost świadomości oraz znajomości problematyki przemocy w rodzinie wśród organów ścigania oraz wymiaru sprawiedliwości**, a także coraz częstsze stosowanie oddziaływań wobec sprawców przemocy w rodzinie (izolacyjnych, a także korekcyjno-edukacyjnych), co pozytywnie prognozuje na realizację tych zadań w przyszłości.

IV. Działania realizowane przez Prokuraturę Generalną

Jednym z działań Prokuratury Generalnej mającym na celu realizację Programu jest utrzymywanie i aktualizowanie na swojej stronie internetowej (www.pg.gov.pl) zakładki poświęconej ofiarom przestępstw, w tym również ofiarom przemocy w rodzinie. Między innymi dostępna jest tam uaktualniana baza danych osób nadzorujących lub koordynujących w Prokuraturach apelacyjnych, Sądach Okręgowych, Urzędach Wojewódzkich oraz Komendach wojewódzkich Policji prace podmiotów wykonujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, dostępna dla każdego zainteresowanego, a także opracowany w Ministerstwie Sprawiedliwości „Informator dla sędziów, prokuratorów i kuratorów sądowych dotyczący przeciwdziałania przemocy w rodzinie”.

Jak co roku Prokuratura włączyła się czynnie do organizowanego w dniach 25 lutego – 2 marca 2013 r. przez Ministerstwo Sprawiedliwości „Tygodnia Pomocy Osobom Pokrzywdzonym Przystępstwem”, oferując bezpłatne porady prawne. Ponadto Prokuratorzy uczestniczyli w ogólnopolskich oraz lokalnych konferencjach poświęconych przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, bądź też sami byli ich organizatorami. W październiku w wyniku ogłoszonego przez Prokuraturę Generalną IV konkursu pt. „Mediacja w sprawach o przemoc w rodzinie” wybrano najlepsze prace, laureaci zostali nagrodzeni w czasie konferencji z okazji Międzynarodowego Dnia Mediacji.

W ramach organizowanego przez Krajową Szkołę Sądownictwa i Prokuratury szkolenia zawodowego „Prawno-karne i psychologiczne aspekty przestępstw dotyczących przemocy w rodzinie, przemocy seksualnej i obyczajności z udziałem małoletnich jako pokrzywdzonych przestępstw. Metodyka prowadzenia postępowań karnych w sprawach dotyczących wymienionej kategorii przestępstw” brali udział prokuratorzy z wszystkich jednostek organizacyjnych prokuratury. W trakcie tych szkoleń omówiono tematy dotyczące przemocy w rodzinie, sprawcy i ofiary przemocy domowej, metodykę prowadzenia postępowań karnych w sprawach o przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece, postępowania z dorosłymi pokrzywdzonymi, sytuacji dziecka jako ofiary przemocy w rodzinie oraz wpływu przemocy na zdrowie psychiczne dzieci, metodykę postępowania z małoletnim świadkiem lub pokrzywdzonym w sprawach przeciwko rodzinie i opiece (stosownie art. 185a i art. 185b Kodeksu postępowania karnego), unormowań prawnych służących wzmocnieniu ochrony osób pokrzywdzonych przemocą w rodzinie. Ponadto poruszono również kwestie pomocy ofiarom przestępstw, współpracy w tym zakresie z organizacjami powołanymi do pomocy pokrzywdzonym, instytucjami pomocowymi, a także zakres informacji przekazywanych pokrzywdzonym przez organy postępowania na temat ich praw i możliwości uzyskania pomocy.

Ponadto w celu realizacji ustawowego zadania prokuratury, jakim jest między innymi czuwanie nad ściganiem przestępstw, w 2013 roku opracowano w Departamencie Postępowania Przygotowawczego Prokuratury Generalnej „Metodykę prowadzenia postępowań karnych w sprawach dotyczących przemocy w rodzinie”, która została przekazana do wszystkich powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury w celu wykorzystania i wdrożenia w bieżącej pracy. Dodatkowo w serii: Prokurator Ofiarom Przystępstw Prokuratura Generalna wydała publikację „Jak chronić ofiary przemocy w rodzinie”, która następnie została rozesłana do podległych prokuratur apelacyjnych celem wykorzystania w praktyce. Podnieść również należy, że stosownie do treści art. 8a ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie 18 grudnia 2013 r. Prokurator Generalny sformułował znowelizowane „Wytyczne dotyczące zasad postępowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie”, które uchylili Wytyczne z dnia 21 grudnia 2011 r.

V. Działania realizowane przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych

Działania uprzedzające (w zakresie strategii edukacyjnych)

Działania podejmowane przez resort Ministerstwa Spraw Wewnętrznych na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie mają charakter wieloaspektowy i są realizowane w sposób ciągły od wielu lat.

1) Algorytm i kwestionariusz służący do oceny ryzyka zagrożenia życia i zdrowia w związku z przemocą w rodzinie

- Z inicjatywy Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, w Biurze Prewencji i Ruchu Drogowego KGP przy współpracy z Fundacją Dzieci Niczyje oraz Ogólnopolskim Pogotowiem dla Ofiar Przemocy w Rodzinie Instytutu Psychologii Zdrowia „Niebieska Linia” opracowano algorytmy i kwestionariusze służące do oceny ryzyka zagrożenia życia i zdrowia w związku z przemocą w rodzinie wobec osób dorosłych i dzieci.
- Uzasadnienie wprowadzenia na gruncie polskim narzędzi szacowania ryzyka zagrożenia życia i zdrowia w związku z przemocą w rodzinie stanowią również europejskie regulacje zwracające coraz większą uwagę na ten rodzaj środków ochrony, podkreślając jednocześnie konieczność ich konstruowania i wdrażania przez wszystkie kraje Unii Europejskiej. Art. 51 Konwencji Rady Europy w sprawie zapobiegania i zwalczania przemocy wobec kobiet i przemocy domowej dotyczy kwestia oceny, a także zarządzania ryzykiem: *„Strony stosują konieczne środki ustawodawcze lub inne środki, aby zapewnić ocenę ryzyka śmiertelności, powagi sytuacji oraz ryzyka powtarzalności aktów przemocy przeprowadzaną przez wszelkie istotne organy w celu zarządzania ryzykiem oraz, w razie potrzeby, w celu udzielenia skoordynowanego bezpieczeństwa i wsparcia”*.
- Celem narzędzi szacowania ryzyka zagrożenia życia i zdrowia w związku z przemocą w rodzinie jest podniesienie skuteczności działań podejmowanych przez policjantów przeprowadzających interwencje wobec sprawców przemocy w rodzinie oraz zapewnienie bezpieczeństwa osobom dotkniętym przemocą w rodzinie, poprzez minimalizowanie zagrożenia życia i zdrowia tych osób.
- Wdrażanie do korzystania z algorytmów i kwestionariusza poprzedzone zostało programem pilotażowym w województwie lubuskim. Był on realizowany na terenie wszystkich powiatów województwa lubuskiego. W ramach pilotażu przeszkolono 64 policjantów, którzy następnie w ramach szkoleń kaskadowych przeszkolili kolejnych 400 policjantów podejmujących interwencję w sytuacji przemocy w rodzinie. Pilotaż realizowany był od 1 do 30 września 2013 r.
- Od 1 października 2013 r. do 15 grudnia 2013 r. Stowarzyszenie na Rzecz Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia” wspólnie z KGP prowadziło analogiczne szkolenia dla policjantów na terenie pozostałych 15 województw Polski w ramach realizacji zadania publicznego pn.: „Podnoszenie skuteczności działań Policji w związku z przemocą w rodzinie” – zadanie zlecone przez MSW, kwota dotacji celowej 99 930 zł. Przeszkolonych zostało ok. 850 policjantów. Przeszkoleni liderzy prowadzili do końca 2013 r. na terenie KPP/KMP/KSP szkolenia (kaskadowe), podczas których przeszkolono ok. 35 000 policjantów.
- Od dnia 1 stycznia 2014 r. rozpoczęto wdrażanie algorytmów na terenie całego kraju.

2) Współpraca z organizacjami pozarządowymi

1. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych w 2013 roku po raz kolejny dofinansowało realizację zadania publicznego **„Prowadzenie telefonu zaufania dla dzieci i młodzieży”**, na które przeznaczono kwotę 150 000 zł. Zadanie to realizowane było przez Fundację Dzieci Niczyje. Zadanie dotyczyło:

- prowadzenia ogólnopolskiego telefonu zaufania dla dzieci (**116 111**),
- prowadzenia działań informacyjnych i promocyjnych skierowanych do społeczeństwa dotyczących funkcjonowania telefonu zaufania dla dzieci.

Projekt miał na celu wsparcie dzieci i młodzieży, a tym samym wzmocnienie ich poczucia bezpieczeństwa poprzez umożliwienie im korzystania z telefonu zaufania oraz przeciwdziałanie przemocy w rodzinie. Realizacja zadania miała przede wszystkim przyczynić się do zmniejszenia liczby niepożądanych zachowań dzieci i młodzieży oraz członków ich rodzin, a także poszerzenia wiedzy osób korzystających z telefonu na temat bezpieczeństwa.

Telefon 116 111, już od 2008 roku, służy dzieciom i młodzieży, które z różnych powodów nie otrzymują pomocy i wsparcia rodziców, opiekunów lub rówieśników, mogą w trudnych dla siebie sytuacjach taką pomoc znaleźć u konsultantów telefonu 116 111 poprzez anonimowy kontakt. Na to zadanie w 2009 roku przekazano dotację celową w wysokości 200 000 zł, w latach 2010-2013 – po 150 000 zł.

Fundacja Dzieci Niczyje 3 listopada 2008 roku zawarła porozumienie z Komendantem Głównym Policji w sprawie współpracy na rzecz sprawnej obsługi telefonu zaufania 116 111. Na mocy tego porozumienia strony m.in. zobowiązały się do współpracy w sytuacjach bezpośrednio zagrażających życiu lub zdrowiu dziecka wymagających natychmiastowej interwencji.

Do roku 2013 sukcesywnie wzrastała liczba odebranych połączeń z numerem 116 111. W roku 2009 było ich 89 577, w 2010: 105 285, w 2011: 150 330, w 2012: 167 410. Niższa liczba połączeń z telefonem 116 111 w roku 2013 (69 813), wynikała ze znacznego czasu rozmów w stosunku do poprzednich lat. Dzieci i młodzież najczęściej rozmawiają z konsultantami o swoich problemach w szkole, kontaktach z kolegami, seksualności i dojrzewaniu oraz relacjach z rodzicami i rodzeństwem, a także o przemocy.

2. W roku 2013 Minister Spraw Wewnętrznych dofinansował także realizację zadania publicznego pn.: **„Podnoszenie skuteczności działań Policji w związku z przemocą w rodzinie”**, na które przeznaczona została kwota 99 930 zł. Zadanie to zrealizowało Stowarzyszenie na Rzecz Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia”.

Zadanie dotyczyło prowadzenia przez Stowarzyszenie „Niebieska Linia” we współpracy z KGP szkoleń dla policjantów w zakresie szacowania ryzyka zagrożenia życia i zdrowia w związku z przemocą w rodzinie oraz metodyki nauczania kaskadowego oraz druku materiałów szkoleniowych.

3) Rządowy program ograniczania przestępczości i aspołecznych zachowań **„Razem bezpieczniej”**

Minister Spraw Wewnętrznych jest głównym koordynatorem działań realizowanych w ramach rządowego programu ograniczania przestępczości i aspołecznych zachowań **„Razem bezpieczniej”**. Program łączy działania Policji, administracji rządowej

i samorządowej oraz partnerów społecznych, zainteresowanych poprawą bezpieczeństwa i porządku publicznego.

Obszary działania programu to:

- Bezpieczeństwo w miejscach publicznych i w miejscu zamieszkania,
- **Przemoc w rodzinie,**
- Bezpieczeństwo w szkole,
- Bezpieczeństwo w środkach komunikacji publicznej,
- Bezpieczeństwo w ruchu drogowym,
- Bezpieczeństwo w działalności gospodarczej,
- Ochrona dziedzictwa narodowego.

W budżecie państwa w ramach rezerwy celowej na realizację programu zabezpieczona corocznie jest kwota 3 mln złotych.

Z obszaru „przemoc w rodzinie” w ramach programu „Razem bezpieczniej” w 2013 roku dofinansowanie uzyskało 10 projektów na kwotę 802 662 zł. Dla porównania w 2012 roku dofinansowanie w tym obszarze uzyskało 9 projektów na łączną kwotę 671 510,00 zł.

Dofinansowane projekty:

Realizator projektu	Województwo	Tytuł projektu	Opis projektu	Wnioskowana kwota
Gmina Nidzica	warmińsko – mazurskie	„STOP przemocy w rodzinie III”	Celem głównym było ograniczenie zjawiska przemocy w rodzinie, podwyższanie poziomu wiedzy pracowników instytucji w tym zakresie oraz wspierać lokalne inicjatywy na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Działania podjęte w ramach projektu to akcje informacyjno/promocyjne (wydawane plakaty, ulotki informacyjne na temat zjawiska przemocy w rodzinie, uruchomienie punktu konsultacyjnego dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie, powstanie grupy wsparcia dla osób dotkniętych przemocą, szkolenia i warsztaty dla pracowników socjalnych, kuratorów, policjantów, pracowników Poradni Psychologiczno – Pedagogicznej, Powiatowego Centrum Pomocy w Rodzinie, wychowawców Świetlic Socjoterapeutycznych i Środowiskowych, asystentów rodziny, pedagogów szkolnych. Ponadto zorganizowano dodatkowe zajęcia jak konkurs fotograficzny „Przeciw przemocy w dzień i w noc”, wyjazd integracyjny dla uczestników grupy wsparcia oraz Festiwal Muzyki Pozytywnej promujący muzykę która w swym przekazie mówi o pozytywnych wartościach. Adresaci projektu: Pracownicy MOPS w Nidzicy – 15 osób, policjanci Komendy Powiatowej Policji – 10 osób, Pracownicy Sądu Rejonowego w Nidzicy – 10 osób, pracownicy Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej – 2 osoby, pracownicy Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie – 3 osoby, wychowawcy Świetlic Socjoterapeutycznych i Środowiskowych – 15 osób, dzieci i młodzież	76 900,00

Realizator projektu	Województwo	Tytuł projektu	Opis projektu	Wnioskowana kwota
			<p>biorąca udział w zajęciach profilaktycznych na świetlicach – 225, dzieci i młodzież biorąca udział w akcjach przeprowadzonych w 6 szkołach – 120, rodziny u których występuje zjawisko przemocy – 60, uczestnicy warsztatów – 15 osób, uczestnicy grupy wsparcia – 10 osób, ofiary przemocy w rodzinie korzystający z punktu konsultacyjnego 60 osób, mieszkańcy Gminy Nidzica 250 osób, asystenci rodzin – 5 osób, pedagodzy szkolni 6 osób. Instytucje zaangażowane w realizację projektu: ZOOiS, Nidzicki Ośrodek Kultury, Zespół Szkół Nr 1, 2, 3 w Nidzicy, Szkoły podstawowe w Napiwodzie, Rączkach, Łynie, Komenda Powiatowa Policji w Nidzicy, Sąd Rejonowy w Nidzicy, poradnia Psychologiczno – Pedagogiczna w Nidzicy, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Nidzicy, Lokalna Telewizja VECTRA, telewizja internetowa – „Moja telewizja”, Gazeta Nidzicka, Głos Nidzicki, Świetlice Socjoterapeutyczne i Środowiskowe, Dzienny Dom Pomocy, Parafia NPNMP i Św. Wojciecha w Nidzicy, Parafia Miłosierdzia Bożego w Nidzicy, Parafia Bolesławy Lament, Sołtysi i Rady Sołeckie. Środki własne: 22 000 zł.</p>	
Powiat Suwalski	podlaskie	„W trosce o bezpieczny dom”	<p>Celem projektu było podniesienie świadomości społecznej w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie, szerzenie wiedzy i kształtowanie umiejętności wśród różnych grup społecznych (dzieci, młodzieży, rodziców, nauczycieli, babć i dziadków) pomocnych w zapobieganiu przemocy w rodzinie. W ramach projektu zrealizowano trzy różne zadania: kampanię „Postaw na rodzinę” i warsztaty towarzyszące kampanii – działania profilaktyczno – edukacyjne oparte na wzajemnej pomocy, szacunku, partnerstwie, umiejętności rozwiązywania konfliktów bez przemocy (np. organizacja warsztatów „Być mamą”, warsztaty dla rodziców małych dzieci, warsztaty dla małżeństw – jak budować relację małżeńską?), kampanię białej wstążki – działania skierowane na zwiększenie świadomości społecznej dotyczące zagrożeń płynących z przemocy w rodzinie, przygotowanie specjalistów do pracy w zakresie profilaktyki. Adresaci projektu: cała społeczność lokalna, bezpośrednio: dzieci i młodzież zamieszkałej na terenie Powiatu Suwalskiego: 3200 osób, rodzice i dziadkowie dzieci zamieszkałych na terenie Powiatu Suwalskiego: 84 osoby, pedagodzy, nauczyciele za szkół z terenu Powiatu Suwalskiego 112 osób, osoby pracujące w zakresie przeciwdziałania przemocy na terenie Powiatu Suwalskiego 16 osób. Instytucje zaangażowane w realizację projektu: Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, Gminne Ośrodki Pomocy Społecznej (GOPS w Suwałkach, GOPS w Bakalarzewie, GOPS w Jeleniewie, GOPS w Filipowie, GOPS w</p>	90 370,00

Realizator projektu	Województwo	Tytuł projektu	Opis projektu	Wnioskowana kwota
			Raczkach, GOPS w Wiżajnach, Komenda Miejska Policji w Suwałkach, Szkoły z Powiatu Suwalskiego, pozostali członkowie Koalicji na rzecz osób znajdujących się w sytuacjach kryzysowych na terenie Powiatu Suwalskiego. Środki własne: 38 730 zł.	
Województwo Opolskie	opolskie	„Przemoc to Nie-Moc”	Celem projektu było ograniczenie zjawiska przemocy w rodzinie, a także skutków stosowania przemocy na terenie woj. opolskiego, zwiększenie skuteczności ochrony ofiar przemocy w rodzinie w woj. opolskim i zwiększenie skuteczności działań interwencyjnych i korekcyjnych wobec osób stosujących przemoc na terenie woj. opolskiego. W ramach projektu zaplanowano kampanię informacyjno – edukacyjną z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz obalania funkcjonujących stereotypów. Zorganizowano regionalne spotkania informacyjno-edukacyjne dla personelu medycznego szpitali oraz pogotowia, w ramach kampanii wyświetlane były komunikaty na monitorach multimedialnych w autobusach MZK Opolu pod hasłem „Przemoc to Nie-Moc” oraz odbędą się spektakle profilaktyczno – edukacyjne dla uczniów szkół podstawowych klas IV-VI. Zaplanowano dwa szkolenia: pierwsze dla członków zespołów interdyscyplinarnych „Przyczyny zachowań agresywnych jako element diagnostyczny w planowaniu działań terapeutycznych i korekcyjnych wobec sprawców przemocy oraz kompleksowe wsparcie dla osób doświadczających przemocy, ze szczególnym uwzględnieniem krzywdzonych dzieci”, drugie dla policjantów – kierowników rewirów dzielnicowych i posterunków policji „Psychologiczne aspekty z ofiarą i sprawcą przemocy w rodzinie. Współpraca w ramach zespołów interdyscyplinarnych”. Bezpośredni adresaci projektu: uczniowie szkół podstawowych z całego woj. opolskiego – min. 700 uczniów, personel medyczny szpitali i pogotowia w woj. opolskim – ok. 130 osób, członkowie zespołów interdyscyplinarnych ze wszystkich gmin woj. opolskiego – 71 osób, funkcjonariusze Policji – kier. rewirów dzielnicowych i posterunków Policji – 41 funkcjonariuszy. Institucje zaangażowane w realizację projektu: Komenda Wojewódzka Policji w Opolu, Komendy Powiatowe Policji, Opolskie Kuratorium Oświaty, Szkoły oraz placówki opiekuńczo – wychowawcze, Urzędy Miast i Gmin, szpitale i pogotowie woj. opolskiego. Środki własne: 4 560,00 zł	99 620,00
Ruda Śląska	śląskie	„Przemoc stereotypy”	Projekt realizowany był w ramach czterech działań: działanie „Koniec przemocy – ciąg dalszy nie nastąpi” skierowane było do młodzieży ponad gimnazjalnej i osób dorosłych będących potencjalnymi świadkami przemocy, działanie „Siła	64 382,00

Realizator projektu	Województwo	Tytuł projektu	Opis projektu	Wnioskowana kwota
			<p>kobiet” skierowane było do kobiet doświadczających i zagrożonych przemocą w rodzinie, dzianie „Im więcej wiesz, tym więcej możesz” skierowane było do profesjonalistów pracujących w Zespole Interdyscyplinarnym ds. Przemocy w Rodzinie oraz w grupach roboczych powołanych w ramach procedury „Niebieska Karta”, działanie „Prawda? Nieprawda? O mitach dotyczących osób stosujących przemoc w rodzinie” skierowane było do szeroko rozumianej społeczności lokalnej terenu miasta Ruda Śląska. Adresaci projektu: kobiety doświadczające/zagrożone przemocą w rodzinie – 20 osób, uczniowie szkół ponadgimnazjalnych o liczbie 3150, przedstawiciele instytucji 80 osób w tym: Funkcjonariusze Policji, pracownicy socjalni Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, Kuratorzy wytypowani ds. Karnych, wytypowani pracownicy Ośrodka Terapii Uzależnień i Pomocy Psychologicznej. Institucje zaangażowane w realizację projektu: urząd Miasta Ruda Śląska, Policja, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, szkoły ponadgimnazjalne, Ośrodek Interwencji Kryzysowej, Rudzkie Stowarzyszenie Pomocy Ofiarom Przestępstw oraz Stowarzyszenie Inicjatyw Niebanalnych „Inni”. Środki własne: 38 216 zł.</p>	
<p>Miasto Rydułtowy</p>	<p>śląskie</p>	<p>„Bezpieczna Rodzina – przeciwdziałanie przemocy w rodzinie w mieście Rydułtowy”</p>	<p>Celem projektu było ograniczenie zjawiska patologicznego, jakim jest przemoc w mieście Rydułtowy. Główną ideą projektu była współpraca instytucji działających na rzecz ograniczenia przemocy oraz instytucji działających w sferze publicznej. Projekt zakładał wypracowanie mechanizmów współpracy pomiędzy tymi instytucjami oraz przewiduje aktywizację społeczności lokalnej. Zaplanowano prowadzenie cyklu prelekcji w placówkach oświatowych w Rydułtowach, co miało na celu podnoszenie świadomości społecznej w zakresie przemocy w rodzinie. Planowane były również szkolenia z zakresu interwencji służb w sprawach przemocy w rodzinie. Dodatkowo planowane były spotkania edukacyjno – korekcyjne dla sprawców przemocy z psychologiem oraz prawnikiem, a także przewidziano organizację letniego wypoczynku dla dzieci i młodzieży w mieście. Adresaci projektu: osoby doznające przemocy – 30 osób, osoby stosujące przemoc - 30 osób, osoby zajmujące się problemem przemocy – 17 osób. Institucje zaangażowane w realizację projektu: Urząd Miasta Rydułtowy, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Ognisko Pracy Pozaszkolnej, Miejska Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Policja, Straż Miejska, Szkoły podstawowe i gimnazja, Zespół Interdyscyplinarny do Spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, Organizacje pozarządowe. Środki własne 59 000</p>	<p>100 000,00</p>

Realizator projektu	Województwo	Tytuł projektu	Opis projektu	Wnioskowana kwota
			zł.	
Województwo Zachodniopomorskie	Zachodniopomorskie	„Ja też czuję. Nie krzywdź mnie”	<p>W ramach projektu przewidziano ograniczanie zjawiska przemocy w środowisku dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie poprzez skierowanie działań profilaktycznych w stosunku do potencjalnych ofiar, ich opiekunów oraz pracowników placówek pomocowych. Ponadto przeprowadzono badania obrazujących skalę zjawiska przemocy wobec dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, edukację oraz uwrażliwienie społeczności lokalnych wobec problemu przemocy wobec dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie. Adresaci projektu: potencjalne ofiary przemocy: dzieci i młodzież niepełnosprawne intelektualnie – ok. 200 dzieci, opiekunowie, pracownicy placówek pomocowych, policjanci pierwszego kontaktu. Institucje zaangażowane w realizację projektu: organy wojewódzkiej administracji rządowej realizujące zadania z zakresu pomocy w rodzinie – Wojewódzki Koordynator Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego, Polskie Stowarzyszenie Na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Szczecinie, Prokuratura Apelacyjna w Szczecinie, Sąd Rejonowy w Szczecinie – Wydział Rodzinny i nieletnich, Komenda Wojewódzka Policji w Szczecinie, Rzecznik Praw Dziecka TPD w Szczecinie, media lokalne/ prasa, radio, TV Środki własne: 25 000,00 zł</p>	100 000,00
Powiat Prudnicki	opolskie	„STOP! PRZEMOCY”	<p>Głównym celem projektu było przeciwdziałanie przemocy w rodzinie oraz pomoc dla osób jej doświadczających. W ramach przeciwdziałania zorganizowano cykl szkoleń tematycznych dla osób pracujących nad ograniczeniem zjawiska. Przeprowadzono kampanię informacyjno – edukacyjną promującą odpowiednie wzory życia rodzinnego, wspieranie lokalnych inicjatyw społecznych na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie, oraz akcją bilbordową. Zaktualizowana diagnozę problemu przemocy, a także mapę pomocy udzielanej osobom poszkodowanym w powiecie prudnickim. Powołano zespoły tematyczne odpowiedzialne za realizację poszczególnych elementów planowanego programu. Przeszkolono służby w tematyce przemocy w rodzinie, przeprowadzono 120 godzinne studium tematyczne dla osób pracujących nad ograniczeniem zjawiska przemocy w rodzinie. Uruchomiono grupę rozwoju kompetencji psychologiczno-pedagogicznych dla nauczycieli, pracowników zdrowia, oświaty, funkcjonariuszy policji. Przeprowadzono 2 kampanie społeczne: postwencyjną oraz prewencyjną. Wdrażanie</p>	90 190,00

Realizator projektu	Województwo	Tytuł projektu	Opis projektu	Wnioskowana kwota
			<p>programu „AKADEMI AKTYWNEGO RODZICA” (warsztaty dla rodziców, oraz spotkania edukacyjne dla rodziców posiadających już dziecko).</p> <p>Dla osób doświadczających przemocy w rodzinie przygotowano kompleksową ofertę pomocy, w tym prawną i poradnictwo. Rekrutacja uczestników do programu odbywać się miała za pomocą pisemnych zaproszeń na spotkanie w „POIK” oraz ulotek na temat przemocy w rodzinie do wszystkich osób z rodzin objętych programem „Niebieska Karta”. Dzieci dotknięte przemocą w rodzinie kierowane miały być na konsultacje psychologiczne (4 godziny tygodniowo) oraz miały brać udział w 4 dniowym wyjeździe socjoterapeutycznym, podczas którego trenowano umiejętności chroniące, a także inne zajęcia rozwijające i edukacyjne. Kolejnym działaniem był dyżur „TELEFONU ZAUFANIA” – udzielanie porad przez interwentów, terapeutów i specjalistów. Osoby dorosłe doświadczające przemocy w rodzinie, które zgłaszały się do Ośrodka zostały objęte wsparciem pionu podstawowego przez interwentów, gdzie mogły skorzystać z grupy wsparcia (co tydzień 2 godziny), a także: z pomocy pracownika socjalnego (4 godziny tygodniowo), pomocy prawnej (4 godziny tygodniowo), poradnictwa rodzinnego (4 godziny tygodniowo) oraz poradnictwo uzależnień (4 godziny tygodniowo). Osoby z poziomem zaawansowanym rozpoczynały sesje terapeutyczne indywidualnie oraz wezmą udział w grupie terapeutycznej (2 godziny tygodniowo), 4 dniowy trening interpersonalny dla 10 osób, które ukończyły minimum program podstawowy.</p> <p>Bezpośredni adresaci projektu: rodziny/osoby uwikłane w przemoc domową-150 osób.</p> <p>Instytucje zaangażowane w realizację projektu: Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Prudniku, w Białej, w Głogówku, w Lubrzy, Gminny zespół interdyscyplinarny w Prudniku, w Białej, w Głogówku, w Lubrzy, Poradnia Rodzinna przy Domu Katechetycznym w Prudniku, Komenda Powiatowa Policji w Prudniku, Posterunek Policji w Białej, Komisariat Policji w Głogówku, Poradnia Psychologiczno – Pedagogiczna, Poradnia Uzależnień i Współ-uzależnienia, SAPROWY Punkt Konsultacyjny w Prudniku, Punkt Konsultacyjny w Białej, Punkt Konsultacyjny dla rodzin z problemem alkoholowym w Głogówku, Ośrodki Pomocy Społecznej w Prudniku, w Białej, Głogówku, Lubrzy, Prokuratura Rejonowa, Sąd Rejonowy, kuratorska służba sądowa, Poradnie POZ, Proboszczowie, Wydział Organizacyjny, Spraw Obywatelskich i Zarządzania Kryzysowego – Starostwo Powiatowe Prudnik. Środki własne:</p>	

Realizator projektu	Województwo	Tytuł projektu	Opis projektu	Wnioskowana kwota
			40 600,00 zł	
Gmina Miasto Białystok	podlaskie	„Bezpiecznie znaczy mądrze cz. IV”	<p>Głównymi założeniami projektu była praca specjalistów ds. rodziny – terapeutów środowiskowych oraz/lub specjalistów terapii uzależnień z rodzinami marginalizowanymi, dysfunkcyjnymi, borykającymi się na co dzień między innymi z problemem przemocy, zorganizowanie ogólnopolskiej konferencji pt. „Specyfika pracy z dzieckiem i rodziną w Placówkach Wsparcia Dziennego”, przygotowanie młodych ludzi do pracy z „trudnym” klientem: dziećmi uczęszczającymi do świetlic socjoterapeutycznych oraz z ich rodzinami, kontynuacja działania świetlic socjoterapeutycznych (prowadzone są tam zajęcia sportowe i naukowe), organizacja Rodzinnych Imprez integrujących społeczność lokalną oraz organizacja spotkań świątecznych. Adresaci projektu: ok. 40 rodzin zagrożonych marginalizacją oraz już marginalizowanych z terenu osiedli Zielone Wzgórza i Starosielce, ok. 60 dzieci pochodzących z wyżej wymienionych rodzin, służby (7 instytucji) działających w otoczeniu rodzin (m. in. Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie, Sąd Rejonowy w Białymstoku, Szkoły), społeczność lokalna na osiedlach objętych projektem, do których kierowana była akcja promująca pozytywne wzorce życia rodzinnego.</p> <p>Instytucje zaangażowane w realizację projektu: Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Białymstoku, Zespół Pracowników Socjalnych nr VII Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie, Szkoła Podstawowa nr 21 oraz nr 44 w Białymstoku, Sąd Rejonowy w Białymstoku, III Komisariat Policji w Białymstoku, Zarząd Mienia Komunalnego w Białymstoku, Spółdzielnia Mieszkaniowa Słoneczny Stok.</p> <p>Środki własne: 85 460 zł</p>	100 000,00

Realizator projektu	Województwo	Tytuł projektu	Opis projektu	Wnioskowana kwota
Gmina Bojszowy	śląskie	„Rodzina bez przemocy”	<p>Celem programu było wprowadzenie szeregu działań mających na celu przeciwdziałanie przemocy w rodzinie, zwiększenie profesjonalizmu służb społecznych w udzielaniu pomocy osobom doświadczającym przemocy oraz podejmowanie odpowiednich działań mających na celu wzrost świadomości lokalnej na temat zjawiska przemocy. Planowanymi działaniami były: opracowanie plakatów, ulotek dotyczących zjawiska przemocy rodzinie i możliwości uzyskania specjalistycznej pomocy, szkolenia pogłębiające wiedzę z zakresu przemocy dla policjantów, pracowników pomocy społecznej, pedagogów szkolnych, nauczycieli, kuratorów społecznych, lekarzy pierwszego kontaktu, pielęgniarek i higienistek szkolnych, księży i wolontariuszy, warsztaty edukacyjne dla społeczności lokalnej, zamieszczanie w lokalnej prasie artykułów na temat przemocy, o miejscach gdzie udzielana jest specjalistyczna pomoc, edukacja dzieci i młodzież z zakresu tematu agresji i przemocy, profilaktyka przemocy rodzinnej w szkołach oraz placówkach wsparcia dziennego, objęcie specjalistyczną pomocą dzieci z rodzin, w których istnieje problem przemocy. Adresaci projektu: mieszkańcy Gminy Bojszowy, w szczególności: dzieci (ok. 300), młodzież (ok. 100) oraz ich rodzice (ok. 200), osoby starsze (70 osób), osoby niepełnosprawne (ok. 30 osób). Institucje zaangażowane w realizację projektu: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Bojszowicach, Punkt Interwencji Kryzysowej w Bojszowicach, Poradnia Psychologiczno – Pedagogiczna w Bieruniu, Komenda Powiatowa Policji w Bieruniu (Zespół Prewencji Kryminalnej Nieletnich i Patologii, Rewir Dzielnicowych), Sąd Rejonowy w Tychach (kuratorzy zawodowi i społeczni), Prokuratura Rejonowa w Tychach, przedszkola, szkoły, inne placówki oświatowe z terenu gminy, Gminny Zakład Opieki Zdrowotnej w Bojszowach, Organizacje pozarządowe, Kościoły, Media lokalne. Środki własne: 34 000 zł.</p>	40 700,00
Gmina Gostyń	wielkopolskie	„Program profilaktyczny RAZEM LATWIEJ”	<p>Projekt zakładał wykonanie materiałów informacyjnych, co miało na celu edukowanie osób dotkniętych przemocą lub zagrożonych jej wystąpieniem w zakresie form pomocy i procedury prawnej. W tym celu opracowany i rozprowadzony został informator „Razem łatwiej” na temat lokalnego systemu pomocy dla osób doznających przemocy, oraz wydrukowane były papierowe torby z numerem alarmowym telefonu w razie wystąpienia przemocy w rodzinie. Z zakresu działań edukacyjnych na rzecz promowania odpowiednich wzorców życia rodzinnego zostały zorganizowane warsztaty, oddzielnie dla rodziców i</p>	40 500,00

Realizator projektu	Województwo	Tytuł projektu	Opis projektu	Wnioskowana kwota
			<p>dla rodziców z dziećmi, oraz zorganizowane były szkolenia tematyczne dla osób pracujących nad ograniczeniem zjawiska przemocy w rodzinie skierowane do nauczycieli, a także zorganizowano konferencji na temat przeciwdziałania przemocy w rodzinie „Razem przeciw przemocy”. W ramach zwiększenia procedury Niebieskich Kart oraz zacieśnienia współpracy instytucji i organizacji świadczących pomoc dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie przeprowadzono szkolenie interdyscyplinarne z zakresu procedury Niebieskiej Karty, a także szkolenie zespołu interdyscyplinarnego ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie. W ramach podniesienia wiedzy na temat symptomów przemocy w rodzinie wśród personelu medycznego podstawowej opieki zdrowotnej oraz szpitala odbyły się odpowiednie szkolenie. Bezpośredni adresaci projektu: rodziny, w których występują bądź są narażone na występowanie takich zjawisk jak przemoc, narkomania, alkoholizm, niewydolność wychowawcza. Instytucje zaangażowane w realizację projektu: Miejsko- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Gostyniu, Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, Gostyński Ośrodek Kultury „Hutnik” w Gostyniu, Placówki oświatowe gminy Gostyń, Sąd Rejonowy w Gostyniu, Komenda Powiatowa Policji w Gostyniu , Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Gostyniu</p> <p>Środki własne: 10 300,00 zł</p>	

4) Program Daphne III

Program został przyjęty przez Parlament Europejski i Radę Unii Europejskiej 20 czerwca 2007 roku (wszedł w życie 7 lipca 2007 po jego publikacji w Dzienniku Urzędowym UE) i jest kontynuacją działań Unii Europejskiej z zakresu walki z przemocą objętych w poprzednich latach programami Daphne oraz Daphne II. Jest on częścią programu *Prawa podstawowe i sprawiedliwość*.

Na poziomie krajowym wdrażanie Daphne III wspomaga Ministerstwo Spraw Wewnętrznych. Rola MSW ma charakter pomocniczy i ma ułatwiać korzystanie z programu Daphne III. Procedura ubiegania się o dofinansowanie w ramach programu jest prowadzona jedynie przez Komisję Europejską.

Do najważniejszych celów programu Daphne III należą:

- walka z wszelkimi formami przemocy (fizycznej, seksualnej i psychicznej) wobec dzieci, młodzieży i kobiet (w tym m.in.: zapobieganie i zwalczanie wykorzystywania seksualnego, przemocy w rodzinie, przemocy w szkole),
- zapewnienie wsparcia ofiarom przemocy i grupom ryzyka.

MSW, wspomagając wdrażanie programu Daphne III:

- wspiera działania wzmacniające świadomość społeczną w kwestii przemocy, w tym upowszechnia inicjatywy podejmowane przez KE w ramach programu Daphne III;
- propaguje wiedzę na temat możliwości ubiegania się o wsparcie ze środków UE w ramach Daphne III (m.in. w ramach organizowanych konferencji, seminariów);
- promuje wyniki realizowanych w ramach Daphne III przedsięwzięć i projektów jako przykłady dobrych praktyk w przeciwdziałaniu przemocy wobec dzieci, młodzieży i kobiet.

VI. Działania realizowane przez Komendę Główną Policji

W Krajowym Programie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie zostały wyodrębnione cztery strategie przewidziane do realizacji przez funkcjonariuszy Policji. Wśród nich znalazły się obszary dotyczące działań diagnozujących, edukacyjnych, interwencyjnych oraz terapeutycznych. W ramach wymienionych strategii można wymienić przykładowe działania organizowane lub współorganizowane przy udziale policjantów na poziomie ogólnopolskim, regionalnym oraz lokalnym.

1. Działania uprzedzające (w zakresie strategii diagnozujących)

(które zgodnie z zapisem programu obejmują kwestie polegające na zbieraniu informacji na temat zjawiska przemocy w rodzinie, w tym jego skali, identyfikacji ofiar oraz sprawców, badaniu istniejącej infrastruktury instytucji pomagających ofiarom przemocy w rodzinie, badaniu skuteczności pomocy udzielanej rodzinom dotkniętym przemocą, w tym zbadanie istniejących przeszkód w zakresie pomagania ofiarom przemocy, a także badaniu potrzeb szkoleniowych dla pracowników „pierwszego kontaktu”)

w 2013 roku:

- **Na terenie całego kraju:** realizacja tej strategii przez jednostki Policji obejmowała przede wszystkim zbieranie oraz okresowe analizy danych statystycznych dotyczących interwencji podejmowanych przez policjantów w związku z przemocą w rodzinie w ramach procedury „Niebieskie Karty”;
- **Komenda Główna Policji:** Biuro Prewencji i Ruchu Drogowego KGP kontynuowało realizację projektu pt. „Standaryzowane narzędzia szacowania ryzyka przemocy w rodzinie – wzmacnianie kompetencji europejskich policjantów” (nr: 2012-1-PL1-LEO04-28099_1), którego głównym założeniem jest poznanie oraz upowszechnienie matematycznych, a także innych narzędzi służących szacowaniu ryzyka wystąpienia przemocy w rodzinie wykorzystywanych przez policje wybranych krajów członkowskich UE (partnerzy projektu: Austria, Bułgaria, Cypr, Szwecja, Portugalia, Wielka Brytania);
- **KWP w Białymstoku:** wzorem lat ubiegłych kontynuowano współpracę z Zakładem Andragogiki oraz Zakładem Socjologii Edukacji Wydziału Peadagogiki i Psychologii Uniwersytetu w Białymstoku w ramach projektu badawczego “*Mind the Gap! – Improving Intervention in Intimate Partner Violence against Older Women*” (“*Uwaga na lukę! – doskonalenie działań interwencyjnych w sytuacji przemocy skierowanej wobec starszych kobiet pozostających w związkach małżeńskich/partnerskich*”). Podczas realizacji projektu przeprowadzone były m.in. badania spraw karnych z art. 207 kk, w których osobą pokrzywdzoną były kobiety powyżej 60 roku życia.

2. Działania uprzedzające (w zakresie strategii edukacyjnych)

(których realizacja polega na wprowadzeniu do programów kształcenia zawodowego osób zajmujących się przemocą w rodzinie treści dotyczących przyczyn i skutków przemocy, rozpoznawania i diagnozowania przypadków przemocy w rodzinie oraz współpracy w ramach gminnego systemu przeciwdziałania temu zjawisku, opracowywaniu programów edukacyjnych i wspierających dotyczących zapobiegania przemocy wobec dzieci i osób

dorosłych, np. partnera, osoby starszej, osoby niepełnosprawnej, itp., opracowywaniu procedur ochrony prawnej i wsparcia psychologicznego dla świadków i ofiar przemocy w rodzinie, przygotowywaniu zestawów szkoleniowych w zakresie przyczyn i skutków przemocy w rodzinie, czy też na opracowywaniu materiałów instruktażowych, zaleceń i procedur postępowania interwencyjnego w sytuacjach przemocy w rodzinie, ze szczególnym uwzględnieniem procedury „Niebieskich Kart”)

Policjanci podejmowali między innymi następujące przedsięwzięcia:

- **KWP w Bydgoszczy:** na terenie działania KPP w Inowrocławiu przeprowadzono kampanię „*Reaguj na przemoc*”. Inicjatywa zorganizowana została przy współpracy trzech inowrocławskich instytucji: Ośrodka Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Uzależnień, Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej oraz Komendy Powiatowej Policji. Wstęp do kampanii stanowił Międzynarodowy Dzień Zapobiegania Przemocy Wobec Dzieci, który przypada na 19 listopada. W ramach kampanii organizatorzy przeprowadzili szereg przedsięwzięć, które odbyły się w w okresie od 22 do 28 listopada. W dniu 22 listopada miał miejsce przemarsz młodzieży ulicami Inowrocławia. W czasie jego trwania odbyła się dystrybucja materiałów informacyjnych na temat punktów konsultacyjnych uruchomionych w czasie trwania kampanii. Z kolei w dniu 25 listopada w godzinach 14.00-17.00 na interesantów oczekiwano w specjalnych punktach konsultacyjnych, które zorganizowane były w inowrocławskich placówkach. Do tych punktów mogły się zgłaszać celem pomocy i poradnictwa wszystkie osoby, które zetknęły się z przemocą. Następnie dzień 26 listopada - to dzień warsztatów dla grup zawodowych. Wzięli w nich udział lekarze i pracownicy ochrony zdrowia, pedagodzy szkolni, policjanci oraz kuratorzy zawodowi. Przeciwdziałając przemocy prowadzono szeroko działania profilaktyczne dla różnych grup wiekowych, których celem było uświadamianie o tym, że sprawca nie może czuć się bezkarny;
- **KWP w Katowicach:** Dzięki współpracy z Regionalnym Ośrodkiem Polityki Społecznej Województwa Śląskiego policjanci z jednostek terenowych garnizonu śląskiego mieli możliwość udziału w szkoleniach z zakresu pracy środowiskowej z ofiarami i sprawcami przemocy w rodzinie oraz funkcjonowania miejskich i gminnych zespołów interdyscyplinarnych. W listopadzie 2013 roku odbył się cykl szkoleniowy pt. „*Współpraca interdyscyplinarna na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie – jak skutecznie pomagać*”, w którym uczestniczyli funkcjonariusze garnizonu śląskiego zajmujący się problematyką przemocy w rodzinie;
- **KWP w Kielcach:** Policjanci z Wydziału Prewencji KWP i KMP w Kielcach przeprowadzili w Wyższym Seminarium Duchownym prelekcje dla studentów ostatniego roku omawiając m.in. temat „*Ograniczenie przemocy w rodzinie - zadania realizowane w woj. świętokrzyskim*”. Celem przedsięwzięcia było uświadomienie studentów na temat problemów z jakimi mogą zetknąć się po skierowaniu ich do probostw w województwie świętokrzyskim oraz podczas nauczania katechezy w szkole;
- **KWP w Łodzi:** Dzięki współpracy z Regionalnym Centrum Polityki Społecznej przy Urzędzie Marszałkowskim w policjanci mieli możliwość uczestnictwa w wielu tematycznych szkoleniach. Przykład stanowi inicjatywa edukacyjna pn. „*Przemoc w rodzinie a dziecko niepełnosprawne*” skierowana do policjantów podejmujących interwencje wobec przemocy w rodzinie, pracowników socjalnych, kadry specjalnych

ośrodków szkolno-wychowawczych i szkół specjalnych. Podczas trwania warsztatów położono nacisk na rozwijanie umiejętności rozpoznania przemocy wobec dziecka, poznania specyfiki tego zjawiska oraz sygnałów, które mogą świadczyć o tym, że dziecko jest krzywdzone. Program merytoryczny szkolenia obejmował zagadnienia z zakresu: czynników ryzyka wpływających na krzywdzenie dzieci z niepełnosprawnością, dziecka niepełnosprawnego jako ofiary przemocy, konsekwencji krzywdzenia dzieci z niepełnosprawnością, procedur pomocy służb społecznych rodzinie z dzieckiem niepełnosprawnym w sytuacji podwyższonego ryzyka wystąpienia krzywdzenia i zaistnienia przemocy, a także metod interwencji mających zapobiegać tym zjawiskom we wczesnym stadium niewłaściwego pełnienia ról w rodzinie. W szkoleniu wzięło udział 60 osób, w tym 20 policjantów;

- **KWP w Opolu:** Wspólnie z Regionalnym Ośrodkiem Polityki Społecznej w Opolu zrealizowano projekt pod hasłem „*Przemoc to Nie-Moc*”. Celem przedsięwzięcia było ograniczenie zjawiska przemocy w rodzinie, poprzez zwiększenie skuteczności ochrony ofiar przemocy w rodzinie, działań interwencyjnych i korekcyjnych wobec osób stosujących przemoc. Ponadto, jego celem była również współpraca pomiędzy wszystkimi podmiotami zajmującymi się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie. W ramach inicjatywy zrealizowano kampanię informacyjno-edukacyjną skierowaną do społeczności regionu z informacjami z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie „*Przemoc to Nie-Moc*”, personelu medycznego szpitali oraz pogotowia z zakresu procedury „*Niebieskie Karty*”, a także uczniów klas IV-VI szkół podstawowych, którzy byli uczestnikami spektakli profilaktyczno-edukacyjnych, poprzez które dowiedzieli się m.in. o konsekwencjach przemocy i sposobów ich unikania;
- **KWP w Szczecinie:** W ramach współpracy z Polskim Stowarzyszeniem na rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym zrealizowano program pn. „*Ja też czuję. Nie krzywdź mnie*”, którego głównym celem było przeciwdziałanie przemocy wśród osób niepełnosprawnych umysłowo. Jednym z elementów projektu były specjalistyczne szkolenia dzielnicowych, koordynatorów procedury „*Niebieskie Karty*”, asystentów do spraw nieletnich, kadry i podopiecznych stowarzyszenia oraz rodziców i opiekunów osób z niepełnosprawnością intelektualną. Łącznie w programie uczestniczyło 160 osób;
- **KWP w Olsztynie:** Policjanci KPP w Braniewie w ramach międzynarodowej kampanii „*16 dni przeciw przemocy wobec kobiet*” zorganizowali spotkanie pn. „*Jestem kobietą, potrafię się obronić*”. Program spotkania obejmował wykład interaktywny na temat aspektów prawnych i psychologicznych dotyczących obrony koniecznej i stanu wyższej konieczności oraz aspektów wiktymologii - jak nie stać się ofiarą przemocy, a także zajęcia praktyczne z zakresu samoobrony przeprowadzone przez instruktora z zakresu taktyk i technik interwencji. Działania poprzedzone były akcją promocyjną, prowadzoną poprzez stronę internetową jednostki i lokalne media.

3. Działania interwencyjne (w zakresie strategii interwencyjnych)

(polegających m.in. na izolowaniu sprawców przemocy w rodzinie od ofiar na podstawie odrębnych przepisów oraz przy zastosowaniu procedury „Niebieskie karty”, a także podejmowaniu stosownej reakcji oraz organizowaniu niezbędnej pomocy w przypadku powzięcia informacji o wystąpieniu przypadku przemocy w rodzinie)

Policja zaangażowana była w przykładowe inicjatywy:

- **Komenda Główna Policji:** z inicjatywy Ministra Spraw Wewnętrznych w Biurze Prewencji i Ruchu Drogowego KGP opracowano narzędzia szacowania ryzyka zagrożenia życia i zdrowia osób doświadczających przemocy w rodzinie. Dwa narzędzia w postaci kwestionariuszy zawierających tzw. czynniki ryzyka przygotował zespół składający się z policjantów, a także przedstawiciele Ogólnopolskiego Pogotowia dla Ofiar przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia” IPZ oraz Fundacji Dzieci Niczyje. Służą one ocenie poziomu zagrożenia życia i zdrowia podczas przeprowadzania interwencji wobec przemocy w rodzinie, a w konsekwencji wspierają proces decyzyjny mający na celu izolację osoby stosującej wspomnianą przemoc. W narzędzia zostało wyposażonych 35 tysięcy policjantów na terenie całego kraju;
- **KWP w Bydgoszczy:** na terenie działania KMP w Bydgoszczy w dniu 3 maja rozpoczęto realizację programu „Przyjazny Patrol”. W okresie od maja do 28 grudnia 2013 roku zrealizowano łącznie 72 patrole. Policjanci wraz z pracownikami socjalnymi interweniowali podczas pełnionych dyżurów 243 razy, sporządzili 228 powiadomień do Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, 227 informacji do Komisariatów Policji, przekazali 10 powiadomień do Sądu Rejonowego Rodzinnego i Nieletnich w Bydgoszczy. Podczas 243 interwencji „Przyjaznego Patrolu”, podjęto rozmowy z 325 dorosłymi oraz rozpoznano sytuację opiekuńczą 340 małoletnich;
- **KWP w Gdańsku:** W ramach programu pt. „*Udział specjalistów w interwencjach domowych w przypadkach stosowania przemocy*” Komenda Miejska Policji w Gdańsku kontynuowała współpracę z Wydziałem Polityki Społecznej Urzędu Miejskiego w Gdańsku oraz instytucjami i organizacjami pozarządowymi z terenu miasta Gdańska w zakresie realizacji przedsięwzięć na rzecz ograniczania zjawiska przemocy w rodzinie. Po raz kolejny przystąpiła do realizacji powstałego z własnej inicjatywy programu zatytułowanego „*Tu i teraz - udział specjalistów w interwencjach domowych w przypadkach stosowania przemocy na lata 2011-2013*”. Po podsumowaniu realizacji programu w postaci systematycznych zmian legislacyjnych w obszarze przemocy w rodzinie, wdrażania nowych rozwiązań systemowych oraz wprowadzania nowych narzędzi w zakresie procedury „Niebieskiej Karty” podjęto decyzję o zakończeniu jego realizacji. Wszystkie podmioty uczestniczące w realizacji sformułowały wniosek, iż program wpłynął na ogromne zmiany w zakresie współpracy interdyscyplinarnej w mieście Gdańsku. Wykreował i ukształtował postawy uczestników programu, jak również jego beneficjentów;
- **KWP w Kielcach:** W dniu 20 września 2013 roku w Świętokrzyskim Urzędzie Wojewódzkim odbyła się konferencja pn. „*Krajowa i regionalna polityka przeciwdziałania przemocy w rodzinie i przemocy ze względu na płeć*”. Uczestnicy konferencji poruszali m.in. problematykę aspektów prawnych, organizacji i funkcjonowania systemu przeciwdziałania przemocy, kulturowych uwarunkowań

tego zjawiska, zapobiegania przemocy poprzez edukację oraz funkcjonowania zespołów interdyscyplinarnych. W dyskusji wzięli udział przedstawiciele oświaty, Policji, zespołu interdyscyplinarnego, placówek pomocy ofiarom przemocy w rodzinie oraz przedstawiciele samorządów oraz organizacji pozarządowych;

- **KWP w Szczecinie:** W ramach współpracy służb pierwszego kontaktu w obszarze przemocy w rodzinie realizowany był projekt pn. „*Żółta kartka dla sprawcy przemocy*”, który zakłada podniesienie poziomu profesjonalizmu w kontakcie z osobami stosującymi przemoc wśród przedstawicieli instytucji i organizacji mających bezpośredni kontakt ze sprawcą przemocy oraz wyposażenie ich w narzędzia umożliwiające profesjonalną interwencję. W ramach minimalizacji skutków przemocy policjanci w każdym ujawnionym przypadku przekazywali szczegółowe informacje ofiarom przemocy o możliwościach i miejscach uzyskania pomocy. W ramach realizacji projektu policjanci podczas interwencji wręczali osobom, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie „*żółte kartki*”, na których widnieją szczegółowe informacje dotyczące instytucji pomocowych oraz definicje zjawiska przemocy;
- **KWP w Poznaniu:** Przez cały rok organizowane były wspólne patrole policjantów z pracownikami Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej. Policjanci w czasie interwencji koncentrowali się na sprawcy przestępstwa, a pracownicy MOPS na ofierze przemocy.

4. Działania wspierające (w zakresie strategii terapeutycznych)

(które zgodnie z zapisem programu obejmują kwestię wzmacniania ochrony ofiar przemocy przez opracowywanie i realizację programów realizowanych z udziałem Policji, prokuratury, kuratorów sądowych, opracowywanie i realizację programów terapeutycznych dla ofiar przemocy w rodzinie, czy też zabezpieczenie odpowiednich warunków do przesłuchań dzieci (niebieskie pokoje) oraz w miarę możliwości dorosłych ofiar przemocy w rodzinie)

Jednostki organizacyjne Policji zrealizowały następujące przedsięwzięcia:

- **KWP w Białymstoku:** Funkcjonariusze Wydziału Prewencji Komendy Wojewódzkiej Policji w Białymstoku uczestniczyli w pracach „*Zespołu ds. opracowania programu w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej w woj. podlaskim na lata 2013-2018*” oraz „*Zespołu ds. monitoringu wojewódzkiej strategii polityki społecznej*”;
- **KWP w Opolu:** W ramach projektu pod hasłem „*Przemoc to Nie-Moc*” zorganizowano szkolenia skierowane do członków zespołów interdyscyplinarnych (przedstawiciele OPS, kuratorów sądowych, pedagogów, członków GKRPA, policjantów, lekarzy) pn. „*Przyczyny zachowań agresywnych, jako element diagnostyczny w planowaniu działań terapeutycznych i korekcyjnych wobec sprawców przemocy oraz kompleksowe wsparcie dla osób doświadczających przemocy, ze szczególnym uwzględnieniem krzywdzonych dzieci*”;

- **KWP w Rzeszowie:** Policjanci KPP w Jarosławiu uczestniczyli w realizacji programu profilaktyczno-edukacyjnego pn. „*Trampolina - głos przeciw przemocy w rodzinie*”, w ramach którego informowali i zachęcali osoby stosujące przemoc w rodzinie do uczestnictwa w warsztatach korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy organizowanych przez PCPR w Jarosławiu.

Inicjatywy opisane w sprawozdaniu stanowią jedynie przykład i niewielki wycinek przedsięwzięć realizowanych przez policjantów na wszystkich poziomach organizacyjnych Policji, które wiążą się z realizacją *Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie* oraz tworzeniem, wdrażaniem, a także usprawnianiem systemów przeciwdziałania przemocy w rodzinie funkcjonujących w poszczególnych środowiskach lokalnych na terenie całego kraju.

VII. Działania realizowane przez Ministerstwo Zdrowia

Działania uprzedzające (w zakresie strategii edukacyjnych)

Zadania wynikające z Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w 2013 r. realizowane były ze szczególnym zaangażowaniem Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (PARPA) oraz Krajowego Biura do Spraw Przeciwdziałania Narkomanii (zwanego dalej Krajowym Biurem). PARPA realizowała „Strategie edukacyjne”, w ramach, których przeprowadzono szkolenia dla przedstawicieli służb zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie. W oparciu o zawartą ze Stowarzyszeniem na Rzecz Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia” umowę dotacyjną przeprowadzono 130 godzinne szkolenie pod nazwą „Interdyscyplinarne szkolenie dla osób pracujących w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie”. W szkoleniu wzięło udział 69 osób. Przeprowadzono szkolenie dla członków gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych. W szkoleniu adresowanym do przedstawicieli gmin wiejskich i miejsko-wiejskich wzięło udział 41 osób. Szkolenie przygotowywało uczestników do kontaktu z nadużywającym alkoholu (uzależnionym) i stosującym przemoc wobec swoich bliskich oraz działań związanych z uruchamianiem procedury „Niebieskie Karty”.

Zorganizowana została XVII ogólnopolska konferencja przeciw przemocy w rodzinie. Tematem wiodącym było wykorzystanie dialogu motywującego w pracy z osobami doznającymi przemocy. Uczestnikami konferencji były osoby pracujące w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w szczególności członkowie Ogólnopolskiego Porozumienia Osób Instytucji i Organizacji Pomagających Ofiarom Przemocy w Rodzinie "Niebieska Linia" (ogółem ponad 130 osób).

Przeprowadzono szkolenie dla osób udzielających w punktach konsultacyjnych porad członkom rodzin z problemem przemocy. W szkoleniu wzięło udział 50 osób. Uczestnicy mieli możliwość ćwiczenia umiejętności nawiązywania kontaktu i prowadzenia rozmowy z osobami doznającymi przemocy i stosującymi przemoc oraz wysłuchać wykładów na temat prawnych możliwości udzielania pomocy rodzinie i podejmowaniu interwencji oraz o uzależnieniu od alkoholu, sytuacji psychologicznej rodziny, w której dochodzi do przemocy, a także budowaniu planu pomocy.

We współpracy z Mazowieckim Urzędem Wojewódzkim, PARPA zrealizowała dwa szkolenia dla przedstawicieli ochrony zdrowia, których tematem było przeciwdziałanie przemocy w rodzinie. W czasie pierwszego omawiano problematykę podejmowania interwencji w oparciu o procedurę „Niebieskie Karty” w sytuacji podejrzenia przemocy w rodzinie. Poruszano także kwestie zagadnień psychologicznych i prawnych zjawiska przemocy w rodzinie. W szkoleniu uczestniczyło 85 osób: pielęgniarek i lekarzy z terenu województwa mazowieckiego. Drugie szkolenie dotyczyło diagnostyki zespołu dziecka krzywdzonego i interwencji podejmowanych w przypadku podejrzenia przemocy wobec dziecka. W szkoleniu uczestniczyło 64 przedstawicieli ochrony zdrowia.

W drugiej połowie roku odbyło się szkolenie dla przedstawicieli grup roboczych z gmin wiejskich i miejsko-wiejskich. Szkolenie dotyczyło zagadnień związanych z realizacją przez grupy robocze, procedury „Niebieskie Karty”. W szkoleniu uczestniczyło 47 osób.

Przeprowadzono również szkolenie dla sędziów wydziałów karnych sądów rejonowych. W szkoleniu udział wzięło 40 sędziów, którzy mieli możliwość wysłuchania wykładów dotyczących m.in. prawnych i psychologicznych aspektów przemocy, w tym zjawiska przemocy w rodzinie.

Ponadto zrealizowano szkolenie dla osób pracujących z dziećmi w świetlicach socjoterapeutycznych, szkołach i innych placówkach, z których oferty korzystają dzieci z rodzin z problemem alkoholowym i przemocy. Szkolenie dotyczyło m.in. rozpoznawania przemocy wobec dzieci, podejmowania interwencji (z wykorzystaniem procedury „Niebieskie Karty” w sytuacji podejrzenia przemocy wobec dziecka). W szkoleniu wzięło udział 46 osób.

W ramach „Strategii edukacyjnych” przeprowadzono także działania edukacyjno-informacyjne pod hasłem „Lekarzu, reaguj na przemoc!”. Przedsięwzięcie adresowane było do przedstawicieli ochrony zdrowia i miało na celu zwiększenie kompetencji adresatów działań w zakresie rozpoznawania przemocy w rodzinie, kontaktu z pacjentem doznającym przemocy oraz uruchamiania procedury „Niebieskie Karty”. Przedsięwzięcie było realizowane we współpracy z Fundacją Instytut Łukasiewicza, która została wybrana w wyniku konkursu ofert. W ramach działań utworzona została strona internetowa www.lekarzureagujnaprzemoc.pl, na której m.in. znajduje się film instruktażowy pokazujący rozmowę lekarza z pacjentką doznającą przemocy w rodzinie, przygotowano „Przewodnik dla pracowników ochrony zdrowia”, opisujący prawne i psychologiczne aspekty przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ulotkę promującą stronę internetową. Powyższy Przewodnik został przesłany do ponad 10 000 placówek podstawowej opieki zdrowotnej. Działania służące wzmocnieniu ochrony zdrowia w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie uzyskały wsparcie Komitetu Zdrowia Publicznego Państwowej Akademii Nauk oraz Kolegium Lekarzy Rodzinnych w Polsce. W promocję informacji o kampanii „Lekarzu reaguj na przemoc” zaangażowały się branżowe i centralne portale internetowe i media.

Działania interwencyjne

W ramach „Strategii pomocowych kierowanych do ofiar przemocy w rodzinie” oraz „Strategii interwencyjnych kierowanych do sprawców przemocy w rodzinie” (działania interwencyjne) kontynuowało pracę Ogólnopolskie Pogotowie dla Ofiar Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia”. W ramach Pogotowia „Niebieska Linia” działał telefon dla ofiar przemocy w rodzinie (801-12-00-02), w którym przeprowadzono 13 441 rozmów. Telefon ten funkcjonował od poniedziałku do soboty w godz. 8.00-22.00, a w niedziele i święta w godz. 8.00-16.00. W poniedziałki i wtorki w godz. 17.00-21.00 (pod numerem telefonu 22 666 28 50) działała telefoniczna poradnia prawna, w której przeprowadzono 932 rozmowy. W środy w godz. 10.00-13.00 (pod numerem telefonu 22 250 63 12) prowadzone były telefoniczne konsultacje dla przedstawicieli służb, które w środowiskach lokalnych napotykały trudności związane z ochroną rodzin przed przemocą. Z konsultacji telefonicznych skorzystało 251 osób. W Pogotowiu „Niebieska Linia” funkcjonowała elektroniczna poradnia pod adresem: niebieskalinia@niebieskalinia.info, do której wpłynęło 1315 e-maili z pytaniami dotyczącymi przeciwdziałania przemocy w rodzinie, prośbami o pomoc lub podjęcie interwencji. Pracownicy Pogotowia podjęli 415 interwencji w sprawach przemocy w rodzinie.

Pomimo, iż Krajowy Program Przeciwdziałania Narkomanii nie znajduje się na liście programów skorelowanych z Krajowym Programem Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie to działania podejmowane przez Krajowe Biuro wpływają na rozpoznawanie zjawiska przemocy występującej w tym obszarze. Krajowe Biuro w wyniku otwartego konkursu ofert w roku 2013 dofinansowało programy wsparcia dla rodzin osób zagrożonych uzależnieniem, używających i uzależnionych od narkotyków. Zrealizowano 28 programów przedstawionych w ramach konkursu przez organizacje ze Szczecina, Warszawy, Olsztyna, Pławniowic, Częstochowy, Wrocławia, Łodzi, Koszalina, Starachowic, Radomia, Gliwic, Torunia, Krakowa, Zielonej Góry, Gorzowa Wielkopolskiego, Bydgoszczy, Gdańska, Retmanki,

Legnicy, Bielsku - Białej, Lublinie. W 33 placówkach prowadzono zajęcia edukacyjno-informacyjne dla rodziców i bliskich na temat mechanizmów uzależnienia i współuzależnienia, poradnictwo rodzinne, interwencje kryzysowe, grupy wsparcia, warsztaty umiejętności wychowawczych, zajęcia rozwojowe i psychoedukacyjne oraz konsultacje prawne

W roku 2013 działał także Ogólnopolski Telefon Zaufania „Narkotyki – Narkomania”, którego oferta skierowana jest do osób z problemem narkomanii, w tym osób nadużywających substancji psychoaktywnych, uzależnionych oraz ich bliskich.

Do zakresu pomocy świadczonej przez pracowników infolinii należało przede wszystkim udzielanie porad i wsparcia psychologicznego a także informacji na temat systemu leczenia i adresów konkretnych placówek, informowanie o przepisach prawnych związanych z narkomanią. Udzielono 1391 porad. W 70% klientami Telefonu były rodziny osób biorących środki psychoaktywne, lub mające inne problemy rzutujące na jakość życia rodzinnego. 17% rozmów odbyło z osobami zgłaszającymi własne kłopoty związane ze stosowaniem różnego rodzaju używek, a 13% z osobami postronnymi, z różnych względów poruszonymi sprawą narkotyków (koledzy biorących, nauczyciele, sąsiedzi, lekarze itd.)

W 2013 r. kontynuowano działalność Antynarkotykowej Poradni Internetowej, działającej pod adresem www.narkomania.org.pl. Celem poradni było udzielanie pomocy i dostarczenie rzetelnej wiedzy, zarówno osobom z problemem narkotykowym, jak i współuzależnionym na temat narkomanii, narkotyków oraz form pomocy.

Poza informacjami związanymi z problematyką uzależnień, rodzice mogli znaleźć wskazówki na temat jak rozmawiać z dzieckiem i gdzie szukać pomocy (baza placówek pomocowych). Istniała także możliwość uzyskania konkretnej porady poprzez anonimową formę pomocy on line. W 2013 r. za pośrednictwem poradni udzielono 1 100 porad on-line, w tym 62% to porady psychologa, 26% lekarza i 12% prawnika.

Na podstawie danych uzyskanych z Centrum Kształcenia Podyplomowego Pielęgniarek i Położnych (CKPPIP) zagadnienia tematyczne dotyczące rozpoznawania i pomocy ofiarom przemocy w rodzinie, w tym przemocy seksualnej oraz zadań i obowiązków pielęgniarek, położnych w związku z rozpoznaniem lub podejrzeniem tejże przemocy były w 2013 roku realizowane w ramach:

1. specjalizacji w dziedzinie pielęgniarstwa rodzinnego dla położnych: moduł III Problemy życia seksualnego - tytuł specjalisty uzyskało 51 położnych, w trakcie realizacji 1 edycja szkoleń z łączną liczbą 34 uczestników;
2. specjalizacji w dziedzinie pielęgniarstwa ginekologicznego dla położnych: moduł IV Wybrane zagadnienia z seksuologii - tytuł specjalisty uzyskało 119 położnych, w trakcie realizacji 10 edycji szkoleń z łączną liczbą 273 uczestników;
3. specjalizacji w dziedzinie pielęgniarstwa położniczego dla położnych: moduł I Współczesne kierunki opieki nad kobietą - tytuł specjalisty uzyskało 368 położnych, w trakcie realizacji 19 edycji szkoleń z łączną liczbą 573 uczestników;
4. specjalizacji w dziedzinie pielęgniarstwa rodzinnego dla pielęgniarek: moduł IV Socjologia rodziny z elementami antropologii rodziny i moduł VII Zaawansowana opieka pielęgniarska w wybranych problemach zdrowotnych – tytuł specjalisty uzyskało 58 pielęgniarek, w trakcie realizacji 5 edycje szkoleń z łączną liczbą 129 uczestników;

5. specjalizacji w dziedzinie pielęgniarstwa pediatrycznego dla pielęgniarek: moduł II *Pediatrica społeczna* – tytuł specjalisty uzyskało 184 pielęgniarek, w trakcie realizacji 17 edycji szkoleń z łączną liczbą 466 uczestników;
6. specjalizacji w dziedzinie pielęgniarstwa środowiska nauczania i wychowania dla pielęgniarek: moduł V *Wybrane elementy psychologii zdrowia i choroby* – w trakcie realizacji 1 edycja szkolenia z łączną liczbą 25 uczestników;
7. kursu kwalifikacyjnego w dziedzinie pielęgniarstwa rodzinnego dla położnych: moduł II *Pielęgniarstwo rodzinne* – przeszkolono 663 położne;
8. kursu kwalifikacyjnego w dziedzinie pielęgniarstwa pediatrycznego dla pielęgniarek: moduł I *Organizacja opieki nad populacją wieku rozwojowego* – przeszkolono 123 pielęgniarki;
9. kursu kwalifikacyjnego w dziedzinie pielęgniarstwa środowiska nauczania i wychowania dla pielęgniarek: moduł IV *Klinika chorób i zaburzeń w rozwoju dzieci i młodzieży* – przeszkolono 205 pielęgniarek.

CKPPIP nadmienia, że w ofercie programowej kształcenia podyplomowego pielęgniarek i położnych jest opracowany kurs specjalistyczny *Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie*, którego cel nauczania zakłada cyt.: „przygotowanie pielęgniarki, położnej do diagnozowania środowisk rodzinnych, w których ma miejsce przemoc bądź zagrożonych przemocą domową, do podejmowania oddziaływań interwencyjnych w razie potrzeby, oraz do udzielania wsparcia osobom poszkodowanym”, jednak kurs ten w 2013 roku nie był realizowany.

Jednym z obszarów nakierowanych na przeciwdziałanie przemocy w rodzinie jest zapewnianie właściwych narzędzi dla personelu medycznego wykorzystującego wiedzę, ale także możliwości interwencji medycznej, społecznej i prawnej poprzez bezpośredni kontakt z pacjentem i ocenę stanu zdrowia oraz warunków środowiskowych w których żyje. W 2013 r. w ramach realizacji Dwuletniej Umowy o współpracy zawartej pomiędzy Biurem Regionalnym WHO dla Europy a Ministrem Zdrowia, zostały podjęte działania w zakresie zadania „Choroby Niezakaźne, Promocja Zdrowia i Zdrowy Styl Życia”, polegające na realizacji oceny jakości opieki zdrowotnej dla matki i dziecka w opiece podstawowej i specjalistycznej.

W związku z tym zlecono Instytutowi Matki i Dziecka wykonanie dostosowania gotowego, utworzonego przez WHO „Narzędzia do oceny jakości opieki nad kobietą w ciąży i opieki poporodowej w przychodni” do warunków polskich oraz podjęto rozmowy o możliwości zrealizowania takiej ankiety w wybranych podmiotach leczniczych. Narzędzie opracowane przez WHO składa się przede wszystkim z kilkudziesięciostronicowego głównego kwestionariusza badającego sposób sprawowania opieki ambulatoryjnej nad pacjentką w ciąży niepowikłanej i powikłanej oraz w okresie poporodowym, sposób sprawowania ambulatoryjnej opieki nad noworodkiem a także warunki techniczno-organizacyjne opieki. Przewidziane były także kilkustronicowe kwestionariusze wywiadu z położnikiem, położną, neonatologiem i kobietą ciężarną lub w okresie połogu.

W ramach umowy została zrealizowana ocena trzech placówek. Ocena w każdej z placówek trwała 1 dzień. Odbywała się ona przy wykorzystaniu polskiej adaptacji narzędzia WHO i składała się z następujących części:

1. Rozmowy z osobami odpowiedzialnymi za organizację pracy w placówce i ocenę zaplecza medycznego i aspektów technicznych działania placówki;
2. Uczestnictwo w trakcie wizyt u lekarza kobiet w ciąży, po porodzie i rodziców z noworodkami;

3. Analiza dokumentacji medycznej kobiet w ciąży powikłanej oraz noworodków z powikłaniami.

Zastosowanie powyższego narzędzia w wybranych placówkach medycznych Województwa Dolnośląskiego umożliwiło sprawdzenie poziomu wiedzy personelu o procedurze „Niebieskie Karty” oraz lokalnych zasad postępowania zgodnie z tą procedurą. W zakresie organizacji wsparcia dla kobiet wymagających specjalnej opieki, elementem wymagającym dużej poprawy jest:

- wykorzystywanie procedury „Niebieskie Karty”,
- brak możliwości zapoznania się z procedurą postępowania z ofiarą przemocy seksualnej oraz informatorem dla ofiar przemocy seksualnej,
- brak widocznego rozmieszczenia i łatwego dostępu do plakatów, ulotki lub innych informacji potępiających przemoc i informacji o grupach i instytucjach udzielających wsparcia ofiarom przemocy oraz organizacjach zajmujących się zwalczaniem przemocy domowej.

Ponadto, ze środków Departamentu Matki i Dziecka w 2013 r. została wydana ulotka adresowana do kobiet w ciąży, zawierająca m.in. informację o prawach kobiet w okresie ciąży, porodu i porożu. Jednym z kluczowych zadań jakie ma spełniać ulotka jest zwrócenie uwagi kobietom na zagwarantowaną opiekę medyczną i prawną. Zaznaczono, że położna podstawowej opieki zdrowotnej, która sprawuje kompleksową, pielęgnacyjną opiekę nad kobietą oraz noworodkiem jest ważnym partnerem kobiety w okresie ciąży i porożu. To właśnie położna, która jako jedna z pierwszych pracowników ochrony zdrowia, podczas wizyt patronażowych ocenia relację rodziny z noworodkiem oraz identyfikuje czynnika ryzyka w rodzinie. Ulotka jest przekazywana, za pośrednictwem położnych podstawowej opieki zdrowotnej na terenie kraju kobietom ciężarnym. Wersja elektroniczna ulotki została zamieszczona na stronie internetowej Ministerstwa Zdrowia w zakładce: „Zdrowie i Profilaktyka” – „Zdrowie Matki i Dziecka”

VIII. Działania realizowane przez Ministerstwo Edukacji Narodowej

Ministerstwo Edukacji Narodowej w Krajowym Programie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie (zwanym dalej Programem), jest odpowiedzialne za realizację działań uprzedzających, w tym strategii informacyjnych i edukacyjnych oraz działań wspierających.

Działania uprzedzające (w zakresie strategii informacyjnych)

W ramach działań uprzedzających – strategii informacyjnej Programu, Ministerstwo Edukacji Narodowej odpowiada za wprowadzenie do szkolnych programów kształcenia ogólnego treści uświadamiających zagrożenia płynące z przemocy w rodzinie oraz propagujących zachowania sprzyjające pozytywnym postawom w rodzinie.

Resort oświaty odpowiada również za przygotowanie nauczycieli z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

W odniesieniu do działań uprzedzających – strategii informacyjnej Programu, zgodnie z art. 22 ust. 2 *ustawy o systemie oświaty z dnia 7 września 1991 r.* (Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572, z późn. zm.) minister właściwy do spraw oświaty i wychowania określa w drodze rozporządzenia podstawy programowe wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego zawierające obowiązkowe zestawy celów i treści nauczania, w tym umiejętności, opisane w formie ogólnych i szczegółowych wymagań dotyczących wiedzy i umiejętności, które powinien posiadać uczeń po zakończeniu danego etapu edukacyjnego, oraz zadania wychowawcze szkoły uwzględniane odpowiednio w programach wychowania przedszkolnego i programach nauczania.

W nowej podstawie programowej kształcenia ogólnego, zawartej w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z 27 sierpnia 2012 r. w *sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół* (Dz. U. poz. 977), położony został nacisk na wychowanie uczniów, ukierunkowane na kształtowanie postaw sprzyjających ich rozwojowi indywidualnemu i społecznemu. W preambule rozporządzenia wymienia się postawy takie jak postawa obywatelska, uczciwości, wiarygodności, odpowiedzialności, wytrwałości, kultury osobistej, poczucia własnej wartości, szacunku dla innych ludzi.

Zagadnienia dotyczące znaczenia rodziny, pełnienia określonych ról w rodzinie, wzajemnego szacunku i miłości, życia w zgodzie ze sobą i innymi, jak i prawa do godności oraz sposobów przeciwdziałania przemocy w rodzinie zostały uwzględnione na wszystkich etapach edukacyjnych odpowiednio do wieku, wrażliwości, doświadczeń i możliwości poznawczych uczniów.

Podstawa programowa wychowania przedszkolnego, określając główne cele wskazuje m.in., że celem wychowania przedszkolnego jest budowanie systemu wartości, w tym wychowywanie dzieci tak, żeby lepiej orientowały się, w tym, co jest dobre, a co złe, ponadto rozwijanie u dzieci umiejętności społecznych, które są niezbędne w poprawnych relacjach z innymi dziećmi i dorosłymi.

W edukacji wczesnoszkolnej nacisk został położony na takie wychowanie, aby dziecko w miarę swoich możliwości było przygotowane do życia w zgodzie z samym sobą, ludźmi i przyrodą, aby odróżniało dobro od zła i było świadome przynależności społecznej. Szkoła natomiast jest zobowiązana do poszanowania godności dziecka, rozwijania jego samodzielności oraz odpowiedzialności za siebie i najbliższe otoczenie, jak również

sprzyjania rozwojowi cech osobowości dziecka koniecznych do aktywnego i etycznego uczestnictwa w życiu społecznym. Zwłaszcza obszary edukacyjne takie jak edukacja polonistyczna, edukacja społeczna, wychowanie fizyczne, etyka określają wymagania szczegółowe w zakresie budowania prawidłowych relacji międzyludzkich.

Na II etapie edukacyjnym zagadnienia dotyczące domu, rodziny, życia rodzinnego, znaczenia rodziny oraz przykładów praw i obowiązków przysługujących poszczególnym członkom rodziny, ukazywania wartości rodziny w życiu osobistym człowieka oraz wzajemnego zrozumienia i akceptacji ujęte zostały w podstawie programowej w szczególności *wychowania do życia w rodzinie, wiedzy o społeczeństwie, etyki*, a ponadto *języka polskiego, języka obcego nowożytnego, historii i społeczeństwa, przyrody*.

Na III i IV etapie edukacyjnym podstawa programowa uwzględnia treści dotyczące rodziny w szerokim i wieloaspektowym zakresie. Kwestie dotyczące rodziny, miłości, postaw obyczajowych, uniwersalnych wartości humanistycznych są zawarte w podstawie programowej *języka polskiego*, tematykę związaną z życiem rodzinnym uwzględnia podstawa programowa *języka obcego nowożytnego*, normy współżycia, aspekty codziennych problemów życiowych i sposoby ich rozwiązywania, prawa człowieka – przypadki ich naruszania i sposoby ochrony zostały ujęte w podstawie programowej *wiedzy o społeczeństwie*.

Podstawa programowa *wychowania do życia w rodzinie* określa treści nauczania takie jak: okazywanie szacunku innym ludziom, docenianie ich wysiłku i pracy, przyjęcie postawy szacunku wobec siebie, wnoszenie pozytywnego wkładu w życie swojej rodziny, relacje międzyosobowe i ich znaczenie, zachowania asertywne, planowanie rodziny, pogłębianie wiedzy związanej z funkcjami rodziny, lepsze rozumienie siebie i najbliższego otoczenia.

W ramach zajęć z *etyki* przewiduje się przygotowanie uczniów do podejmowania odpowiedzialności za siebie i innych oraz za dokonywane wybory moralne, do stosowania zasad harmonijnego współistnienia i współdziałania ze środowiskiem społecznym. Wskazuje się również znaczenie człowieka jako osoby, jego natury i godności, a także zwraca uwagę na samokontrolę i pracę nad sobą, w tym przyjmowanie odpowiedzialności za słowa i czyny.

W podstawie programowej przedmiotu uzupełniającego *historia i społeczeństwo* uwzględniono wątek tematyczny *Kobieta i mężczyzna, rodzina*, w którym znalazły się tematy poświęcone obrazom miłości, rolem kobiety i mężczyzny oraz modelowi rodziny, miejscu dziecka w życiu społecznym, przemianom życia społecznego sprzyjającym emancypacji kobiet, zmianom modelu rodziny w XX wieku.

Ustawa o systemie oświaty w art. 1 pkt 4 zagwarantowała wszystkim uczniom możliwość korzystania z pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Taką pomoc świadczą nauczyciele i specjaliści prowadzący zajęcia z uczniem w przedszkolach, szkołach i placówkach, w tym pedagodzy, psychologowie, logopedzi, doradcy zawodowi i terapeuci pedagogiczni, a także poradnie psychologiczno-pedagogiczne, w tym poradnie specjalistyczne.

Przedszkola, szkoły i placówki zobowiązane są do udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2013 r. w *sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach* (Dz. U. poz. 532), podstawą do uruchomienia pomocy dziecku jest rozpoznanie jego potrzeb rozwojowych i edukacyjnych. Istotne jest dostrzeżenie zarówno trudności dziecka, jak i jego szczególnych uzdolnień. Udzielanie odpowiedniego wsparcia należy do podstawowych zadań nauczycieli i specjalistów prowadzących zajęcia z uczniem, a także do innych osób, które na co dzień

stykają się z dzieckiem i jego problemami – dyrektora, pomocy nauczyciela, asystenta edukacji romskiej, pielęgniarki środowiska nauczania i wychowania lub higienistki szkolnej, kuratora sądowego czy asystenta rodziny.

Pomocy psychologiczno-pedagogicznej udzielają uczniom nauczyciele, wychowawcy grup wychowawczych oraz specjaliści. Pomoc psychologiczno-pedagogiczna w szkole realizowana jest w trakcie bieżącej pracy z uczniami oraz w formie m.in. zajęć o charakterze terapeutycznym, warsztatów, porad i konsultacji.

Tabela nr 1. Liczba uczniów objętych poszczególnymi zajęciami specjalistycznymi z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej (stan wg SIO z 30 września 2013 r.)

Typ jednostki	Liczba uczniów korzystających z zajęć:						Liczba uczniów korzystających ogółem
	rewalidacyjnych	dydaktyczno-wyrównawczych	korekcyjno-kompensacyjnych	logopedycznych	socjo-terapeutycznych	innych terapeutycznych	
Przedszkole	6 608	nie dotyczy	44 097	216 484	0	24 109	291 298
Szkola podstawowa	47 807	475 462	162 006	183 056	29 178	59 053	956 562
Gimnazjum	31 366	228 398	48 203	11 789	17 156	26 522	363 434
Zasadnicza szkoła zawodowa	9 805	8 122	2 955	1 393	2 453	2 737	27 465
Liceum ogólnokształcące	2 567	16 840	2 707	420	1 360	3 534	27 428
Liceum profilowane	132	424	33	27	23	23	662
Technikum	1 520	21 447	2 708	330	1 469	3 122	30 596
Liceum ogólnokształcące uzupełniające	77	20	3	28	1	3	132
Technikum uzupełniające	157	51	27	35	10	39	319
Szkola policealna (ponadgimnazjalna)	8 275	557	3 012	3 205	559	2 616	18 224
Zespół wychowania przedszkolnego	1	nie dotyczy	80	337	0	73	491
Punkt przedszkolny	426	nie dotyczy	3 107	10 719	0	2 435	16 687
razem	108 741	751 321	268 938	427 823	52 209	124 266	1 733 298

W celu zapewnienia stosownej do potrzeb uczniów danej szkoły pomocy psychologiczno-pedagogicznej dyrektor szkoły może podjąć współpracę z poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, w tym poradniami specjalistycznymi, rodzicami uczniów, placówkami doskonalenia nauczycieli, innymi szkołami i placówkami, a także organizacjami pozarządowymi oraz innymi instytucjami działającymi na rzecz rodziny, dzieci i młodzieży.

Poradnie psychologiczno-pedagogiczne zapewniają profesjonalne wsparcie w rozwiązywaniu problemów edukacyjno-wychowawczych poprzez prowadzenie m.in. działań diagnostycznych, terapeutycznych, a także realizację działań profilaktycznych. Odbiorcy usług poradni to zarówno dzieci, młodzież, rodzice, jak i nauczyciele.

Do zadań poradni należy diagnozowanie dzieci i młodzieży, udzielanie pomocy bezpośredniej uczniom oraz rodzicom, realizacja zadań profilaktycznych oraz wspierających wychowawczą i edukacyjną funkcję przedszkola, szkoły i placówki, w tym wspieraniu nauczycieli w rozwiązywaniu problemów dydaktyczno-wychowawczych oraz wspomaganie przedszkoli, szkół i placówek.

W 2013 r., w Polsce funkcjonowało 559 publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych i 19 poradni specjalistycznych, a także 166 poradni niepublicznych, w tym 21 specjalistycznych.

Tabela nr 2. Poradnie psychologiczno-pedagogiczne wg rodzaju (stan wg SIO z 30 września 2013 r.)

Typ poradni	Rodzaj		razem
	publiczna	niepubliczna	
Poradnia psychologiczno-pedagogiczna	559	166	725
Poradnia specjalistyczna	19	21	40
Razem	578	187	765

W poradniach zatrudniani są specjaliści przygotowani do realizacji zadań związanych z działalnością diagnostyczną, terapeutyczną, profilaktyczną i doradczą, określonych w obowiązujących aktach prawnych. Są to w szczególności psycholodzy, pedagodzy, logopedzi, doradcy zawodowi, jak również rehabilitanci ruchowi oraz lekarze różnych specjalności (tabela nr 2).

Tabela nr 3. Struktura zatrudnienia kadry pracowników pedagogicznych poradni (wg danych SIO na 30.09.2013 r.)

nazwa obowiązku kadry pedagogicznej	liczba etatów w poradniach psychologiczno – pedagogicznych, w tym poradniach specjalistycznych
obowiązki nauczyciela doradcy zawodowego	112,02
obowiązki nauczyciela pedagoga	2 964,31
obowiązki nauczyciela psychologa	3 518,55
obowiązki nauczyciela logopedy	1 262,04
obowiązki nauczyciela socjologa	19,55
obowiązki nauczyciela rehabilitanta ruchowego (fizjoterapeuty)	72,72
Razem	7 949,19

W roku szkolnym 2012/2013 publiczne poradnie psychologiczno-pedagogiczne objęły diagnozą psychologiczną, pedagogiczną, logopedyczną i lekarską 1.022.510 dzieci i młodzieży (tabela nr 4).

Tabela nr 4. Wykaz ilościowy diagnoz przeprowadzonych w poradniach psychologiczno-pedagogicznych w roku 2012/2013 (stan wg SIO na 30 września 2013 r.)

Rodzaj diagnozy	dzieci do 3 roku życia	dzieci w wieku przedszkolnym	uczniowie szkół podstawowych	uczniowie gimnazjów	młodzież nie ucząca się i nie pracująca	meczniowie szkół ponadgimnazjalnych	razem
psychologiczna	9 147	82 402	220 673	72 304	1 327	26 084	411 937
pedagogiczna	3 867	56 166	215 016	63 524	422	17 052	356 047
logopedyczna	8 282	109 636	49 815	5 022	92	1 682	174 529
lekarska	1 643	7 440	16 136	11 173	98	5 562	42 052
rehabilitanta ruchowego (fizjoterapeuty)	955	2 489	1 201	160	13	64	4 882
związana z wyborem kierunku kształcenia i zawodu oraz planowaniem kształcenia i kariery zawodowej	11	276	1 173	19 568	208	11 827	33 063
Razem	23 905	258 409	504 014	171 751	2 160	62 271	1 022 510

Należy podkreślić, że poradnie wspierają wychowawczą i edukacyjną funkcję szkół i placówek poprzez:

- 1) udzielanie nauczycielom, wychowawcom grup wychowawczych lub specjalistom pomocy w rozpoznawaniu indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych dzieci i młodzieży;
- 2) udzielanie nauczycielom, wychowawcom grup wychowawczych lub specjalistom pomocy w rozwiązywaniu problemów dydaktycznych i wychowawczych;
- 3) podejmowanie działań z zakresu profilaktyki uzależnień i innych problemów dzieci i młodzieży;
- 4) prowadzenie edukacji dotyczącej ochrony zdrowia psychicznego wśród dzieci i młodzieży, rodziców i nauczycieli;
- 5) udzielanie, we współpracy z placówkami doskonalenia nauczycieli i bibliotekami pedagogicznymi, wsparcia merytorycznego nauczycielom, wychowawcom grup wychowawczych i specjalistom pracującym z dzieckiem.

Udzielanie bezpośredniej pomocy dzieciom i młodzieży oraz rodzicom przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne polega w szczególności na prowadzeniu terapii dzieci i młodzieży i ich rodzin oraz udzielaniu pomocy rodzicom w rozpoznawaniu potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych dzieci i młodzieży oraz w rozwiązywaniu problemów edukacyjnych i wychowawczych. W okresie sprawozdawczym

wiele osób korzystało z różnych form bezpośredniej pomocy w formach indywidualnych i grupowych.

Tabela 5. Formy pomocy realizowane w roku szkolnym 2012/2013 przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne (wg danych SIO na 30 września 2013 r.)

Forma pomocy świadczonej przez poradnie	dzieci do 3 roku życia	dzieci w wieku przedszkolnym	uczniowie szkół podstawowych	uczniowie gimnazjów	młodzież nie ucząca się i nie pracująca	uczniowie szkół ponadgimnazjalnych	Razem
zajęcia korekcyjno-kompensacyjne	0	364	566	336	7	113	1386
terapia logopedyczna	938	1300	1218	890	60	614	5020
socjoterapia	0	168	784	544	28	248	1772
zajęcia z uczniami zdolnymi	0	175	650	370	10	210	1415
terapia dla zagrożonych uzależnieniami	0	0	186	498	114	450	1248
zajęcia grupowe aktywizujące do wyboru kierunku kształcenia i zawodu	0	0	640	3328	88	2056	6112
ćwiczenia rehabilitacyjne	740	990	640	280	30	170	2850
inne formy pomocy indywidualnej	3588	6032	6747	6123	1404	5005	28899
inne formy pomocy grupowej	1260	4578	5306	4200	252	3108	18704
porady bez badań	7581	10260	10887	10507	3458	9785	52478
porady po badaniach przesiewowych	1440	7700	6020	1900	0	0	17060
badania przesiewowe słuchu w ramach programu "Słyszę"	0	6090	6468	2814	42	1050	16464
badania przesiewowe wzroku w ramach programu "Widzę"	0	2926	3674	1100	22	352	8074
treningi (liczba osób)	0	0	0	0	0	0	0
warsztaty (liczba osób)	0	0	0	0	0	0	0
terapia rodzin (liczba rodzin)	0	0	0	0	0	0	0
udział w radach pedagogicznych (liczba spotkań)	0	0	0	0	0	0	0
prelekcje, wykłady (liczba spotkań)	0	0	0	0	0	0	0
inne (liczba osób)	0	0	0	0	0	0	0
terapia psychologiczna, w tym psychoterapia	0	1275	1623	1503	309	1371	6081
indywidualne porady zawodowe na podstawie badań	0	0	0	6285	735	5055	12075
indywidualne porady zawodowe bez badań	0	0	1152	5360	1008	4048	11568
mediacje i negocjacje	0	0	2538	2070	252	1440	6300
badania przesiewowe mowy w ramach programu "Mówię"	0	3611	2645	575	0	207	7038
inne zajęcia o charakterze terapeutycznym	952	2289	2786	2135	168	1449	9779
zajęcia grupowe prowadzone w szkołach i placówkach oświatowych	198	1647	3717	3429	81	2673	11745
grupy wsparcia	121	209	396	363	77	275	1441
interwencja kryzysowa	276	1152	2796	2712	300	2112	9348
RAZEM	17094	50766	61439	57322	8445	41791	236857

Tabela 6. Poradnie psychologiczno-pedagogiczne wydają również opinie w różnych sprawach związanych z edukacją i wychowaniem.

Opinia wydana w sprawie	Dzieci do 3 roku życia	Dzieci w wieku przedszkolnym	Uczniowie szkół podstawowych	Uczniowie gimnazjów	Młodzież nie ucząca się i nie pracująca	Uczniowie szkół ponadgimnazjalnych	Razem
wczesnego wspomagania rozwoju dziecka	3363	7140	0	0	0	0	10503
wcześniejszego przyjęcia dziecka do szkoły podstawowej	0	486	0	0	0	0	486
odroczenia rozpoczęcia spełniania przez dziecko obowiązku szkolnego	0	4026	0	0	0	0	4026
zwolnienia ucznia z nauki drugiego języka obcego	0	0	496	481	0	363	1340
objęcia ucznia nauką w klasie terapeutycznej	0	0	557	597	0	118	1272
dostosowania wymagań edukacyjnych	0	0	60545	17349	0	3361	81255
udzielenie zezwolenia na indywidualny program lub tok nauki	0	0	833	930	0	908	2671
przyjęcia ucznia gimnazjum do oddziału przysposabiającego do pracy	0	0	0	4469	0	0	4469
pierwszeństwa w przyjęciu ucznia z problemami zdrowotnymi do szkoły ponadgimnazjalnej	0	0	0	1141	0	0	1141
zezwolenia na zatrudnienie młodocianego w celu przyuczenia do wykonywania określonej pracy lub nauki zawodu	0	0	0	910	6	648	1564
braku przeciwwskazań do wykonywania przez dziecko pracy lub innych zajęć zarobkowych	0	0	0	0	8	169	177
objęcia dziecka pomocą psychologiczno-pedagogiczną w przedszkolu	608	18404	0	0	0	0	19012
objęcia dziecka pomocą psychologiczno-pedagogiczną w szkole lub placówce	0	0	98647	18331	0	3277	120255
o specyficznych trudnościach w uczeniu się	0	0	42491	9690	0	2736	54917
spełniania obowiązku rocznego przygotowanie przedszkolne poza przedszkolem, oddziałem przedszkolnym lub inną formą wychowania przedszkolnego i obowiązku szkolnego lub obowiązku nauki poza szkołą	0	373	1067	306	0	31	1777
inne opinie	1883	24898	29531	9962	338	3726	70338
Razem	5854	55327	234167	64166	352	15337	375203

Ośrodek Rozwoju Edukacji w ramach zadania dotyczącego opracowania programów edukacyjnych i wspierających mających na celu zapobieganie przemocy wobec dzieci i dorosłych, upowszechnił program „Szkoła dla Rodziców i Wychowawców” zwiększający kompetencje wychowawcze rodziców i nauczycieli.

Jest to program wspierania i podnoszenia umiejętności wychowawczych adresowany do rodziców, opiekunów i nauczycieli. Składa się z trzech części po 40 godzin każda część I podstawowa „Szkoła dla Rodziców i Wychowawców”, część II „Rodzeństwo bez Rywalizacji” oraz część III pt. „Nastolatek” przeznaczona dla rodziców i wychowawców młodzieży w wieku dojrzewania. Program przyczynia się do budowania silnej więzi między rodzicami lub wychowawcami a dziećmi – najważniejszego czynnika chroniącego przed zachowaniami problemowymi. Uczy wprowadzania zdrowej dyscypliny, właściwego reagowania na nieprawidłowe zachowania dziecka, eliminowania typowych kar, w tym fizycznych. Każda część programu ma wbudowany moduł pt. „Nagrody i kary”, dotyczący konsekwencji stosowania przemocy wobec dziecka – fizycznej i emocjonalnej.

Program jest upowszechniany kaskadowo na terenie kraju poprzez sieć 52 wojewódzkich koordynatorów/edukatorów oraz 568 certyfikowanych realizatorów.

W ramach programu „Szkoła dla Rodziców i Wychowawców” w 2013 roku zrealizowano następujące zadania:

- 40-godzinne szkolenia dla 474 grup rodziców i nauczycieli. Łącznie szkoleniem objęto 4 700 osób, w tym 815 nauczycieli z 602 szkół,
- 40-godzinne szkolenia dla 54 grup realizatorów programu (psychologów i pedagogów ze szkół i placówek). Łącznie przeszkolono 791 realizatorów, którzy uzyskali uprawnienia do prowadzenia szkoleń warsztatowych dla rodziców i nauczycieli,
- Seminarium pt. Wartości w wychowaniu. Rozwiązywanie trudnych sytuacji wychowawczych poprzez współpracę rodziców i nauczycieli dla 27 edukatorów-koordynatorów Programu,
- 21 regionalnych konferencji oraz 12 seminariów organizowanych przez koordynatorów wojewódzkich, podczas których zaprezentowana została idea i koncepcja programu „Szkoła dla rodziców i wychowawców”. Ogółem w spotkaniach tych wzięło udział 2159 osób z terenu całego kraju,
- superwizje dla 167 realizatorów oraz grupy wsparcia dla 981 absolwentów szkoleń,
- upowszechnianie informacji na stronie internetowej o certyfikowanych realizatorach programu „Szkoła dla Rodziców i Wychowawców”.

Poprawa efektów pracy wychowawczej w szkołach zależy od sposobu rozwiązania trudności i problemów, które napotykają nauczyciele podczas pracy wychowawczej. Doskonalenie umiejętności wychowawczych możliwe jest na podstawie planu doskonalenia zawodowego opracowanego w każdej szkole. Dyrektor szkoły posiada instrumenty wsparcia finansowego, aby zorganizować doskonalenie nauczycieli w tym również dotyczące działań interwencyjnych w przypadku podejrzenia stosowania przemocy w rodzinie wobec dziecka.

W 2013 roku przeprowadzono szkolenie dla specjalistów szkolnych pt. „Przeciwdziałanie przemocy domowej wobec dziecka oraz wdrożenie procedury „Niebieskie Karty” w oświacie”, w których uczestniczyły 22 osoby. Celem szkolenia było poszerzenie wiedzy i umiejętności psychologów i pedagogów szkolnych w zakresie prowadzenia efektywnej interwencji w przypadku podejrzenia przemocy domowej wobec ucznia na terenie szkoły. Uczestnicy szkolenia mogli poszerzyć wiedzę związaną z przemocą w rodzinie oraz nabyć umiejętność uruchamiania procedury „Niebieskie Karty” w oświacie jak również pogłębić umiejętności rozpoznawania sytuacji związanych z przemocą, przeprowadzaniem interwencji i psychologicznej pomocy ofiarom przemocy. Szkolenie prowadzili: prawnik-trener ogólnopolskiego Pogotowia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie oraz psycholog-terapeuta z doświadczeniem pracy jako psycholog szkolny.

Wydział Wychowania i Profilaktyki Ośrodka Rozwoju Edukacji w Warszawie we współpracy z Kuratorium Oświaty w Krakowie oraz Małopolskim Centrum Doskonalenia Nauczycieli zorganizował konferencję pt. „Przemoc w rodzinie – Niebieska Karta w oświacie”, która odbyła się 20 maja 2013 r. w Krakowie. W konferencji uczestniczyło 233 pedagogów, psychologów i wychowawców publicznych i niepublicznych szkół województwa małopolskiego.

Celem konferencji było poszerzenie wiedzy z zakresu rozpoznawania zjawiska przemocy fizycznej lub psychicznej w rodzinie oraz określenie zadań dyrektora szkoły wynikających z wdrażania procedury Niebieskie Karty.

Tematyka konferencji podejmowała zagadnienia wdrażania procedury „Niebieskie Karty” w oświacie, koncentrując się na aspektach prawnych i wynikających z nich nowych zadaniach, jakie stają przed dyrektorami szkół.

Zaakcentowano konieczność podejmowania działań wspierających dzieci – ofiary i świadków przemocy poprzez działania profilaktyczne w trakcie i po uruchomieniu procedury Niebieskie Karty. Uczestnicy zostali zapoznani z obowiązującymi przepisami prawnymi, dotyczącymi ochrony dziecka przed przemocą. Przedstawiono procedurę "Niebieskie Karty", podział zadań i instytucje współpracujące oraz obowiązki szkoły związane z uruchomieniem procedur w praktyce - „Niebieskie karty” w szkole, w tym rolę pedagoga i psychologa szkolnego w rozpoznawaniu przemocy i udzielaniu pomocy na terenie szkoły w przypadku podejrzenia przemocy domowej wobec ucznia.

Ponadto, w 2013 r. przygotowano następujące materiały informacyjne i edukacyjne:

Zeszyt metodyczny nr 12 Szkoła dla Rodziców i Wychowawców ludzie, program, wydarzenia – wczoraj i dziś w nakładzie 500 egz.

Odbiorcy szkoleń wyposażeni zostali w materiały metodyczne do prowadzenia zajęć. Są to *Zeszyty metodyczne dla uczestników warsztatów* do:

cz. 1 – „*Szkoła dla Rodziców i Wychowawców. Niezbędnik dla uczestników warsztatów*”;

cz. 2 – „*Szkoła dla Rodziców i Wychowawców. Cz. II Rodzeństwo bez rywalizacji. Niezbędnik dla uczestników warsztatów*”;

cz. 3 – „*Szkoła dla Rodziców i Wychowawców. Cz. III Nastolatek. Niezbędnik dla uczestników warsztatów*”.

Nauczyciele i rodzice w trakcie szkoleń w programie „Szkoła dla Rodziców i Wychowawców” otrzymali informacje na temat publikacji internetowych, w tym m. in. na temat poradnika pt. „Jak kochać i wymagać”. Publikacja zawiera najważniejsze wskazania, praktyczne podpowiedzi zachowań, ćwiczenia do autorefleksji nt. określania granic w relacjach z dzieckiem, zachęcania dziecka do współpracy i samodzielności, metod dyscyplinowania, stosowania pochwał i innych pozytywnych wzmocnień. Poradnik udostępniony jest na stronie internetowej www.ore.edu.pl.

Od 2013 roku Wydział Wychowania i Profilaktyki ORE prowadzi również na stronie internetowej Wydziału podstronę poświęconą procedurze „*Niebieskie Karty*” w oświacie.

Znajdują się tam informacje o kursach doskonalących prowadzonych przez ORE, wykaz najważniejszych aktów prawnych z punktu widzenia problematyki przeciwdziałania przemocy w rodzinie, przydatne linki oraz materiały do pobrania dotyczące zjawiska przemocy w rodzinie, w tym poradnik dla pracowników oświaty na temat zjawiska przemocy w rodzinie pt. „*Prawne aspekty przemocy w rodzinie*”.

Opracowanie zawiera opis regulacji prawnych i możliwości interwencji podejmowanych przez szkoły i placówki oświatowe wraz z przykładowo wypełnionymi formularzami *Niebieska Karta A i B* oraz wzory pism procesowych.

Ponadto, w roku szkolnym 2012/2013 – ogłoszonym przez Ministra Edukacji Narodowej Rokiem Bezpiecznej Szkoły – utworzono Koalicję na rzecz Bezpiecznej Szkoły, w skład której weszło 16 organizacji pozarządowych działających na rzecz szeroko rozumianego bezpieczeństwa dzieci i młodzieży. Działania na rzecz bezpieczeństwa uczniów wsparły także inne ministerstwa, m.in. zdrowia, sprawiedliwości, pracy i polityki społecznej, rolnictwa i rozwoju wsi oraz sportu i turystyki, a także Główny Inspektor Pracy i Główny Inspektor Sanitarny. Koalicjanci zobowiązali się m. in. do podejmowania działań skierowanych na wzmacnianie szeroko rozumianego bezpieczeństwa uczniów oraz współpracę przy planowanych w przyszłości projektach realizowanych w Roku Bezpiecznej Szkoły. Na stronie internetowej www.bezpiecznaszkola.men.gov.pl zostały zamieszczone materiały o partnerach i działaniach, skierowanych do szkół we wszystkich obszarach w zakresie bezpiecznego otoczenia ucznia i bezpiecznego zachowania ucznia, w których Ministerstwo Edukacji Narodowej wspierało szkoły i placówki.

Zagadnienie przeciwdziałania przemocy w rodzinie uwzględnione zostało przede wszystkim w obszarach „przeciwdziałamy agresji i przemocy” oraz „reagujemy w sytuacjach nadzwyczajnych”. Przedstawione zostały tam materiały i działania prowadzone w porozumieniu z partnerami zewnętrznymi, przedstawicielami organizacji działań wspierających mających na celu m. in. zapobieganie kryzysom psychicznym wynikających z przemocy w rodzinie wobec dzieci. Umieszczone materiały dotyczące tego obszaru obejmowały następujące zagadnienia:

- odpowiedzialność za zapewnianie bezpieczeństwa uczniów w kontekście sytuacji kryzysowych,
- szkoła w obliczu incydentów krytycznych oraz sytuacji kryzysowych - przygotowanie i reagowanie,
- odpowiedzialność prawna pracowników szkoły za zapewnienie bezpieczeństwa uczniów,
- procedury postępowania nauczycieli w sytuacjach zagrożenia dzieci i młodzieży demoralizacją i przestępczością,
- zapobieganie samobójstwom dzieci i młodzieży.

Warto zauważyć również, że wśród partnerów Ministra Edukacji Narodowej w tym obszarze znalazły się organizacje pozarządowe: Stowarzyszenie na Rzecz Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia”, Towarzystwo Przyjaciół Dzieci oraz Fundacja „Dzieci Niczyje”, specjalizujące się w udzielaniu pomocy ofiarom przemocy w rodzinie.

Stowarzyszenie na Rzecz Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie "Niebieska Linia" przygotowało ofertę szkoleń dla przedstawicieli oświaty:

- *Niebieska Godzina Wychowawcza*
- *A B C D Procedury „Niebieskie Karty”*
- *Porozumienie bez przemocy w szkole.*

Kolejny bardzo ważny partner społeczny – Fundacja „Dzieci Niczyje” – prowadzi Akademię Ochrony przed Przemocą i w ramach działania w obszarze przeciwdziałania agresji i przemocy zaoferował kompleksową ofertę szkoleniową dla nauczycieli i pedagogów dotyczącą przeciwdziałania przemocy i wykorzystywania dzieci. Fundacja „Dzieci Niczyje”

przygotowała i udostępniła również materiały multimedialne do zajęć dla uczniów gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych nt. profilaktyki przemocy i wykorzystywania. Materiały dotyczyły następujących zagadnień:

- Handel dziećmi,
- „Dowód miłości”,
- „Sponsoring”,
- Telefon zaufania dla dzieci i młodzieży 116 111,
- Przemoc w rodzinie,
- Przemoc rówieśnicza.

Współpracę z resortem edukacji w ramach Roku Bezpiecznej Szkoły podjęło również Towarzystwo Przyjaciół Dzieci. Realizując poszczególne zadania, TPD często uzupełniało projekty szkolne, poruszające szczególne problemy uczniów, a ponadto podopieczni TPD mieli możliwość utrwalenia i lepszego przyswojenia wiedzy i umiejętności nabytych w szkole. Zdarzało się, że działania placówek TPD inspirowały szkoły do włączenia się w realizację projektu na danym terenie.

W ramach realizacji projektu „Bezpiecznie w domu, w szkole i środowisku” Towarzystwo Przyjaciół Dzieci realizowało między innymi następujące działania tematyczne:

1. Sprawdź, czy twoje otoczenie jest bezpieczne.
2. Przemoc domowa. Co to jest? Jak się zachować? Gdzie szukać pomocy?
3. Kontakty bez przemocy. Komunikacja bez agresji.
4. „Zły dotyk”; bezpieczne kontakty z dorosłymi. Gdzie szukać pomocy?
5. Prawo do bezpiecznego rozwoju.
6. Instytucje, organizacje, osoby, które pomogą jeśli będziesz w niebezpieczeństwie.

W kolejnym roku szkolnym 2013/2014 Minister Edukacji Narodowej, kontynuując realizację zadań dotyczących szeroko rozumianego bezpieczeństwa uczniów, ustalił nowy kierunek polityki oświatowej państwa pn. „Działania szkoły na rzecz zdrowia i bezpieczeństwa uczniów”. Większość organizacji pozarządowych sygnatariuszy listu intencyjnego Roku Bezpiecznej Szkoły została zaproszona do współpracy w ramach obecnego priorytetu Ministra Edukacji Narodowej pn. Rok Szkoły w Ruchu.

IX. Działania realizowane przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

W roku szkolnym 2013/2014 Centrum Edukacji Artystycznej przeprowadziło Projekt Szkoleniowo-Badawczy CEA pt. *Realizacja zadań z zakresu profilaktyki uzależnień i przeciwdziałania przemocy w szkolnictwie artystycznym*. Projekt składał się z III modułów:

(I) Ogólnopolskie Warsztaty Psychologów i Pedagogów Szkolnych Szkolnictwa Artystycznego pt. *Jak skutecznie prowadzić zajęcia z profilaktyki uzależnień i przeciwdziałania przemocy w szkolnictwie artystycznym*, (II) Ogólnopolskie badania ankietowe młodzieży szkół artystycznych pt. *Diagnoza poziomu zagrożenia uzależnieniami i przemocą w szkolnictwie artystycznym*, (III) Ogólnopolska Konferencja Psychologiczno-Pedagogiczna Szkolnictwa Artystycznego pt. *Wychowawcza i profilaktyczna funkcja szkoły artystycznej*.

Ogółem w Ogólnopolskich Warsztatach uczestniczyły 102 osoby, w tym 38 psychologów i 64 pedagogów szkolnych, co stanowi 77,9% całej grupy zawodowej specjalistów szkolnictwa artystycznego. Dokładne dane liczbowe ilustruje tabela:

REGION	Pedagog szkolny	Psycholog szkolny	Ogółem
I Zachodniopomorski	5	-	5
III Pomorski	3	2	5
IV Kujawsko-Pomorski	5	1	6
V Wielkopolski	5	5	10
VI Lubuski	1	-	1
VII Dolnośląski	4	3	7
VIII Opolski	1	-	1
IX Śląski	10	5	15
X Małopolski	8	3	11
XI Podkarpacki	6	-	6
XII Lubelski	3	4	7
XIII Łódzki	4	3	7
XIV/XV Północno-Wschodni	3	4	7
XVI Mazowiecki	6	8	14
Razem:	64	38	102

Głównym celem Warsztatów było podjęcie działań wspomagających pracę psychologów i pedagogów szkolnych w zakresie prowadzenia specjalistycznych zajęć z uczniami szkół artystycznych w ramach szeroko pojętej profilaktyki uzależnień i przemocy. Podczas Warsztatów specjaliści-trenerzy przeprowadzili z psychologami i pedagogami szkolnymi pięć sesji dwu-godzinnych o tematyce związanej z przeciwdziałaniem: alkoholizmowi, narkomanii, uzależnieniu od komputera i Internetu, przemocy seksualnej i przemocy w rodzinie.

Sesja dotycząca przemocy w rodzinie pt. *Przemoc sekretem rodzinnym* najbardziej wpisuje się w działania wynikające z Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. Zrealizowane Warsztaty miały na celu:

- podnoszenie wiedzy uczniów w zakresie rozpoznawania oraz reagowania na doświadczaną osobiście lub obserwowaną u rówieśników przemoc domową,
- rozwijanie zaradności uczniów w przypadku doświadczania i obserwowania przemocy,
- przeciwdziałanie wiktyimizacji osób doświadczających przemocy,
- uwrażliwianie dorosłych na indywidualne oraz społeczne konsekwencje przemocy domowej
- podnoszenie umiejętności dorosłych rozpoznawania mechanizmów i procesów przemocy.

Uczestnicy w 85,7% bardzo dobrze i dobrze ocenili tą sesję, szczególnie jej aktywną i ciekawą formę. Wszyscy biorący udział w Warsztatach otrzymali od organizatorów bogaty zestaw materiałów źródłowych, opracowany przez trenerów i nagrany na płytach CD. Materiały te stanowiły zarówno teoretyczną jak i praktyczną pomoc w zakresie przygotowania i przeprowadzenia własnych zajęć z młodzieżą szkół artystycznych.

Każdy uczestnik Warsztatów został zobowiązany do przeprowadzenia specjalistycznych zajęć (w liczbie od jednego do trzech) z młodzieżą i rodzicami w swoich macierzystych szkołach artystycznych, w oparciu o poznane scenariusze i dostarczone materiały.

W szkolnictwie artystycznym w całej Polsce zostaną opracowane i wykonane zajęcia z zakresu profilaktyki w przedziale liczbowym od 102 do 306. Najwięcej osób deklarowało chęć poprowadzenia zajęć z przeciwdziałania narkomanii (60%), profilaktyki uzależnień od komputera i Internetu (57,1%) oraz przeciwdziałania przemocy w rodzinie (51,4%). Do weryfikacji podejmowanych działań przyczynią się relacje i sprawozdania z przebiegu zajęć, które mają być sporządzone przez psychologów i pedagogów szkolnych w terminie do czerwca 2014 r. Stanowią one będą materiał dyskusyjny podczas Ogólnopolskiej Konferencji Psychologów i Pedagogów Szkolnych Szkolnictwa Artystycznego (moduł III Projektu) pt. *Wychowawcza i profilaktyczna funkcja szkoły artystycznej*, która odbędzie się w dniach 12-13 czerwca w Warszawie.

Ponadto z analizy działalności w roku 2013 czterech Specjalistycznych Poradni Psychologiczno-Pedagogicznych Centrum Edukacji Artystycznej w Lublinie, Bydgoszczy, Zduńskiej Woli i Poznaniu wynika, iż z 623 konsultacji udzielonych przez psychologów uczniom, ich rodzicom i nauczycielom, 25 konsultacji poświęconych było problemom przemocy w rodzinie (sytuacja rozwodu rodziców, przemocy psychicznej i fizycznej ojca/męża, dziecka jako ofiary przemocy rodzinnej). Natomiast z 73 spotkań terapeutycznych, 12 poświęconych było bezpośredniemu wsparciu ofiarom przemocy (matkom, i ich dzieciom). W sumie pomoc psychologiczną w SPPP CEA w sytuacji przemocy w rodzinie otrzymało 26 uczniów i 11 rodziców.

X. Działania realizowane przez Krajową Radę Radiofonii i Telewizji

Wyznaczone przez Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie działania w imieniu Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego realizuje Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji w oparciu o przepisy art. 18 ustawy z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji (Dz. U. z 2011 r. Nr 43, poz. 226, z późn. zm.) oraz rozporządzenia KRRiT z dnia 23 czerwca 2005 r. w sprawie kwalifikowania audycji lub innych przekazów mogących mieć negatywny wpływ na prawidłowy fizyczny, psychiczny lub moralny rozwój małoletnich oraz audycji lub innych przekazów przeznaczonych dla danej kategorii wiekowej małoletnich, stosowania wzorów symboli graficznych i formuł zapowiedzi (Dz. U. z 2014 r. poz. 311).

Zgodnie z przepisami art. 18 ustawy o radiofonii i telewizji, audycje lub inne przekazy nie mogą propagować działań sprzecznych z prawem, postaw i poglądów sprzecznych z moralnością i dobrem społecznym, nie mogą też sprzyjać zachowaniom zagrażającym zdrowiu lub bezpieczeństwu. Ponadto, zabronione jest rozpowszechnianie audycji lub innych przekazów zagrażających fizycznemu, psychicznemu lub moralnemu rozwojowi małoletnich, w szczególności zawierających treści pornograficzne lub w sposób nieuzasadniony eksponujący przemoc, a audycje lub inne przekazy, zawierające sceny lub treści mogące mieć negatywny wpływ na prawidłowy fizyczny, psychiczny lub moralny rozwój małoletnich, inne niż te wymienione powyżej, mogą być rozpowszechniane wyłącznie w godzinach od 23.00 do 6.00 po opatrzeniu ich odpowiednim symbolem graficznym przez cały czas ich emisji telewizyjnej lub zapowiedzią słowną, informującą o zagrożeniach wynikających z treści emisji radiowej.

Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji nie ma możliwości wpływania na nadawców w zakresie ich przyszłej strategii programowej ani podejmowania wobec nich działań prewencyjnych. Nadawcy realizują programy samodzielnie i wyłącznie oni odpowiadają za ich treść. W związku z tym, działania KRRiT ograniczają się do reagowania ex post, upominania bądź karania nadawców ale już po wyemitowaniu określonej audycji.

Dynamiczny rozwój technologii informatycznych, swobodny i powszechny dostęp do treści udostępnianych w internecie istotnie zwiększył zagrożenie, jakie dla dzieci i młodzieży stanowią treści pornograficzne, a także treści zawierające nieuzasadnioną przemoc. Ochrona małoletnich przed ich szkodliwym oddziaływaniem stała się dzisiaj ważnym społecznie problemem.

KRRiT uznając ochronę małoletnich za zadanie priorytetowe, 16 grudnia 2013 r. pod patronatem Małżonki Prezydenta RP Pani Anny Komorowskiej oraz przy współudziale Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji zorganizowała seminarium: *Skuteczna ochrona dzieci i młodzieży w Internecie. Kto za to odpowiada?*

Seminarium adresowane było do nauczycieli i rodziców oraz wszystkich osób i organizacji odpowiedzialnych za ochronę osób małoletnich w Internecie. W trakcie seminarium zaprezentowane zostały m.in. wyniki przeprowadzonych monitoringów usług medialnych na żądanie, efekty pracy wspólnej grupy roboczej działającej przy Ministerstwie Administracji i Cyfryzacji dotyczące ochrony dzieci przed pornografią i nadmierną przemocą w Internecie. Poruszane były także aspekty prawne, społeczne i ekonomiczne wprowadzenia różnych systemów kontroli rodzicielskiej. Ważną część konferencji poświęconą była edukacji oraz prezentacji technicznych zabezpieczeń przed treściami szkodliwymi dla małoletnich.

Najważniejsze wnioski z badania „Internet oczami dziecka, czyli czego boją się dzieci?

Z przeprowadzonych badań wynika, że najmłodszy użytkownicy boją się ciemności, cierpienia, krzywdy, śmierci czy zranienia. Starsi natomiast obawiają się zniszczenia, terroryzmu, kataklizmu oraz zagrożeń ekonomicznych.

Aż 70% dzieci trafia na treści takie jak pornografia, przemoc, wojna, samobójstwo lub narkotyki! Propagowanie przemocy i nietolerancji wobec innych ludzi czy grup społecznych dotyka już znacznie mniej, bo około 30% dzieci.

Wiele reklam w sieci nakłania młodych do „spróbowania” dorosłego życia, co często nie wychodzi na dobre. Większość małoletnich nie jest w stanie poradzić sobie z emocjami napływającymi z Internetu. Nie są w stanie sobie wyobrazić, że filmy np. horrory (w których pełno jest obrzydzenia, strachu czy nie pokoju) są reżyserowane, biorą je więc na poważnie, przez co bardziej obawiają się otaczającego ich świata, jednocześnie nastawiając się do niego negatywnie. 85% rodziców uważa, że dziecko może natrafić w sieci na informacje przeznaczone nie dla niego, jednocześnie aż 42% komputerów domowych nie ma programów zabezpieczających, ale 90% opiekunów zwraca uwagę na oznakowanie na stronach, grach komputerowych lub filmach.

Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji nie ma możliwości wpływu na nadawców w zakresie ich przyszłej strategii programowej ani podejmowania wobec nich działań prewencyjnych. Nadawcy realizują programy samodzielnie i wyłącznie oni odpowiadają za ich treść. W związku z tym, działania KRRiT ograniczają się do reagowania ex post, upominania bądź karania nadawców, ale już po wyemitowaniu określonej audycji.

Ważną rolę w tym procesie odgrywają nadawcy, którzy kwalifikują audycje według kategorii wiekowych i ustalają ich pory emisji. Wyniki badań w skazują jednoznacznie, że drastyczne treści mogą wpływać na zwiększone poczucie lęku, zagrożenia, mogą wzbudzać agresję. Kluczowe zdaniem psychologów jest jednak pytanie: czy media trafnie oznaczają audycje i czy oznaczenia pomagają rodzicom w wyborze oferty dla swoich dzieci

Zadaniem KRRiT jest kontrola pod tym kątem. KRRiT prowadzi regularny monitoring realizacji przez nadawców ww. obowiązków oraz rozpatruje składane w urzędzie skargi interweniując w uzasadnionych przypadkach poprzez wezwanie nadawców do zaniechania działań sprzecznych z ustawą lub poprzez nałożenie kar finansowych.

KRRiT monitorując programy i audycje telewizyjne pod kątem wypełniania przez nadawców tych obowiązków, przeprowadziła w 2013 r. monitoring 8 programów telewizyjnych rozpowszechnianych drogą cyfrową naziemną, w których analizowano zawartość audycji rozpowszechnianych w godzinach 14.00 – 19.00. Wybór godzin był podyktowany tym, że dzieci w wieku szkolnym bardzo często w tym czasie oglądają programy telewizyjne bez dozoru rodziców czy opiekunów. Skontrolowano 120 tytułów audycji, na które złożyło się 354 pojedyncze odcinki o łącznym czasie trwania 280 godzin z następujących programów: TVN, TVN Siedem, POLSAT, TV 4, TV 6, TV Puls, TV Puls 2 i TVP 2.

W wyniku kontroli stwierdzono, że większość nadawców nie tworzy swojej oferty z myślą o dzieciach i młodzieży. Wyjątkiem był nadawca programu TV PULS 2, który w monitorowanych godzinach prezentował ofertę programową przeznaczoną dla odbiorcy w tym wieku oraz nadawca publiczny, który w TVP 2 rozpowszechniał codziennie audycję cykliczną adresowaną do młodzieży w wieku od 15 do 18 lat.

W pozostałych programach treści adresowane do dzieci, zwłaszcza w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym pojawiały się rzadko. Audycje adresowane wyłącznie do dzieci występowały ponadto w programach TV PULS, TV4, TV 6, TVN Siedem. Łącznie w kontrolowanych programach rozpowszechniono 13 tytułów audycji, (cyklicznych bądź pojedynczych), wśród których przeważały filmy animowane, a ich celem było głównie

dostarczenie dzieciom rozrywki. W ofercie brakowało audycji, które sprzyjałyby intelektualnemu, artystycznemu i społecznemu rozwojowi dzieci.

W wyniku monitoringu stwierdzono, że w większości audycji (tj. w 84 tytułach) prezentowano pozytywny lub neutralny obraz świata. Najwięcej takich audycji było w programach TV Puls 2 i TVN Siedem (odpowiednio 100% i 84,6% oferty programowej), a najmniej w programie TVN (23,1% oferty programowej). W 19 tytułach rozpowszechnionych w programach TVN, POLSAT, TV 4, TV 6 i TV Puls przedstawiano negatywne formy współżycia społecznego, sceny przemocy fizycznej, a język, którym posługiwali się bohaterowie zawierał wulgaryzmy i słowa o podtekście seksualnym. Zdecydowaną większość audycji (94 spośród 120 tytułów) oznaczono symbolem graficznym „dozwolone od 12 lat”. Symbolem „dozwolone od 7 lat” oznaczono 17 tytułów, a symbolem bez ograniczeń wiekowych 8 tytułów. Większość audycji (95 tytułów) nadawcy zakwalifikowali do właściwej kategorii wiekowej i oznaczyli je odpowiednim symbolem graficznym. W przypadku 20 tytułów nadawcy dokonali zaniżonej kwalifikacji wiekowej.

KRRiT każdorazowo prowadzi postępowanie wyjaśniające wobec nadawców, którzy dopuścili się naruszeń

Monitoring programów telewizyjnych TVN TURBO, TELE 5, i TV i POLSAT PLAY przeprowadzono z uwagi na zaplanowaną analizę oferty programowej nadawców w wybranych losowo dniach tygodnia, w tym w szczególności po godzinie 23.00 oraz sprawdzenie czy rozpowszechniane audycje i inne przekazy zawierają treści pornograficzne lub czy w sposób nieuzasadniony eksponują przemoc. Rozpowszechnianie tego typu audycji jest zabronione w linearnych usługach audiowizualnych. Łączny czas programów telewizyjnych poddanych kontroli wyniósł 156 godzin.

Analiza programów wykazała rozpowszechnianie: audycji zawierających sceny przemocy i okrucieństwa, w tym sceny zabijania. Były one obecne w cyklicznych audycjach dokumentalnych i sportowych oraz filmach i serialach w programach TELE 5 i POLSAT PLAY; w audycjach prezentowano zachowania powszechnie uznawane za nieetyczne albo kryminalne; audycji, których język zawierał wulgaryzmy (TVN TURBO, TELE 5, i TV i POLSAT PLAY); audycji zawierających sceny czynności seksualnych, w tym przedstawiające seks w oderwaniu od uczuć wyższych (TVN TURBO, TELE 5, i TV i POLSAT PLAY przede wszystkim w filmach i serialach, ogłoszeniach oraz audycjach poradnikowych i interaktywnych); relacje między bohaterami ograniczały się wyłącznie do kontaktów seksualnych, podobnie filmy i seriale erotyczne zawierały prawie wyłącznie sceny seksu. Analiza całości kontrolowanego materiału nie wykazała obecności treści o charakterze pornograficznym. Audycje zawierały treści objęte regulacją z art. 18 ust. 5, a więc były to treści dopuszczone do emisji pod pewnymi warunkami. Monitoring potwierdził, iż warunki te zostały spełnione (audycje były odpowiednio oznaczone i zostały rozpowszechnione poza tzw. porą ustawowo chronioną).

Podczas prowadzenia postępowania w sprawach skarg i wniosków zostały stwierdzone treści o charakterze pornograficznym w programie TVN Style w filmie „Siła pożądania”. Natomiast podczas monitoringu przeprowadzonego w 2012 r. stwierdzono rozpowszechnianie treści o charakterze pornograficznym w programie iTV realizowanym przez spółkę Telestar. Na obydwie spółki Przewodniczący KRRiT nałożył karę.

Przewodniczący KRRiT w związku z postępowaniami wszczętymi na podstawie skarg wydał w 2013 r. decyzje o nałożeniu kary w wysokości 250 tys. zł w związku z naruszeniem art. 18 ust. 5 ustawy w związku ze skargami przekazanymi przez osoby prywatne oraz Biuro

Rzecznika Praw Dziecka w sprawie treści niektórych odcinków cyklu „Rozmowy w toku”, wyemitowanych w okresie od stycznia do lipca 2012 r. w programie TVN (w audycjach, oznakowanych jako odpowiednie dla widzów od 12 lat i nadanych ok. godz. 16:00, znalazły się treści wulgarne, drastyczne opisy skrajnie nietypowych zachowań, m.in. związanych z aktywnością seksualną czy stosowaniem przemocy, tym samym postępowanie wykazało niewłaściwą kwalifikację wiekową oraz porę emisji wskazanych audycji).

Oprócz wyżej wymienionej decyzji, Przewodniczący KRRiT po przeprowadzeniu postępowań wyjaśniających wydał decyzje o nałożeniu kary w związku z naruszeniami stwierdzonymi podczas wykonywania przez KRRiT działań kontrolnych, w tym monitoringów programowych. W wyniku przeprowadzonych kontroli Przewodniczący KRRiT wydał cztery decyzje:

- na spółkę Telestar (program itv) nałożona została kara w wysokości 100 tys. zł w związku rozpowszechnianiem w programie itv treści o charakterze pornograficznym, nieodpowiednią kwalifikacją ze względu na wiek i porę emisji audycji, a także naruszeniami w zakresie działalności reklamowej telesprzedaży. W związku ze stwierdzonym rozpowszechnianiem treści o charakterze pornograficznym Przewodniczący KRRiT złożył zawiadomienie o możliwości popełnienia przestępstwa, ale prokuratura odmówiła wszczęcia dochodzenia w tej sprawie,
- na spółkę Grupa Radiowa Agory nałożona została kara w wysokości 6,5 tys. zł w związku rozpowszechnianiem w audycji „Ranne kakao. Pierwsza krew.” Treści z naruszeniem przepisów dotyczących pory emisji i kwalifikacji wiekowej, a także z uwagi na obecność wulgaryzmów i treści zagrażających prawidłowemu rozwojowi małoletnich,
- na spółkę TVN nałożona została kara w wysokości 100 tys. zł w związku rozpowszechnianiem w audycji „Sędzia Anna Maria Wesołowska” treści z naruszeniem przepisów dotyczących pory emisji i kwalifikacji wiekowej, a także z uwagi na obecność wulgaryzmów i treści zagrażających prawidłowemu rozwojowi małoletnich,
- na spółkę TVN SA została nałożona kara w wysokości 200 tys. zł w związku z emisją filmu pt. „Siła pożądania” (TVN Style, 26 sierpnia 2013 r. godz. 23:15). Stwierdzono naruszenie art. 18 ust. 4 ustawy (w filmie znalazły się sceny o charakterze pornograficznym, których emisja jest całkowicie zakazana).

W wyniku niektórych postępowań, prowadzonych na podstawie skarg, Przewodniczący KRRiT zwrócił się do innych organów państwowych z wnioskiem o zainteresowanie i podjęcie działań w ramach posiadanych kompetencji. Przykłady takich wystąpień to rezultat postępowań prowadzonych w związku ze skargami dotyczącymi m.in. niektórych odcinków cyklu pt. „Idealna niania”, emitowanego w programie TVN, w których podnoszone były problemy związane z udziałem dzieci w produkcjach telewizyjnych i wpływem wywieranym przez to na ich psychikę i rozwój, Przewodniczący KRRiT skierował wystąpienie do Rzecznika Praw Dziecka, w którym zwracają uwagę na możliwe skutki psychologiczne, wnioskował o zainteresowanie ze strony RPD i dalsze działania w tej sprawie.

Pełna informacja w tym zakresie za ostatni rok zawarta jest w Sprawozdaniu z działalności KRRiT w 2013 r., które dostępne jest na <http://www.krrit.gov.pl/krrit/sprawozdania/>.

XI. Finansowanie Krajowego programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie

W 2013 r. na realizację Programu, w ramach części 85 – Budżety wojewodów, wydatkowano kwotę w wysokości **17 235 000 zł**, z tego:

- **12 889 000 zł** na utrzymanie **35** specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie,
- **4 107 000 zł** na realizację programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc,
- **239 000 zł** na dofinansowanie szkoleń dla osób realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie. Środki te pochodziły z części 85 – budżety wojewodów,(planowane w części 83 – rezerwy celowe, poz. 28).

Na Program „Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie” w roku 2013 zaplanowano kwotę **3 000 000 zł**, a wydatkowano **2 916 893,72 zł**. Dofinansowanie otrzymały **93** podmioty.

Ponadto, w ramach budżetu Ministra Pracy i Polityki Społecznej oraz ze środków Funduszu Współpracy Dwustronnej na poziomie krajowym w ramach Norweskiego Mechanizmu Finansowego i EOG 2009-2014 dla Programu Operacyjnego PL14 „Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie i przemocy ze względu na płeć”, na realizację Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie wydatkowano środki w wysokości **317 438,02 zł** w tym:

- **82 592,91 zł** na zorganizowanie ogólnopolskiej konferencji dotyczącej przeciwdziałania przemocy w rodzinie w dniach 14-15 X 2013 r. pn. „Sprawca czy Ofiara” (z czego 52 740 zł pochodziło z Norweskiego Mechanizmu Finansowego a 29 852, 91 zł z budżetu Ministra Pracy i Polityki Społecznej),
- **182 040,00 zł** budżetu Ministra Pracy i Polityki Społecznej na przeprowadzenie diagnozy „Ewaluacja lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie- doświadczenia dotyczące sposobów pomagania i nasilenia stresu pourazowego (PTSD) z perspektywy osób dotkniętych przemocą w rodzinie”,
- **52 805,11 zł** budżetu Ministra Pracy i Polityki Społecznej na „Kartę Informacyjną dla Osób Stosujących Przemoc w Rodzinie”, którą Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej opracowało we współpracy z Ministerstwem Sprawiedliwości i Komendą Główną Policji. Karta ta stanowi formę pouczenia dla osoby stosującej przemoc w rodzinie ale także zawiera informacje edukacyjne dotyczące podmiotów realizujących programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie.

Marszałkowie Województw w ramach posiadanych środków finansowych przeznaczili **3 788 676 zł** na zorganizowanie szkoleń dla pracowników „pierwszego kontaktu” (w tym 239 000 zł pochodziło z budżetu państwa w ramach części 85 – Budżety wojewodów).

Ministerstwo Sprawiedliwości w 2013 roku przeprowadziło dwa otwarte konkursy ofert na uzyskanie dotacji z *Funduszu* na pomoc pokrzywdzonym przestępstwem, w tym przemocą w rodzinie, dla jednostek niezaliczanych do sektora finansów publicznych i niedziałających w celu osiągnięcia zysku, w szczególności stowarzyszeń, fundacji, organizacji i instytucji, kościołów i innych związków wyznaniowych. Jeden z nich skierowany był wyłącznie do podmiotów, które miały realizować pomoc pokrzywdzonym w określonych miastach, w których dotychczas nie świadczone takiej pomocy. Fundusz Pomocy Pokrzywdzonym oraz

Pomocy Postpenitencjarnej jest państwowym funduszem celowym, którego dysponentem jest Minister Sprawiedliwości. Przychodami *Funduszu* są m.in. orzeczone przez sądy nawiązki i świadczenia pieniężne, a środki są przeznaczone chociażby na pomoc osobom pokrzywdzonym przestępstwem oraz członkom ich rodzin, zwłaszcza pomoc medyczną, psychologiczną, rehabilitacyjną, prawną oraz materialną.

W pierwszym z przeprowadzonych konkursów, zostały wybrane **24** podmioty, a łączna kwota przyznanych im dotacji wyniosła **8 335 436,12 zł**.

W konkursie uzupełniającym (na realizację zadań w miejscach gdzie pomoc nie była dotąd świadczona) wybrano 10 ofert, a łączna kwota przyznanych w nim dotacji wyniosła **2 022 216,00 zł**.

Minister Spraw Wewnętrznych jest głównym koordynatorem działań realizowanych w ramach rządowego programu ograniczania przestępczości i aspołecznych zachowań „Razem bezpieczniej”.

W 2013 roku dofinansowanie uzyskało 10 projektów na kwotę **802 662 zł**. W roku 2013 Minister Spraw Wewnętrznych dofinansował także realizację zadania publicznego pn.: „Podnoszenie skuteczności działań Policji w związku z przemocą w rodzinie”, na które przeznaczona została kwota **99 930 zł**.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych w 2013 roku po raz kolejny dofinansowało realizację zadania publicznego „Prowadzenie telefonu zaufania dla dzieci i młodzieży”, na które przeznaczono **150 000 zł**.

Pozostałe resorty nie określiły kwot przeznaczonych na realizację.

XII. „Dobre praktyki” realizowane przez wojewodów i jednostki samorządu terytorialnego w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Jednostki samorządu terytorialnego wszystkich szczebli podejmują wiele działań na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie. W niniejszym rozdziale zaprezentowane zostaną wybrane gminy ze wszystkich województw z krótką charakterystyką realizowanych działań w tym zakresie przesłane przez Wojewodów jako przykłady „Dobrych praktyk”.

Województwo Dolnośląskie

Miasto Wrocław, jest gminą na prawach powiatu. Co roku gmina finansuje lub współfinansuje różnorodne zadania na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Działania realizowane są przez jednostki organizacyjne gminy we współpracy z innymi podmiotami, w tym organizacjami pozarządowymi i są skierowane do wszystkich osób uwikłanych w przemoc: osób doznających przemocy, stosujących przemoc, świadków przemocy oraz profesjonalistów mających kontakt z takimi rodzinami.

- w listopadzie każdego roku, prowadzona jest Wrocławska Kampania Przeciw Przemocy, w ramach której organizowane są konferencje dotyczące systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Spotkania specjalistów, wymiana kontaktów, doświadczeń (również z zagranicznymi gośćmi) jest ceniona w środowisku interwentów i pomagaczy, gdyż służy wzmocnieniu współpracy. W ramach kampanii została utworzona i dotychczas funkcjonuje strona internetowa dostarczająca informacji z obszaru przeciwdziałania przemocy w rodzinie (www.kampania.przemoc.pl). Ponadto gmina systematycznie kieruje działania do ogółu społeczeństwa mające na celu popularyzację wsparcia dla osób doznających przemocy w rodzinie, zmianę stereotypów, zmianę nastawienia rodziców do swoich homoseksualnych dzieci,
- lokalnej współpracy między specjalistami różnych dziedzin (OPS, Policja, szkoły, kuratorzy, członkowie komisji alkoholowych) sprzyja organizacja i prowadzenie szkoleń na temat różnych aspektów przemocy i pomocy rodzinom, które we Wrocławiu prowadzi m.in. Wrocławskie Centrum Zdrowia. Podobny sposób widzenia problemu, podnoszenie kompetencji specjalistów, wymiana doświadczeń przyczyniają się do wzrostu skuteczności działań,
- oprócz szkolenia profesjonalistów, Wrocławskie Centrum Zdrowia realizuje dwa programy skierowane do rodziców dzieci: *Bez klapsa – jak z szacunkiem i miłością wyznaczać granice* (kierowany do rodziców dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym) i Program Wzmacniania Rodziny (kierowany do rodziców dzieci w wieku 10-14 lat). Zajęcia podnoszące kompetencje opiekuńczo – wychowawcze odbywają się w przedszkolach i szkołach,
- w celu wsparcia działań Policji, miasto finansuje program realizowany przez NEUROMED, polegający na dyżurach psychologa (całodziennych i całonocnych, przez cały rok). Policja dysponuje numerem telefonu do dyżurującego psychologa, który jest informowany i uczestniczy w interwencji kierowanej do rodziny, gdzie wydaje się niezbędne wsparcie psychologa. Głównie odnosi się to do rodzin z dziećmi oraz osobami w podeszłym wieku,
- do osób stosujących przemoc w rodzinie skierowano programy korekcyjno-edukacyjne, które we Wrocławiu realizowane są systematycznie przez cały rok. Z informacji uzyskanych od realizatora programu wynika, iż we Wrocławiu nie istnieje problem z naborem

uczestników do programu. Powyższe osiągnięto poprzez bardzo ścisłą współpracę ze służbami działającymi w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Osoby stosujące przemoc w rodzinie mają do wyboru zajęcia indywidualne lub grupowe. Prowadzone są także oddziaływania terapeutyczne. Od lat, zespół pracujący ze sprawcami przemocy domowej poddawany jest systematycznej superwizji i doszkalaniu,

– osoby doznające przemocy w rodzinie, poza działalnością instytucji takich jak OPS, Policja, GKRPA, czy Zespół Interdyscyplinarny, w których mogą uzyskać wsparcie, mogą również liczyć na bezpłatną pomoc psychologiczną, terapeutyczną i prawną realizowaną na terenie miasta m.in. przez organizacje pozarządowe. We Wrocławiu w dni wolne od pracy (soboty, niedziele i święta) działa Telefon Zaufania – 71/ 776-62-08.

Województwo Kujawsko – Pomorskie

W ramach Programu Osłonowego „Wspieranie jednostek samorządu terytorialnego w tworzeniu systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie” gmina Nakło nad Notecią realizowała projekt „Przemoc bez tajemnic”, którego głównym celem było ograniczenie zjawiska przemocy w rodzinie na terenie miasta i gminy, poprzez udzielenie wsparcia 80 osobom zagrożonym przemocą w rodzinie. W ramach projektu podjęto następujące działania:

– dla wszystkich służb i instytucji pracujących z osobami doświadczającymi przemocy odbyła się konferencja pt. „Psychologiczne i prawne aspekty przemocy”. W konferencji brały udział również osoby doznające przemocy,

– dla podniesienia wiedzy dot. przemocy odbyło się również szkolenie różnych grup zawodowych,

– dla stworzenia warunków sprzyjających kształtowaniu postaw społecznie pożądanых, nabywaniu i kształtowaniu umiejętności wychowawczych oraz zdolności radzenia sobie z trudnościami wychowawczymi i problemami rodziny odbyły się warsztaty grup piętnastoosobowych,

– uzupełnieniem działań była wydana publikacja „Poradnik dobrego rodzica;” która trafiła do uczestników programu oraz została rozpowszechniona wśród mieszkańców gminy Nakło nad Notecią,

– w ramach projektu „Akcja 2013” przy współpracy Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych zorganizowano obóz profilaktyczny w Miejscowości Biały Dunajec dla 80 dzieci i młodzieży z rodzin dotkniętych przemocą oraz uzależnieniami,

– na bieżąco Przewodniczący Zespołu Interdyscyplinarnego, Pełnomocnik ds. przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, pracownicy socjalni wraz z dzielnicowymi Komendy Powiatowej Policji w Nakle nad Notecią monitorują w godzinach popołudniowych i wieczornych stan bezpieczeństwa rodzin objętych procedurą „Niebieskie Karty” ze szczególnym uwzględnieniem sytuacji dzieci.

Województwo Lubelskie

Gmina Modliborzyce w ramach dobrych praktyk z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie realizowała następujące projekty:

- w ramach projektu systemowego „*Ośrodek Pomocy Twoim Partnerem*” zrealizowano podprogram „*Program Aktywności Lokalnej Mieszkańców Gminy Modliborzyce w zakresie aktywizowania lokalnej społeczności ze szczególnym uwzględnieniem środowisk zagrożonych wykluczeniem społecznym*”,
- głównym celem programu była poprawa jakości życia 11 kobiet aktywnych zawodowo, doświadczających bezpośrednio lub pośrednio przemocy lub/i współzależnionych alkoholowo i w związku z tym borykających się z problemami małżeńskimi/rodzinnymi, będących mieszkańcami Gminy Modliborzyce oraz ich rodzin/najbliższego otoczenia. Wspólny wyjazd do Nałęczowa poświęcony budowaniu relacji rodzinnych zapoczątkował powstaniem grupy wsparcia, dzięki której osoby doświadczające przemocy zyskały wzajemną pomoc oraz mogły wymienić doświadczenia życiowe. Po zakończeniu zaplanowanych działań grupa wyrażała chęć kontynuacji wspólnych spotkań,
- gmina Modliborzyce realizowała w latach 2011-2013 program „*Milczenie nie zawsze jest złotem*”. Głównym celem projektu było podjęcie działań profilaktycznych w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Projekt skierowano do osób, które bezpośrednio lub pośrednio miały kontakt z przemocą oraz liderów społecznych i społeczności Gminy Modliborzyce. Odbiorcami projektu były osoby w wieku 18-80 lat a także ich małoletnie dzieci. W ramach projektu utworzony został „*Bezpieczny kącik dla malucha*”, gdzie dzieci pod opieką wolontariuszy mogły spędzać czas, podczas gdy ich rodzice korzystali z konsultacji w Punkcie Poradnictwa Specjalistycznego, zajęć czy spotkań członków grupy wsparcia. W ramach działań wyłonili się Liderzy społeczni spośród sołtysów i radnych gminy wspierający działania środowiskowe, z którymi nawiązano współpracę.
- ponadto, GOPS w Modliborzycach pozyskał środki finansowe na potrzeby Zespołu Interdyscyplinarnego celem świadczenia interwencyjnej pomocy osobom (z pominięciem procedur wynikających z ustawy o pomocy społecznej). W ramach działania w trybie natychmiastowym została przewieziona matka z dwójką dzieci do ośrodka dla ofiar przemocy,
- w ramach realizacji projektu grupa Seniorów została przygotowana w zakresie ich praw oraz uprawnień a także uświadomiona w zakresie rodzajów przemocy ze szczególnym uwzględnieniem przemocy ekonomicznej.

Województwo Lubuskie

Jako przykład „dobrych praktyk” w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie na terenie województwa lubuskiego można wskazać zaangażowanie Gminy Międzyrzecz w realizację „*Programu Pilotażowego wdrożenia Algorytmów i kwestionariuszy Szacowania Ryzyka Zagrożenia Życia i Zdrowia w Związku z Przemocą w Rodzinie*”.

- gmina sprostała wszystkim oczekiwaniom stawianym ośrodkom pomocy społecznej w ramach ich udziału w realizacji pilotażu, tj. wywiązała się ze zobowiązania do zapewnienia w tym okresie całodobowej gotowości do przystąpienia przez pracowników socjalnych do czynności interwencyjnych na telefoniczne wezwanie policjanta w sytuacji zatrzymania sprawcy przemocy, konieczności zapewnienia opieki małoletnim, konieczności zapewnienia specjalistycznego wsparcia czy schronienia potencjalnym ofiarom przemocy,
- pracownik socjalny, który z ramienia Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Międzyrzeczu dysponował całodobowym telefonem, we wrześniu 2013 r. włączał się na prośbę Policji w interwencje w przypadkach przemocy domowej aż 10 razy (było to ponad 60% wszystkich takich interwencji podjętych w województwie lubuskim). Interwencje te,

odbywały się zazwyczaj w godzinach popołudniowych i nocnych, w tym także w dniach wolnych od pracy. Pracownik socjalny był proszony przez policjantów o wsparcie najczęściej w sytuacjach, w których świadkami i ofiarami przemocy były dzieci. Często przemocy towarzyszył alkohol. Poszkodowane osoby dorosłe doznawały obrażeń fizycznych i znajdowały się w bardzo złym stanie emocjonalnym, miały też trudności w podejmowaniu działań i decyzji, wymagały wsparcia, zapewnienia poczucia bezpieczeństwa. Obecność i pomoc pracownika socjalnego znacząco przyczyniła się do poprawy bezpieczeństwa ofiar i jakości świadczonych na ich rzecz usług. Osoby te otrzymały natychmiastowe niezbędne wsparcie emocjonalne, informację o posiadanych prawach i możliwościach pomocy, jak również zostały wzmocnione w decyzji o podjęciu dalszych kroków prawnych (zgłoszenie prokuraturze przestępstwa przemocy w rodzinie) czy w uzyskaniu zaświadczenia lekarskiego o doznanych obrażeniach. Należy podkreślić, że były to działania ponadstandardowe, wykraczające poza zakres obowiązków pracowników socjalnych, a jak się okazało, odpowiadające realnym potrzebom ofiar przemocy w rodzinie, więc warte upowszechnienia,

– działalność pracownika socjalnego spotkała się z dużą aprobatą i została doceniona przez policjantów z Komendy Powiatowej Policji w Międzyrzeczu, którzy wystąpili do Wojewody Lubuskiego z wnioskiem o przyznanie nagrody w konkursie „Społecznik Roku” za wsparcie i zaangażowanie w interwencje wobec przemocy w rodzinie,

– co najważniejsze, podkreślili, że takie zaangażowanie w niesienie pomocy ofiarom przemocy w rodzinie miało miejsce zarówno przed, jak i po zakończeniu Programu Pilotażowego. Kapituła nagrody „Społecznik Roku” przyznała nominowanemu pracownikowi socjalnemu zwycięstwo w kategorii „Szczególne osiągnięcia w pomocy społecznej”. Działalność tego pracownika socjalnego została też doceniona przez społeczność lokalną, która dużą ilością głosów nominowała go do tytułu „Lubuszanin Roku”. Realizacja Programu Pilotażowego, skutkowałą wypracowaniem i utrwaleniem wzajemnych zasad współpracy służb pomocy społecznej i Policji na terenie Gminy.

Województwo Łódzkie

Miasto Sieradz opracowało Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie dla Miasta Sieradz na lata 2014 – 2017, w którym ujęło działania mające na celu możliwie najszybszą pomoc osobom poszkodowanym w związku z wystąpieniem przemocy w rodzinie oraz pracę z osobami stosującymi przemoc, w tym także zadania, które wykraczają poza ustawowo określony katalog.

– w ramach Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Sieradzu funkcjonuje Miejski Ośrodek Interwencji Kryzysowej (MOIK), którego celem jest udzielanie natychmiastowej, kompleksowej pomocy osobom znajdującym się w kryzysowych sytuacjach życiowych. Z pomocy Ośrodka skorzystać może każdy bez względu na sytuację finansową, wykształcenie, wiek, pochodzenie. Dominującym elementem pracy Ośrodka jest przeciwdziałanie przemocy w rodzinie poprzez: diagnozę sytuacji indywidualnych i lokalnych zjawisk patologicznych – szczególnie w zakresie przemocy domowej; podejmowanie interwencji na rzecz ochrony rodziny przed przemocą oraz udzielanie wszechstronnego specjalistycznego poradnictwa socjalnego, pedagogicznego i prawnego. Jednym z przykładów pracy Ośrodka jest objęcie kompleksową pomocą rodziny, w której w 2012 r. doszło do zabójstwa dziecka przez matkę i zagrożenia bezpieczeństwa pozostałych członków rodziny, w tym osoby małoletniej. Rodzina otrzymała wsparcie psychologiczne, prawne, finansowe, rzeczowe, przyznano asystenta rodziny i objęto pracą socjalną. Z uwagi na złożoną sytuację w tej rodzinie i zapewnienie bezpieczeństwa jej członkom, konieczne

było w roku 2013 wdrożenie procedury „Niebieskie Karty”. Rodzina monitorowana jest przez członków grupy roboczej Zespołu Interdyscyplinarnego oraz pracowników socjalnych MOPS - MOIK. Ofiara przemocy w tej rodzinie została objęta działaniami w ramach Programu Aktywności Lokalnej,

– MOIK kolejny rok realizuje Program Aktywności Lokalnej (PAL) w ramach projektu systemowego „UWIERZYĆ W SIEBIE – pierwszy krok do przełamania bierności i zdobycia zatrudnienia” współfinansowanego z środków EFS. PAL skierowany jest do osób znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej spowodowanej kryzysem w rodzinie wynikającym z problemu przemocy. W ramach programu uczestnicy biorą udział w warsztatach wspierających animację lokalną, w treningu umiejętności społecznych. Zajęcia prowadzone przez specjalistów dotyczą problemu przemocy w rodzinie, problemu alkoholowego, problemów wychowawczych z dziećmi, zagadnień z zakresu prawa rodzinnego i karnego, umiejętności dysponowania budżetem domowym,

– z inicjatywy Miejskiego Ośrodka Interwencji Kryzysowej w Sieradzu, dzięki przychylności władz Miasta Sieradza w Komendzie Powiatowej Policji w Sieradzu, powstał Niebieski Pokój. Wyposażenie sfinansowane zostało ze środków Miejskiej Komisji Profilaktyki i Przeciwdziałania Alkoholizmowi. Komenda Powiatowa Policji w Sieradzu została wyróżniona specjalnym certyfikatem ministra sprawiedliwości za stworzenie idealnych warunków do wykonywania procedur prawnych z dziećmi,

– ponadto, w roku 2012 pracownikowi MOIK przyznano tytuł „Superbohater – Pracownik Socjalny 2012 roku” terenu województwa łódzkiego, natomiast w roku 2013 pracownikowi MOIK przyznano wyróżnienie w konkursie Pracownik Socjalny roku 2013 terenu województwa łódzkiego.

Województwo Małopolskie

Zjawisko przemocy w rodzinie jest coraz częściej diagnozowane na terenie gminy Zabierzów. Z raportu ewaluacyjnego „Diagnoza lokalnych zagrożeń społecznych” przeprowadzonego w 2013 roku przez DIALOG Centrum Edukacji i Profilaktyki na zlecenie gminy Zabierzów wynika, iż problem przemocy jest coraz powszechniejszy i nasila się wraz z obniżeniem standardu życia społecznego. Zgodnie ze sprawozdaniem z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w roku 2012 r. na terenie gminy Zabierzów założono 49 Niebieskich Kart, natomiast w roku 2013 - 58. Z poradnictwa skierowanego do osób z problemem przemocy w roku 2012 skorzystało 166 osób, natomiast w roku 2013 - 208. Dane powyższe wskazują, iż zwiększa się ilość osób, które zgłaszają się o pomoc, dlatego wskazane jest również rozszerzenie działań pomocowych i profilaktycznych. W związku z powyższym Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Zabierzowie podjął szereg działań, które miały charakter holistyczny, interdyscyplinarny oraz obejmowały znaczną część społeczności lokalnej. Większość działań związanych z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie jest prowadzona przez pracowników Punktu Informacji, Wsparcia i Pomocy dla Osób Dotkniętych Przemocą w Rodzinie, który działa w strukturach Ośrodka.

– najważniejsze działania podejmowane w ostatnim czasie to: prowadzenie kampanii informacyjno-edukacyjną poprzez przygotowanie, wydanie i rozpowszechnianie plakatów oraz ulotek („Przeciw przemocy”, „Przemoc w rodzinie”, „Przerwij milczenie”) opracowanie poradnika dla osób doznających przemocy w rodzinie pt. „Przemoc w rodzinie”: oraz regularnie zamieszczanie na stronie internetowej oraz w prasie lokalnej informacji o świadczonej pomocy i wszelkich podejmowanych działaniach mających na celu zapobieganie przemocy,

- ważnym elementem działalności Punktu Informacji, Wsparcia i Pomocy dla Osób Dotkniętych Przemocą w Rodzinie są działania podejmowane ze sprawcą przemocy w rodzinie poprzez udostępnienie oferty pomocowej. W tym zakresie Punkt współpracuje z Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Krakowie, gdzie kierowane są osoby do udziału w Programie Korekcyjno –Edukacyjnym dla Sprawców Przemocy w Rodzinie Dodatkowo współpraca z Gminną Komisją Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Zabierzowie pozwala na diagnozę i konsultowanie osób z problemem alkoholowym. W ramach oddziaływań terapeutycznych organizowane są konsultacje psychologiczne. Pracownicy Punktu współpracują również z Policją w Zabierzowie. Każdorazowo ze sprawcą przemocy w rodzinie przeprowadzana jest rozmowa w trakcie której przekazywane są informacje na temat konsekwencji prawnych znęcania się nad rodziną,
- dla pracowników Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Zabierzowie ważne jest, aby w codziennej pracy z osobami dotkniętymi przemocą w rodzinie działać w sposób kompleksowy. Poprzez innowacyjne i interdyscyplinarne działania oferować osobom potrzebującym maksymalny wachlarz profesjonalnych usług z zakresu poradnictwa prawnego, psychologicznego, wsparcia socjalnego oraz interwencji kryzysowej, jak również dbać o zapewnienie bezpieczeństwa poszkodowanym,
- w celu podniesienia kompetencji służb Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Zabierzowie zawarł porozumienie z pięcioma gminami zrzeszonymi w Forum Pomocy Społecznej Stowarzyszenia Korona Północnego Krakowa (Wielka Wieś, Kocmyrzów-Luborzyca, Zielonki, Czernichów, Michałowice) dotyczące współdziałania w zakresie organizowania specjalistycznych szkoleń z problematyki przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
- w Małopolskich konkurach na najlepsze działania interdyscyplinarne prowadzone na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie, Gminy Ośrodek Pomocy Społecznej w Zabierzowie jest regularnie wyróżniany lub nagradzany:
 - a) w roku 2011: wyróżnienie w kategorii na najlepiej działający Gminny Zespół Interdyscyplinarny,
 - b) w roku 2012 wyróżnienie w kategorii działania gminne „Przeciw przemocy”,
 - c) w roku 2013 I miejsce w kategorii działania gminne „Przeciw przemocy”.

Województwo Mazowieckie

W 2013 roku w Mińsku Mazowieckim realizowany był „Miejski Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie Miasta Mińsk Mazowiecki na lata 2012-2016”. W ramach jego realizacji podejmowano wiele różnorodnych działań, kładąc szczególny nacisk na działania edukacyjne i podniesienie świadomości mieszkańców miasta w zakresie przemocy w rodzinie:

- prowadzono kampanię informacyjną w prasie lokalnej, utworzono i prowadzono zakładkę na stronie internetowej MOPS oraz opublikowano wykaz placówek pomocowych na stronie Urzędu Miasta i MOPS. Przeprowadzono również wśród dzieci i młodzieży szkolnej zajęcia z zakresu profilaktyki agresji i przemocy. W ramach zacieśnienia współpracy pomiędzy podmiotami działającymi na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie realizowano działania dotyczące pracy Zespołu Interdyscyplinarnego. Prowadzono szkolenia oraz podjęto działania mające na celu poprawę koordynacji instytucji wchodzących w skład Zespołu Interdyscyplinarnego. Do szkół i placówek służby zdrowia rozesłano plakaty i ulotki informacyjne,

- osobom doznającym przemocy w rodzinie udzielano stale pomocy finansowej i rzeczowej oraz specjalistycznego poradnictwa psychologicznego i prawnego prowadzonego przez MOPS, PCPR oraz Punkt Informacyjno-Konsultacyjny. Utworzono także grupę wsparcia dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie,
- przy Urzędzie Miasta w Mińsku Mazowieckim działa Miejski Punkt Informacyjno-Konsultacyjny, w którym zatrudniony jest, m. in.: specjalista ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie, psycholog, kurator sądowy, pedagog oraz prawnik. Punkt działa od poniedziałku do piątku w godzinach 16.00-19.00.

Województwo Opolskie

W roku 2013, w ramach realizacji Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie, a także Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Gminie Nysa zrealizowano m.in.:

- projekt pn.: „Pedagog ulicy”, kierowany do młodzieży zagrożonej zarówno uzależnieniem, jak i wykluczeniem społecznym. Założeniem projektu była praca profilaktyczno – wychowawcza, mająca na celu dostarczanie młodym ludziom alternatywnych form spędzania czasu wolnego, poprzez wykorzystanie typowej dla ich wieku aktywności (piłka nożna, breakdance), aby poprzez bezpośredni i niesformalizowany kontakt z pedagogami ulicy, kształtować inny styl życia niż oferują im ich środowiska,
- projekt pn.: „W rodzinie siła” (II edycja), w projekcie wzięło udział 10 rodzin objętych przez Ośrodek Pomocy Społecznej w Nysie procedurą „Niebieskie Karty”, bądź zagrożonych zjawiskiem przemocy w rodzinie. W trakcie trwania projektu zarówno dzieci jak i osoby dorosłe uczestniczyły w grupach wsparcia połączonych z warsztatami. Ponadto odbywały się zajęcia z choreoterapii, a wszyscy beneficjenci mieli możliwość skorzystania z indywidualnych konsultacji z psychologiem, w celu korygowania ich postaw i zachowań według indywidualnych potrzeb. W ramach projektu realizowano również grupy wsparcia dla ofiar przemocy, zajęcia taneczne dla najmłodszych uczestników oraz wyjścia na kręgle dla całych rodzin,
- projekt pn.: „Mamy możliwości” adresowany do rodziców i dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym z rodzin dysfunkcyjnych, przejawiających braki w sferze wychowawczej, emocjonalnej czy społecznej. Wspólne uczestnictwo w zajęciach miało na celu umocnienie więzi dzieci z rodzicami oraz wytworzenie atmosfery pełnej akceptacji. Do projektu zakwalifikowano 22 dzieci i 14 rodziców. Oprócz stałych uczestników, w zajęciach brały udział także inne zainteresowane osoby z rodziny. Rodzice kształtowali prawidłowe postawy rodzicielskie.

Województwo Podkarpackie

Gmina Miejska Mielec podejmuje wszechstronne działania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie. W ramach działań skierowanych wobec osób uwikłanych bądź zagrożonych zjawiskiem przemocy w rodzinie:

- opracowano i rozpowszechniono materiały edukacyjne dla osób doświadczających przemocy, tj. informator dla osób doświadczających przemocy w rodzinie, ulotki z informacją: gdzie szukać pomocy dla dzieci i młodzieży w Mielcu,

- ponadto MOPS w Mielcu jest autorem ulotki zawierającej własną ofertę pomocy. Gmina w ramach projektu „Widzę, Czuje, Reaguję” przygotowała materiały informacyjne, książeczki, ulotki, materiały reklamowe na temat zjawiska przemocy w rodzinie dla 3 grup wiekowych (ulotki, daszki i smycze,
- przeprowadzono spotkania informacyjne w placówkach oświatowych, urzędach oraz placówkach pomocy społecznej- opublikowano szereg artykułów dotyczących zjawiska przemocy w prasie lokalnej,
- w ramach projektu „Widzę, Czuje, Reaguję” założona została strona na portalu Facebook, gdzie umieszczono materiały związane z przemocą w rodzinie jak i treści pomocne dla rodziców w procesie wychowywania. Promując kampanię na terenie miasta wykorzystano zostały tablice LED z informacją gdzie można uzyskać pomoc w Mielcu,
- zorganizowano konferencje z udziałem specjalistów, w trakcie której poruszano tematy np. „Rola świadków w przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie jak pracować ze sprawcami przemocy, czy reagować czy nie reagować. Obowiązek czy dobra wola”,
- w ramach uczestnictwa w ogólnopolskiej kampanii „Tydzień Ochrony Ofiar”: MOPS przygotowała we współpracy z Komendą Powiatową Policji projekt „Otwarte drzwi”. Celem projektu było poszerzenie oferty pomocy rodzinom zagrożonym przemocą. Przez tydzień osoby te mogły korzystać z porad specjalistów. Wszystkim osobom zainteresowanym udzielano kompleksowych informacji dotyczących m in. praw przysługujących osobom doświadczającym przemocy oraz możliwości uzyskania różnych form specjalistycznej pomocy,
- gmina udzieliła wsparcia w działaniach edukacyjnych służących wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych kompetencji dla rodziców. Przeprowadzono warsztaty „Szkoly dla rodziców warsztaty z zakresu wzbogacania wiedzy i umiejętności wychowawczych oraz kształtowania prawidłowych wzorców rodzicielskich”. W placówkach oświatowych przeprowadzono spotkania dla rodziców, których tematem było: „Przemoc w rodzinie – gdzie szukać pomocy” i „Prawidłowa komunikacja. Wychowujemy bez agresji”. Ponadto poradnia psychologiczno-pedagogiczna zorganizowała w 4 przedszkolach warsztaty dla rodziców „Wychowanie bez klapsa”.

Województwo Podlaskie

W Dąbrowie Białostockiej w ramach realizacji Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w 2013 r. uruchomiono Punkt Pomocy Rodzinie – Punkt Interwencji Kryzysowej przy Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej w Dąbrowie Białostockiej, oferując profesjonalną pomoc psychologiczną osobom i rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej i wymagającym wsparcia w zakresie między innymi problemów życia i rozwoju osobistego, problemów życia rodzinnego (przemoc, uzależnienia, itp.), trudności we wzajemnych relacjach wychowawczych. Podpisano porozumienia o współpracy w ramach przeciwdziałania przemocy w rodzinie pomiędzy Parafiami na terenie Gminy Dąbrowa Białostocka a Burmistrzem Dąbrowy Białostockiej w zakresie:

- poruszania w toku nauk przedmażeńskich treści dotyczących poszanowania drugiego człowieka, jego godności, cielesności i wolności, przemocy w rodzinie,
- udzielania wsparcia duchowego osobom i rodzinom doznającym przemocy w rodzinie i narażonym na przemoc w rodzinie,

- wspierania osób i rodzin w dążeniach do przewyciężania nałogów, dążeniach mających na celu wyeliminowanie przemocy w rodzinie,
- zespół Szkół Samorządowych w Dąbrowie Białostockiej mając na uwadze realizację Programu Gminnego wdrożył do realizacji na terenie placówki „Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie” oraz „Procedury postępowania w przypadku występowania przemocy w rodzinie”. Powołano koordynatora Programów wewnętrznych.

Województwo Pomorskie

Miasto Tczew od 2011 roku realizuje „Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar dla miasta Tczewa na lata 2011-2015. Z wielu działań podejmowanych na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie należy wyróżnić działania profilaktyczne:

- dużą popularnością cieszy się coroczny konkurs plastyczny „STOP PRZEMOCY” skierowany do dzieci uczęszczających do świetlic i uczniów szkół podstawowych, gimnazjalnych z terenu miasta Tczewa w różnych kategoriach wiekowych. Na konkurs wpłynęła ponad setka prac, które są nagradzane przez Prezydenta miasta Tczewa,
- w ramach corocznych obchodów Tygodnia Pomocy Ofiarom Przestępstw zorganizowano w Forum Inicjatyw Społecznych poradnictwo specjalistyczne dla mieszkańców miasta, którzy mieli możliwość skorzystania z fachowych porad specjalistów: prawnik, psycholog, prokurator, terapeuta do spraw uzależnień, pracownik socjalny, kurator sądowy. Dyżury poprzedzone zostały warsztatami przeprowadzonymi przez psychologa z zakresu przełamania oporów ujawniania i zgłaszania aktów przemocy do organów zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy, zasad funkcjonowania procedury „Niebieskie Karty”,
- w ramach kampanii przeciw przemocy oraz projektu EFS „Akademia Aktywnych” w miesiącu listopadzie odbyły się cztery eksperckie spotkania informacyjno- edukacyjne dla 100 osób z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Adresatami byli beneficjenci projektu Akademia Aktywnych, mieszkańcy miasta, rodzice dzieci ze świetlic środowiskowych,
- poradnictwo z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Tczewie wraz z Zespołem Interdyscyplinarnym ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie zorganizował cykl spotkań informacyjno-edukacyjnych z zakresu przeciwdziałania przemocy. W ramach spotkania zapewniono punkt opieki nad dziećmi. Celem spotkań było przekazanie informacji na temat zjawiska oraz sposobów przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Przeprowadzono warsztaty z zakresu promowania wartości i idei wspierających godność człowieka- gotowość ochrony słabszych, kształtowani właściwych wzorców w rodzinie - wychowania bez przemocy,
- w ramach kampanii społecznej, której celem było zwiększenie świadomości dotyczącej zagrożeń płynących z przemocy w rodzinie wydano i dystrybuowano: ulotki kalendarze na rok 2013 ze wskazaniem lokalnej bazy pomocowej dla osób w kryzysie, oraz inne materiały promocyjne z adresem strony internetowej zespołu interdyscyplinarnego (www.zi.tczew.pl).
- konferencja „PRZEŁAM NIEMOC” w ramach obchodów Międzynarodowego Dnia Eliminacji Przemocy Wobec Kobiet miała celu zobrazowanie zjawiska przemocy w rodzinie w skali miasta, społecznych skutków przemocy. Adresatami konferencji były służby zajmujące się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie realizujące procedurę

„Niebieskie Karty” z terenu miasta, oraz powiatu (pracownicy socjalni, kuratorzy sądowi, pedagodzy, pielęgniarki środowiskowe, lekarze, terapeuci, funkcjonariusze policji, dyrektorzy placówek oświatowych, dyrektorzy jednostek pomocy społecznej, przedstawiciele prokuratury, sądu rejonowego). W spotkaniu wzięły udział 102 osoby.

Województwo Śląskie

Miasto Zabrze podejmuje liczne działania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie, a praca z osobami i rodzinami dotkniętymi tym problemem podejmowana jest na wielu płaszczyznach i ma charakter pomocy socjalnej, prawnej, psychologicznej oraz interwencji kryzysowej. Wiodące działania o charakterze strategicznym w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie w Zabrzu od 2011 roku podejmowane są przez Miejski Zespół Interdyscyplinarny i koncentrują się na pogłębieniu współpracy pomiędzy instytucjami zajmującymi się tym problemem oraz wypracowywaniu standardów pracy grup roboczych.

– w 2013 roku Miejski Zespół Interdyscyplinarny oraz Zespół Interwencji Kryzysowej Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Zabrzu we współpracy z Miejską Komisją Rozwiązywania Problemów Alkoholowych zorganizował IV Zabrzeńską Konferencję „Kryzys - droga do zmiany. Osoby stosujące przemoc”. W konferencji uczestniczyli przedstawiciele władz miasta, pedagodzy, policjanci, kuratorzy sądowi, prokuratorzy, pracownicy socjalni, pracownicy ochrony zdrowia, a także terapeuci oraz psychologowie. Jednym z efektów nawiązanej w wyniku konferencji współpracy było zorganizowanie przez Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Zabrzu oraz Prokuraturę Rejonową w Zabrzu i Sąd Rejonowy w Zabrzu szkolenia dla prokuratorów, sędziów, kuratorów, policjantów pionu dochodzeniowego oraz koordynatorów do spraw przeciwdziałania przemocy, mającego na celu zapoznanie z przepisami prawnymi regulującymi kwestie problemów przemocy w rodzinie, działalnością zespołów interdyscyplinarnych oraz rolą kuratorów w procedurze „Niebieskie Karty”. Ponadto przeprowadzono spotkanie z Oddziałem zabrzeńskim Caritas mające na celu zapoznanie pracowników Caritas z rolą i zadaniami Miejskiego Zespołu Interdyscyplinarnego oraz wypracowanie metod współpracy w niesieniu pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie,

– ponadto pracownicy Zespołu Interwencji Kryzysowej opracowali autorski program korekcyjno-edukacyjny dla osób stosujących przemoc w rodzinie, specjaliści wchodzący w skład Zespołu pracujący z osobami stosującymi przemoc są objęci superwizją prowadzoną przez Luisa Alarcon Arias – superwizora Polskiego Towarzystwa Psychologicznego, prezesa Stowarzyszenia „Niebieska Linia”. W działania mające na celu ograniczenie zjawiska przemocy w rodzinie zaangażowane są w Zabrzu także świetlice środowiskowe Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Zabrzu, które w 2013 roku realizowały dwa projekty w ramach Programu Osłonowego „Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu i Przeciwdziałaniu Przemocy w Rodzinie”. Celem projektu pt. „W pogoni za marzeniami” było stworzenie innowacyjnych form spędzania czasu wolnego oraz zorganizowanie zajęć socjoterapeutycznych, sportowych i edukacyjnych ukierunkowanych na zdobycie umiejętności radzenia sobie z sytuacją kryzysową dla dzieci w wieku od 12-14 lat ze środowisk zagrożonych i dotkniętych przemocą w rodzinie. Drugi projekt pt. „W zdrowym ciele zdrowy duch, ruszaj mamó, ruszaj tato i ja twój druh” zakładał poprawę sytuacji rodzin zagrożonych zjawiskiem przemocy w rodzinie oraz zapobieganie powielaniu złych wzorców rodzinnych i środowiskowych poprzez propagowanie prawidłowych wzorców rodzicielskich,

– w ramach rozwijania miejskiego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Zabrzu, odpowiadając na oczekiwania Komendy Miejskiej

Policji w Zabrze, zintensyfikował współpracę z Policją. Pilotażowo wprowadzono rozwiązanie polegające na zawieraniu z pracownikami socjalnymi ośrodka umów zlecenia na okres miesiąca, których przedmiotem jest świadczenie usług, polegających na pełnieniu dyżuru interwencyjnego po godz.15:30 do 17:30 dnia następnego oraz w dni wolne od pracy. W wyniku tych działań, w razie konieczności podjęcia działań interwencyjnych w związku przemocą w rodzinie możliwy jest kontakt z pracownikiem socjalnym przez całą dobę.

Województwo Świętokrzyskie

Miasto i Gmina Połaniec od kilku lat realizuje różnorodne działania profilaktyczne skierowane do mieszkańców Gminy. W 2013 roku na terenie Gminy w ramach działań ukierunkowanych na podnoszenie poziomu świadomości i wiedzy na temat zjawiska przemocy w rodzinie zrealizowano cykl zintegrowanych programów profilaktyczno-edukacyjnych:

- podjęte działania miały na celu szeroko rozumianą profilaktykę poprzez edukację mieszkańców w Gminie Połaniec. Realizatorami działań edukacyjnych były m.in.: program profilaktyczny Żyj zdrowo i kolorowo w ramach edukacji „Bezpieczna Szkoła- Gimnazjum” oraz Zatrzymać przemoc (zrealizowano dla klas IV, V w szkołach Miasta i Gminy Połaniec),
- za niezwykle dobrą praktykę należy uznać działania wspierające przedsięwzięcia ujęte w Gminnym Programie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie, podejmowane przez funkcjonujące od 2012 roku Stowarzyszenie na rzecz dzieci, młodzieży i rodzin „Blżej” w Połańcu. Założone z inicjatywy Zespołu Interdyscyplinarnego (sześciu członków ww. Stowarzyszenia stanowią przedstawiciele Zespołu Interdyscyplinarnego) Stowarzyszenie we współpracy z placówkami oświatowymi, Urzędem Miasta i Gminy Połaniec, Ośrodkiem Pomocy Społecznej, lokalnymi organizacjami pozarządowymi, wolontariuszami, pozyskanymi sponsorami zrealizowało szereg inicjatyw, których odbiorcami byli mieszkańcy Miasta i Gminy Połaniec,
- w 2013 r. Połaniec zrealizował Projekt pn.: Połaniec dla Rodziny. Powyższe przedsięwzięcie zostało zrealizowane m.in. dzięki zaangażowaniu wolontariuszy, których Stowarzyszenie pozyskało w ramach Projektu „Nowa Generacja-Wolontariusze wzmacniają organizacje”. Projekt został zrealizowany we współpracy z czterema organizacjami z terenu powiatu staszowskiego i był współfinansowany ze środków Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej w ramach Programu Operacyjnego Fundusz Inicjatyw Obywatelskich 2013 r. Poza edukacją realizowane przedsięwzięcia miały na celu również wzmacnianie integracji międzypokoleniowej.

Województwo Warmińsko-Mazurskie

Gmina Węgorzewo jest jedną z gmin Województwa Warmińsko-Mazurskiego pozytywnie wyróżniającą się działaniami na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie. W ww. gminie, poza prawidłową realizacją zadań wynikających z ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, realizowany jest szereg przedsięwzięć mających na celu poprawę jakości działań służących ograniczeniu zjawiska przemocy w rodzinie:

- stworzono wykaz placówek pomocowych, zawierający ich dane teleadresowe, znajdujących się w środowisku lokalnym,
- opracowanie przekazywane jest ofiarom przemocy przy wręczaniu formularza „Niebieska Karta – B”. Zorganizowano przy współpracy z PCPR w Węgorzewie w ramach kampanii

„Biała Wstążka” trzygodzinny dyżur specjalistów, którzy udzielali informacje osobom doświadczającym przemocy w rodzinie o ich prawach oraz możliwości skorzystania z bezpłatnej pomocy psychologa, prawnika i terapeuty,

– współorganizowano szkolenie dla członków Zespołów Interdyscyplinarnych trzech sąsiadujących ze sobą gmin. Efektem przedsięwzięcia było zacieśnienie współpracy pomiędzy ww. Zespołami oraz Ośrodkami Pomocy Społecznej w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie,

– zorganizowano konkurs plastyczny dla dzieci i młodzieży na plakat profilaktyczny, propagujący działania związane z profilaktyką i przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie. Każda jednostka (szkoła, świetlica) mogła nadesłać po trzy prace w kategorii uczniowie szkół podstawowych, uczniowie gimnazjum i szkół ponadpodstawowych,

– zorganizowano I Węgorzewski Przegląd Teatralny o tematyce przeciwdziałania przemocy w rodzinie. O terminie przeglądu mieszkańcy Węgorzewa byli informowani za pośrednictwem Węgorzewskiego Tygodnia i w zakładce „Aktualności” i na stronie internetowej Gminy Węgorzewo. Przegląd odbył się w sali widowiskowej Węgorzewskiego Centrum Kultury, ul. Gen. J. Bema 14. Młodzi aktorzy-uczniowie szkół z Gminy Węgorzewo przedstawili 8 spektakli poruszających problemy związane z przemocą w rodzinie. Trzy najlepsze zespoły zostały nagrodzone nagrodami pieniężnymi,

– przygotowano przy współpracy Zespołu Interdyscyplinarnego, oferty działań edukacyjnych wspierających uczniów i rodziców. W ramach działań edukacyjnych skierowanych do rodziców szkoła oferuje porady, konsultacje, warsztaty i szkolenia, które odbywają się podczas zebrań z rodzicami na terenie Ośrodka oraz w ramach „Klubu Rodzica”. Przeprowadzono pogadanki dla rodziców podczas wywiadówek o tematyce krzywdzenia dzieci, stosowania przemocy, informacji na temat pomocy osobom pokrzywdzonym. Poruszano tematykę przemocy w rodzinie podczas zajęć z uczniami m.in. na godzinach wychowawczych oraz lekcjach „Wychowanie do życia w rodzinie”. Zapoznano uczniów z katalogiem Praw Dziecka. Zorganizowano spotkania i konsultacje z psychologiem i pedagogiem oraz pracownikami Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej, zarówno dla rodziców jak i uczniów dotkniętych przemocą oraz ich rodzin. Udzielono im pomocy psychologicznej i pedagogicznej. Osoby dotknięte przemocą poinformowano o ich prawach, podczas indywidualnych rozmów z pedagogiem lub wychowawcą.

Województwo Wielkopolskie

Z inicjatywy członków zespołu interdyscyplinarnego oraz dobrej współpracy służb i instytucji na terenie miasta i gminy Buk prowadzone były działania zapobiegające występowaniu przemocy w rodzinie poprzez podnoszenie świadomości społecznej.

– w ramach „Tygodnia Pomocy Osobom Pokrzywdzonym Przystępstwem” podjęto działania prewencyjne dla mieszkańców miasta i gminy Buk,

– informowano o możliwościach uzyskania bezpłatnej pomocy w instytucjach przedstawionych na opracowanych plakatach i ulotkach,

– podjęto działania w stosunku do osób podejrzanych o stosowanie przemocy w rodzinie poprzez zakup broszur pt. „Konsekwencje prawne stosowania przemocy w rodzinie” (w publikacji przedstawione są sankcje z jakimi powinien liczyć się sprawca stosujący przemoc w zależności od tego jaki rodzaj przemocy stosuje). Wręczane są podczas spotkania

z nim na grupie roboczej lub gdy nie stawia się na wezwanie przewodniczącej przesyła się na jego adres zamieszkania,

– funkcjonariusz ds. prewencji kryminalnej i patologii społecznej we współpracy z Zespołem Interdyscyplinarnym, Ośrodkiem Pomocy Społecznej oraz Gimnazjum w Buku, a także stowarzyszeniem „Amazonki” zorganizował działania prewencyjne „BĄDŹ BEZPIECZNA”. Polegały one na zorganizowaniu spotkania z kobietami miasta i gminy Buk. Odkonalo się ono w dniu 20 czerwca w czytelni Biblioteki Publicznej przy Placu Reszki w Buku. W trakcie spotkania kobiety zostały zapoznane z najczęściej występującymi zagrożeniami, problematyką przemocy i uzależnień. Zaproszona psycholog przedstawiła znaczenie prawidłowego funkcjonowania rodziny. Ponadto każda uczestniczka otrzymała pakiet ulotek informacyjnych i profilaktycznych,

– prowadzenie działań informacyjno-edukacyjnych w celu zmiany postaw mieszkańców wobec przemocy w rodzinie, zwiększenia pomocy i ochrony osób dotkniętych przemocą w ramach kampanii ogólnopolskich „Postaw na rodzinę”, „Reaguj na przemoc”, „Bądź bezpieczna”. Działania były podejmowane podczas różnych imprez odbywających się na terenie miasta i gminy Buk, poprzez rozpowszechnianie plakatów, ulotek, nr telefonów instytucji wspierających osoby dotknięte przemocą oraz ośrodkach wsparcia. Działania te prowadzili pracownicy socjalni, funkcjonariusze Komisariatu Policji, instytucje oświatowe, instytucje ochrony zdrowia, organizacje pozarządowe i kuratorzy sądowi,

– „Razem przeciwko przemocy” W listopadzie zorganizowany został happening „Razem przeciwko przemocy” z okazji Międzynarodowego Dnia Zapobiegania Przemocy wobec Dzieci. W tym dniu uczniowie klas III-VI Szkoły Podstawowej w Buku przygotowali transparenty z hasłami przeciwko przemocy, z którymi przeszli ulicami miasta Buk na Pl. Reszki. Najmłodsi przedstawili przygotowane przez siebie hasła przeciwko przemocy. Na zakończenie dzieci otrzymały od organizatorów upominki, po czym powróciły do budynku swojej szkoły,

– W celu zwiększenia pomocy i ochrony ofiar przemocy z inicjatywy członków Zespołu Interdyscyplinarnego podjęto działania w kierunku założenia Stowarzyszenia na rzecz pomocy rodzinom i osobom dotkniętym przemocą o nazwie „Alae”. W siedzibie Stowarzyszenia raz w tygodniu prowadzone są dyżury specjalistów: prawników, psychologów, pedagogów, pracowników socjalnych, policjantów oraz lekarzy.

Województwo Zachodniopomorskie

Miasto Koszalin realizowało w 2013 r. projekt „Wcześniej. Sprawniej. Skuteczniej. Godniej. Efektywniej – wsparcie Koszalińskiego Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie”, współfinansowany ze środków Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej w ramach Programu Ochronowego „Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie”. Celem projektu było podniesienie świadomości społeczeństwa w zakresie skutków stosowania przemocy w rodzinie i poprawa sytuacji rodzin zagrożonych i dotkniętych zjawiskiem przemocy oraz podniesienie świadomości i umiejętności pracowników służb społecznych w zakresie właściwego reagowania na zjawisko przemocy. Część działań skierowana była bezpośrednio do małych społeczności mieszkających na dwóch koszalińskich osiedlach (Lechitów i Wspólny Dom), na których, według wcześniej zgromadzonych danych, występuje największe nasilenie przemocy w Koszalinie. Na osiedlach zatrudniono przeszkolonych Osiedlowych Strażników Aktywności, którzy bezpośrednio aktywizowali mieszkańców wytypowanych osiedli do reagowania na patologiczne zjawiska.

Na podstawie sporządzonych diagnoz, na każdym Osiedlu opracowano i realizowano Program Aktywizacji Osiedlowej Społeczności zachęcający do reagowania na niepożądane zjawiska,

– w okresie od września do grudnia dwóch Osiedlowych Strażników Aktywności przeprowadziło cykl ośmiu spotkań edukacyjnych dla dzieci i rodziców o tematyce: „Bezpieczni w internecie”, „Jak być tolerancyjnym w swoim domu i nie tylko”, „Moje mocne strony – moje prawa i obowiązki”, „Bez klapsa”. Wśród mieszkańców osiedli przeprowadzono ankietę sprawdzającą m.in. poziom wiedzy na temat przemocy w rodzinie i możliwości uzyskania pomocy w tym zakresie na terenie miasta. Na Osiedlu „Lechitów” odbył się Piknik Rodzinny, w trakcie którego prowadzono działania informacyjne i edukacyjne w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Do akcji włączyli się przedstawiciele: pomocy społecznej, Zespołu Interdyscyplinarnego, szkoły, policji, straży miejskiej, służb ratowniczych. Poprzez wspólną zabawę, konkursy (w tym plastyczny pt. „Reagujesz – Ratujesz”), zaprezentowano różne sposoby zapobiegania przemocy,

– drugim kierunkiem działań była kampania społeczno–edukacyjna skierowana do wszystkich mieszkańców Koszalina. W lokalnych mediach ukazał się spot telewizyjny oraz radiowy, a w dwóch największych centrach handlowych utworzono punkty informacyjne, rozdawano ulotki z informacjami dotyczącymi przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Towarzyszyła temu wystawa prac plastycznych dzieci, które brały udział w konkursie zorganizowanym na pikniku na Osiedlu Lechitów.

XIV. Podsumowanie

Poniższe sprawozdanie stanowi podsumowanie działań realizowanych w ramach Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za okres od 1 stycznia 2013 r. do 31 grudnia 2013 r. Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie uchwalony został Uchwałą Nr 162/2006 Rady Ministrów z dnia 25 września 2006 r. Program ten nakłada na wszystkie szczeble administracji publicznej zadania, które wskutek kompleksowych i interdyscyplinarnych działań mają na celu skutecznie przeciwdziałać przemocy w rodzinie.

Ponieważ problematyka przeciwdziałania przemocy w rodzinie jest wielowymiarowa, w ramach Programu realizowane są zadania mające na celu ochronę ofiar przemocy w rodzinie oraz realizację działań skierowanych do osób stosujących przemoc w rodzinie, a także działania profilaktyczne dla osób i rodzin zagrożonych przemocą.

Realizowane działania w ramach Programu mają duże znaczenie przy kreowaniu przyszłych priorytetów w walce ze zjawiskiem przemocy w rodzinie. Jednym z kluczowych osiągnięć, które dotychczas udało się zrealizować zarówno na szczeblu centralnym jak i samorządowym jest podejmowanie współpracy oraz branie odpowiedzialności za tę problematykę przez różne resorty zaangażowane w realizację Programu, ale również przez służby pracujące w środowiskach lokalnych. Wprowadzenie tego typu rozwiązań daje gwarancję skuteczności podejmowanych działań oraz stworzenia optymalnych rozwiązań w zakresie walki ze zjawiskiem przemocy w rodzinie. Realizowane działania w ramach Programu w sposób znaczący wpłynęły na zmianę świadomości społecznej. Ujawnianie przypadków przemocy w rodzinie świadczy o poszerzeniu wiedzy na temat tego zjawiska. Ponadto, każdy zgłoszony przypadek przemocy w rodzinie to odpowiedź społeczeństwa na brak przyzwolenia na to zjawisko, to świadomość, że przemoc w rodzinie jest przestępstwem.

W 2013 r. Najwyższa Izba Kontroli opublikowała „Informację o wynikach kontroli przeciwdziałania przemocy w rodzinie przez administrację publiczną” wydając negatywną ocenę realizowanych działań w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie w okresie objętym kontrolą tj. lata 2010-2011 oraz pierwsze półrocze 2012 r.

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej zapoznając się z wynikami kontroli podjęło działania naprawcze skupiające się przede wszystkim na podwyższeniu kompetencji przedstawicieli i służb w zakresie realizacji zadań dotyczących przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Dzięki profesjonalizacji służb oraz doprecyzowaniu nałożonych na przedstawicieli zadań usprawniony zostanie system udzielania pomocy osobom doświadczającym przemocy w rodzinie.

Na tle przeprowadzonego monitoringu należy podkreślić kluczową rolę odpowiednich szkoleń dla osób realizujących działania ustawy i dla innych osób podejmujących w środowiskach lokalnych działania na rzecz ograniczania przemocy w rodzinie. Kompleksowe działania na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie będą mogły być skuteczne tylko po odpowiednim przygotowaniu pracowników reprezentujących różne grupy zawodowe.

W tym celu w ramach Norweskiego Mechanizmu Finansowego realizowany jest przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej Program Operacyjny „Przeciwdziałanie Przemocy w Rodzinie i Przemocy ze Względu na Płeć”, dzięki któremu zostaną przeprowadzone ogólnopolskie szkolenia zespołów interdyscyplinarnych pracujących „na pierwszej linii” z osobami doświadczającymi przemocy w rodzinie oraz osobami tą przemoc stosującymi.

Ponadto Marszałkowie Województw odpowiedzialni za realizację szkoleń przeznaczają na ten cel własne środki finansowe, np. w 2013 r. była to kwota w wysokości 3 549 676 zł. Dodatkowo z budżetu państwa na ten cel wydatkowali kwotę 239 000 zł.

W ramach tych działań realizowane są szkolenia skierowane w szczególności do pracowników „pierwszego kontaktu” tj. pracowników socjalnych, edukacji, ochrony zdrowia, Policji, służby kuratorskiej itp. Szkolenia dotyczą głównie tworzenia zespołów interdyscyplinarnych, umiejętności współpracy poszczególnych służb, a także zdobywania konkretnej wiedzy dotyczącej udzielania profesjonalnej pomocy. Łącznie w całym kraju w 2013 r. przeszkolonych zostało 5 685 pracowników pierwszego kontaktu. Szkolenia w większości województw dotyczyły głównie budowania lokalnych systemów przeciwdziałania przemocy w rodzinie w oparciu o współpracę zespołów interdyscyplinarnych, jak również dotyczyły zagadnień: realizacji programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie, mediacji, pomocy osobom pokrzywdzonym, pracy z rodziną wieloproblemową, pracy z dzieckiem krzywdzonym, pracy z ofiarami przemocy w rodzinie w tym z osobami starszymi i niepełnosprawnymi, diagnozowania przemocy w rodzinie pogłębienie wiedzy na temat kompetencji służb w ramach procedury „Niebieskiej Karty” oraz prowadzenia dokumentacji i ochrony danych osobowych w ramach NK, szkolenia na temat prawnych aspektów przeciwdziałania przemocy.

Ponadto, w 2014 r. rozpocznie się realizacja Projektu w ramach środków z Europejskiego Funduszu Społecznego pn. „Przemocy – Nie”, w trakcie którego szkoleniom zostanie poddana kadra kierownicza pomocy społecznej, która w większości pełni funkcję przewodniczących zespołów interdyscyplinarnych. Projekt zakłada przeznaczenie środków finansowych na szkolenia w wysokości ok. 6 000 000 zł.

Ważnym także działaniem naprawczym jest wspieranie samorządów lokalnych w realizacji zadań profilaktycznych.

Chcąc wzmocnić samorządy lokalne w wykonywaniu przez nich ww. zadań zostały przeznaczone z Norweskiego Mechanizmu Finansowego fundusze na realizację „Małych Grantów” na działania profilaktyczne, ale również na wzmocnienie istniejącej infrastruktury pomocowej.

Ponadto, od 2011 r. Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej realizuje Program Osłonowy „Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie”.

Przedmiotem tego Programu jest dofinansowanie samorządów gminnych, powiatowych i województwa w tworzeniu zintegrowanego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej rokrocznie przeznacza na ten cel środki finansowe w wysokości 3 000 000,00 zł, które rozdysponowywane są właśnie na realizację zadań ujętych między innymi w gminnych i powiatowych programach przeciwdziałania przemocy w rodzinie i ochrony ofiar. Środki te stanowią wsparcie zadań własnych realizowanych przez samorządy lokalne.

Udzielanie wszechstronnej pomocy ofiarom przemocy w rodzinie oraz realizacja programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie jest możliwa dzięki profesjonalizacji służb zajmujących się problematyką przemocy w rodzinie. Należy podkreślić, **wzrost świadomości oraz znajomości problematyki przemocy w rodzinie wśród organów ścigania oraz wymiaru sprawiedliwości**, a także coraz częstsze stosowanie oddziaływań wobec sprawców przemocy w rodzinie (izolacyjnych, a także korekcyjno-edukacyjnych), co pozytywnie prognozuje na realizację tych zadań w przyszłości. Dane

statystyczne wskazują, że prowadzone działania edukacyjne i informacyjne odniosły zamierzony skutek, o czym świadczy **metodyczny wzrost liczby stosowanych wobec sprawców przemocy w rodzinie środków zapobiegawczych, karnych oraz probacyjnych w postępowaniu karnym**. Należy dodać, że wzrost liczby stosowanych środków izolacji następuje przy jednoczesnym **systematycznym spadku liczby osób skazanych za czyny związane z przemocą w rodzinie**, co świadczy o zwiększaniu się odsetka rzeczywiście izolowanych sprawców przemocy w rodzinie od osób pokrzywdzonych.

Ponadto, ważnym zadaniem, które spoczywa na administracji rządowej w tym na Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej jest systematyczne diagnozowanie zjawiska przemocy w rodzinie w Polsce. W ramach tego zadania w 2013 r. zostały przeprowadzone badanie „**Ewaluacja lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie – doświadczenia dotyczące sposobów pomagania i nasilenia stresu pourazowego (PTSD) z perspektywy osób dotkniętych przemocą w rodzinie**”. Celem nadrzędnym badań było lepsze rozpoznanie potrzeb i osobistych doświadczeń osób krzywdzonych – doświadczeń dotyczących zarówno doznawanej przemocy, jak i otrzymywanej w związku z nią pomocy, w rozumieniu wsparcia instytucjonalnego oraz społecznego. Identyfikacja ta ma pomóc w doskonaleniu skutecznego systemu pomocy osobom, w rodzinach których dochodzi do przemocy. Za największą zaletę lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy respondenci **uznali fakt, że przemoc przestała być tematem tabu**. Pogląd taki podziela ponad połowa badanych (51%). Co trzeci (33%) zauważył, że jest coraz więcej placówek udzielających pomocy ofiarom przemocy, a 30% respondentów przyznało, że otrzymali taką pomoc o jaką im chodziło i jakiej potrzebowali. Co czwarty badany (26%) zauważył, że oferta pomocy dla ofiar przemocy jest coraz bardziej kompleksowa, a 23%, że przedstawiciele poszczególnych służb są coraz lepiej przygotowani do pomagania osobom doznającym przemocy. Co piąty badany (21%) dostrzegł lepszą współpracę między poszczególnymi instytucjami.

Priorytetowym zadaniem w ramach Krajowego Programu jest również realizacja działań profilaktycznych, w tym ogólnopolskiej kampanii społecznej na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie, a także organizowanie konferencji, które wyznaczają przyszłe kierunki działań systemowego podejścia do problematyki przemocy w rodzinie. W 2013 roku opracowana została przez Departament Pomocy i Integracji Społecznej Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej oraz Departament Współpracy Międzynarodowej i Praw Człowieka Ministerstwa Sprawiedliwości i Komendę Główną Policji broszura „**Karta Informacyjna dla Osoby Stosującej Przemoc w Rodzinie**”. Karta ta stanowiła formę pouczenia dla osoby stosującej przemoc w rodzinie, ale także zawierała informacje edukacyjne dotyczące podmiotów realizujących programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie. Karta w formie broszury została przekazana do Marszałków Województwa celem dalszej dystrybucji do placówek realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, komend miejskich policji i sądów. „Karta informacyjna dla osoby stosującej przemoc w rodzinie”, została pomyślana jako informacja, umożliwiająca podjęcie takiej osobie kroków, w celu zmiany swojej postawy wobec osób najbliższych. Karta wskazuje jakie dolegliwości mogą wynikać ze stosowania przemocy dla sprawcy, podpowiada jak prawidłowo postępować w trakcie trwania procedury „Niebieskie Karty”, gdzie zgłosić się w razie problemów związanych z nadużywaniem alkoholu, a przede wszystkim zachęca do skorzystania z oferty oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych.

Rok 2013 był bardzo ważny dla realizacji postanowień zawartych w Krajowym Programie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, zwłaszcza w kontekście nowych uwarunkowań prawnych w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie tj. wprowadzonych w życie zmian do ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U.

Nr 180, poz. 1493, z późn. zm.). Ustawa wprowadziła wiele nowych rozwiązań prawnych, które spowodowały konieczność dokonania również zmian w treści Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. Nad nowym projektem Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie pracował Zespół Monitorujący do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, który jest organem opiniodawczo-doradczym Ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego. Konieczność opracowania nowego dokumentu jakim jest Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014–2020 została zawarta w art. 10 ust. 1 znowelizowanej ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Nowy dokument jest dopełnieniem przepisów ustawy i usystematyzowaniem priorytetów w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Projektowane zmiany w Krajowym Programie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014–2020

Dokument ten został opracowany przez Zespół Monitorujący do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, który jest organem opiniodawczo-doradczym Ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego oraz przez pracowników Departamentu Pomocy i Integracji Społecznej Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej.

Rada Ministrów 29 kwietnia 2014 r. przyjęła przedłożony przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014–2020 (*uchwała Rady Ministrów nr 79 opublikowana w Monitorze Polskim 9 czerwca 2014 r.*).

Konieczność realizacji działań w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w oparciu o Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie wynika z art. 10 ust. 1 pkt 1–4 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. 180, poz. 1493, z późn. zm.) i jest uszczegółowieniem przepisów ustawy. Ponadto, głównymi przesłankami warunkującymi opracowanie nowego Krajowego Programu były:

- nowe regulacje prawne w zakresie realizacji zadań mających na celu przeciwdziałanie przemocy w rodzinie,
- rozszerzenie katalogu oferty działań profilaktycznych w stosunku do osób i rodzin zagrożonych przemocą w rodzinie w szczególności skierowanych do dzieci i młodzieży,
- konieczność zmobilizowania przedstawicieli wszystkich służb, zarówno szczebla centralnego jak również samorządu terytorialnego, do aktywnego włączania się do pracy na rzecz realizacji systemowych rozwiązań mających na celu przeciwdziałanie przemocy w rodzinie,
- konieczność zacieśniania współpracy pomiędzy instytucjami a organizacjami pozarządowymi w celu niesienia bardziej skutecznej pomocy osobom i rodzinom dotkniętym przemocą,
- rozszerzenie oferty pomocowej dla osób doświadczających przemocy w rodzinie,
- wzmocnienie działań w stosunku do osób stosujących przemoc w rodzinie, w tym w szczególności prowadzenie programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych oraz programów psychologiczno-terapeutycznych w celu przywrócenia prawidłowych funkcji rodziny,
- podniesienie kompetencji przedstawicieli instytucji zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie,

– podniesienie świadomości społecznej w zakresie konieczności skutecznego reagowania na przypadki przemocy w rodzinie oraz na przeciwdziałanie temu zjawisku.

W obecnie opracowanym nowym dokumencie, pozostawiono rozwiązania, które sprawdziły się przez kilka lat obowiązywania Krajowego Programu Przeciwdziałaniu Przemocy w Rodzinie, wprowadzając jednocześnie nowe działania, dzięki którym walka z przemocą w rodzinie stanie się bardziej skuteczna.

Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 skierowany jest do:

- ogółu społeczeństwa, w tym osób zagrożonych przemocą w rodzinie;
- osób dotkniętych przemocą w rodzinie,
- osób stosujących przemoc w rodzinie,
- świadków przemocy w rodzinie,
- służb zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie.

Natomiast realizatorami Programu są:

- organy administracji rządowej, przy wsparciu państwowych jednostek organizacyjnych realizujących zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz kościołami i związkami wyznaniowymi a także Prokuratura oraz sądy powszechne,
- jednostki samorządu terytorialnego, przy współpracy podmiotów lub organizacji pozarządowych oraz kościołów i związków wyznaniowych,
- Program na szczeblu centralnym jest realizowany przez Krajowego Koordynatora Realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w randze sekretarza lub podsekretarza stanu. Na szczeblach wojewódzkich realizatorami Programu są wyznaczeni przez wojewodów Wojewódzcy Koordynatorzy Realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.

Program skupiać się będzie na czterech obszarach wyznaczających kierunki i rodzaje działań.

1) Profilaktyka i edukacja społeczna:

obszar kierowany do ogółu społeczeństwa, w tym do osób i rodzin zagrożonych przemocą w rodzinie. Jego celem jest zintensyfikowanie działań profilaktycznych w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

2) Ochrona i pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie:

obszar kierowany do osób dotkniętych przemocą w rodzinie (w tym do: dzieci, kobiet, współmałżonków lub partnerów w związkach nieformalnych, osób starszych, osób niepełnosprawnych). Jego celem jest zwiększenie dostępności i skuteczności ochrony oraz wsparcia osób dotkniętych przemocą w rodzinie.

3) Oddziaływanie na osoby stosujące przemoc w rodzinie:

obszar kierowany do osób stosujących przemoc w rodzinie, jak również do właściwych służb lub podmiotów zajmujących się oddziaływaniem na osoby stosujące przemoc. Jego celem jest zwiększenie skuteczności oddziaływań wobec osób stosujących przemoc w rodzinie.

4) Podniesienie kompetencji służb przedstawicieli podmiotów realizujących działania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie:

obszar kierowany do przedstawicieli instytucji i podmiotów realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Jego celem jest podniesienie jakości i dostępności świadczonych usług poprzez zwiększenie kompetencji przedstawicieli instytucji i podmiotów realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Celem Programu jest zintensyfikowanie działań profilaktycznych, zwiększenie dostępności i skuteczności ochrony oraz wsparcia osób dotkniętych przemocą w rodzinie, a także zwiększenie skuteczności oddziaływań wobec osób stosujących przemoc w rodzinie. W nowym Krajowym Programie wprowadzono bardzo ważny obszar dotyczący podniesienia kompetencji służb zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie. Ponadto treści Krajowego Programu wychodzą naprzeciw zobowiązaniom, jakie nakłada na Polskę Konwencja Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej.

Dotychczasowe doświadczenia z realizacji zadań na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie, a także opis działań zawarty w opracowanym dokumencie wskazują, iż w dalszym ciągu szczególny nacisk należy położyć na podnoszenie kompetencji służb zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie, zwiększenie świadomości społeczeństwa polskiego w zakresie przyczyn i skutków przemocy w rodzinie, a także na zwiększenie dostępności uczestnictwa w programach przez osoby stosujące przemoc w rodzinie.

Określenie przyszłych kierunków priorytetowych działań na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie realizowanych zarówno w oparciu o postanowienia Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020, jak i przepisy ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, wymagają między innymi przeprowadzenia badań porównawczych dotyczących diagnozy zjawiska przemocy w rodzinie. Działanie takie będzie możliwe dzięki realizacji przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej Programu Operacyjnego „Przeciwdziałanie Przemocy w Rodzinie i Przemocy ze Względu na Płeć” realizowanego w ramach Norweskiego Mechanizmu Finansowego.

Na podstawie przeprowadzonych badań będzie możliwe dokonanie analizy zjawiska przemocy w rodzinie w Polsce na przestrzeni kilku lat i uwzględnienie dynamiki tego zjawiska w odniesieniu do zmian wprowadzonych w polskim prawodawstwie od 2010 r.

Ponadto, Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014–2020 podlegał będzie corocznemu monitoringowi realizowanych działań między innymi w oparciu o rozbudowaną sprawozdawczość statystyczną.

W trakcie realizacji Krajowego Programu, na podstawie wyników działań monitorujących i ewaluacyjnych, będzie można określić ryzyka i wysnuć wnioski, które dadzą podstawę do wprowadzania modyfikacji i ewentualnych zmian w wyznaczonych priorytetach działań.

T ł o c z o n o z p o l e c e n i a M a r s z a ł k a S e n a t u
